ઉપોદ્ઘાત

તા. ૧૩ મી એપ્રિલ ૧૮૯૮ના રોજ ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસયટીની જનરલ સભા મળી હતી, અને તેમાં એવો ઠરાવ થયો હતો કે 'સ્વ. કવિ દલપતરામના સ્મારક માટે એક જાહેર ફંડ ઉઘાડવું;' અને તે 'કવીશ્વર દલપતરામ ડાહ્યાભાઈ સી. આઈ. ઇ. સ્મારક ફંડ' તરીકે સોસાયટીએ જુદું રાખવું. તેનું વ્યાજ **જૂનાં કાવ્યો સંશોધન કરી છાપવામાં** તેમજ ગુજરાતી સાહિત્યના ગ્રંથો તૈયાર કરાવી છપાવવામાં વાપરવું,' એ ઠરાવના અન્વયે નીચેના ગ્રંથો તૈયાર કરાવી છપાવવામાં આવ્યાં છે:

નં.	પુસ્તકનું નામ	કર્તા–સંપાદક	કિંમત
૧	સુભદ્રાહરણ	રા. અંબાલાલ બુ. જાની	૧–૦–૦
૨	પદ્યસંગ્રહ	રા. હિમ્મતલાલ ગ. અંજારિઆ	૧–૦–૦
૩	નરસૈંમહેતાનું આખ્યાન	રા. હીરાલાલ ત્રિ. પારેખ	૦–૮–૦
૪	પંદરમા શતકનાં પ્રાચીન ગુર્જર કાવ્ય	દી. બા. કેશવલાલ હ. ધ્રુવ	૧–૦–૦
૫	રત્નદાસકૃત હરિશ્ચંદ્રાખ્યાન	,, ,, ,,	૦–૮–૦
૬	ભીમકૃત હરિલીલાષોડશ કળા	રા. અંબાલાલ બુ. જાની	૦-૧૨-૦

પ્રસ્તાવના



કવિ વિષ્ણુદાસ ભીમે રચેલી શ્રી હરિલીલા ષોડશકલા એ ગ્રથ સ. ૧૫૪૧ મા પવિત્ર વૈષ્ણવપુર પ્રભાસ પાટણમા રચાયલો છે બૃ કા દોહન ભાગ ૪ થામા એ ગ્રથ છપાયલો જોતા તેનુ ભાષાનુ પ્રાચીનત્વ નષ્ટ છેક થયલું જોયુ એમ એ માટે અભ્યાસ કરતા મારા કેટલાક વિદ્યાર્થીબધુઓ એ ગ્રથનો અભ્યાસ કરવા મારી પાસે આવતા અને હજીએ આવે છે ત્યારે તેમની સાથે એ વિકૃત ગ્રથ વાચતા મને ભારે ખેદ થતો દરમ્યાન સ્નેહી હીરાલાલ નિ પારેખ પાસે એ ગ્રથની પ્રાચીન પ્રતિ હોવાનુ મારા સ્વ મુરબ્બી તનસુખરામ મ ત્રિપાઠી દ્વારા મારા જાણવામા આવ્યુ, અને એ પ્રતિ મગાવી જોઈ ઉપરાત આ જ કવિનો પ્રબોધપ્રકાશ–પ્રબોધચદ્રોદયનો અનુવાદ સ્વ તનસુખરામભાઈ પાસે જોયો એની પણ પ્રાચીન પ્રતિ રા હીરાલાલ પાસે હોવાનું જાણ્યુ એટલામા શ્રી ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાઈટીએ આ ગ્રથ સશોધન કરી સટિક અને ઉપોદ્ઘાત સાથે તૈયાર કરી આપવા સબધી જાહેર ખબર 'બુદ્ધિપ્રકાશ'મા પ્રકટ કરી અને તેની અરજી કરતા સને ૧૯૧૯ મા આ કાર્ય મને સોપાયુ

તે સમયે પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્યનો હુ અભ્યાસક હતો છતા, વધુ ઊંડાણથી શીખવાની દૃષ્ટિથી આ કાર્ય ઉપાડવાનુ સાહસ મેં આદર્યું ખરૂ પણ જેમ જેમ તેમા આગળ વધતો ગયો તેમ તેમ તેમા રહેલી મુશ્કેલીઓનુ ભાન વખતોવખત થતા હુ અમુઝાયો ધીરે ધીરે અભ્યાસ પ્રતિઓ આ ગ્રથની મને મળી આવી, જેમાથી મને ચોક્કસ ચોક્કસ સમયના અતરાયે ભાષા પોતાનુ પ્રાચીનત્વ ગુમાવતી અને ઉત્તરોત્તર અર્વાચીનત્વ પ્રાપ્ત કરતી સ્પષ્ટ જણાઇ મને ૨૦ પ્રતિઓ મળી, એમાથી મેં સ ૧૭૦૦ સુધીની ૧૦ પ્રતિઓ પસદ

કરી અને ૧૧ મી પાપ્રતથી સ્નેહી ભાઈ મજુનાથ રણછોડલાલ મજમુદારે મોકલી તે પણ સ્વીકારી આમ કુલ ૧૧ પ્રતિઓ ઉપરથી આ ગ્રથનું સશોધન કરેલું છે

આગળમા, હું અભ્યાસી હોઈને કેટલાક ભાષાના પ્રાચીન રૂપાખ્યાનોમા અચોક્કસ હતો અને તે સબધમા પ્રતિઓમા વહીઆઓના અજ્ઞાન કે અચોક્કસપણાને લીધે ... કઇ ખચિત માન્યતાવાળો થઇ શકયો ન હતો આથી થોડાક આગના ભાગમા કદિમદિ હ્રસ્વ 'ઈ' કે 'ઉ'ના સંબધમા જુન જણાશે. પણુ પા ભાગે પહોચતા રૂપાખ્યાનો ચોક્કસ થઈ ગયા એથી પાછ નો પોણો ભાગ વિશે કરીને ચોક્કસ થઇ શકો છે પ્રાચીન કાવ્યના સંશોધન સબધમા મારી રીતિ પ્રાચીન પ્રતિને બને તેટલે અશે તેની જોડણીમા વળગી રહેવાની છે અને એ ધોરણે મેં આ આખુયે કાવ્ય સશોધ્યુ છે

ભાષાના પ્રાચીનત્વને જાળવનારાં રૂપાખ્યાનોનું સમજભર્યું તારણ કાઢવા વિચાર હતો મેં મારી પ્રતિમા તે તારવ્યા છે પણુ પાછો આખો ય ગ્રથ વિચારી એ જ સમયના બીજા ગ્રથોના રૂપાખ્યાનોના મુકાબલા સાથે તેનું તારણ કાઢવામા કેટલોક સમય જાય એમ છે, અને પ્રકાશકો સમય વધારે જવાથી અતિ વિનમ સહી શકે એમ નથી આથી બીજો ભાગ જેમા ઉપોદ્ઘાત અને ટીકા પ્રકટ કરવાનો વિચાર છે તેમા એ સહુ સમજણ આપવા વિચાર છે

આ ગ્રથની સશોધિત પ્રતિ મેં ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાઇટીના મત્રીશ્રી રા બ રમણભાઇ મહીપતરામ નીલકંઠને સને ૧૯૨૨ ની મધ્યમા સોપી હતી. સશોધનનુ મારૂ ધોરણ તેમને બદલવાની કઇક અગત્ય લાગી અને ૧૨-૮-૨૨ ને રોજ તેઓશ્રીએ પ્રતિના સશોધનમા ચોક્કસ ધોરણ રાખી તે પ્રમાણે પુન તૈયાર કરવા સૂચના કરી પછી પત્રવ્યવહારને અતે તેમની સૂચનાઓ જેટલે અશે ગ્રાહ્ય થઈ શકે એમ હતુ તેટને અશે મારા ધોરણમા તેનો સમાસ કર્યો

અને પુનઃ આખી યે પ્રતિ સંશોધી તૈયાર કરી, એટલે તેમાં થોડોક વખત ગયો.

આખરે સને ૧૯૨૪ મા આ ગ્રંથ છાપવાની ગોઠવણ થઈ. શારીરિક તેમ કૌટુમ્બિક આપત્તિઓ તેમ જ આવા ગ્રંથને ચોકસાઇથી છાપવાનો હોવાથી વિલંબ અણધાર્યો લાગ્યો અને અસહ્ય પણ થઇ પડયો છે તે માટે વાચકવર્ગની અને મુખ્યત્વે પ્રકાશકની પણ મારે ક્ષમા યાચવાની છે. અને આટલીએ અસુરેથી આ ગ્રંથ પ્રકટ કરી શકયો છું તે માટે શ્રુ. ફૂ. દી. બા. કેશવલાલ હ. ધ્રુવનો અને સ્નેહી ભાઇ હીરાલાલ ત્રિ. પારેખનો આભાર માનું છુ.

આસો સુદ ૩ વાર મગળ
સ. ૧૯૮૪ તા. ૧૬-૧૦-૨૮
નાગરવાડા
ઝઘડીયાપાડા-**નડીયાદ.**

અંબાલાલ બુલાખીરામ જાની.



પ્રતિઓ વિષે કંઈક

પ્રસ્તાવનામાં જણાવ્યું તેમ આ ગ્રંથના સંશોધનમાં ઉપયોગમાં લીધેલી ૧૨ પ્રતિઓ વિષે માહિતી નીચે આપી છેઃ

જા. રા. અંબાલાલ બુ. જાનીની પ્રતિ આરંભથી કલા ૧૪ મીની કડી ૪૬ સુધી. આ પ્રતિ જૂની છે. તેનો લિપિસંવત એ ખંડિત હોવાથી નથી મળી શક્યો. એ સં. ૧૬૦૦ ની આસપાસની લાગે છે, પાનાં છૂટાં છે.

હિ. રા. હીરાલાલ ત્રિ. પારેખની પ્રતિ. પહેલી કડી ૪૮ નથી. સ. ૧૫૭૪ ની પ્રતિ છે (જુઓ પા. ૨૧૭). ગ્રંથ રચાયા પછી ૩૨–૩૩ વર્ષે લખાયલી છે, એથી એને કવિના સમયની ભાષાના પ્રાચીનત્વ માટે ખાસ આધારભૂત ગણેલી છે. આ ગ્રંથની જોડણી મુખ્યત્વે માન્ય કરી મૂળમા ચિવ્વટપણે જાળવી છે. સહીઓ ચોક્કસ હોવા છતાં કોઇક કોઇક સ્થળે સ્ખલન લાગ્યું છે અને તે શુદ્ધ કર્યું પણ છે.

ખ. આ પ્રતિ ભાઇ હીરાલાલ ત્રિ. પારેખ તરફથી મળી હતી. તે સં. ૧૬૯૭ ની છે (જુઓ પા. ૨૧૮). જૂની ભાષાના સંસ્કારો એમા જળવાયા છે, છતાં કેટલુંક અર્વાચીનત્વ પણ દાખલ થયલું સૂક્ષ્મ દૃષ્ટિથી વાચનારને લાગે એમ છે.

ગુ. આ પ્રતિ ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાઇટીની છે. કવિશ્રી દલપતરામભાઈ, સ્વ. શાસ્ત્રી વ્રજલાલ કાળીદાસ અને સ્વ. નવલરામની પ્રતિ ઉપરથી ઉતરાવી છે. સં. ૧૬૮૫ ની આ પ્રતિ છે. (જુઓ પા. ૨૧૮)

અં. રા. અંબાલાલ બુ. જાનીની આ પ્રતિ છે. સં. ૧૮૩૦ ની છે. કલા ૧૫ માની કડી ૧૯ મી અધુરી છે. ભાષા લગભગ પૂરેપૂરું અર્વાચીનત્વ પામેલી આ પ્રતિથી જણાય છે, કદિમદિ છૂટાછવાયા પ્રાચીનત્વના સંસ્કાર જો કે જણાય છે ખરા.

પ્રા. આ પ્રતિ પ્રાચીન છે. તે સક્રાન્તિકાલની છે એમ સમજાય છે, એમાં કેટલાંક રૂપાખ્યાનોની જોડણીમાં પ્રત્યયો ખેવડાયલા જણાય છે. કીયું ચોક્કસરૂપ તે હશે, એની ગુંચવણ લહીઆને પડી હશે. આ પ્રતિ અધૂરી છે. ૧૦ મી કલાની કડી ૬૯ માંથી અધુરી છે.

કા. બૃ. કા. દો. ભાગ ૪ થો. ભાષાનું સાંકર્ય જણાય છે, તેમ કેટલાક ઓછી સમજના ફેરફારો અને વિકારો ઝાઝા તરવરે છે.

મં. રા. મંજુલાલ રણછોડલાલ મજમુદાર, આરંભનો ભાગ નથી. કલા ૧ લી તથા કલા ૨ જીની કડી ૯૦ નથી. આ પ્રતિ વિશેષે ચોક્કસ છે. સં. ૧૬૧૫ ની છે (જુઓ પા. ૨૧૫) હિ. ના જેટલી જ આ પ્રતિ ઉપયોગી છે. ભાષાનું પ્રાચીનત્વ જળવાયલું છે.

ફા. શ્રી ફાર્બસ ગુજરાતી સભાની આ પ્રતિ છે. સં. ૧૬૮૯ ની છે. (જુઓ પા. ૨૧૮) અધુરી છે કલા ૬ ઠીની ૭૦ મી કડી સુધીનો ભાગ પ્રતિમાથી પડયો છે. પ્રતિમા ભાષાનું પ્રાચીનત્વ ઘણે ભાગે જળવાયલું છે.

સ. શ્રી. ફા. ગુ. સભાની ત્રુટક પ્રતિ છે. જૂની ભાષાના સંસ્કારો અધકચરા જળવાયલા છે.

ધ. રા. ભાઇ હીરાલાલ ત્રિ પારેખે મેળવેલી પ્રતિ સં. ૧૬૪૪ છે. (પા. ૨૧૮) પ્રાચીનત્વના સસ્કારો ઠીક જળવાયલા છે

શુદ્ધિપત્રક

(ઘણી જ મુખ્ય મુખ્ય શુદ્ધિઓ નોંધેલી છે; ઉતાવળને લીધે આ પત્રક સર્વગ્રાહી થઈ શક્યું નથી.)

અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પાનું કડી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પાનું ક
મુપક	મુપિક	૫-૧૦	લાગૂં	લાગુ	૨૨-૧૦૯
વીનતિ	વીનતી	૫-૧૨	તૂષ્ણા	તૃષ્ણા	૨૩-૨
ધરિ	ધરી	૬-૧૩	લીલા	લીલા	૨૫-૧૪
કરું	કરૂં	૬-૧૫	દીપ	ફીપ	૨૫-૧૬
નિત્ય	નિસઈ	૭-૨૩	મંપદ	સંપદિ	૨૬-૨૨
ભરિજા	ભરિઉ	૭-૨૬	આશ્ચર્ય	આશ્રય	૨૬-૨૬
આવીઉ	આવિઉ	૮-૨૭	બુદ્ધિમાનિ	બુધિમાનિ	૨૭-૨૯
આથમણિ	આથમેણિ	૮-૨૭	અવોરિત	અત્રારિક	૨૮-૩૩
ઊગમણિ	ઊગમેણિ	૮-૨૭	ધણુ	ધણુ	૨૮-૩૪
પામઈ	પામઇ	૮-૩૦	ત્રિણી	ત્રિણિ	૩૧-૫૧
કરું	કરૂં	૧૦-૪૩	વિચારમેહિત	વિચારસહિત	૩૧-૫૨
કીણી	કિણિ	૧૦-૪૮	કીધુ	કીધૂ	૩૧-૫૩
ભરહભેદ	ભરતભેદ	૧૧-૫૦	સંકટિ	શકટિ	૩૨-૫૪
આલતિ	આલસિ	૧૧-૫૦	નૈઃકર્મ પે	નૈઃકર્મ્ય	૩૨-૫૬
વદિ	વદી	૧૧-૫૨	તાપ	તપિ	૩૩-૬૭
તણું	તણુ	૧૨-૫૬	મલાઉ	મ લાઉ	૩૫-૮૫
થોડૂંથોડૂં	થોડુથોડુ	૧૨-૫૬	મૂર્ય	મૌર્ખ્ય	- ૩૭-૨
વિચિ	અધવિચિ	૧૪-૬૮	सतामदा·	सत्तांदमाः	३७-३
·तचेतसा	हतचेतसा	૧૫-૧૬	આપુ	આપૂ	૩૭-૧૦૦
ઉચ્ચરું	ઉચ્ચરૂં	૧૫-૭૩	હૃદય	હદિ	૩૮-૧૦૪
ાભલિજી	સાભલિઉ	૧૬-૭૬	તણુ	તણુ	૪૦-૬
राणा	नराणा	૨૦-૩૦	અંતિ	અન્તિ	૪૦-૬

અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પાનું કડી
પરિ	પિરિ	૪૧-૯
શ્રીલક્ષણુ	શ્રીલક્ષ્મણુ	૪૧-૧૧
બ્રહ્મા૦		૪૨-૨૧મી કડીની પહેલા જોઇએ
કરિ	શિરિ	૪૪-૩૦
પ્રસાદ	પ્રસાદિ	૪૬-૧
કૌરવાર	કૌપોરવ	૪૮-૧૩
કહ્યું	કહ્યૂં	૪૯-૨૧
થોડા કાલમા	થોડિ કાલિ	૫૧-૩૬
યોગ	યાગ	૫૭-૩૧
વચનિ પામિયા	વચનિ તિ પામિયા	૫૮-૩૮
ભેદ	લેદ	૫૯-૪૩
ફ્રસ્ય	ફ્રિસ્ય	૫૯-૪૫
ઉહી	કહિ	૬૦-૫૫
અગ્નીધ્ર	આગ્નિધ્ર	૬૩-૫
નઇ	અનઈ	૬૪-૧૦
લક્ષ	પ્લક્ષ	૩૩-૬૧
શીતાદિક	સીતાદિક	૭૨-૫૩
નિર્વાણુ	નિર્માણુ	૭૩-૬૧
પીડાનૂં	પીડાનુ	૭૫-૭૪
હૃંદ	દ્દંદ	૭૫-૭૮
ઉચ્ચરું	ઉચ્ચરૂં	૮૧-૨૮
આંગણુ	આગણુ	૮૮-૭૪
વિશંસઇ	વિસંસઇ	૯૧-૯૨

અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પાનું કડી
નારદઇ	નારદ નઈ	૯૨-૯૯
હિત કહી	હિતકરી	૯૨-૧૦૦
કુહુ	કહૂં	૯૪-૩
દૂવણુ	કુવણુ	૯૬-૨૦
સુધિ	સ્કંધિ	૯૭-૧૦૮
શુંડામરક	શંડામરક	૯૮-૨૮
मृह्णाणि	गृह्णाणि	૧૦૧-૪
જાણ્યૂં	જાણ્યુ	૧૦૨-૬૨
બત્રીસ	ત્રીસ	૧૦૫-૭૫

કલા ૯ મી પછી ઉમેરો 'અષ્ટમ સ્કંધ-પાયો ત્રીજો; વિવેક; ચાર કલા ૧ અષ્ટમ, ૨ નવમ, ૩-૪ દશમ (પૂર્વાર્ધ) સ્કંધ

અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પાનું કડી
ભદ્રદેવ	રુદ્રદેવ	૧૦૬—૪
પૂર્ં છાયુ	સ્રુપે	૧૦૮
ધરિ	ધરિ	૧૧૦-૩૨
व्रलि	वलि	૧૧૩—૫
ઠર્યુ	કરયુ	૧૧૪-૫૮
તાસ્યા	તસ્યા	૧૨૨-૪૩
ધરિધરિ	ધરિધરિ	૧૨૨-૪૫
ન્ગાન	ન્યાન	૧૨૩-૫૦
शुत्वा	श्रुत्वा	૧૨૬-૪
यस्या-	तस्या-	
हरिः	हरेः	
महात्मन.	महत्तम	૧૨૯-૧
अवतार	अवतारा	
मतम्	ततम्	

અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પાનુ કડી
ધશં	ધશુ	૧૨૯-૬
સાભલિ	સાભળી	૧૩૧-૧૫
કુણુ	કુણુ	૧૩૧-૧૫
રાખી	રાખિ	૧૩૭-૫૭
દીહું	દીધુ	૧૪૫-૯૫
માય	મહિ	૧૪૯-૬
વિરોવી	વિરોલઇ	૧૪૯-૬
ગોકુલિ	ગોકુલ ગામિ પલાણુ	૧૫૨-૩૦
પાશિ	પાસિ	૧૫૨-૩૩
સિદ્ધિ	શુધિ	૧૫૪-૩૮
મુજઇ	મુજઈ	૧૫૪-૪૦
બાવી	બાલિ	૧૫૫-૪૨
અક્રૂર૦		૧૫૬-૪૯મી કડીની ઉપર જોઇએ
ત્રીજો	ચોથો	૧૬૬(મથાળુ)
૪૨	૪૫	૧૬૬(મથાળુ)
૫૦	૫૨	૧૭૨(મથાળુ)
નિપાઇઉ	નિપાવઉ	૧૭૧-૩૮
ધારિ	ધરિ	૧૭૨(મથાળુ)
સુસરી	સુસરિ	૧૭૩-૮

અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પાનું
કરઈ	કહઇ	૧૭૭-(૧
થાખિ	આખિ	૧૮૩-૩૮
હઈયૂ	હઈયૂ	૧૮૩-૩૭
સુદત	સુહત	૧૮૫-૫૨
પિંડતારક	પિંડારક	૧૮૮-૫
શિશિતયા	શશિ તયા	૧૯૧-૨૬
નઈ મંગ	નિમંગ	૧૯૧-૨૬
નિશ શાકારેણુ	નઇ શારકારેણુ	૧૯૨-૩૨
આરોહિ	આરોહઈ	૧૯૩-૨૪
દશનિ	દરશઈ	૧૯૫-૫
માહઈ	માહરઇ	૧૯૭-૫૪
ભક્તિનઇ	ભકતનઇ	૨૦૦-૭૦
પગ્તક્ષ	પગ્તક	૨૦૨-૮૦
લીજઇ	લીજઈ	૨૦૪-૨
જેહ	હેય	૨૦૪-૨
નહી	નહી તે	૨૦૭-૨૮
આશ્રમ	આશ્રય	૨૧૧-૫૨
ત્રિજઇ૦	ત્રીજઇ ત્રણ્ય આલ નઈ	૨૧૨-૯
ત્રેવીસ	તેત્રીસ	૨૧૪-૧૩



ॐ श्रा ११

શ્રી હરિલીલાષોડશકલા*

પ્રથમ પાયો-ભક્તિ; ચાર કલા-૧ પ્રસ્તાવ, ૨ પ્રથમ, ૩ દ્વિતીય અને ૪ તૃતીય સ્કંધ.

પ્રથમ કલાનુ આરંભ-પ્રસ્તાવ



श्लोक-(अनुष्टुभ्)

श्रीकृष्ण-स्तुति

श्रीकृष्णाय नमस्तुभ्यं भक्तानुग्रहकारिणे ।
तापत्रयनिहंत्रे च वासुदेवाय ते नमः ॥ १ ॥
नमस्ते देवदेवेश, नमस्ते मधुसूदन ।
नमस्ते पुंडरीकाक्ष, नारायण नमोऽस्तु ते ॥ २ ॥
नमस्ते पद्मनाभाय, सृष्टिस्थित्यंतकारिणे ।
विश्वमूर्ते नमस्तेऽस्तु, लीलाविग्रहधारिणे ॥ ३ ॥
नमस्ते लोकनाथाय, विष्णवे, परमात्मने ।
नृसिंहाय नमस्तुभ्यं, वामनाय नमो नमः ॥ ४ ॥
नमस्ते मत्स्यरूपाय, वराहाय नमोऽस्तु ते ।
नमस्ते जामदग्न्याय, रामचन्द्राय ते नमः ॥ ५ ॥

* જા. સોળ કલાનુ આરંભ પહેલા શ્લોકથી આરંભી ૪૮ મી કડીના પહેલા પાદ પર્યંતનો ભાગ હિ માં નથી; ખ માં કડી ૨૯ સુધીનો ભાગ નથી. આ માં કડી ૨૬ મી સુધીનો ભાગ નથી જા. સુ. અં. માં શ્લોકમાં અશુદ્ધિ ઘણીજ છે.

પૂર્વછાયુ

પ્રથમ શ્લોક પંચઇ કરી, કીધુ કૃષ્ણપ્રણામ,
વિઘ્નરહિત વાણી વિશદ ગાઓસ હરિગુણગ્રામ. ૧

શ્રીકૃષ્ણસ્તવનમહિમા

સા વાણી યા હરિ સ્તવઇ, ચિત્ત ચતુર ભજિ ચેહ,
વિષ્ણુ તણી પૂજા કરઇ હસ્ત ભણીજઇ તેહ. ૨

सा जिह्वा या हरिं स्तौति तच्चित्तं यत्तदर्पितम् ।
तावेव केवलौ श्लाघ्यौ यौ यत्पूजाकरौ करौ ॥ ६ ॥

ચૂપૈ

સા જિહ્વા વિષવેલિ સમાનિ, જિણ નહિ ગોવ્યંદગુણગાન,
કથા સુણઇ નહિ કેતુસુપર્ણ, વૃક્ષ તણાં તે કોટર કર્ણ. ૩

૧-પંચઇ-ભા પંચે; કૃષ્ણ૦-ભા. વિષ્ણુ૦-; ગાઓસ-અં. ગાઇર ભા. ગાયસ. ૨-સા-અં. મહા; યા-ભા માં નથી; સ્તવઇ- અં. ભજે ચિત્ત-ભા. ચંત, કા. તે; ભજિ ગુ. ભુજ; કરઇ-ગુ કરે; હસ્ત-ગુ. હસ્તુ કા. હસ્તે, ભણીજઇ-ગુ. ભણીજેઇ. શ્લોક ૫ ભા ગુ માં અશુદ્ધ છે. કા મ છઠ્ઠા શ્લોક પછી વધારો—

ચોપાઈ—નૂનં તસ્કર અશો પ્રયોગ શાખાવૃક્ષ જશો સંયોગ;
અચ્યુત અર્ચન ચંદન યુક્તિ, વિષ્ણુપાદાંબુજ કેરી સક્તિ.

(અશુદ્ધ) श्लोक—

नूनं तत्करयोः प्रोक्तं वृक्षशाखाग्रपल्लव ।
नन्योपि पूज्यतां वदे हरिपादांबुजद्वयम् ॥

૩—સમાનિ-ગુ. સાંમાંન; જિણિ-ગુ. જેણે; ગાન-અં. ગ્રામ; ૩ જી, (કા. નો ૮ મો) પછી કા. માં વધારો:—

श्लोक—जिह्वा लब्धा प्रिया मुक्ता कीर्तनीयत्र कीर्तयेत् ।
तथापि मोक्षनिश्रेण्यां स नहो हन्ति दुर्मतिः ॥ ८ ॥

તુંબીફલ નરમસ્તક યેહ, વિષ્ણુચરણ નમઇ નહિ તેહ,
હરિભક્તિ યે આદરઇ નહિ, થાણુ ચરણ તે કહીઇ સહિ. ૪

શ્લોક—शार्दूलविक्रीडितम्

वक्त्रे सा विषवल्लरी न रसना या स्तौति नो माधवम्
कर्णौ तौ तरुकोटरौ न शृणुतः श्रीनाथ यौ ते गुणान् ।
तत्तुम्बीफलमेव देव न शिरो यत्त्वां नतं नोच्चकैः
स स्थाणुर्न पुमान्य ईश भवतो भक्त्या न युक्तश्चिरम् ॥७॥

ચૂપૈ

કૃષ્ણકથા ઉત્તમ સંવાદ, સાંભળતા ઉપજઇ આલ્હાદ,
પરમ પ્રીતિ પામઇ નર જેહ, પુરુષધોરિધર ભણીઇ તેહ. ૫

ચોપાઇ—રસના જિહ્વા તાર નામ, જે બોલીશ ભગવદ્ગુણગ્રામ;
નહિ તો વિષવલ્લી તૂં જાણ અથવા રોગ રૂપ તૂં હાણ.

શ્લોક—" नूनं तत्क सालुं च अथवा प्रतिजीह्निका ।
नूनं च रोगगावाय यत्कयाति हरिर्गुणान् ॥ ९ ॥ "

આટલો ભાગ પ્રસ્તુત હરિલિલાના રચનાર ભીમ કવિનો હોવો સંભવિત નથી; કારણ કવિની લેખનપરિપાટી જોતા, એમ જણાય છે કે તે પહેલાં અર્થ અને પછી શ્લોક એ ક્રમે કથાને પુષ્ટ કરનારો ભાગ લખે છે, જ્યારે કા ના ૮ મા શ્લોકને તેની ૮ મી કડી સાથે તેમ જ ૯ મા શ્લોકને ૯ મી કડી સાથે કાંઇ સંબંધ છે જ નહિ, પરંતુ મૂળની કડી ૩ જી(કાની ૮ મી)ને શ્લોક ૭(કા. ના ૧૦)મા શ્લોકના પહેલા બે પાદો સાથે સંબંધ છે, જેથી વચલો અસંબદ્ધ ભાગ પાછળથી કોઇકે ઘુસાડેલો પ્રત્યક્ષ છે.

૪. નમઇ—ગુ. નમેઇ, હરિ૦—ગુ હરીભગત્ય જે આદરે નહિ; જા. ને અં. હરીભક્તિ જેહ આદર નહિ; થાણુ—કા અં ગુ સ્થાણુ. શ્લોક ૭—જા માં આ શ્લોક અતિશય અશુદ્ધ છે, અને પંક્તિઓ ઉલટાસુલટી છે. तत्तुम्बी०— અં तत्तुम्बिकलमेव देव न शिरो यत्त्वा नत नोच्चकैः । અં—न युक्त्यादरात्; કા ને જા. भक्त्या व युतादरात् ।

૫—ઉપજઇ—ગુ ઉપજેઇ, આલ્હાદ—ગુ ઉલ્હાદ, જા પ્રીત્ય; ભણીઇ—ગુ —ભણીએ.

કમલ તણી પિરિ વિહસિત વયણ, હર્ષાનંદ ઝરઇ નિજ નયણ,
વશ કરઇ મનિ ઇન્દ્રિય પાંચ, જુ કાયા થાઇ રોમાંચ. ૬
સફલ જનમ તેહનુ અવતાર, પૃથવી ભણુઇ 'વહૂં' તેહિ ભાર'.
પામર અવર અછઇ જન ઘણા, યમસદન–ગતિ–પરાયણા. ૭

શ્લોક–(શિખરિણી)

हरेः स्मृत्याह्लादो जनितमनसो यस्य कृतिनः
सरोमांचः कायो नयनमपि सानंदसलिलम् ।
तमेवाचन्द्रार्कं वहुपुरुषधौरेयमवनेः
किमन्यैर्भूभारैर्यमसदनगत्यागतिपरैः ॥ ८ ॥

પૂર્વછાયુ

જીવિન વિષ્ણુભક્ત તણું ઉત્તમ પંચઇ દિન
કલ્પ કોટિ કાઇ નહિ, યમ હરિભક્તિ વિહીન. ૮
जीवितं विष्णुभक्तस्य वरं पञ्च दिनानि वै ।
न तु कल्पसहस्राणि भक्तिहीनस्य केशव ॥ ९ ॥

૬ વિહસિત–અ'. વિકસે; હર્ષાનંદ–ગુ. હરીખાનંદ ઝિરઇ–ગુ. ઉપજે; વશ૦–આ પંક્તિ અ. માં નથી, કા. સ્થિર વશ કરે મન ઇન્દ્રિય પંચ, ૭–સફલ૦–આ પાદ અ. માં નથી, ભણેઇ–ગુ ભણુઇ, જા. કહઇ; ગતિ–અ'. ગતાગત. શ્લો. ૮–જા મા શ્લોક અતિશય અશુદ્ધ છે કા हरि०-કા. हरिं स्मृत्वाह्लादितमनाः सपदि कीर्तनेन हि; अ' हरस्मृताह्लादत्याजित ; જા हरे स्मृत्सा अह्लादतिमनसोइकितिन । ગુ. हरः स्मृत्याह्लादमिति मनसो अस्य कृतीनः જા सलल्मितम् । चंद्रार्कैः । तमेवा०–કા. स एव चंद्रार्कव्यूहपुरुषार्थसाधनपरः । कल्पितपाठ–क एवोर्व्यां वन्धः परम-पुरुषाराधनपरः । કલ્પ જા કક્ષપ, જીવિત–અ જીવિતવ્ય; શ્લો. ૯–જા માં ઘણો જ અશુદ્ધ છે. અ'. जीवित विष्णुभक्तिःश्र–; हीनानि । રાગ શ્રીરાગ–જા માં નથી.

શ્રીગણેશસ્તુતિ

રાગ–શ્રીરાગ–ગીત ગણેશનૂં

ગજમુખ, વિઘનહરણ, દેવેશ, ઉત્તમ મતિ આપુ અહ્ય રેશિ. ધ્રુવપદ
ગણપતિ પાય પૂજ્યોસ સદા, જિણિ પામીજઇ બહુ મંગલ મુદા. ગજ. (૧)
સેવકના ભવબંધન છોડિ, ભીમ ભણઇ બિહુ કર જોડ; ગજમુખ(૨) ૫

(ગીત ગણેશનં સમાપ્ત)

ચૂપે

પ્રથમઇ ગણપત કરોસ પ્રણામ, ગાપોસ કૃષ્ણ તણા ગુણગ્રામ;
મુષકવાહન, શુભ શણગાર, પાઇ ઘૂઘરી તણુ ઝમકાર. ૧૦
ગૌરીનંદન, ગુણભંડાર, મોદક સદા કરઇ આહાર;
સ્વામી ! એકદંત અવધારિ, નિરમળ મતિ મુઝ આપુ સાર. ૧૧

શ્રીસરસ્વતીસ્તવન

રાગ–દેશાખ–ગીત સરસ્વતીનૂં

શ્રીશારદનઇ પાઈ લાગૂં, અભય અવિચલ પદ માગૂં,
વીનતિ સુણ, બ્રહ્માણી ! કરુણા અહ્ય ઉપરિ આણી,
આપુ નિજ અમૃતવાણી, ગાઊં ગુણ સારંગપાણી. શ્રીશારદનઇ૦ ૧
વર માગૂં એહ તમ પાસઇ, પીડા ટાલુ નઇ ગર્ભવાસ.
"કર હૃદયપ્રમોધપ્રકાશ" ભીમ ભણઇ વિષ્ણુનુ દાસ.– શ્રી શારદનઇ. ૧૨

(ગીત સરસ્વતીનૂં સમાપ્ત)

---

૯ (૧) દેવેશ–કા જ્યોદેવ; અહ્ય રેશ–જા. કા દેવેશ; રેશ–ગુ. રેસિ ગજમુખ૦–એ ધ્રુવપદ જા મા છે ૯ (૨) સેવકના–જા. સેવકનાઇ, ગુ સેવક નઇ; પૂજ્યોસ અં પજેશ, ગુ પજિ, જા. પૂજ્યે, પામીજઇ–અં. ગુ પામીએ; ભવ–ગુ સપિં, ૧૦ કરોસ ગુ કરસ, ગાયોસ–ગુ ગાઇસુ, જા. ગાયસ, કા. ગાશું; ગુ. સુભ સણગાર, અં. શૃંગાર; તણુ–ગુ તણો; ઝમકાર–ગુ ધમકાર, ૧૧ અવધારિ–ગુ અવિધાર, મતિ–ગુ. મત્ય; ગીત સરસ્વતીનૂ–જા. અં. ગુ. માં નથી. ૧૨ માગૂં. જા. જાચૂં, શ્રી શારદ નઇ૦ જામા નથી, પણ એ ધ્રુવ પદ હોવાથી પહેલી પંક્તિમા જોઇએ ગુ. આસય, જા આસઇ; ગર્ભવસિ. કેટ. ગર્ભના વાગ (?)

ચૂપૈ

ભાવ ધરિ સરસ્વતિ પૂજઇ, સાર વિચાર તુ બૂઝીઇ,
ચેહ તુણઇ પ્રસાદિ કરી, મુનિજન અવિદ્યા પરહરઇ. ૧૩
ઉલગ કરઇ અચ્યુત, અજ ઈશિ, સેવઇ સુર કોડિ તેત્રીશ,
ગાંઇ ગીત અનેક પવિત્ર, કરિ વિણા ગ્રહી વાજીત્ર ૧૪
મણિ–માણિક્ય–ભૂષિત ભામિની, કરુ' વિનતિ "સુણુ સ્વામિની !
"સેવક ઉપરિ કરુ દયાય, અવિચલ વાણી આપુ માય" ૧૫

ભાગવત અને હરિના ગાનનો મહિમા

અસુપત સરસ્વતી તણઇ પ્રસાદ, શુકપરીક્ષિતનુ સવાદ,
ભાષેસ શ્રી ભાગવત પુરાણ જિણઇ પામીજઈ પદ નિરવાણ ૧૬
કપટ રહિત જિણુઇ બોલૂ ધર્મ, વિષ્ણુભક્તિનુ જાણુ મર્મ,
તતક્ષણ દોષ અવિદ્યા જાઇ, ઇશ્વર હૃદિ માહિ ધરાઇ. ૧૭
આતમરતિ પામઇ એકાંતિ, સાભલતા ભાજઇ ભવભ્રાન્તિ
ઉપજઇ પરમ વિવેક વૈરાગ્ય, નાસઇ મોહ મછર મદ રાગ ૧૮
ભય છૂટીજઇ જામણમરણુ, નિરમલ હુઇ અતકરણ,
ગાતા ગુણ તણા ગોપાલ, ભવસાગર તરીઇ તતકાલ. ૧૯
આદિ પુરુષ અછઇ અછેદ, તેહનુ પાર ન જાણઇ વેદ
મનિ બુદ્ધિ, ચિત્તઇ નવિ જાણીઇ, તે વાણીઇ કિમ વખાણીઇ ? ૨૦
'પૂરણ બ્રહ્મ સદા અવિનાશ સકલ ભૂત કેરુ આવાસ,
વ્યાપક વિષ્ણુ સકલ હરિ એક, રોમકૂપિ બ્રહ્માડ અનેક. ૨૧

પ્રબોધપ્રકાશ—કા પ્રસિદ્ધિપ્રકાશ (?) અહીંથી કા ની કડીસ-ખ્યામા અડધી કડીનો ફેર પડે છે ૧૩ તણઇ—ગુ તણે, જા તણા ગુ પ્રસાદેઈ કરી—ગુ પૂરીઈ ૧૪ અચ્યુત-જા ઉમતિ કોટિ ગુ જા સદા કરિ૦—જા કરિ વેણુ વાજ્ય વાજીત્ર ૧૫ ભામિની આ ગામિની ૧૭ જાઇ ગુ જાઈઇ ૧૯ જામણ—કા અ' જન્મ હુઇ—ગુ હોએ ૨૦ ન હિ ગુ આ નથી આદિ-ગુ. આદ ગુ બધિ ચિતિઇ ૨૧ હરિ-ગુ રહે જા અવિનાશિ.

રહિત વિકાર ભણીઇ એવ, ભગત કાજિ ધરઇ બહુ વેષ,
લીલા માહિ લેઇ અવતાર, પૃથવી તણુ ઉતારઇ ભાર. ૨૨
અહનિશિ અવિચલ થાપઇ ધર્મ, ટાલઇ તિમિરદોષ અધર્મ,
બિરદ એહ બહુ નિત્ય વહઇ, પાલઇ સાધુ દુષ્ટનઇ દહઇ. ૨૩
જનમ, કરમ નારાયણુ તણા, સંખ્યા રહિત અછઇ અતિ ઘણા;
મેઘબિન્દુ, અવનિતૃણુ પાર, તુ ગિણિઇ ગુણુ તણા મુરારિ. ૨૪

ગાથા

તારા કવણિ ગણીજ્જઇ, કવણેણુ ગણીઇ ભૂમિ રજ કણિઆ,
કવણિ ગણીઇ જલલહરી, હરિગુણ જાઇ કવણે ગણીઆ. ૨૫

વસ્તુબંધ

શ્રી બાલા કોમલ શરીર, ઝીલઇ સા સાગરતીરિ,
તે જલિ ભરિણિ ઘણેરઇ, ગાજઇ ઘન ગભીરહ. ૨૬

૨૨-ભણીઇ જા ભણીજ્જઇ, કાજઇ-અં કાં કારણુ, માહિ-ગુ વિગ્રહિ, લેઇ-કા લે ૨૩-બહુ-ગુ. બિહુ, કા એહવુ, નિત્ય-કા શ્રીહરિ, પાલઇ જા પાલિઇ, કા. પાવે, ગુ પાલેઇ, ગુ તિમિર-કા. તમરજ, જા. તિમઇ, દોષ-અં. દોય, બિરદ-અં. નિર્દય એહ, એક-ગુ એહ, ગુ બહુ બેહ, દહઇ (કલ્પિત) જા ગ્રહઇ, ગુ ગ્રહેઇ ૨૪ રહિત-અં. રહી, અછઈ-કા જ છે, તૃણુ-ગુ ત્રટે, તુ કા. શા, તણા-કા શ્રી ૨૫ હરિ૦-જા મા આ પાદ નથી કવણુ૦-ગુ જા મા આ પાદ નથી, કા. હરિગુણુ લહરી કવણ ગણી જાણે, પ્રા. અં. પરા કવણુ ગણે હો, કવણુ ગણિયે ભૂમિરજ કણિયા, હરિગુણ કવણ ગણે હો. કવણ ગણે જલનિધિ લહરી ઉપર પાઠ કલ્પિત કીધો છે, જે રા બા કેશવલાલ હ ધ્રુવે ઉપજાવી આપ્યો છે ૨૬-"વસ્તુબંધ" તેમ જ આખી કડી અં, કા માં નથી, પણ કા. મા " શ્રી બાલા ...ગભીર " એ પંક્તિ, ' ગાથા ' ઉપરની ૨૫ મી કડી (કા ની ૩૦ મી)ના ઉત્તરાર્ધ રૂપે લખેલી છે શ્રી૦ જા શ્રી બાલા તેહ તણૂં કોમલ શરીર. તરિ જા મઝારિ તે જલિ૦ જા પ્રા. મા માત્ર 'તેહ જલિ ભરિણિ ઘણો ગભીરહે' એટલુ જ છે. ઉપર રા બા. કેશવલાલ ભાઇએ *માપ તાલ જોઇ સૂચવેલો પાઠ લીધો છે. એકલી કા મા ઉથલો છે; અં. ગુ જા મા નથી*

મિથુન રાશિ રવિ આવીઉ, અગસ્તિ તણિ આથમણિ;
તિથિ આષાઢિ પૂર્ણિમા, ચંદ્ર તણઇ ઊગમણિ. ૨૭
સા નારી હ્રદયઇ બિહુ જુ તરઇ તેહ વારિ:
શેષ, અમર, ઋષિ, શારદા, પામઇ હરિગુણપાર. ૨૮

દૂહા (સોરઠા)

ઇશ્વિર, અમર અશેષ, સહસ્ર અઠયાસી, શારદા,
પાર ન પામઇ શેષ, તવતાં ગુણ ત્રિકમ તણા. ૨૯
જુ યુગ અનેક અપાર, ગુણ ગણઇ ગોવ્યંદ તણા,
તુહિ સમ્યક્ પાર પ્રજાપતિ પામઇ નહીં. ૩૦
ગાતા ગુણ દેવેશ વેદ ભેદ જાણઇ નહી,
બીમ ભણઇ તેહ રેસિ, કવણ માત્ર હું અલ્પધી. ૩૧

ચૂપૈ

વામન મનિ વિમાસઇ ઘણું ફલ પામેવા તરુઅર તણું;
ગરુડગતિ વાંછઇ કપોત, યમ આદિત્ય જમલુ ખદ્યોત. ૩૨
હરિગુણ સાગર અમૃત નીર, તિણિ જલિ નિરમલ હુઇ શરીર;
સહસ્ર અઠયાસી મજ્જન કરઇ, તાપ ત્રિણિ તે હેલાં હરઇ. ૩૩

---

૨૭ આવીઉ–પ્રા. આવીઇ; આથમણિ–જા. આયિમિ; પ્રા. આથમણિ. પૂર્ણિમા–ગુ પુરણ માસ. રાશિ પ્રા. જા. રાશિઇ. ઊગમણિ અં. ,ઉદય અખાડી. ૨૮ જુ પ્રા. જુઇ; જુ૦ અં જે તરે તેહ પાર, જા. જુ અંતર વિતરઇ ઠેઓરિ. શેષ૦ જા. બ્રહ્મા, શેષ, અમર ઋષિ શારદા. પામઇ–જા. પામિ નહીં. દૂહા–હા. સોરઠા. ૨૯ તણા જા તણા તણા. ૩૦ ગણઇ–અં. ગાયે, જા. જાણિ, ભણિ; રેસિ પ્રા. રેસ. તુહિ૦–અં તોહે સમ પાર; ૩૧ વેદ–ગુ. દેવ; ગુ જાણેઇ; ભણેઇ; અલ્પધી–અં. અલ્પજ્ઞ; તેહ –જા. એ ૩૨ જા વિમાસણ; જા. અં. વાંછિ; આદિત્ય૦ હા જ્યમ આદિત્ય જ ભગ્યો ખદ્યોત. ૩૩ તિણિ૦–હા. તેહ થકી હોય નિર્મળ શરીર; જા. જા. હરિ, હરિ પ્રા. ત્રિણિ, જા. ત્રણ્ય તાંહાં.

શુક સનકાદિક સારસ એહ, કરઇ કલોલ દિવસ નિશિ તેહ;
હરિગુણ જલ પામેવા પાર તુંબા તિણઇ વહઇ ત્રિપુરારિ. ૩૪

બ્રહ્મા, અત્રિ, અંગિરા, ધ્રુવ, સારસ્વત, શેષ, સુગ્રીવ,
નારદ, અંબરિષ, અર્જુન, સગર, સત્યરુપા નઇ મનુ. ૩૫

ગાધિ, વિદેહી, ઇલ, ઇક્ષ્વાકુ, નહુષ, નંદ, નલ, નાયક નાક,
કર્દમ, કપીલ, સમીરણ, વરુણ, રંતિદેવ, રવિ, રઘુ, રિતુપર્ણ. ૩૬

દધિચિ, દુર્વાસા નઇ ચંદ, ભ્રગુ, વસિષ્ઠ, વાસુકિ નાગેન્દ્ર,
ધ્રુવ, પ્રલ્હાદ, પારાશર, સુરિ, ભીષમ, બલિ, ઉદ્ધવ, અક્રૂર. ૩૭

ગય, હરિશ્ચન્દ્ર, દ્રોણ, જશવંત, વિદુર, વિભીષણ, નઇ હનુમત,
રુકમાંગદ, શિબિ, વિશ્વક્સેન, અલર્ક, ઉદર્ક, અરિષ્ટ, સુષેણ. ૩૮

વાલ્મીકિ, દત્તાત્રેય, વ્યાસ, સૌભરી, જયવિજય હરિદાસ,
દક્ષ, દિલિપ, ઉમા, સરસ્વતી, પિપ્પલાદ, પાચાલી સતી. ૩૯

પરીક્ષિત, દેવલ, સનતકુમાર, રિખભ, પૃથુ રાજા અવતાર,
માધાતા, અજ, મુચકંદ, પંખી એહ કરઇ આનંદ. ૪૦

કવિનું આત્મન્યૂનતાનું ભાન

તેણઇ જલિ શ્રીસહ પદમિની, સોલ સહસ ઝીલઇ કામિની,
પૂરવ પૂન તણા કહૂ સચ, ભરયોસ મસા માત્ર એક ચચ. ૪૧

---

૩૪ સારસ–જા સાગર, ક્ા શારદ, તુબા૦–ગુ તુબાઇ ત્રેણઇ વૈદ ત્રીપુરાર, ખ તુંપા તેણ વેહે માત્ર મુરાર, કા તુબા તેણે વહે ત્રિપુરાર. ૩૫ નઇ મન–ગુ નમત, ખ. મુન્યે, જા સત્યરુપા ઇનિ રમત. ૩૬– ઇલ–ગુ એન; જા. નિઘોષ, ગુ નિઘુષ; નદ, નલ–જા. નદન નાક; નાગ– દત નાગ, ૪૦ પરીક્ષિત આ હનોમત. પ્રથુ રાજા–જા. પુણ્ય રાજા, અજ– ખ. ગુ જા ગજ ૪૧ શ્રી સહ–(કલ્પિત પાઠ·) ખ જા આ સોહિ. જા. આ પદ્મિની, ઝીલઇ–જા ખ ઝીલિ, ભરયોસ ખ ભરેશ, જા ભરયૂસ.

આગઇ અનેક કવિજન હૂઆ, તેણુઇ પ્રબંધ બાંધા જૂજૂઆ,
તેહ કથાના લેઇ રૂપ, માંડિસ સરોવર જમલુ કૂપ. ૪૨
કવિજન કોઇ મ ધરસ્યો રોષ, દેખી કનક જમલિ જલકોસ
કરુ વીનતિ બિહ કર જોડિ, ભૂલા ભણી મ દેશુ ખોડિ ૪૩
કિહા ગૂજા, કિહા રતન અમૂલ! કિહા આઉલિ, કિહા ચંપા ફુલ!
કિહા તરુ ચંદન કિહા કરીર! કિહા છલ્લર, કિહા ગંગાનીર! ૪૪
કિહા સરસવ, કિહાં પર્વત મેરુ! કિહા બદરીફલ, કિહા નાલિકેર!
કિહા અગર, કિહા એરંડમૂલ! કિહા કાબલુ, કિહા પટકૂલ! ૪૫
કિહા સ્ત્રી અવર, કિહા શ્રીરમા! કિહા તારા, કિહા ચંદ્રમા!
કિહા બગ પક્ષી, કિહા મરાલ! કિહા કવિ અવર, કિહા હૂ બાલ ૪૬

પૂર્વ છંદ

અહ બાલક નઇ બાની બુધિ, કિહા ગુણ પુરુષપુરાણ
જિહા મંદર મજ્જન કરઇ, કવણ માત્ર પરમાણ ૪૭
અહ બાલ નઇ બાની બુધિ, કિહા એ ગહ્‌ગ ગ્રંથ,
કીડી નઇ મુખિ કોહલૂ, કહૂ કીણી પરિ છાજંત ૪૮

---

૪૨ માંડિશ આ બા મારેશ, ખ માંડસિ ૪૩ ખ ધરસ્યુ રોસ જમલિ ગુ બ જમલો કનક બ મા નથી ૪૪ ચંપાફુલ ગુ સીપફૂલ-આ બ ચાંપાફૂલ તરુ-ખ તરુઅર. ૪૫ અહીંથી તે અંત પર્યંત (માત્ર આરેક પાના સિવાય) હિ પ્રત સાબુત હોવાથી તેને મુખ્ય ગણી છે અને તેની જ જોડણી પ્રાયશ: પ્રથમ રાખેલી છે ૪૬-શ્રીરમા હિ ગુ શ્રીરામ પણ તે ભૂલ છે બગ કા વન પૂર્વછાનુ કા દોહા, પણ શુદ્ધ કરીનુ માપ દોહાનુ નથી. ૪૭ કિહા-ગુ મા આ પદ પડેલુ છે ગુણ અ એ જિહા૦ ગુ મા આખી પંક્તિ પડેલી છે પરમાણુ ખ અ પુરાણ ૪૮-અહ૦ ગુ. મા આ પાદ પડેલુ છે મંદર-હિ બ કા મંદિર પણ અહીં 'પરમાણ' સાથે મુકાબલે 'મંદર' (પર્વત) જોઇએ મંદરનો અહીં અર્થ નથી, તેમ સમુદ્રમા મંદાર પર્વત ડુબેલો હોવાનુ પુરાણ કહે છે મુખિ બ મુહુડી કહૂ-ખ કોણ છાજતિ અ ગુ ગાજત ખ છાજતે

ચૂપૈ

અહં બાલક નઇ બાલી બુદ્ધિ, વલી નવિ જાણૂં અક્ષરશુદ્ધિ.
લઘુ ગુરુ, માત્રા, પ્લુત પ્રસ્તાર, તાલ પ્રબંધ, છંદ અલંકાર. ૪૯
ભરહ, ભેદ, પિંગલ, ગુણ, ગીત, વસ્તુબંધ, ગાથા નિ કવિત્ત;
આલતિ રાગ, મંદ, મધિ તાર, નવ રસ તણુ ન લહૂં વિચાર. ૫૦
ધ્રુવ માત્રા, પડ માત્રા સહી, મડયલ, અડયલ, નઇ ચૂપૈ;
પૂર્વછાયુ નઇ રસાઉલા, દૂહા, કુંડલીઆ, નઇ ફૂડલા. ૫૧
ત્રોટક, સાટક નઇ નારાચ, તાન માન, નઇ નાટક, નાચ,
સમક ગમક ન જાણૂં વહિ, એકતાલી ત્રિવડા ત્રિપદી. ૫૨
થાનક, આયુધ, ભૂષણ, જાતિ, સ્વર-વ્યંજન-લક્ષણ ઉદાત્ત
રુપક કેરાં વાહન-વરણ, શ્લોક, સમાસ અનઇ વ્યાકરણ. ૫૩
કથાસબંધ કહૂં કિમ કરી ? જાણૂં નહિ હૂં કવિચાતુરી.
સાહસ સત્ય તણઇ આધારિ, બોલિશિ નિજ ગુણ તણા મુરારિ. ૫૪
ભગતિભાવ આણી મન માંહી, ગાઇસિ ગોવ્યંદ સોલઇ ભાવિ,
જાણૂં નહી અધિક કરી ખેપ, કરેશિ કથા માત્ર સંક્ષેપ ૫૫

---

૪૯ વિ-જા ન; જા. અક્ષરશુદ્ધિ-અં. ખ. અક્ષરશુદ્ધ. છંદ-જા. છઇ; ૫૦-મદ્દ મધિતાર=હિ મદ્ર-અં ખ જા મદ્રમધ્યતાર, આ. મુદ્રમધિતાર; ગુ. મદમધિતાર, ઙા, મધ્યમ દ્રતાર, ૫૧ પડમાત્રા-કા. પદમાત્રા. ૫૨-ત્રોટક૦ કા. ત્રાટિક સાટિક નાના નાચ, આ પાઠ ખોટા છે. અર્થના સમજફેરનું પરિણામ છે, નઇ નારાચ- ખ. કેરા રાચ; સમક-અં રમક, કા. કંચક. એકતાલી-જા એકતાલીસ, પણ તે સમજફેર છે. ૫૩-ઉદ્દાત્ત ગુ. ઉદ્ધતિ, જા. ઉદાસ; ૫૪ સત્ય-જા. સત્યિ બોલિશિ-હિ બોલિશ, ગુ બોલિ, અં. બોલેશ, જા. બોલરિ. ગુણ તણા જા ગુણકથા. આધારિ-ખ. આધારૂ. નિજ ગુણ તણા-હિ ગુણ તણા-જા. નિજગુણ કથા ગાઇસિ-ગુ. ગાઇસું, અં. ગાયેશ, આ. ખ. ગાઇસ ખેપ ગું આક્ષેપ હિ. અખેપ; આ. આખેપ; કેરી હિ. કરું હૂં ગુ કરિ, આ. કરિશ, અં. ખ. કરેશ, જા. કરસું,

કૃષ્ણ તણા ગુણ અછઇ અનેક, તેહ તણું કિમ કરું વિવેક !
થોડૂં થોડૂં લેહશ સાર, જમ મધુકર કરઇ આહાર. ૫૬

પૂર્ણછાયુ

દ્વાદશ સ્કંધ તણી કથા પરીક્ષિત-શુક-સંવાદ;
ભાવ ધરી અહ્મો ગાઇસૂં બ્રાહ્મણ તણા પ્રસાદ. ૫૭

બ્રાહ્મણના વંદનનું ફલ

ચૂપૈ

પહિલૂં વિપ્રચરણ વંદીઇ, ચ્યારિ પદારથ તુ સંધીઇ;
બાહ્મ તણું વચન માગ્યોસ, તુ હૂં કૃષ્ણકથા રચ્યોસ. ૫૮
અહનિશિ કરું વિપ્રની સેવ, ભૂમિ તણા જે જંગમ દેવ,
જેહની વાણી નિર્મલ નીર, પાતક છૂટઇ તણાં શરીર. ૫૯
ब्राह्मणा जङ्गमं तीर्थं निर्मलं सार्वकामिकम् ।
तेषां वाक्योदकेनैव शुध्यन्ति मलिना जनाः ॥ १० ॥

ચૂપૈ

વિષ્ણુ ભણઇ દ્વિજ રુપઇ અહું તેણઇ પૂજઇ પૂજા લહું;
તેહસૂં વઇર કરઇ જિ અન્ન, વિષ્ણુ ભણઇ તે માહરુ શત્રુ. ૬૦
ये ब्राह्मणास्ते नरनाथ सोऽहं तेष्वर्चितेषु स्वयमर्चितोऽहम् ।
तेष्वेव तुष्टेष्वहमेव तुष्टो वैरं च तैरेव ममापि वैरम् ॥११॥

---

૫૬ અઠ્ઠ ભા છિઇ લેહશ-ગુ ખ ભા અં. લેઇ; કરઇ-ભા કરિ ૫૭ પ્રસાદ ભા ખ પ્રસાદિ ૫૮ માગ્યોસ-ગુ આ માગેસ, ભા. ખં. માગસું; રચ્યોસ-ગુ. આ અં ખં રચેસ, ભા કરેસિ ચ્યારિ૦ ભા ચાર પદારથનુ સિદ્ધિ પામીઇ; સંધીઇ ખ સાધીઇ ૫૯ જે હિ તે શ્લો૦ હિ માં આ શ્લોક ઘસાયો છે ૬૦ રૂપઇ-આ. રુપિઇ, અહું હિ ઇ. કરઇ-ખ ધરિ; વિષ્ણુ-ગુ. ભા આ કૃષ્ણ શ્લોક ॥-ये-હિ આ શ્લોકનો આટલો જ ભાગ છે सोऽहं ।-तुष्टं स्वमेव तुष्टो । ભા માં આ શ્લોક નથી.

ચૂપૈ

બ્રાહ્મણ જેણઇ સંતોષ્યા નહીં, તે નારાયણ પામઇ કિહીં;
વિષ્ણુ વિપ્ર જે અંતર કરઇ, તે નર નરક માંહી સંચરઇ. ૬૧

बहवस्ते न जानन्ति मम मायाविमोहिताः ।
सदाऽहं द्विजरूपेण विचरामि महीतले ॥ १२ ॥

ચૂપૈ

હરિ વિપ્ર ગંગાનૂં વારિ, ભાગીરથી વિષ્ણુ દ્વિજ સાર,
ભૂમિ દેવ જાહ્નવી મુરારિ, પાવન એહ ત્રિભુવન મઝારિ. ૬૨

हरिर्भागीरथी विप्राः विप्रा भागीरथी हरिः ।
भागीरथी हरिर्विप्राः सारमेकं जगत्रये ॥१३॥

ચૂપૈ

દેવાધીન સકલ સંસાર, વરતઇ દેવ મંત્રિ આધારિ,
મંત્ર અમોઘ અછઇ અછેદ, સકલ મંત્રનૂં મંદિર વેદ. ૬૩
નિગમ સાર ત્રિભુવન મઝારિ, વસઇ દેવ બ્રાહ્મણ આધાર,
તેણઇ કારણિ દેવના વિપ્ર, સકલ પદારથ આપઇ ક્ષિપ્ર. ૬૪

---

૬૧ કિહિં-જા. નહીં. (કડી ૬૧ પછી ગુ પ્રતિમાં લખેલું છે કે અહિયાં સુધી શાસ્ત્રી વ્રજલાલની પ્રતમાંથી ઉતાર્યું છે. હવેથી નવલરામવાળી પ્રત શરુ થાય છે. જુઓ પાનું ૫) શ્લોક ૧૨ આ શ્લોક ક્ષેપક હોવો જોઇએ. સામાન્ય રીતે સાર આપી પછી તેવો શ્લોક આપવાની ધાટિ કવિની છે, પણ અહીં એવો સારવાળો આ શ્લોક નથી. પણ તે જૂની પ્રતોમાં હોવાથી રાખ્યો છે. અં. તથા જા. માં આ શ્લોક નથી. ૬૨ ભૂમિ૦ આ કડી અં. માં નથી. ખ. માં ૬૩ થી ૭૧ એ ૮ કડી નથી. ખ. ની આંકનોંધ પ્રમાણે ૬ કડી પડેલી સંભવે છે, તેથી કઇ બે કડી અહીં વધારે છે તે સમજાતું નથી, જા. ખ. માં આ શ્લોક નથી. ૬૩ મંત્રિ પ્રા. જા. મંત્ર. અછઇ કા. જેહ છે; વેદ ગુ. દેવ ૬૪ મઝારિ, હિ કારણિ; ક્ષિપ્ર જા. ક્ષેત્ર દેવતા. સેવવા; શ્લોક ૧૪ હિ. માં આ શ્લોકનો ઘણો ભાગ ઘસાયો છે. આ શ્લોક જા. માં અશુદ્ધ છે. બ્રહ્મણાઃ પાઠ तस्माद्ब्राह्मणदेवताः છે પણ તે અશુદ્ધ હોવાથી ઉપર પ્રમાણેનો શુદ્ધ પાઠ આપ્યો છે.

देवाधीन जगत्सर्वं मन्त्राधीनाश्च देवता ॥
ते मन्त्रा ब्राह्मणाधीना ब्राह्मणा देवता अत ॥ ६४ ॥

ચૂપૈ

પ્રણમ્યા આપઇ ઉત્તમ ઠામ, ધર્મ અર્થ નઇ પૂરઇ કામ,
જેહનઇ વિપ્ર હુઇ માનુકૂલ, તે પામઇ સુગતિનૂ મૂલ ૬૫

વિપ્રવંદના અને વરદાનની પ્રાપ્તિ

કારણ એહ વિમાસી કરી, ભાવ ભગતિ મન માહિ ધરી,
આવી દ્વિજનઇ લાગુ પાઇ, મઝનઇ કીધુ બહુત પસાઇ. ૬૬
કર જોડી બ્રાહ્મણ વીનવ્યા "સ્વામી ' મઝ ઉપરિ કરુ દયા,
"મન માહિ ઉતકંઠા ઘણી, કથા કરેવા કેશવ તણી ૬૭
"તહ્મારી અનુકંપા થિકી ગાયસ ગુણ હૂં સુત દેવકી,
"કથા રચે રહિ વિધિ માહિ, પછઇ લોકહસારત થાઇ" ૬૮
વલતૂ વચન મહારષિ કહઇ "એ કથા અધવિચિ નવિ રહઇ,
આણી રદય વિચાર વિવેક, પૂરવછાયુ આપુ એક. ૬૯

પૂર્વછાયુ

મોલ કલા સંજીવની, બીજૂં બિંબ મયંક,
પૂરી પાતકનાશની હુસઇ કથા નિકલંક. ૭૦

---

૬૫ અર્થનઇ—જા મા અર્થઇ સાનુકૂલ—જા મા સમકૂલ. ૬૬ મન માહિ—કા હૃદે માહિ. બહુત—જા મા. બહુ પસાઇ—જા મા પસાય, જા લાગી ૬૭ કરેવા જા કરિવા ૬૮ વિધિ ગુ કરી; ગાયસ—ગુ ગ્રા ગાઇશ, જા ગાઇશ, અ ગાયેસ હિ અધવિચિ માહિ. જા પછેઇ ૬૯ હિ કહિ મા કહઇ,—જા કહિઇ રદય—મા રિદય. આપુ—ગ્રા—આપ્યુ અ. આપો, વલતૂ૦—કા. ગુરુચરણે મસ્તક નામિયે, ચાર પદારથ તો પામિયે. ૭૦ હુસઇ—અ હશે, મા હોઇ, ગુ હૂશિ, કા. હરિકથા હિ હવા

ચૂપૈ

વલી ઉપરિ આપૂં વરદાનઃ "પામીશ ધરણીધરનૂં ધ્યાન."
ત્રૂઠા દ્વિજ દીધી આશીષઃ "તુઝનઇ પ્રસન્ન હુસઇ જગદીશ." ७१
વિપ્ર તણું વચન પામીઉં, કર જોડી મસ્તક નામીઉં;
તુ મઇ જાણી અક્ષરયુગતિ, પામ્યુ કેશવ તણી હૂં ભગતિ. ७२
યથાશક્તિ હરિપૂજા કરૂં, રસના રામનામ ઉચ્ચરૂં;
સત્સંગતિ સેવૂં દ્વારિકા, જેહ ભણીજઇ ભવતારિકા. ७३
ગાઉં ગોવ્યંદનાં નિજ ગીત, ચતુર્ભુજ ચરણિ વિલગૂં ચિત્ત;
એક વાર મિં કમલાપતિ કીધી શ્લોક સાતઇ વીનતી. ७४

कृष्ण कृष्ण महाबाहो मुरारे वचनं मम ।
शृणु त्वं परया भक्त्या युक्तं विष्णो रमापते ॥ ९ ॥
कामक्रोधाग्नितप्तानां लोभोपहतचेतसाम् ।
नरके मज्जतां नाथ त्वमेकः शरणं नृणाम् ॥ १६ ॥
तृष्णया पीडितं दीनं हीनं भक्त्यादिभिर्गुणैः ।
विवेकरहितं तात त्राहि मां शरणागतम् ॥ १७ ॥
त्वत्प्रसादेन गोविंद गुणानां तव कीर्तनम् ।
करिष्येऽहं यथाबुद्धि तन्मे त्वं क्षन्तुमर्हसि ॥ १८ ॥
नारायण हृषीकेश प्रसीद पुरुषोत्तम ।
त्वया कृपालुना स्वामिन्ननुग्राह्योऽस्मि सर्वदा ॥ १९ ॥

---

७१ આપૂં-આ આપ્યુ, અં. જા આપૂં પામીશ--ગુ પામેશ. ત્રૂઠા-જા ત્રૂઠા હુસઇ--ગુ હૂંશ, જા હોઉ, આ હોસઇ, અં હોશે. ७२ વચન--ખ વાચક. પામીઉં-જા માઞીઉં આ. પામિયૂં. નામીઉં આ. નામિયૂં, જાણી—આ પામી, પામ્યુ—ખ. પામી. ७३ જા. યથાશક્તિ; હિ યથાસક્તિ સત્સંગતિ—ખ સત્યસંગતિ, હિ જે ભણીઇ, કા અ. તેહ ભણીજે. ७४-જા યિ પામીઇ, જિ ભણીઇ ભવતાર કા. આ માં આ. પંક્તિ ७६ થી ૫.૭. કે ७८ સાગૂં. કા. સાગ્યુ, અં ગુ. સાગ, ખ. વલગૂં, આ વિગાનં, જા વિગાલૂં, સાતઇ—ખ સાતે.

एवमुक्तो महाविष्णुः प्रत्युवाच स मां प्रति ।
मयि भक्तिर्दृढा नूनं मत्प्रसादाद्भविष्यति ॥ २० ॥
तदा प्रभृति गोविंदे कृष्णे देवकीनंदने ।
भक्तिर्मे निश्चला जाता महाभयविनाशिनी ॥ २१ ॥

અંતરયામી, સર્વાવાસ, હૃદય થિકુ નિત કરઇ પ્રકાશ;
બીમ વચન કરજોડી કવઇ: " હરિ વિષ્ણુ કૃષ્ણ કહિનઇ શીખવઇ." ૭૫

शास्ता विष्णुरशेषस्य जगतो यो हृदि स्थितः ।
तमृते परमात्मानं तात कः केन शिष्यते ॥ २२ ॥

કથાઆરંભ-નારદનો પ્રશ્ન, વિષ્ણુનો ઉત્તર

ચૂપૈ

" આગઇ શ્લોક તણુ ઇતિહાસ મઇ સાંભલિઉ " ભણતા વ્યાસ;
દેવરષિ કહિ યાદવરાય: " વાસિ કિહા વસુ ભુવિ માહિ. " ૭૬
નારદ પૂછિ જોડી હાથ: " શ્રીમુખવચન કહુ જગનાથ !
" કરુ દયા મઝ ઉપરિ ઇશ ' કિહાં શોધ્યા લાભુ જગદીશ ! " ૭૭

द्वारावत्यां सुखासीनं भगवन्तं जनार्दनम् ।
प्रणम्य शिरसा देवं नारदः पर्यपृच्छत ॥ २३ ॥
केषु केषु च स्थानेषु द्रष्टव्योऽसि महाप्रभो ।
तत्व कथय देवेश अनुग्राह्यो भवाम्यहम् ॥ २४ ॥

---

૭૫ સર્વાવાસ-આ. વિશ્વાવાસ; હરિ-શીખવઇ-અં. કા. ગુ. કૃષ્ણ કહે નિં શીખવે, જા. હરિ હિઇ તહ્, આ. કહિનઇ. ખ. કિહિનિ; કવઇ, ખ. કવિ; હિ કહિ જા. કહઇ. શ્લોક ૨૨ આ જા મા આ શ્લોક નથી. ૭૬ ઇતિહાસ—અં' ગુ. આ ખ અતિહાસ ભણતા-આ ભણઇ, આ. વાસિઇ કિહાં વસુ, જા વાસિઇ, વિષ્ણુ કિહા, આ. ખ. કિહિ, જા. કહેજ્ઞ હિ પૂછઇ ૭૭ આ શ્રીમુખિ, આ હાથિ. ઇશ—હિ ઇશિ. શ્લોક ૨૩–૨૪ જા. આ. મા આ બે શ્લોક નથી.

ચૂપૈ

વલતા બોલ્યા ત્રિભુવનરાય· "વસૂં નહી ગિરિકંદર માહિ,
"નવિ વૈકુંઠિ, ન સાગરક્ષીરિ, ન વ્રત, જપ તપ, તીરથનીરિ. ૭૮
"નારદ! સાભલિ સાચૂ કહૂં, જિહા અહનિશિ હૂ વાસિ રહૂ,
"વૈષ્ણવ તણા હૃદિ માહા વિષ્ણુ, અથવા કૃષ્ણકથા તિહા કૃષ્ણ ૭૯
नाऽहं वसामि वैकुंठे योगीनां हृदये न हि
मद्भक्ता यत्र गायन्ते तत्र तिष्ठामि नारद ॥ २५ ॥

ચૂપૈ

તે ભણીઇ ભાગવત પ્રધાન, સકલ ભૂતશૂ ચિત્ત સમાનિ,
કૃષ્ણકથા મનિ સમરઇ નિત્ય, ભણઇ, સુણઇ યે એકઇ ચિત્તિ, ૮૦
ते साधवो भागवतप्रधाना समस्तभूतेषु समानचित्ता ।
हरे कथां मे कथयन्ति पुण्यां गायन्ति शृण्वन्ति
मुदा स्मरन्ति ॥ २६ ॥

ચૂપૈ

તિહા ગંગા, ગયા ગોમતી, તિહા ક્ષિપ્રા, સરયૂ, સરસ્વતી,
હરિ દામોદર, શંખોદ્ધાર, કૃષ્ણા, કાવેરી, કેદાર, ૮૧
તિહા પુરષોત્તમ સાગર સેતુ, કાશી કાચી નઇ કુરૂક્ષેત્ર,
તિહા યમુના, રેવા મધુમતી, માયા મથુરા માહિષ્મતી, ૮૨

---

૭૮ વૈકુંઠિ હિ વિકુઠિ ક્ષિરિ જા તીર, તીરથ–જા સારિ(ત) ૭૯–હિ. અહિનિશિ હૃદિ હિ હઇ માહી વસૂ હિ અ વિષ્ણુ ૮૦ પ્રધાન–જા પુરાણ પ્રધાન, સમરઇ–ખ જા સમરિ, સુણઇ–જા ગુણ્> નિત્ય આ નિતિ સકલ૦–જા સકલ ભૂતસુ સમચિત્ત આણિ ચિત્તિ–હિ ચિત શ્લોક ૨૬ આ. મા નથી. ૮૧ હિ મા દોઢ પંક્તિ ઘસાઇ છે ગયા જા હિ યમુના, પણ પુનરૂક્તિ થાય છે હરિ હિ તિહા ગિરિ કાવેરી–અં વૈતરણી સેતુ–ગુ શ્વેત ૮૨ માહિષ્મતી–હિ આ. જા મહિષાવતી. કાશી૦–ગુ મા આ આખી પંક્તિ નથી

સુવર્ણરેખા, તાપી, મહી, શાલિગ્રામ ક્ષેત્ર, તિહાં સહી,
ભદ્રા, કપિલા, અશ્વવતી, ચંદ્રભાગા નદ ચર્મણ્વતી, ૮૩
તુંગભદ્રા, તિહાં ગોદાવરી, અયોધ્યા અવંતી પુરી,
તિહાં કોકા, કૃષ્ણા, કૌશિકી, સિંધુ નદી, સીતા, ગણ્ડકી, ૮૪
માન સરોવર, ગંગાદ્વારિ, શૂકર, ભૃગુક્ષેત્ર, ઓંકાર,
તીર્થરાજ તિહાં પ્રયાગ, તિહાં અશ્વમેધાદિક યાગ, ૮૫
તિહાં જપ, તપ, દયા, વ્રત, દાન, સત્ય, શમ, દમ, નિજ નિર્મલ ધ્યાન,
તિહાં યોગવિદ્યા-અભ્યાસ, યંત્ર, મંત્ર, તિહાં ષડંગ ન્યાસ. ૮૬
તિહાં બદરીનારાયણ, વ્યાસ, સિદ્ધક્ષેત્ર, પુષ્કર પ્રભાસ,
તિહાં વૈતરણી, રુકમાવતી, ગંગા સાગર, સાભરમતી. ૮૭
નૈમિષ, ચંપક, દંડક નામ, કૃતમાલા, શ્રીશૈલ સ્વામિ,
ત્રિમલ, પંઢરપુર, પયસ્વિની, નાના નદી સમુદ્રગામિની. ૮૮

---

૮૩ ભદ્રા કપિલા-શુ. શ્વેતા ભદ્રા, જા કૃષ્ણા કપિલા; નદ-જા. પ્રા. માં નથી. અશ્વવતી-હિ. પ્રા. જા. અશ્વાવતી કડી ૮૩ પછી શુ. નો વધારો-

રાગ ધન્યાશી ॥

દેવકીનંદન ત્રિભોવનતારણ નરનિવારણ વાસુદેવ ॥ ધ્રુપદ ॥
વિષયનિકંદન, કાલીયમરદન, કંસવિધ્વંસન, પદ્મનાભધરા, ૨
સમુદ્ર વિરોલ્યો, રાવ રોલ્યુ, પરવત તોલ્યો રત્ને મહિધરા, ૩
યાદવરૂપ, અકલસ્વરૂપ, થાય વૈકુંઠ આપ સુંદર રૂપ, ૪
હરિ સેવિ સદા ધરા કર્મ છહૂ કાંપિ ધર્મ નિજ પામિ
વૈકુંઠ આપિ વદતે માગૂં ૫

શ્લોક ॥ कृष्ण कृष्ण महावा-(हो) उत्तनाममयंकर
त्वमेव दह्यमानानामपवर्गोसि संसृति ॥ १६

૮૪ તુંગ૦-હિ. કૃષ્ણા. ૮૫ શુ. માં આ આખી કડી નથી; હિ ભૃગુ-ક્ષેત્ર; ઓંકાર હા. શુગ ઓંકાર, પ્રા. અવિકાર. ૮૬ ધ્યાન-જા. જ્ઞાન. નિજ૦-પ્રા. આતમજ્ઞાન. ૮૭ હિ સિદ્ધિક્ષેત્ર. ૮૮ શુ. શૈલ, પ્રા. શકર, ગ સૌભરી;

તિહાં આબૂ, ત્રંબક, ગોકર્ણ, સપ્ત સમુદ્ર સહિત તિહાં વરૂણ;
તીરથ સકલ ક્ષેત્ર શ્રીરંગ, જિહાં શ્રીકૃષ્ણ કથાપ્રસંગ. ૮૯

तत्रैव गंगा यमुना च तत्र गोदावरी तत्र सरस्वती च ।
सर्वाणि तीर्थानि वसन्ति तत्र यत्राऽच्युतोदारकथाप्रसंगः॥२७॥

ચૂપૈ

તાં લગઇ ગર્ભવાસવેદના, તાં લગઇ યમ તણી યાતના,
તાં લગઇ ક્રોધ, લોભ, સંતાપ, તાં લગઇ મોહ મચ્છરનુ વ્યાપ, ૯૦
તાં લગઇ દુઃખ દાવાનલ દહઇ, પાતક પંચ શરીરઇ વહઇ,
તાં લગઇ ભ્રમણ ચક્ર સંસારિ, જિહાં લગઇ મનિ ન વસઇ મુરારિ. ૯૧

तावद्भ्रमन्ति संसारे मनुष्या मंदबुद्धयः ।
यावद्रूपं न पश्यन्ति केशवस्य महात्मनः ॥ २८ ॥
तावत्सर्वं तु मे दुःखं चिन्तासंसारसागरे ।
यावत्कमलपत्राक्षं न स्मरामि जनार्दनम् ॥ २९ ॥

ભાગવતમહિમા અને શ્રવણફલપ્રાપ્તિ.

ચૂપૈ

તાં લગઇ મનિ ધરઇ બહૂ ગર્વ, ઇતિહાસાદિક શાસ્ત્ર જ સર્વ,
તાં લગઇ તારા, તેજ પુરાણ, જાં ભાગવત નવિ ઊગઇ ભાણ. ૯૨

પૂર્વછાયુ

તાપ ત્રિણિ તેહ તણિ દહઇ, લુઇ હાણિવિહાણિ,
ભગત ભાવિઇ સુણીઊં નહી, જેણુઇ ભાગવત પુરાણ. ૯૩

---

૮૯ સહિત હિ. સહિતા. કૃષ્ણ. જા. કેશવકથાપ્રસંગ; શ્લોક ૨૭ ગુ.જા. આ. માં આ આખો શ્લોક જ નથી. ૯૦ તા-હિ તિહાં જા. આ. ગર્ભવાસિ; યાતના-ગુ. જા. યાચના; ખ. માં બીજું પાદ પડયું છે; ગુ. લોભ મોહ સંતાપ. ૯૧ દહઇ જા. દેહ, આ. દહોઇ, ખ. દિહિ; વહઇ-હિ. વહી. ખ. જા. રહિઃ પંચ-જા. પંચિ; વસઇ-જા. આવઇ; આ. માં ૨૮-૨૯ શ્લોક નથી. ૯૨ ધરઇ-આ. ધરિઇ, ખ. જા. ધરિ. ૯૩ જેણુઇ જા ગુ. અં. આ. જ્યાંહાં; સુણીઊં-આ. સુણીઇ.

શ્રવણે જેણઇ સુણીઉં નહી ભુવિ ભાગવત પુરાણ,
માનુષ રૂપઇ અવતરયા ચાલંતા પાષાણ. ૯૪

ચૂપૈ

સૂણીઉં નહી ભાગવત પુરાણ, આરાધ્યા નહી પુરુષ પુરાણ,
વિપ્ર વદનિ નવિ હોમ્યૂ અન્ન, વૃથા જન્મ તે પામ્યુ જંન. ૯૫

यैर्न श्रुतं भागवतं पुराणं नाराधितो यैः पुरुष पुराणः ।
हुतं मुखे नैव धरामराणां तेषां गतं जन्म वृथा नाराणाम्॥३०॥

ચૂપૈ

અતિ ઉત્તમ ભાગવતની કથા, સદા પવિત્ર જાહ્નવી યથા,
ત્રિણિ પુરૂષ થાઇ પાવન, પાઠક, પ્રચ્છક, શ્રોતાજન. ૯૬
પાઠક છૂટઇ ભવસંતાપ, પૃચ્છકનાં નાસઇ સવિ પાપ,
જે જન એકમનુ સાભલઇ, તેહનઇ આવાગમનભય ટલઇ. ૯૭

वासुदेवकथाप्रश्नः पुरुषांस्त्रीन्पुनाति हि ।
प्रवक्तृपृच्छकश्रोतॄंस्तत्पादसलिलं यथा ॥ ३१ ॥

ચૂપૈ

ગ્યાનસાગર ભાગવત મઝારિ, ભગતિ, વિરાગ, વિવેક, વિચાર,
બ્રહ્મવિદ્યા નઇ આતમયોગ, વલી વિશેષઇ શાસ્ત્રપ્રયોગ. ૯૮
તિણિ કારણિ શૂદ્ર નઇ નારિ, કઠિન ગ્રંથ ન લહિ વિચાર,
પ્રાકૃત અર્થ જાણેવા સહી, ભણઇ ભીમ કીધી ચૂપઈ. ૯૯

---

૯૪ હિ શ્રુવણે, રૂપઇ-ગુ જા આ વેષિ; આ સૂણીયૂં. ૯૫ આરાધ્યા. આ ખ આરાધ્યુ, આ ખ સુણીયૂં; હોમ્યૂં જા હોમૂં. વિપ્ર૦-ગુ અગની વહીને ન હોમ્યું અન્ન, પામ્યુ-ગુ પામ્યા° શ્લોક ૩૦-આ શ્લોક હિ. આ મા નથી, वृथा नराणाम् જા. नर्पुंसकानाम् ૯૬ પ્રચ્છક જા. પ્રશ્નક, હિ ત્રણ, ૯૭ સવિ ખ. ત્રિ, ગુ જા અં. એકમનો, ખ એકમનાં ૯૮ ગ્યાન ગુ અં. કા. જ્ઞાન° શાસ્ત્ર-કા શાકત. ૯૯ તિણિ-હિ. તે; નઇ-જા આ નર જાણેવા-જા. આ જાણિવા, કીધી-જા. કીધુ

કરિસ કથા એ સમરથ, માહિ મૂકિસિ પરમારથ,
અલ્પમતિ નહી જાણુઇ કોઇ, જાણુ હસઇ તે લેસઇ જોઇ. १०

દૂહા (સોરઠા)

જાણુ અજાણુ એ બેહ કહુ કેણી પરિ જાણીઇ ?
જાણુ ભણીજઇ તેહ, જે હરિગુણ ગાતાં હરષઇ. १०

જાણુ અથવા અજાણુ જેહ નઇ મનિ માધવ વસઇ
તેહનિ કરું પ્રણામ પાયલિ પ્રદક્ષણા કરી. १०

ચૂપૈ

વિઘન કરઇ જે કુત્સિત મતિ યાત્રા જાતાં દ્વારાવતી,
હરિગુણ ગાતાં જે નર હસઇ, કલ્પ કોટિ તે રૌરવ વસઇ. १०

विघ्नमाचरते यस्तु द्वारिकापथि गच्छताम् ।
नरके मज्जते मूढः कल्पमात्रं स रौरवे ॥ ३२ ॥

ચૂપૈ.

એહ માહિ અછઇ અમૃત, જિમ તિલિ તેલ, દૂધ માહિ ઘૃત,
કાષ્ટિ હુતાશન, પુષ્પિ વાસ, તિમ એહ મધિ પ્રબોધપ્રકાશ. १०४.

---

१०० કરિસ જા. કરશિ, હિ કરિ; જા. એ-ગુ. ઇશી; મૂકિસિ-ગુ. અં. કા. ખ મૂકેશ, જા. મૂકસિ; જાણુ૦-ગુ. જે જાંણુસિ તે લેસિ જોય; ડા. જાણ હશે જ્ઞાની જે હોય, 'અં'. જાણ હશે તે લેહેશે જોય, જા. જાણ હસિ તે જાંણિ સોઅ; લેસઇ-આ ખ. લેશિ. દૂહા-ગુ. પૂર્વછાયુ, કા. સોરઠા. १०१ બેહ જા. બિહું; કહુ૦-ગુ. બેહૂ તે કિમ જાણીઇ, અં. કોહો કેહે પેરે જાણીશ, કા જાણ કેઇ પેરે જાણીયે; ભણી જઇ-જા. આ. ભણી, ખ. ભણીઇ; જા. તે જેહ. १०२ તેહનિ૦-ખ તેહનૂં કરં વીપાણ. १०३ હરિ-ગુ. હર; આ રૌરવિ. શ્લોક ३२ જા. માં આ શ્લોક નથી. १०४ અછઇ-જા. છિ; આ. એ હરિ માહિ; જા. જિમ તલ માહિ તેમ દૂધ માહિ ઘૃત; પુષ્પિ હિ. પુષ્પ. તિમ૦-ખ માં આ પાઠ પડેલું છે.

વૈષ્ણવનૂં જીવન એ કથા, પ્રાણધારીનઇ પ્રાણ જ યથા,
કલિમલ હરઇ; કરઇ નિર્દોષ, આપઇ ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષ. ૧૦૫

મેધા પ્રજ્ઞા ટીકા સહી, એ કથા પ્રીછાઇ નહી
વિષ્ણુભગત નર હૃસિ પેહ, સમ્યક અર્થ જાણિસઇ તેહ. ૧૦૬

भक्त्या भागवत शास्त्र न बुद्धया न च टीकया ।
स्वगृह कान्तया रम्यं न स्वैरिण्या न चान्यथा ॥२३॥

ચૂપૈ

એહ નહી પ્રીછઇ પાપિષ્ટ, જેહની બાહરિ અછઇ દૃષ્ટિ,
પુત્ર, કલત્ર, મિત્ર, ધન, ધાન, દેહાદિક વિષઇ અભિમાન, ૧૦૭

માયા મોહ દુરાશા કરી, જેહનિ પ્રજ્ઞા લીધી હરી,
બાંધ્યા કાચાં તાતણિં બધ, તે નર દેખતા જાત્યંધ ૧૦૮

ભગતિભાવ આણી મન માહિ દેવ વિપ્ર ગુરુ લાગૂં પાય,
કરી પ્રણામ હરિહર બ્રહ્મ, કીધુ કથા તણુ પ્રારંભ. ૧૦૯

---

૧૦૫ પ્રાણુ૦ હિ મા આ પાદ પડેલુ છે, ગુ જા મા પ્રાણહાર પ્રાણીના યથા, ખ અમૃત આહાર પ્રાણનિ યથા, અ પ્રાણધારી પ્રાણના યથા, ૧૦૬ હૃસિ–ખ હરિ, ગુ હુસિ, અ હોશે, જા હુસિઇ, મા ટાસઇ જાણીસઇ–ખ જાણશિ શ્લોક ૨૩ स्वगृह ખ. अह वेत्ति शुको वेत्ति संजयो वेत्ति वा नवा । ગુ, જા મા આ શ્લોક નથી ૧૦૭ અછઇ ખ હિ, જા. હસિ વિષઇ૦ અ વિષયાભિમાન ૧૦૮ માયા૦–હિ મા આખી કડીને બદલે માત્ર "તે નર દેખતા જાત્યંધ" એટલુ જ પાદ છે બાંધ્યા૦ ખ. વાચા તણી એ આંધ, જા દેખંતુ ખ. પ્રા. યાચંધ, માયા૦ જા. માયામોહમદયાદિની પ્રજ્ઞા જે હતી લીધી હરી. ૧૦૯ નઇ લાગુ–ગુ અ જા મા ખ. કા પૂજ, કીધુ–હિ–કરુ.

સોલ કલા શશિવયણી એહ, ભગતિ, વૈરાગ, ન્યાનમય જેહ,
કથા શેષ તે અછઇ અનેકિ, એતલઇ કલા પૂહતી એક. ૧૧૦

ઇતિ શ્રીવિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિત હરિલીલા સોલ કલાગ્રંથે પ્રથમ કલા સમાસ

કલા ૨ જી

પ્રથમ સ્કંધ

ભવસાગરનું વહાણ-કૃષ્ણકથા-ભાગવત

પૂર્વછાયુ

કારણ કૃષ્ણ કથા તણૂં કરયોસ કહૂં કુણ હેત,
જે મહિમા જે પામીઇ બોલિસ તે સંકેત. ૧

ચૂપૈ

ભવસાગર દુસ્તર અપાર, તેહ તણુ નવિ લાભઇ પાર,
તૃષ્ણા જલચર, મદ કછપ; કામ ક્રોધ ભણીજઇ મકર. ૨
પાખલિ માયા મોટી પાલિ, વડવાનલ લોભ વિક્લાલ,
આવાગમન તે ભરણુ ઉભરણુ, અનેક લહરી જામણમરણુ. ૩

---

૧૧૦ જેહ-પ્રા. જ ભા. દેહ, શેષ, હિ પ્રા. ભા. અશેષ ૧૧૦ પછી ગુ માં વધારો—ભીમ ભણી નૃપાનિધ રામ, અવિચલ હરીપદ આપિ જામિ.ઇતિ શ્રી—હિ વિરચિતે, સોલ કલામા મધ્ય, કુલ ૧૨૦ અને શ્લોક ૩૨ નો નોપ છે. ગુ. ઇતિ શ્રી ભીમવીરચિતે હરિલીલા કથા પ્રથમ કલાસ માસ. જ. ઇતિ શ્રી ભાગવતે મહાપુરાણે મંગલાચરણે દ્વાદશસ્કંધે પ્રથમ સ્વર્ગ પ્રથમ કલા સમાસ.

કલા ૨ જી.

૧ હેતુ-પ્રા. હેત; કરયોસ જ કહિસ, પ્રા. કરિસ, અં, બોલિસિ.
૨ દુસ્તર-પ્રા દુસ્તરણ; મદ૦-હિ. મદ મકર,-ગુ. મદન કછપ. ૩ ગુ. માં ૩ પદ હવા સુધરી ૦.

હર્ષશોક પર્વત વિશાલ, મોહ મચ્છ, મમતા શેવાલ,
અતિ ઘણું આશા પાતિક પંક, તેહ દેખી ઉપનુ આતંક. ૪
મઇ મન માહિ વિમાસણ ધરી, એહ પાર કિમ પામિસ કરી?
જાણ્યૂં કારણ સમ્યક્ સહી, વાહાણ વિણ ઉતરાઇ નહી ૫
કૃષ્ણકથા કરિસ નિજ નાવ, શદ્ધ શ્રદ્ધા, નઇ નાગર ભાવ,
વિવેક કૂપ, માલિમ ગુરૂ કરિશિ, એણી પરિ ભવસાયર ઉતરિશિ. ૬

ભાગવતનો ત્રિવિધ સક્ષેપ

પૂર્વછાયુ

સંક્ષેપઇ શ્રીભાગવત કહોસ ત્રિવિધિ મહિમાય
એકઇ, દ્વાદશ, ત્રિણી શત એકત્રીસ સખ્યાય. ૭
પ્રથમઇ ગ્રંથ સકલ તણુ ઉત્તમ મતિ અપાર,
અર્થ સુગતિસ્ એહનુ બોલિસ એહિ વાર, ૮
ભગતિ વિરાગઇ પરિવસઇ તાત્પર્ય નિરવાણિ,
દશવિધઇ લીલા વિષ્ણુની બોલિશિ એહ પુરાણ. ૯
પછઇ અનુક્રમિ કરી લીલા તણુ વિચાર,
કહોસ કથા તે વિસ્તરી દ્વાદશ સ્કંધ તે સાર ૧૦

---

૪ વિશાલ શુ માલ અતિ-શુ અ અનેક, ઘણું-જા મા. ખ -અણુ પક-શુ જા અ પચ (પણ ખોટુ છે, પક જ સુકત છે) ૫ જા મા હિ મા મઇ મન પામિસ-શુ પામિસિ, હિ પામસિ, અ ખ પામેશ વાહાણ-જા ખ વાહન ૬ કરિસ શુ કરસ્, જા કરિશિ, અ ખ કરેશ, કા મા કરિસ, નાવ-જા વાહન ઉતરિશિ હિ જા હૂ ઊતરશૂં, મા હૂ તરેસિ ખ ઉતરેશ ૭ હિ સ ષેપઇ, જા સક્ષેપિઇ, હોસ-શુ કહિસિ, જા કરિસિ, અ ખ કહેશ, એકત્રીસ-ખ બત્રીસિ; પણ તે ભૂલ છે એકત્રીસ૦ કા એ કહો નિશ્ચય સખ્યાય ૮ સકલ ખ સુધલા મતિ-જા એ, ખ અતી બોલિસ૦ જા કહિશિ કથાનક સવાદ, મા એહિ વારિ ૯ પરિવસઇ ખ પરિવિસિ, અ પરેવસેઇ, કા પરિવર નસે, બોલિસિ-જા મા બોલઇ, જા બોલીઇ નિરવાણિ-હિ નિરર્પ વાણિ, ૧૦ લીલા-જા વિષ્ણુ, કહોસ-જા કહુ, મા કહિસ ખ કહેશ,

બાર સ્કંધના વિષયનું સંક્ષિપ્ત નિરૂપણ

અધ્યા અઢાર અછઇ; પ્રથમઇ પ્રકરણ ત્રિણ્ય,
વકતા, શ્રોતા બોલિઆ ઉત્તમ, મધ્યમ, હીન. ૧૧

ચૂપૈ

શુક પરિક્ષિત અતિ ઉદાસ, ભગવન નારદ વેદવ્યાસ;
સૂત મહારિષિ શૌનક જેહ, એણી પરિ લક્ષણ બોલ્યાં એહ. ૧૨
બીજઇ શ્રવણ તણી વિધિ સહી, સૂક્ષિમ સ્થૂલ ધારણા કહી;
દશ અધ્યાય અછઇ વિસ્તાર, સમ્યક્ શ્રદ્ધા-ધ્યાન-વિચાર. ૧૩
દવઇ લીલાં બોલિસઇ ઇશ, ત્રીજઇ અધ્યાય છઇ તેત્રીસ,
અરુપ રુપ ધરઇ તે સર્ગ, સાંભલતાં નર છૂટઇ નર્ક. ૧૪
ચુથઇ અધ્યા ઉગણત્રીસ, કારણ સૃષ્ટિ કરઇ જગદીશ,
એ ભણીઇ લીલા વિસર્ગ, તિણઇ પામીજઇ અપવર્ગ. ૧૫
પંચમઇ અધ્યા છઇ વીસ, મર્યાદા કીધી જગદીશ;
ખંડ દીપનો નિર્મિત માન, ઉત્તમ લીલા ભણીઇ સ્થાન. ૧૬
છઠઇ પોષણ જાણ્યૂં સહી, વિષ્ણુ ભગતનઇ દુર્ગતિ નહી.
કીધા બહુ અપરાધો યત્ર, તથાપિ નર્કપાતક નહી તત્ર. ૧૭
યમયાતના ટાલઇ રામ, આપઇ નિજપદ અવિચલ ઠામ.
ઉગણીશે અધ્યા તે કથા, ઇન્દ્ર, અજામેલ રાખ્યા યથા. ૧૮

---

૧૧ અધ્યા૦ ગુ અંયા ઉગણીશ અર્હાઇ છઇ પ્રથમી કારણ ત્રણી; પ્રકરણ-જા. પ્રાકૃત; આ અઢારઇ; આ. ત્રિણિ; વક્તા-ગુ ભક્તા; બોલિઆ. કા. બોલિયે ૧૨ હિ ઉદ્દાસ અતિ-કા અતિશ. પરિ-જા પિરિ ૧૩ ધ્યાન-ખ. મતી; જા. છઇ, ખ છિ. ૧૪ બોલિસઇ-આ. બોલિસિઇ; ખ. બોલીશિ; ૧૫ કરઇ-ગુ આ. જા તણૂં; તિણઇ૦-હિ મા આ પાદ પડેલું છે; તિણુઇ -અં. કા. જેણે, જા. જે, આ જિણુઇ; ૧૬ વીસ-ગુ ખ. કા. છવીસ, આ. હિ છવીસ; અં જા. છત્રીસ; નિર્મિત-જા. આ. નિર્મલ, ખ. નીરગ્યાં; માન-જા. ખ. આ. નામ ૧૭ કીધા-આ. કીધે, હિ. કીધ, જા. કીધુ ૧૮ રાખ્યા. અં. રાખો, જા. રાક્ષુ, ગુ રાક્ષ્યુ.

સાતમઇ અધ્યા દશપંચ, ઉતપતિ કર્મના પુરવ સંચ,
જય વિજય મુનિ વઇર વિરોધ, દીધુ શાપ ધરી મનિ ક્રોધ. ૧૯

ચતુઃસન ભણીઇ પ્રહ્લાદ, દારિ હિરણ્યકશિપુ હિરણ્યાક્ષ,
દ્વેષપ્રીતિ, હરિ-ઉપાસના, અકામ સકામ એહુ વાસના. ૨૦

મન્વંતરિ વૈષ્ણવનુ ધર્મ, અષ્ટમઇ બોલ્યુ તેહનુ મર્મ.
સંકટિ પડયા ધરઇ હરિધ્યાન, સંપદ અર્થી આપઇ દાન. ૨૧

જાણેવા એહનુ સિદ્ધાંત બોલિસિ તિહાં ત્રિણી દર્ષ્ટાંત.
ત્રેવીશે અધ્યા તે કથા, ગજેન્દ્ર, સમુદ્ર, બલિના યથા. ૨૨

નવમઇ અધ્યા છઇ ચુવીસ, ઉત્તમ કથા તણી ભુવિ ઇશ,
સૂર્યસોમ વંશના રાય, બોલ્યુ તેહ તણુ મહિમાય. ૨૩

દશમઇ કૃષ્ણકથા વિસ્તાર, સાંભલતાં નાસઇ સંસાર;
નેઉ અધ્યા તેણઇ સાર, નિરોધ નામ દૈત્યસંહાર. ૨૪

એકાદશમઇ ઉદ્ધવ દેવેશ, અધ્યા એકત્રીસ ઉપદેશ,
કર્મ, ભગતિ, ધ્યાન, નિર્વાણ, મુગતિ તણાં એ સાધન ત્રિણ. ૨૫

દ્વાદશ ત્રયોદશ અધ્યા સાર, આતમબોધ તણુ વિચાર,
મુક્તિ યક્ષા રુપઇ થઇ રહઇ, આશ્ચર્ય એહ મહા ઋષિ કહઇ. ૨૬

---

૧૯ કર્મના-ખ, કારણ; મુનિ-દ્વિ. જા. મનિ, પ્ર. મનિ; કા. મને; દીધુ૦-અ. માં આ પાદ પડયું છે. ૨૦ ચતુઃસન-કા ચતુરશિરોમણિ, જા ચતુર્દંત; દારિ-ચુ પ્ર. જા. ખ. દારય; ચતુ૦ અ. માં આખી પંક્તિ પડી છે ૨૧ સંપદ-ચુ ખ સંપતિ, પ્ર. જા સંપદિ, બોલ્યુ-જા બોલિઇ, ખ, બોલીશ; પ્ર ધરિઇ, જા ખ. ધરિ ૨૨ એહનુ-કા. અહિનિશિ; સમુદ્રબલિ-કા. સમુદ્રમંથન બલી; ચુ. સમુદ્રબલિનાયક. ૨૩ બોલ્યુ-ખ. બોલીશ ૨૪ નેઉ-ખ. નિઉ, નાસઇ-જા. ખ. નાશસિ. ૨૫ ચુ. એકત્રીસ દીધો ઉપદેશ; દ્વિ નિર્વિણ; દેવેશ-ખ. ઉપદેશ; ઉપદેશ ખ નરેશ. કર્મ૦ ચુ. કર્મ વિભક્તિ નિર્ગુણ વિમળું; નિર્ગુ કા, જાણુ. આશ્ચર્ય ખ જા આશ્રમ. વિચાર-ખ વિસ્તાર. રહઇ-જા રહ. આશ્ચર્ય-જા. માટે કહુ

દશવિધ લીલાનો સંક્ષેપ

નવ લીલા આંહાં બોલી જેહ, દશમી સિદ્ધિ કારણ તેહ,
સંક્ષેપિ કીધો પ્રબંધ, એણી પરિ બોલ્યા દ્વાદશ સ્કંધ ૨૭

ભાગવતના અધ્યાયોના અર્થનો સાર

પૂર્વછાયુ

એકમનુ આદર કરી, પાય પ્રણમી દેવેશ,
હવઇ અર્થ અધ્યાં તણા બુદ્ધિમાનિ બોલિશ. ૨૮
અખિલ એહ જાણૂં નહીં, સમ્યક્ પરિ સંવાદ
નામ માત્ર ગ્રંથહ તણી કરિસિ કથા અનુવાદ. ૨૯

ચૂપૈ

સકલ ક્ષેત્રમાં નૈમિષ સાર, તેહૅ મહિમા નવિ લાભઇ પાર.
અનેકિ કોડિ જનમના સંચ, તતક્ષણ ટાલઇ પાતક પંચ. ૩૦

---

૨૭ નવ૦ કા. નવમે બોલ બોલીશ એહ; કારણ-આ. કારણિ; કીધો-આ. જા. ખ. કીધા. પૂર્વછાયુ-ગુ. કા. દુહા. ૨૯ હિ. જાણ્યું; કરિસિ-જા. કરીસ, ખ. કરેશ; આ ગ્રંથ તણી. ૩૦ કોડિ-આ. જા. કોટિ. આ કડી પછી ગુ. માં વધારો:—

સકલ શાસ્ત્ર માહિ ભારથ સાર, તાંણિ ઉત્તમ પરવ અઢાર;
વિવેક વિચાર સહિત વંદન, અતિ રુડાં તાં પંચ રતન. ૩૦
ભારથ સવા લાક્ષા કીઉં; તુ પરિતાપ ન છાંડિ હૈયુ;
વેદવ્યાસ કષ્ટ દિન રાતિ, મિલીઉ નારદ પુછી વાત. ૩૧
નારદ લોક કહી વાત રહ્યા, ધર્મ અર્થનિ કાંમ અસરક્ત;
તેણિ વિશેષિ પ્રેરયા એહુ શાસ્ત્રસકટ જોડયાં તેહ. ૩૨
કવણ કાજિ તે વચન વિચિત્ર, કૃષ્ણકથા જિન પવિત્ર;
અનેક કલ્પ અકૃત વાંણિ, નીશ્ચી તેની છારો જાંણિ. ૩૩
માન સરોવર ફલા જેહ વામલ તીરથ નરામિ એહ;
નૈર્ગુણિ વર્જિત ભગવાન, સકલ મુનિજંન આપિ માન. ૩૪

પૂર્વછાયુ

બ્રહ્મા સરજી મૂંકિયું અવનિ એક સંસાર,
અવર કિહાં ભાગૂં નહી, બૂડી થંઇ તિહાં ધાર. ૩૧

સૂત ને શૌનક આદિના નિર્વેદપ્રશ્ન

ચૂપૈ

શૌનક પ્રમુખ મહારુષિ તત્ર સહસ્ર વર્ષ લગિઇ માંડ્યુ સત્ર;
યાગ યજઇ, દમઇ નિત દેહ, સર્વ વિષ્ણુપરાયણ તેહ. ૩૨
આપઇ અન્ન અવારિત દાન સકલ ક્રિયા તણુઇ અવસાનિ,
એક અવસરિ રિષિ સંઘાતિ મિલ્યા સૂત નઇ પૂછી વાત. ૩૩

વસ્તુબંધ

" સાંભલિ સૂત ! સાંભલિ સૂત ! સકલ પુરાણવેતા
" વ્યાસ તણુ શિષ્ય પરમ ભાગવત, અવર કહું ગુણ કેતા !
" કલયુગ દારૂણુ આવીઉ, વિપરીત આચાર જેહ તણુ.
" તેહ દેખી નઇ અહ્મનઇ મન માહી ભય ઉપન્યુ અતિ ઘણુ.
" વિષ્ણુક્ષેત્ર જાણી કરી તીરથ માહિ પવિત્ર,
" યાગ તણુઇ મિશિ કરી અહ્મો આવ્યા છું અત્ર, ૩૪

---

૩૧ બ્રહ્મા-જા. બ્રહ્માઇ; જા. અવનિઇ; બુડી-આ. ન બુડી; જા. સંસારિ ૩૨ માંડ્યુ-આ માંડ્યું; સર્વ-ખ. સઘલાં ૩૩ હિ. ક્રિયાય. એક આ. એકઇ; મિલ્યા-શુ મિલીયા; વાત-જા. તાત. "વસ્તુબંધ" શુ. 'ત્રિવડ.' સાભલિ૦-શુ. શાલિઇ સૂત સૂતનું, આ. સંભલિ: ખ. માં બેવડાતું નથી; હિ. ત્વં સકલ૦ બધી પ્રતિઓમાં 'સકલ શાસ્ત્રી પુરાણવેતા' છે, પણ શાસ્ત્ર શબ્દથી માપ વધે છે. ખ. અવરૂ, આં. અવશ્ય. ૩૪ હિ. વિપરીતિ; આચાર-આ. આચરણ; અહ્મનઇ શુ બ્રાંહ્મનિ. તેહ-મા. જેહ;ઉપન્યુ-મા. ઉપન્નુ; વિષ્ણુક્ષેત્ર-શુ. વૈષ્ણવક્ષેત્ર; બીજું અને ત્રીજું પાદ એ બે જા. માં પડેલાં છે.

ચૂપૈ

" લંપટ ચોર ચરડ અતિ દુષ્ટ, પ્રજાનઇ પીડઇ પાપિષ્ટ,
" કૂડ કપટ નઇ લોભ અન્યાય, પુત્ર પિતા નવિ માનઇ માય. ૩૫
" રાજા સર્વસ્વ લેઇ દંડ, વંચ-દ્રોહ વરતઇ પાખંડ,
" સત્ય, શૌચ, દયા, વ્રત, દાન, વિવેક, વિચાર રહિત હરિધ્યાન. ૩૬
" ધર્મ તણુ કો ન લહિ માગ, 'થોડી જીવી થોડૂં ભાગ્ય.'
" ભેદ ન લાભઇ વરણાચરણ, કલિયુગ તણા ઇશા આચરણ " ૩૭

પૂર્વછાયુ

" હવઇ સૂત કહઇ અહનઇ વાસુદેવ મહિમાય,
" ભવસાગર બૂડંતડા તરવા તણુ ઉપાય· " ૩૮

શૌનક આદિના પંચ પ્રશ્નો અને તેના ઉત્તર

ચૂપૈ

શાસ્ત્ર સકલ તણુ ઉપક્રર્મ, ઉપાસના પુરુષનુ ધર્મ,
લીલા વિવિધ કૃષ્ણ અવતાર, પચ પ્રશ્ન કીધા તિહા સાર ૩૯
સૂત તણઇ મનિ હર્ષ ન માય, અગ તણી ઉર્ધ્વશી રોમરાય,
નયનાનદ ગંગદ કઠ, ગુણ બોલેવા ગઉ વૈકુંઠ. ૪૦

---

૩૫ જા મા ચરડ, ગુ ચપલ, હિમા ધસાયો છે પાપિષ્ટ-હિ પા, કૂટ કપટ નઇ, હિ મા આ પાદ ધસાયુ છે, ખ પીડિ, હિ અત્યાય, ખ માનિ ૩૬ લેઇ-ગુ લઇ દંઙ, કા લે છે. ૩૭ માગ-હિ ભાગ ખ થોડૂ જીવ્યૂ, લાભઇ ગુ જાણે, કા લહે કલિયુગ તણા૦ ગુ શકલ યુગ તણા યશ આચરણુ ઇશા ખ એહવા આચરણ જા આચાર ૩૮ આ કડી ગુ મા નથી, કહઇ -પ્રા કહિઇ, ખ કહુકાઈ બુડતડા અ બુડ તણા, કા ગુ બુડતા ચુપૈ-હિ મા પૂર્વછાયુ છે, પણ તેમા માપ જેતા લહીઆની કંઇક ગેરસમજ થયલી સમજાય છે ૩૯ કૃષ્ણ૦ હિ કૃષ્ણનુ અવતાર, કા આ ખ વિષ્ણુ અવતાર ૪૦ જા ખ આ હરિષ, માય પ્રા માઇ, જા અપાર, ઉર્ધ્વશી-અં. ઉધર્યાવં, જા ઉધ્રસી, ખ ઉધ્રશા, રોમરાય પ્રા રોમરાઇ, કા અંગની રોમાવલી, કા હરખાર, ઓરીયા રાજિ, ખ ઓલસા તણા, જા ઓલટ નારાયણ,

સાધુ સાધુ વાણી ઉચ્ચરી, શૌનક તણી પ્રશંસા કરી.
ઇષ્ટ દેવ નઇ કરી પ્રણામ, કહઇ સૂત ગોવ્યંદગુણગ્રામઃ ૪૧
"સકલ શાસ્ત્ર નિર્ધારિત અર્થઃ 'વિષ્ણુ સત્ય, પ્રપંચ અનર્થ,'.
પુરૂપ પરમ ધર્મ એહ સુગતિ જેણઇ ઉપજઇ અધોક્ષજિ ભગતિ. ૪૨
વિષ્ણુ-ઉપાસના દોઇ પ્રકારઃ નિરાકાર નઇ સાકાર,
ભગતિયોગ વાસુદેવ ધ્યાન, જેણઇ વૈરાગ્ય તતક્ષણ ન્યાન.
કિમ ઉપજઇ ભગતિ ભગવાન, બોલિસિ તેહ તણા સોપાન;
પુણ્ય, તીર્થ, શાસ્ત્રસંવાદ, સાધુ પુરૂપ તણા પ્રસાદ. ૪૪
અનેકિ ભોગ સુખ દિન રાત્રિ, આવઇ નહી તુલા લવ માત્ર,
મોક્ષ સ્વર્ગનુ એહ પ્રસંગ, જિણુ ભગવત ભગતનુ સંગ. ૪૫
દવઇ અવતાર તણા જગદીશ, બોલિસ યે કીધા ચુવીસ,
વિષ્ણુ તણી લીલા નિર્મલા, કેચિત અંશા, કેચિત કલા. ૪૬
મછ, કૂર્મ, નઇ વારાહ, નારસિંહ, વામન-મહિમાય,
પરશુરામ, શ્રીરામ, મુરારિ, બુદ્ધ, કલકીનુ અવતાર. ૪૭

---

૪૧ કહિ ગુ. કહેસ. ૪૨ નિરધારિત-પ્રા. નિરધારિ, ભા. નઇ ધારિણત; અનર્થ-કા. અં. અર્થ, પરંતુ અર્થ ન સમજાયાથી લહીઆએ ભૂલ કરી છે, પ્રપંચ-સંસાર અનર્થ છે, એવા સિદ્ધાન્તનું પ્રતિપાદન કરવા કવિ ધારે છે, સુગતિ-હિ. જગતિ, ગુ મુક્તિ, કા અં. જ યુક્તિ; જેણઇ કા. જેથી ૪૩ ઉપાસના ખ. ઉપાસથા, ભા ઉપાસન; જેણઇ પ્રા. જાણુ હિ જાણઇ. ૪૪ કિમ કા જ્યમ; ૪૫ રાત્રિ-હિ રાત, લવ-ગુ. લવિ; ગુ સ્વર્ગતું તહીઇ રગ, પ્રા. મોક્ષ, સ્વર્ગનું નહી રંગ, જિણુ૦-ખ. અણુ ભાગ(વ)તતણુ પ્રસંગ. ભગત-કા 'મુનિ' સંગ-હિ. ખ. પ્રસંગ; ૪૫ પછી એકલી ગુ માં આ શ્લોક વધારે છેઃ-

"मूल्या मलवेनापि न स्वर्गता पुनर्भवं
भगवत्संगसगम्यमम्यान्वं किमुता शिरा ५३ "

૪૭ કલકીનુ-ભા. કલંકી દશ. ૪૭ પછી ગુ વધારેઃ-

"श्लोक-मछकूर्माय धाराह नारसिंहोथ वामनः
रामो रामस्य कृष्णस्य बौधकलंकी च ते दश ५६ "

મનુ સ્વયંભુવ, સંનતકુમાર, નરનારાયણ અતિ ઉદાર,
યજ્ઞ કપિલ, દત્તાત્રય, વ્યાસ, પૃથુ, હયગ્રીવ, રિષભ ઉદાસ. ૪૮

ધન્વંતરિ વેધઇ ગોવ્યંદ, હંસ રૂપ સવાદ સનંદ,
મોહિની મોહ્યા ત્રિપુરારિ નારદ દેવ રવિ અવતાર; ૪૯

યદ્યપિ ચુવીસઇ પરધાન, કૃષ્ણ આપણપઇ ભગવાન
શૌનક પૂછ્યા પંચઇ ભેદ, તેહના ઉત્તર દીધા એહ. ૫૦

નારદ અને વ્યાસનો પ્રસંગ-ભાગવતકથનનો હેતુ

પૂર્વછાયુ

હવઇ એક ઉત્તમ કહસિ કથાસંબંધ સુચંગ,
અર્થ ત્રિણી અધ્યા તણુ નારદ-વ્યાસ-પ્રસગ. ૫૧

ચૂપૈ

સકલ શાસ્ત્ર માહિ ભારત સાર, તેણઇ ઉત્તમ પર્વ અઢાર,
વિવેકવિચાર મોહિત વચન, અતિ રૂઅડા તિહા પચ રતન ૫૨

વેદ વ્યાસ દઇ દિન ગત્રિ મિલિયા નારદ પૂછી વાત,
ભારત સવા લક્ષ મઇ કીધુ ઘ્રુ હિ પરિતાપ ન છાંડઇ હૈયૂ ૫૩

---

૪૮ અતિ ઉદાર હિ, અતિ ઉદાસ, જા હરિ ઉદાસ ૪૯ ધન્વતરિ-એમ્લી હિ મા 'મન્વંતર,' લહીઆની અક્ષરચુક છે વેધઇ હિ વિવેધિ કા વૈદ્ય, મોહિની-ગુ અ કા મોહિનીએ, ખ મોહિનીયિ ૫૦ ખ આપોપિ, શૌનક-ખ શૌનકિ, દીધા-અ અદિમ ૫૧ કહેસિ આ કા કહિસ, અ કહિરો, ખ કહેશ, ગુ. કહેશી, જા કહોસ, નારદ વ્યાસ-આ નારદ કથા, ગુ ભારત વ્યાસ. ૫૨ ગુ મા કડી ૫૨ થી ૫૬ સુધીનો ભાગ પડેલો છે, ભારત હિ 'ભાગવત,' લહીઆનો સમજફેર છે તેણઇ-આ તિણુઇ, કા તેને ઉત્તમ હિ આ જા અતિ ઉત્તમ અઢાર-આ આપાઢ, હૈયૂ જા હૈઇ, ખ હૈઉ, રૂઅડા આ ખ જા રૂડા ૫૩ મિલિયા જા ખ મલીયા કીધુ આ જા કિયૂ, ખ કીધ, હૈયુ જા હૈઇ, ખ હૈઉ

સાધુ સાધુ વાણી ઉચ્ચરી, શૌનક તણી પ્રશંસા કરી.
ઇષ્ટ દેવ નઇ કરી પ્રણામ, કહઇ સૂત ગોવ્યંદગુણગ્રામઃ ૪૧
"સકલ શાસ્ત્ર નિર્ધારિત અર્થ: 'વિષ્ણુ સત્ય, પ્રપંચ અનર્થ,'.
પુરૂષ પરમ ધર્મ એહ યુગતિ જેણઇ ઉપજઇ અધોક્ષજિ ભગતિ. ૪૨
વિષ્ણુ-ઉપાસના દોઇ પ્રકારઃ નિરાકાર નઇ સાકાર,
ભગતિયોગ વાસુદેવ ધ્યાન, જેણઇ વૈરાગ્ય તતક્ષણ ન્યાન.
કિમ ઉપજઇ ભગતિ ભગવાન, બોલિસિ તેહ તણાં સોપાન;
પુણ્ય, તીર્થ, શાસ્ત્રસંવાદ, સાધુ પુરૂપ તણા પ્રસાદ. ૪૪
અનેકિ ભોગ સુખ દિન રાત્રિ, આવઇ નહી તુલાં લવ માત્ર,
મોક્ષ સ્વર્ગનુ એહ પ્રસંગ, જિશુ ભગવત ભગતનુ સંગ. ૪૫
હવઇ અવતાર તણા જગદીશ, બોલિસ ચે કીધા ચુવીસ,
વિષ્ણુ તણી લીલા નિર્મલા, કેચિત અંશા, કેચિત કલા. ૪૬
મછ, કૂર્મ, નઇ વારાહ, નારસિંહ, વામન-મહિમાય,
પરશુરામ, શ્રીરામ, મુરારિ, બુદ્ધ, કલકીનુ અવતાર. ૪૭

૪૧ કહિ ગુ. કહેસ. ૪૨ નિરધારિત-આ. નિરધારિ, જા. નઇ ધારિગુત; અનર્થ-કા. અં. અર્થ, પરંતુ અર્થ ન સમજાયાથી લહીઆએ ભૂલ કરી છે, પ્રપંચ-સંસાર અનર્થ છે, એવા સિદ્ધાન્તનું પ્રતિપાદન કરવા કવિ ધારે છે; યુગતિ-હિ. જગતિ, ગુ. મુક્તિ, કા. અં. જ મુક્તિ; જેણઇ કા. જેથી. ૪૩ ઉપાસના ખ. ઉપાસવા, જા. ઉપાસન; જેણઇ આ. જાણુ હિ જાણઇ. ૪૪ કિમ કા. ત્યમ; ૪૫ રાત્રિ-હિ રાત; લવ-ગુ. લવિ; ગુ સ્વર્ગનું તહીઇ રંગ, આ. મોક્ષ, સ્વર્ગનું નહી રંગ; જિશુ૦-ખ. અશુ ભાગ(વ)તતણુ પ્રસંગ. ભગત-કા. 'ભુવિ' સંગ-હિ. જા. પ્રસંગ; ૪૫ પછી એકલી ગુ. માં આ શ્લોક વધારે છે:-

"मूल्या मलवेनापि न स्वर्गता पुनर्भवं
भगवत्संगसगम्यमप्यान्तं किमुतां शिला ५२"

૪૭ કલકીનુ-જા. કલંકી દશ. ૪૭ પછી ગુ. વધારેઃ-

"श्लोक—मछकूर्मोय वाराह नारसिंहोय वामनः
रामो रामस्य कृष्णस्य बौधकलंकी च ते दश ५६"

મનુ સ્વયંભુવ, સંનતકુમાર, નરનારાયણુ અતિ ઉદાર,
યજ્ઞ કપિલ, દત્તાત્રય, વ્યાસ, પૃથુ, હયગ્રીવ, રિષભ ઉદાસ. ૪૮

ધન્વંતરિ વેધઇ ગોવ્યંદ, હંસ રૂપ સંવાદ સનંદ,
મોહિની મોહ્યા ત્રિપુરારિ નારદ દેવ રષિ અવતાર; ૪૯

યદ્યપિ ચુવીસઇ પરધાન, કૃષ્ણુ આપણુપઇ ભગવાન.
શૌનક પૂછ્યા પંચઇ જેહ, તેહના ઉત્તર દીધા એહ. ૫૦

નારદ અને વ્યાસનો પ્રસંગ-ભાગવતકથનનો હેતુ

પૂર્વછાયુ

હવઇ એક ઉત્તમ-કહસિ કથાસંબંધ સુચંગ,
અર્થ ત્રિણ્ણી અધ્યા તણુ નારદ-વ્યાસ-પ્રસંગ. ૫૧

ચૂપૈ

સકલ શાસ્ત્ર માહિ ભારત સાર, તેણઇ ઉત્તમ પર્વ અઢાર,
વિવેકવિચાર મેહિત વચન, અતિ રૂઅડાં તિહાં પંચ રતન. ૫૨

વેદ વ્યાસ દષ્ટ દિન રાત્રિ મિલિયા નારદ પૂછી વાત,
ભારત સવા લક્ષ મઇ કીધુ તુ હિ પરિતાપ ન છાંડઇ હૈયૂં. ૫૩

---

૪૮ અતિ ઉદાર-હિ, અતિ ઉદાસ, જા. હરિ ઉદાસ. ૪૯ ધન્વંતરિ-એકલી. હિ. માં 'મન્વંતર;' લહીઆની અક્ષરચ્યુક છે. વેધઇ-હિ. વિવેધિ. કા. વૈદ્ય; મોહિની-શુ. અં. કા. મોહિનીએ, ખ. મોહિનીયિ. ૫૦ ખ. આપોપિ; શૌનક-ખ. શૌનકિ, દીધા-અં. અંદિકા. ૫૧ કહેસિ-આ. કા. કહિસ, અં. કહિરો, ખ. કહેશ, શુ. કહેશી, જા. કહ્યોસ; નારદ વ્યાસ-આ. નારદ કથા, શુ. ભારત વ્યાસ. ૫૨ શુ. માં કડી ૫૨ થી ૫૬ સુધાનો ભાગ પડેલો છે; ભારત-હિ. 'ભાગવત,' લહીઆનો સમજફેર છે. તેણઇ-આ. તિણ્ઇ; કા. તેને ઉત્તમ હિ. આ. જા. અતિ ઉત્તમ. અઢાર-આ. આષાઢ; હૈયૂં-જા. હૈઇ, ખ. હૈઉ; રૂઅડાં-આ. ખ. જા. રૂડાં. ૫૩ મિલિયા-જા. ખ. મલીયા; કીધુ આ. જા .કિયૂં, ખ. કીઉ; હૈયું-જા. હૈઇ, ખ. હૈઉ.

નારદ ભણઇ લોક છઇ રક્ત, ધર્મ–અર્થ–કામ–આસક્ત,
તઇ વિશેષિ પ્રેર્યા તેહ, શાસ્ત્રસકટિ જોડ્યા લેહ ૫૪
કવણુ કાજિ તે વચન વિચિત્ર, કૃષ્ણકથા જિહા નહિ પવિત્ર,
અનેકિ વાક્ય અલકૃત વાણિ નિશ્ચઇ તેનિ છારુ જાણિ ૫૫
માન સરોવરિ હસા જેહ, વાયસ તીરિ ન રમઇ તેહ,
નૈષ્કર્મ્ય વર્જિત ભગવાન, સોહઇ નહી નિરજન ન્યાન ૫૬
સ્વકર્મ તિજઇ, ભજઇ ગોવ્યદ, ત્રુહિ પામઇ પરમાનદ,
સેવઇ હરિ, મૂકઇ માછર્ય, તેહનૂ શૂ કહીઇ આશ્ચર્ય ? ૫૭
વાગ્વિસર્ગ ગુણ મુરારિ, યદ્યપિ અબદ્ધ તુ હુઇ તે સાર
યત્ર યશ–અક્તિ નામ અનત, ભણઇ, સુણઇ, સગ્રહઇ સત ૫૮
સાભલિ એક કહૂ તુઝ મર્મ, બોલિશ મોક્ષ સમધી ધર્મ,
પરમ હસનઈ વલ્લભ યેહ, ભગતિ વિરાગ અનુક્રમ એહ. ૫૯
કૃષ્ણ તણા ગુણ કહિ સકેત, ભવબધન–વિનાશન–હેત,
વાસુદેવ વરણવિ એકાન્તિ પામસિ તિણઇ હૃદય તુ શાન્તિ ૬૦
સાભલિ એક કહૂ દૃષ્ટાત, મહારા જન્મ તણુ વૃત્તાન્ત,
એ આખ્યાન અછઇ અદ્ભુત "બ્રાહ્મણઘરિ હૂ દાસીપુત્ર ૬૧
"અહનિશિ દ્વિજશુશ્રૂષા કરુ, વચન કહઇ મન માહિ ધરુ,

---

૫૪ ધર્મ૦ ખ મા આ પાદ પડ્યુ છે કામ–જા કામિ આસક્ત અશક્ત તઇ ખ તિ, આ તિઇ, જા તિ, આ તિહ લેય હિ જેય, જા લોઇ, ખ કા લૈયા ૫૫ કાજિ આ કાજ, વાણિ જા જાણિ કા નિશ્ચય કામાસક્તિ જાણ ૫૬ ખ તીરિ, હિ જા આ તીરથિ નિરજન આ નિરતર ન્યાન કા ધ્યાન ૫૭ સ્વકર્મ આ જા કા ખ ગુ સ્વધર્મ, ખ સત્ય તિજઇ ગુ તે ભણે ત્રુહિ આ તુ ૫૬ ૫૮ અબદ્ધ આ જા ખ અબધ ગુ અવધિ કા. અબધ, યત્ર૦ કા. ભ્યા જરા એ નિત નામ અનત ૫૯ બોલિશ ખ બોલૂ, ૬૦ કહિ ખ કહીશ ભવ૦ ખ ભવભય હેત હિ હેતુ પામિસિ૦ હિ. પામસ હૃદય તુ શાન્તિ ૬૧ આ જા રિદઇ, ખ હૃદયા અછઇ હિ છઇ, કા. જ છે

"પ્રસન્ન હુઆ રિષિ મઝનિ યત્ન, આપ્યુ દ્વાદશ અક્ષર મંત્ર. ૬૨
"(મઇ) માહા પુરુષ તણા સમવાય, જાણ્યુ વિષ્ણુભગતિ મહિમાય;
"ભક્તિભાવિ સંતોષ્યા હરિ, નારદપણું પામ્યુ તિણિ કરી. ૬૩
"તૂં હવઇ એકમનુ થૈ વ્યાસ! કરિ નિજ ગોવ્યંદ ગુણપ્રકાશ."
દેઇ શીખ નારદ ભગવાન, પુહુતા આપણુપિ સ્વસ્થાનિ. ૬૪
વચન સુણી શ્રીવેદવ્યાસ, માંડ્યુ પરમ ધર્મ અભ્યાસ,
સર્ગાદિક દશ લક્ષણ જાણી, કીધૂં શ્રીભાગવત પુરાણ. ૬૫
અધિકારી દેખી નઇ એવ, તેહ ભણાવ્યા શ્રીશુકદેવ,
ઉત્તમ શ્રોતા એહ મહિમાય, કીધુ પ્રગટ પરીક્ષિત રાય. ૬૬
બ્રાહ્મણશાપિ તાપ શરીર, રાજા બઇઠા ગંગાતીરિ,
શુક પ્રસંગિ મિલિયા જિહાં, સૂત ભણઇ સાંભલીઉં તિહાં, ૬૭

પરિક્ષિતની મુક્તિપ્રાપ્તિનો પ્રસંગ

શૌનક ભણઇ: "કવણ તે રાય? કિણી પરિ મિલીઉ શુકસમવાય?
મુગતિપરીક્ષિત પામ્યુ યથા, વર્ણવિ વિસ્તારી તે કથા." ૬૮
સૂત ભણઇ: "સુણિ શૌનક! વાત, જે મઇ સાંભલિયૂં દિન સાત,
વચન અનેકિ કહ્યોસ તે સાર શ્રીભાગવત તણુ વિસ્તાર. ૬૯
ભારત અતિ દ્રોણસુત બાણ મૂકયૂં હરિવા પાંડવ-પ્રાણ,
શરણાગતિ રાખ્યા શ્રીરંગિ, કુંતીતનન તણઇ પ્રસંગિ. ૭૦

---

૬૨ હિ હૌઆ, કા હવા, રિષિ ખ ગુરુ ૬૩ મઇ-હિ સિંઇ, આ મઈ, સમવાય હિ સંવાદ, જા આ સંવાય, ભગતિ-આ ખ તણુ; જાણ્યુ૦-જા. મા આ પાદ પડેલુ છે ૬૪ ગુણ-ખ, તણુ; આપણુપિ-ખ પોતાનિ, જા આપણઇ ૬૫ માડ્યુ-હિ મોટયુ, ખ. માંડું, આ મંડયું, અં. માંડો, કા માડયો; ૬૭ શાંપિ-હિ. જા ખ અં. શાપ; ગુ તાપ-સ્થાપ; તીરિ-ખ જા. તીર; ૬૯ અનેકિ-જા. અં. એક; કહ્યોસ જા ખ. કહ્યું, આ કહિ, અં. કહેશે, ગુ કહેશ, કા કહ્યા ૭૦ મૂકયૂં-જા. મૂકયાં; ખ હરવા; તવનતણઇ-અં. સ્તવન તણો, ગુ. સ્તવન કરે, હિ. તવ તણઇ, ખ. સ્તવન તિણિ.

શરણાગ્યા નિજ વર્ણાશ્રમ રાય યુધિષ્ઠિર પૂછ્યા ધર્મ.
કારણ સકલ કહ્યું તે તણું ભીષ્મપદ પામ્યુ આપણું. ૭૧

કૃષ્ણ દેવ દ્વારિકા મઝારિ આવી મિલિયા યદુપરિવાર,
જનમ પરીક્ષિત શ્રોતા તણુ રાજા ઉચ્છવ કીધુ ઘણુ. ૭૨
વિદુર કાપડી વેષઇ ધરી, આવ્યુ તીરથયાત્રા કરી,
ધર્મપુત્ર દીધૂં બહુ માન, કેતલા દિ વસ્યુ તેણિ ઠામ. ૭૩

એક વાર એકલુ રાત્રિ વિદુર ભણઇ 'સુણિ બાંધવ' વાત ?'
મર્મ વચન બહુ બોલ્યા ભેદ, રાજા તિણિ પામ્યુ નિર્વેદ ૭૪
ધૃતરાષ્ટ્ર ગાંધારી નારિ લેઇ ચાલ્યુ વન્ન મઝારિ,
કીધૂં ઉત્તર દિશિ પ્રયાણ, યોગયુગતિઇ છંડ્યા પ્રાણ. ૭૫

પ્રભાતિ યુધિષ્ઠિર રાય પિતા તણા પુજેવા પાય,
મંદિર માહિ દેખઇ નહીં, અતિ ઘણુ ખેદ પામ્યુ સહી. ૭૬
દેવરિષિ આવ્યા તેણઇ ખેવ 'સાભલિ કહું' હિતારથ એહ,
જુ માનિશિ ધ્રુવ-અધ્રુવ લોક, તુ હિ ઘુજનઇ નહી ધરઇ શોક. ૭૭
વલી એક અસંભમ વાત સાભલિસિ દિવસ માહિ સાત
કલિયુગિ કીધુ પ્રવેશ' નારદ ચાલ્યા દેઇ ઉપદેશ. ૭૮

---

૭૧ અ શરણુંગ્યા, આ સવસેજ્યા, પૂછ્યા-જા. પૃ૭ (ઇ), કહ્યૂ-હિ કહૂ, પામ્યુ ખ. પામ્યા ૭૩ વેષઇ જા વેષુ, ખ જા તીર્થ, ખ ધર્મપુત્રિ, હિ બધી પ્રતિઓમા 'દિવસ' છે, પણ માત્રા એથી વધે છે. ઠામ-ખ ઠાય, આ થાન, જા થાનિ ૭૪ ભણઇ આ ભણિઇ, ખ ભણિ, બોલ્યા-આ બોલ્યા, નિર્વેદ-ખ ખેદ ૭૫ નારિ ખ નારુ, લેઇ૦ ખ મા આ પાદ પડયુ છે છંડયા જા ખ છાડયા. ૭૬ તણા-હિ તણઇ, ખેદ અ વેદના, કા. દુખ, પામ્યુ જા પામીઉ, ઘણુ-હિ ઘણઇ ૭૭ ખ. સાભલ, જુ૦ હિ મા આ પંક્તિ પડેલી છે, માનિશિ ખ માનિ, તુ૦-ખ તુ તૂં જ કરઉ નહી, નહી ધરઇ જા ધરઇ, ખ ધરિ, શુ ફેર ૭૮ અસંભમ એન્લી ખ મા 'અસંભવ'; સાભલિસિ-જા હિ સાભલિ, દેશ, ચાલ્યા જા ચાલ્યુ

નયર માહિ હુઆ ઉનપાત, તેતલઇ દિવસ વહી ગયા સાત,
દ્વારાવતી થિકૂં અર્જુન આવ્યુ મુખ કરમાણું મંન. ૭૯
રાજા-પૂછઇ 'કહિનઇ મર્મ, તિ કિહુ કીધુ અધર્મ ?
કૂડી સાક્ષ પીઆરી ભરી? કિં તિ પરધન લીધૂં હરી? ૮૦
લોભઇ સત્ય વચનનુ લોપ? બ્રાહ્મણ ઉપરિ કીધુ કોપ ?
કિં તૂં પરનારીશૂં રમ્યુ? કિં શ્રીકૃષ્ણસુર આથમ્યુ?' ૮૧
ગદગદ કંઠિ કહઇ સુન ઇન્દ 'બાંધવ! દૂં વંચ્યુ ગોવ્યંદ.'
હૈઆ માહિ ન માઇ શોક, પગિ લાગી નઇ મૂકી પોક. ૮૨
રડતુ રાખી પૂછ્યુ રાય, કહ્યુ વીતકનુ મહિમાય:
'યાદવ સહિત છાડયુ દેહ, મઝનઇ કહી શીખામણ એહ' ૮૩
'કલયુગ લાગુ પાપ અનેકિ, તહેં રખે રહુ દિન એક,
મોહિ પડયા નહી છાડુ રાજ, મ શુ વ્હી દ્રૌપદી કાજ.' ૮૪
'પુત્ર પરીક્ષિત રાજિ બઇસાડિ,' રાજા ભણઇ. 'મવાડિ વાર,
મોહ મચ્છર માયા પરહર, કૃષ્ણચરણ મન માહિ ધરુ.' ૮૫
અનશનિ વિધિ, પહિરણિ પાન, મોન વરત, અંતર હરિધ્યાન,
શમદમ સત્ય સંઘાતિ લીયા, પાડવ હીમપથિ ચાલિયા. ૮૬

૭૯ નયર-આ નઇર, ત નગર ખ તેતલિ, ખ વહીયા, હિ દ્વારાવતી થકુ આવ્યુ અર્જુન આવ્યુ સુખ કમનાનુ મન્ન કરમાણું-ત કમલાણું, આ કુરમાણું, ૮૦ મર્મ-ત અર્થ, કિહુ ખ કીહુ, હિ કેદ, શુ ભેદુ; પીઆરી-ખ હુદિશું ૮૨ 'કિં' બધીમા 'કિઇ' લોભ૰-ત આ લોભિઇ,તૂં-હિ તુ, સુર ખ સૂર્ય ૮૨ શુ વ-નીઉ ૮૩ પૂછ્યુ-ખ પુછિ, વીતકનુ અં. વિકલનો, છાડીયુ-આ છાડિયુ ૮૪ તહે-ખ તહો, રહુ-ખ રહિ, હિ મોહ, મરશુ-આ મરિસ્યુ, ત મરિશુ, અં મરશો મોહિ૰-શુ મા આ પંકિત પડી છે. ૮૫ ખ બિસારિ, મવાડ-ખ મવાયુ માયા-આ મમતા, મન માહિ-આ. રિદા માહિ, ત હૃદય માહિ, ખ હૃદિ માહી, પરીક્ષિત૰-ક પુત્ર પરીક્ષિતને -રી અભિષેક, ગરો રાજહાજનો વિવેક ૮૬ અનશનિ-આ ખ ત અનશન, મૌન-ખ મૌન્ય, પાન આ ત હિ વૃક્ષપાન હીમપથિ-શુ હેમચલપંથી

પાળઇ રાજ પરીક્ષિત સહી, ધર્મમારગ મે છાડઇ નહી.
એક વાર રાજા વન માહિ, વાત કરતા વૃષભ ગાઇ. ૮૭
ધરાધર્મસવાદ વિચિત્ર, નરપતિ વેષિ શુદ્ર શિરિ છત્ર,
વૃષભના છેદ્યા ત્રિણિ પાય, તેતવઇ દષ્ટિ દીઠા રાય. ૮૮
રાજા ભણઇ "કવણ એ દુષ્ટ નિંદિત કર્મ કરઇ પાપિષ્ટ,
જાણઇ નહી મઝ કરતુ રાજ, એહનૂ મસ્તક છેદિસિ આજ.' ૮૯
કાઢ્યૂ ખડગ પરીક્ષિત રાય, તિ૭ છત્ર નઇ લાગુ પાય
"શુદ્ર નહી હ કલિયુગ નામ, મઝનઇ વસવા આપુ ઠામ" ૯૦
રાય પરીક્ષિત કરી વિચાર વસવા આપ્યા સ્થાનક ચ્યારિ
"કલિયુગ' જિહા નારી રજસ્વના એક મૂકિ તાહા તાહારી કના,' ૯૧
"બીજી કના સુરા જિહા પાન ઘૂતક્રીડા ત્રીજૂ થાન,
"જીવદ્રોહ જે સૂના નામ તુજનઇ ચુથુ આપ્યુ ઠામ" ૯૨
કલિયુગ કરઇ વીનતી સહી સુકુ ઠામિ સમાણો નહી"
વનતૂ કહિ પરીક્ષિત રાય "ઉગરતુ વસિ સોના માહિ' ૯૩
નારીસંગ મદિરા, અહંમાર, કિતવપણૂ હિંસા, અવિચાર,
વૃચ દ્રોહ ચિંતા, આયાસ, સ્વજન તણુ નાવિ વિશ્વાસ, ૯૪
કામ, ક્રોધ તૃષ્ણા આરંભ, ભોગ, ભ્રમ નઇ અનૃત, દંભ,
અનેક વ્યસન દ્વેષ ઉનમાદ માહોમાહિ કુડુ બવિવાદ, ૯૫

૮૭ મે આ ક્રોધ છાડઇ મા છડિઇ, ગુ લોપે માહિ કા જાય
૧ કરતા ૮૮ ખ નૃપતિવેષ હિ વેષ ખ આ શિર, હિ વૃષના ખ
વૃષ ખ દીઠૂ ૮૯ નિંદિત ખ જા નદિક ગઇ ખ ૨ એહનૂ-ખ તાહરૂ,
હિચિ કા ખ છેદુ, આ છેદિસ ૯૦ તિ૭ આ ખ તજી, જા ન૭,
૧ કા તપ મુ/ન૭ કા સ્વામી ૯૧ મ પ્રતિ અહીંથી શરૂ થાય છે,
૨ ત્રીજૂ થાન હિ ત્રીજૂ ઠામ, તુજનઇ-કા વસવા જા ચૂપૂ આપૂ,
૩ ચૂપૂ આપ્યુ ૯૩ કરઇ આ વહિ ખ કિહિ આ ખ વિ૮ ૯૪
તવપણૂ ખ ચિંતપણ નાવિ કા નાવે ૯૫ અનૃતદંભ-આ અસૃત,
૧ ઉનમાદન વિવાદ-જા આ ઉગરતુ૦ મ ઉગરતો સૂતા માહિ જાં,
આ સવાદ

કરઇ વિરોધ પુત્રનઇ બાપ, લોપિ લાજ ન ગિણઇ પાપ,
અહનિશિ મમતા ઉપજઇ મનિ, એતલા અવગુણ કરઈ તે ધન ૯૬
વલતૂ વચન પૂછસિ જન "તઇ કા દૂષણ બોલ્યૂ ધન?"
"સકલ ક્રિયા ધનમૂલ સહી, નિરધન નઇ શવ અંતર નહી' ૯૭

धनमर्जय काकुत्स्थ धनमूलमिदं जगत्॥
अन्तरं नैव पश्यामि निर्धनस्य मृतस्य च ॥ १ ॥

ચૂપૈ

યે કરશિ એહવુ આક્ષેપ, તેહ ઉપરિ ઉત્તર સંક્ષેપ
રાઘવનઇ રિષિ બોલ્યુ મર્મ, ધન શબ્દિ વિદ્યા તપ ધર્મ. ૯૮

वरं शरावहस्तस्य चांडालागारवीथिषु।
भिक्षार्थमटनं राम न मूर्खहतजीवितम् ॥ २ ॥

ચૂપૈ

બીજા ઉત્તર કેરુ ઠામ ધર્મ, અર્થ, મનવાંછિત કામ,
ત્રયી વર્ગ ધન સાધન જાણિ, મોક્ષ સંબંધી એહ પુરાણ ૯૯
બિહુ દશાતિ પ્રીછયૂ નહીં, ત્રીજુ ઉત્તર આપુ સહી,
તેહનઇ દૂષણ બોલ્યા એહ, ધનવંત અવિવેકી યેહ ૧૦૦

विद्यामदो धनमदस्तृतीयोऽभिजनो मदः ।
एतेऽसतां मदाः प्रोक्ता एतदेव सतां मदाः ॥ ३ ॥

---

૯૬ લોપિ-જા લોભિ, પ્રા લોભિઇ, હિ લોભે લાજ પ્રા હિ. જા લા૦, ખ ગણિ કરઇ તે-જા પ્રા હિ ખ કારણી, ૯૭ પૂછસિ-હિ પૂછિસ, જા પૂછસિઈ, પ્રા ખ પૂછસિ બોલ્યૂ-ગુ દીધૂ, નિર્ધન૦-જા મા આ પાદ પડેલુ છે ૯૮ કરશિ-પ્રા જા. કરિશિ, ગબ-દિ-ખ શબ્દિ ધન હિ વરા, પણ તેમા લહીઆની સમજફેર છે, સઘળી પ્રતિઓમા ઉપરનો જ પાઠ છે અને તે યોગ્ય છે વરન કા. પઠન ૯૯ ધર્મ૦ કા. ચિંતા મનની તજે શ્રીરામ ૧૦૦ આપુ-જા પ્રા આપૂં; બોલ્યા-ગુ બોલ્યૂ, હિ પ્રા અવિવેકી નર

ચૂપૈ

ધનમદ કદર્ય પામઇ શોક, ધનમદઇ દુર્જન પીડઇ લોક,
પર ઉપકાર સાધુ નિર્દોષ, ધનઇ વિવેકી પામઇ મોક્ષ ૧૦૧

श्री शोकाय कदर्याणा विनाशाय दुरात्मनाम् ।
उपकाराय साधूना मोक्षाय च महात्मनाम् ॥ ४ ॥

ચૂપૈ

પૂર્વકર્મ પ્રભાવઇ કરી, મૂકી સેના, ખેડતુ તુરી,
એકાકી આવ્યુ વન માહિ રિષિઆશ્રમિ પરીક્ષિત રાય ૧૦૨
મુનિવર શમીક બઇઠા ધ્યાનિ, રાજાનઇ નવિ દીધૂ માન,
ગલા માહિ ઘાલ્યુ શબ સાપ, પાછુ વલ્યુ મનિ સતાપ ૧૦૩
'દુષ્ટ કર્મ મઇ કીધુ આજ, પડુ શરીર, બલુ એ રાજ'
દૃઢ વૈરાગ્ય હૃદય માહિ ધરયુ, નગરી ભણી રાજા સાચરયુ ૧૦૪
શૃંગી નામ પુત્ર રિષિ તણૂ, લોચન રક્ત, ક્રોધ મનિ ઘણુ
'જેણઇ દૂહવ્યુ માહરુ બાપ, તેહનિ વિડજ્યુ તક્ષક સાપ' ૧૦૫
કીધુ સમય દિહાડા સાત, પુન વરાસ્યુ બોન્યા તાત
'વેગિં ગય કરાવુ જાણુ કરિ યતન, તૂ છાડિસિ પ્રાણ' ૧૦૬
રિષિવચન સાભલિઉ રાય, ઉપનુ આનદ તે મન માહિ
"છૂટુ ગજ તણા સતાપ, મઝનઇ દયા, નહી એ શાપ" ૧૦૭

૧૦૧-પામઇ મ પામ્યુ પર ૦ ખ પર ઉપકાર સાધન ન દેખિ ૧૦૨ પ્રભાવઇ-આ પ્રભાવિઇ ખેડતુ જા હિ ખેડીયુ, કા ખેડા જા આ ખ સેન ૧૦૩ ઘાલ્યુ ગુ કા ઘાલ્યે, ખ વાલ્યુ શબ મ મૃત સાપ હિ પાશ વલ્યુ આ જા ખ વલીયુ, મ ચાલ્યુ ખ મન્ય ૧૦૪ મઇ-ખ મિ આ સંચર્યુ હૃદય આ રિદા ૧૦૫ લોચન-જા લોચનિ જા મનિ અતિ ઘણુ જેણઇ ખ જેણિ આ-જા દુહવીયુ, ખ દુહુવ્યુ વિડજ્યુ વિડજ્યો, ગુ વડજો, હિ વડજ્યો જા વિડિયો, આ ખ વેડ્યો, કા ડસજો સાપ ખ નાગ ૧૦૬ આ વિરાસ્યુ, ખ વરાસ્યુ કરાવુ હિ જણાવ્યુ, આ ગુ કરાવ્યૂ જાણુ હિ રાજ કરિ જા હિ આ ખ જા હિ તૂ છાડિશિ, ખ છાડિ, આ છડસિ ૧૦૭ રિષિ જા આ હિ ખ રિષિન સાભલિયૂ હિ સાભલ્યૂ જા આ ખ સાભલ્યુ છૂટુ-ખ મ છૂટા, દયા હિ દુખ નહી મ હતી નહી

રાય નગર માહિ પઇઠુ નહી, મંત્રીનઇ શીખામણ કહી·
" થાપિ રાજિ જનમેજય વીર" વેગિ પુહુતા ગંગાતીરિ. ૧૦૮
અનશન વિધિ, કુશ આસન રાય, મિલિયા અનેક રિષિ સંવાય,
પૂરવ પુણ્ય તણા નિષેવિ, તતક્ષણિ તિહાં આવ્યા શુકદેવ. ૧૦૯
હરષિ રિષિ દીધૂ બહુમાન, આસન છોડી, કરયુ પ્રણામ,
માણિકજડિત કનકમઇ જેહ નિજ સિંહાસનિ બઇઠા તેહ. ૧૧૦
કર જોડી પરીક્ષિત રાય, હિયડા માહિ હરષ ન માય,
દેઇ પ્રદક્ષણ પ્રણમ્યા યતિ, વિવિધ વચન કીધી વીનતી. ૧૧૧
વિષ્ણુરાત પૂછઇ હિતવાતઃ " આયુ તણી સખ્યા દિન સાત,
"ક્ષણ ક્ષણ માહરું મન આવટઇ, મરણકાલિ શ્યૂં કરિવૂં ઘટઇ ? ૧૧૨
" કીર્તન, શ્રવણ, મંત્ર, તપ, ધ્યાન, સાધન શમ, દમ, આતમન્યાન;
" જિણઇ ટલઇ સંસારકલેશ, તિ મુઝનઇ આપુ ઉપદેશ." ૧૧૩
ભીમ ભણઇ પ્રગટારથ એહ, કોનઇ રખે રહઇ સદેહ·
કથા પુહુતી એ નિર્મલા, પ્રથમ સ્કંધ નઇ બીજી કલા. ૧૧૪

ઇતિ વિષ્ણુદાસ શ્રી ભીમવિરચિત હરિલીલા સોલકલા મધ્યે દ્વિતીય કલા સમાપ્ત

---

૧૦૮ આ વેગિઇ, ખ વેગ્યિ, વેગિ૦-કા રાજા ચાલ્યો ગગાતીર ૧૦૯ નિષેવિ હિ વિનિષેવ, ખ તતક્ષણ્ય ૧૧૦ છોડી-આ છડી, નિજ-જા નિજ, આ સિંધાસન ૧૧૧ વિવિધ-ખ આ વિવિધ; વચન-કા વિનય, ખ. વચનિ ૧૧૨ સખ્યા હિ ખ સક્ષા, ખ આવટિઇ, મરણ મં. અતઃ કરિવૂં-હિ જા ખ. કરવૂ, ખ. ઘટિઇ, વિષ્ણુરાત૦ કા વૈષ્ણવને પૂછે હિત વાત. ૧૧૩ આતમન્યાન જા ઉત્તમ જ્ઞાન, અ અતર જ્ઞાન, ખ સસાર કર્મકલેશ, ૧૧૪ કોનઇ-આ કહેનિઇ, રહઇ-આ. રહિઇ ઇતિથી-આ જા ઇતિ દ્વિતીય કલા સમાપ્ત, હિ ગુ ઇતિ શ્રી ભીમવિરચિતે સોળ કલા મધ્યે દ્વિતીય કલા સમાપ્ત, કા મા અં ની ઇતિશ્રીને મળતી મં ઇતિશ્રી હરિલીલાયા ભીમવિરચિતે કલાગ્રથે ભાગવતે પ્રથમ સ્કધે દ્વિતીય કથા સપૂર્ણ સખ્યા ચૂપૈ ૧૦૨, પૂર્વછાયા ૧૧, શ્લોક ૪, વસ્તુબધ ૨, એવં સંખ્યા ૧૧૯.

ભૂતદયા નિજ વર્ણાચાર, સત્ય, શ્રદ્ધા, સંતોષ, વિચાર,
ચિત્ત શુદ્ધ કરિવાની સુગતિ, વિષ્ણુ તણી પામીજઈ ભગતિ. ૪૪
એકમનાં ભજતાં ભગવાન ભગત તણું ટાલઇ અગન્યાન,
કરઇ દયા સ્વામી ગોવિંદ, આપઇ નિજ પદ પરમાનંદ." ૪૫
બીમ ભણઇ કથા એ સાર, ધ્યાન, શ્રદ્ધા, અભય, વિચાર;
દ્વિતીય સ્કંધ ન્યાંન નિર્વાણિ, એતલઇ કલા પુહુતી ત્રિણી. ૪૬

ઇતિ શ્રી વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિત હરિલીલા સોલ કલા મધ્યે
તૃતીય કલા સમાસ

કલા ૪ થી

તૃતીય સ્કંધ

મહામુનિ મૈત્રેય અને વિદુરનો સંવાદ

પૂર્વછાયુ

વલી એક ઉત્તમ શ્લોક વિષ્ણુ તણા પ્રસાદ,
મહામુનિ મૈત્રેયરૂં વિદુર તણુ સંવાદ. ૧

---

૪૪ શ્રદ્ધા-ગુ શ્રમ, પણ તે ભૂલ છે, હિ કરવાની; પામીજઇ-ગુ પામેવા, કા પામે, ભગતિ-મં. મુક્તિ, વિષ્ણુ૦ ખ ચેણિ ઉપજિ અધિકજિ ભક્તિ ૪૫ જા આ ગોવ્યંદ, આપઇ૦-આ પાદ હિ મા ઉતારેલું નથી. ૪૬ અભય-જા. એહ, આ. અનઇ, કા વિવેક, ગુ રહિત, નિર્વાણુ મં. મય એણુ; ધ્યાન૦-ખ. સમ્યક્ શ્રદ્ધા ધ્યાન વિચાર; ઈતિ શ્રી-જા ત્રતીય કલા સમાસ; ઇતિ ભાગવતી કથાયા તૃતીય કલા સમાસ ખ. ઇતિ શ્રી ભાગવતે માહાપુરાણે હરિલીલા સોલ કલાયા તૃતીયકલા સમાસ મં. બીજી કળાને અંતે ઉતાર્યા પ્રમાણે (બધુ) ચુપૈ ૪૪, પૂર્વછાયુ ૧; આથવ એક, એવં ૪૬ ॥

કર્તાનો. ૧લી

આ મા આરંભમા જ ॥ ઘ, જા ૐ નમો ભગવતે વાસુદેવાય ॥ મં. સુધી; ઘ. અનેક, કરયુ-ઘ. એમ છે, જા મા 'કલા ચુથી' [illegible] શ્લોક-ગુ. કહેલિ. આ કહિસ, ખ કહેશ કા કહું; વિષ્ણુ૦-ગુ કૃષ્ણ તણા પ્રસાદિ

ચૂપૈ

એક વાર ધૃતરાષ્ટ્ર રાય ઉપનુ શોક માહા મન માહિ,
રાત્રિ વિદૂર નઈ કહ્યૂં એકાન્તિ, પૂછઇ પાર કારણ શાન્તિ. ૨
વિદૂર ભણઇ "સુણિ સાચા વયણ, ફૂટા હૃદય તણા તુજ નયણ,
એક પુત્ર દુર્યોધનિ કાજિ, કાવ નિગમઇ તૂં અવિચલ રાજ. ૩
એક શકુની નઇ દુર્યોધન, કર્ણ કુમંત્રી, દુઃશાસન,
દુષ્ટ ચતુષ્ટય એ અવતાર, કૌરવ વંશ તણા અગાર." ૪
જે શીખામણ દીધી રાતિ, તે સભા સાભલિયૂ પ્રભાતિ,
કોપ્યુ દુર્યોધન ભૂપાલ, વિદુર તેડી દીધી બહુ ગાલિ. ૫
વિદૂર તે વાણી સાભલી, મન માહિ તે ઉપની રલી.
રાજદૂઆરિ નિષેત્રી બાણુ, કીધૂ તીરથ ભણી પ્રયાણુ ૬
બ્રહ્મચર્ય, શમ, દમ, તપ, ધ્યાન, ભૂમિશયન, ફલભક્ષણ પાન,
એકાકી વિચરઇ ઉદાસ, ઇમ કરતા આવ્યુ પ્રભાનિ ૭
સુણી વાત હસ્તિનાપુર માહિ રાજ કરઇ યુધિષ્ઠિર રાય,
વેગઇ ચાલ્યુ સાહમ નીર, ઉદ્ધવ મિલિયા યમુનાતીરિ ૮
એહ ભગત તણા ભગવાન, સાહમ, શીલ સત્ય સમાન,
ક્રિયાયોગ, પરમારથ ધ્યાન, ભગતિ વૈરાગ તુલ્ય વિજ્ઞાન. ૯
એકમના કૃષ્ણાર્પિત પ્રાણ, તેહનૂં કેણિ પરિ કરૂ વિખાણ,
ભીમ ભણઇ વિચાર ન લહ, અધિકૂ ઓછૂ કહનઇ કહ ૧૦
કીધુ માહોમાહિ પ્રણામ, શ્રીવસુદેવ, કૃષ્ણ નઇ રામ,
યાદવ સહિત મહલ પરિવાર કુશલ વાર્તા પૂછી સાર ૧૧

---

૨ કહ્યૂ-જા પ્રા કહનઇ હિ કહ્ય, ખ વિદુર તણિ પ્રા કન્હઇ, ખ કહનિ, કા વિદુરે કહ્યુ અર્થ ન સમજાયાનુ પરિણામ છે, પાર શુ જા પ્રા. ખ અ મારણ, કા માનથી કારણ ખ હુઇયા ૩ નિગમનૂ અં નીગ મીઉ, જા નીગમૂ તૂ જા ખ મા નથી અવિચલ-ખ તાહારૂ. ૪ સવિ ખ જા પ્રા હિ સભા સાભલિયૂ જા પ્રા હિ સાભલી તેડી ગુ મં તેડાવી, જા ખ તેડીનિ ૬ જા ખ વિદુરિ જા ઉપની, નિષેવી-નિષેધ્યા, ખ નાખ્યા ૭ એકલી-કા એકએક વિચરઇ મ વિચરિહ, આવ્યુ-એ જાયુ ૧૦ ખ કૃષ્ણપ્રીતિ, ન પ્રા તણિ, કહનઇ-જા કિમ, ઓછી કોને કહુ

ઉદ્ધવ બોલઈ ગદ્‌ગદિ કંઠિ: "કૃષ્ણદેવ પહુતા વૈકુંઠિ,
"ભાર ટાલિવા વિશ્વાવાસ યાદવથલ કીધુ પ્રભાસિ. ૧
"મઝનઇ ન્યાન કહ્યૂં ગોવિંદ જમતુ કૌરવાર યોગેન્દ્ર.
વિદુરભગત વિસારયુ નહી, મૈત્રેયનઇ શીખામણ કહી." ૧૩
ચાલ્યુ વિદુર હિતારથ સેય, ગંગાતિરિ મિલ્યા મૈત્રેય.
કરી પ્રણામ વિચાર વિવેક, વિવિધ વચન પૂછયાં અનેક: ૧૪
"કહિ મુનિવર! લીલા જગદીશ, ઉતપતિ તત્ત્વ તણી ચૂવીસ.
મહા પુરુષની રચના કહી, વિદુરવચન તે પ્રીછયૂં સહી. ૧૫
અનંત નાભિકમલ મહિમાય, બ્રહ્મા ઉપનુ તેહ જ માહિ.
તવન કરી સંતોષ્યા હરિ, દશવિધ સર્ગસૃષ્ટિ વિસ્તરી ૧૬
સુર, અસુર યક્ષ, નર, નાગ, થાવર, જંગમ તણા વિભાગ,
ચૌદ કોટ સરજ્યા બહુ જંત, યથા વાસના વિકલપ મંત. ૧૭
કાલ, અંશ, પરમાણુ યુગતિ, સનકાદિક તણી ઉતપતિ,
સર્ગાધાર અતુલ મહિમાય, પ્રગટ્યૂં રૂપ તણૂ વારાહ. ૧૮

---

૧૨ બોલઈ-ખ બોલ્યા, યાદવ૦ અં ખ. કા યાદવારપલી કીધી પ્રભાસ, મા યાદવથી ૧૩ જમતુ૦ મં. યોગાભ્યાસ સાધ્યુ યોગેન્દ્ર, ગોવિંદ-મા ગોવ્યંદિ, કૌરવાર-ખ કૌરવ, જા કૌરવારવ; વિસાર્યુ-ખ વીસર, જા. વીસારુ; જમતુ૦-કા અતિશય ઉત્તમ હે યોગીન્દ્ર ૧૪ ચાલ્યુ-મુ કા. ચાલ્યા, ખ મલ્યા; ખ પૂછે, મા પૂછીયાં. ૧૫ કહિ-ખ કિહિ; વચન-જા. વચને; પ્રીછયું-અં પ્રીછવીયુ, ખ. પ્રીછ્યા ખ સદી મં. નહી ૧૬ મા નાભી કમલિ, મહિમાય-જા માહિ, હિ ઉપનો મા ઉપના; તવન-જા ખ સ્તવન. વિસ્તરિ હિ વિસ્તરઇ; સંતોષ્યા-હિ સંતોષ્યા. ૧૭ બધી પ્રતોમાં શિખિ સુર, અસુર, એમ છે, પણ તેથી માપ વધે છે અને 'શિખિ' તરમાં આવી જાય છે માટે તે કાઢી નાખ્યો છે મા. યક્ષ, સરજ્યા-હિ. સરજ્યા મા વિકલપ, જા. વિકલ્પના ખ મં કલપ્યા, યથા૦-અં યથાવાસના વિલસિત ધર્મ ૧૮ તણી-કા કેરી; સર્ગાધાર-! જા ખ. ગર્ભાવાન, મં. ગર્ભધ્યાન, શાપ-મા શાપિ;

ગભોધાર સબલ અસુરાસ બાધવ હિરણ્યકશિપુ હિરણ્યાક્ષ.
મુનિવર શાપકારણ તેહ, વૈકુંઠનાથનુ અનુચર એહ. ૧૯

પૂર્વછાયુ

સબલપણું હિરણ્યાક્ષનૂં વારાહશૂં સંગ્રામ,
તતક્ષણિ તેહનુ વધ કરયુ દેવ તવઇ શ્રીસ્વામિ. ૨૦

કપિલનો દેવહૂતિને બોધ

કારણ સૃષ્ટિ તણું કર્યું કર્દમ તપ વન માહિ,
પુત્રકામ વર પામિયુ દેવહૂતિ વિવાહ. ૨૧
વિચિત્ર ભોગ, કપિલજનમ, વિષ્ણુભગતિવિસ્તાર,
કથા તત્વ ચુવીસની પ્રકૃતિ-પુરુષ-વિચાર. ૨૨
અવિચલ પદ-પ્રાપતિ તણુ અછઇ અનુક્રમ ભેદ,
કપિલ કહિ માતા પ્રતિ બોલિમ સાધન તેહ. ૨૩

કર્મયોગ

ચૂપૈ

પ્રથમ પુરાણ નઇ શ્રદ્ધા સાર, વરણ ધર્મ જાણઇ આચાર,
કામ તણી વાસના નવિ કરઇ, નૈમિત્તિક નિત્ય કર્મ આચરઇ. ૨૪
સેવઇ ચરણ સદા શ્રીરામ, જિહ્વા થિકૂ ન મૂકઇ નામ,
શ્રીપતિ સેવક જન આધાર, ટાલઇ દોષ તણા સંસાર. ૨૫
હિંસા ન કરઇ કેરી ભૂત, બાહિરિ રાગ, માહિ અવધૂત,
મુગતિ પામિવા ઉપરિ મુદા, નિત્યાનિત્ય વિચારઇ સદા. ૨૬

---

૨૦ કરયુ-મં કરયો, હિ. કરુ, હિ સ્તુવઇ, મં સ્તવ્યા, જા ખ સ્તુણિ ખ. સ્વાગ્ય ૨૨ વિસ્તાર-મં. મહિમાય ૨૩ બોલિસ-જા બોલેસ્ય ૨૪ જાણઇ-જા જાણિ/ આચાર-ખ વીચાર, વાસના-કા વાઞ્છા ૨૫ જિહ્વા૦-કા જિહ્વા અગ્ર વસે હરિ નામ, થિકૂ-મં થકી, ૨૬ જા મા અવિધૂતઃ મા હિ પામવા, નિત્યાનિત્ય-કા નેતિ નેતિ

ક્ષુધા, તૃષા, નિદ્રા, ભય, વ્યાધિ, જનમ, જરા, મૃતિ, દુઃખ અગાધિ,
ક્ષણભંગુર વપુ કેરુ અંત, નિત્ય સદોદિત એક અનંત. ૨૭
પુત્ર, મિત્ર, કલત્ર, ધન દેહ, મૂકઇ મમતા તાણુ સનેહ,
અધિક લોભ મનસા નવિ ધરઇ, યાવત્ અર્થ પરિગ્રહ-કરઇ. ૨૮
કામ ક્રોધ છાંડઇ મદ રાગ, વિષયાભોગ વિષઇ વૈરાગ્ય,
શમ દમ બ્રહ્મચર્ય સમુદાય, સાધુ પુરુષના પ્રણમઇ પાય. ૨૯

જ્ઞાનયોગ

શબ્દ તત્ત્વ જાણઇ વિજ્ઞાન, રાગદ્વેષ-વર્જિત અભિમાન,
સર્વભૂત સમ શાન્ત જેહ, સાધુ પુરુષ ભણીજઇ તેહ. ૩૦
પૂછઇ બંધ મોક્ષ વિચાર, વસ્તુનૂં સ્વરૂપ ગ્રહઇ તે સાર,
ગુરુનૂં વચન હિતારથ જેહ, વલી અહનિશિ ચિંતવઇ તેહ. ૩૧
નિશ્ચલ ધ્યાન જેણી પરિ થાઇ, માંડઇ તેહ તણુ ઉપાય,
જનતુ કોલાહલ પરહરઇ, સંગતિ કેહિ તણી નવિ કરઇ. ૩૨
લિંગ ગલિત ધરઇ જીવરેશ, સેવઇ તીરથ ઉત્તમ દેશ,
પુણ્ય ભૂમિ જિહા અન્ન સગાલ, તસ્કર, સિંહ, નહી ભય વ્યાલ. ૩૩
સત્ય શૌચ મજ્જન મનિ શાન્તિ, ભિક્ષા ભોજ રહઇ એકાન્તિ,
કૂર્મ અંગ તણી પરિ કરઇ, સવિ ઇન્દ્રી પાછી સંવરઇ. ૩૪

---

૨૭ મ. મા આ કડી ૨૮ મી પછી છે. સદોદિત-ન્ના સુવેદન; એક-હિ એ. ૨૮ મિત્ર-હિ મા નથી, દેહ આ અં. જેહ, અધિક-ગુ અતિશિ, મં. અતિ, ધરઇ-હિ કરઇ અર્થ ખ મા પડયો છે ૨૯ મા. છંડઇ, પ્રણમઇ-મં પૂજઇ. ૩૦ તત્ત્વ-મા. ત્યજઇ, શાન્ત-જેહ કા. શાન્તિદેહ; મં. ભણીઇ ૩૧ પૂછઇ-હિ પૂછૈ, વિચાર-આ. વિચાર, હિ. વશીવશી ૩૨ થાઇ-ખ. થઇ, ખ. માંડિ, કેહિ હિ. કહા, ન્ના કેહ, જનતુ-કા. જનમનો ૩૩ જીવ-હિ સિવાય બીજી પ્રતિઓમા, 'નિત' છે, સગાલ-ન્ના સુકાલ, સિંહ-મં. રહિત, હિ હિંસા, કા વસુધા, પણ તેનો કાંઇ અર્થ જ નથી, ૩૪ હિ મજ્જન-ન્ના આ ખ. મજ્જન. ભોજ-સહુમા 'ભોજન' છે, રહઇ-આ રહિઇ. ખ રિહિ. ન્ના રહિ. ખ. પરકરિ; સંવરઇ-હિ મં. સાચરઇ

આસન રચઇ નિર્જન ઠામિ, અંતર્યામી આતમરામ
શ્રદ્ધા સહિત ધરઇ નિત ધ્યાન, દેહાદિક તિજઇ અભિમાન ૩૫
અંતર્ધ્યાન એણી પરિ ધરઇ, બાહરિ દૃષ્ટિ અર્થ વિસરઇ,
થોડા કાલમા લહઇ આનંદ, પામઇ નિજ પદ પરમાનંદ. ૩૬
રાજયોગ મઇ વર્ણ્યું એહ, પામસિ એકમનુ રહઇ જેહ,
શ્રદ્ધા, ક્ષમા, દયા, દમ, દાન, જે જન ભગત તણુ ભગવાન. ૩૭
ધ્યાન તણુ બોલ્યુ અભ્યાસ, આચરતા છૂટઇ ભવપાશ,
ભણતા ટાલઇ બહુ સંતાપ, સાભલતા સવિ નાસઇ પાપ ૩૮

ભક્તિયોગના ત્રણ પ્રકાર

પૂર્વછાયુ

ભગતિયોગ ભૂધર તણુ નર લક્ષણ ગુણ ત્રિણ
સાત્વિક, રાજસ, તામસ, ઉત્તમ મધ્યમ હીન ૩૯

ચૂપૈ

હિંસા કાજિ ભગતિ જે કરઇ, ડંભકપણૂ મન માહિ ધરઇ,
મછર સહિત સદા નર જેહ, તામસ ત્રિવિધ ભણીજઇ તેહ ૪૦

---

૩૫ આસન૦ મ નો પાઠ છે રચઇ હિ જા આ ખ રૂચિર ઠામિ હિ જા આ ખ ઠામ નિત આ નિરતુર નિર્જન-હિ નરજન ખ જા નિરંજન તિજઇ જા મ છાડિ, ખ ટાલિ ૩૬ અર્થ ઝુ ન્સ દૃષ્ટિ-ખ વિષ્ટિ મ્યવમા લહઇ મ નો પાઠ, બીજી પ્રતિઓના 'ર હિ' સભ્રમથી કરેલુ છે થોડા૦ જા થોડા ક્ષ્વ માહિ પામિસિ આનંદ ૨ામઇ ખ પામિ ખ નેમાનંદ ૩૭ વર્ણ્યું જા કહીઉ, મ કહ્યુ, ખ કહી, આ કહીયુ પામસિ જા પામિસિ, અ પામેરા, ગુ પામે, આ પામેસિ, ખ પામિ રહઈ હિ ખ નર, આ જા મા નથી ૩૮ બો ય ખ બાગુ નાસઇ મ ત્રુટઇ, ખ ટાવિ મ મા ૩૮ મી પછી ૨૫ ની આપેલ છે ૩૯ ભગતિ હિ ભગત તામસ-કા તામસી ૪૦ કાજિ મ નનિનઇ કરેઇ ખ દરિ જા કીજઇ ખ ધરિ તામસ હિ તનઅ ભણી જઇ હિ મ ખ ભણીઇ

ભોગ પામેવા તણુઇ ઉદ્દેશ, યશહારણિ એવઇ દેવેશ,
અષ્ટ મહાસિદ્ધિ વાછઇ જેહ, ગજસ ત્રિવિધ ભણીજઇ તેહ ૪૧

પાપ નાશિવા કારણિ ભજઇ, વિષ્ણુપ્રીતિ એહમનુ જપઇ,
આગમ વિધિ આચરઇ જેહ, સાત્વિક ત્રિવિધ ભણીજઇ તેહ ૪૨

અહુનિસિ હ્રિદય વસઇ ગોવિંદ, અંતરયામી પરમાનંદ,
નિર્મની અનન્ય ભજઇ નર જેહ, નિરગુણ ભગત ભણીજઇ તેહ ૪૩

પુણ્યઇ પામીજઇ સુરલોક, પાપપ્રભાવિ નરક, બહુ શોક
બિહુ મિશ્ર વમઇ નર યદા માનુષી યોનિ પામઇ તદા ૪૪

અનિ થયુ દુર્લભ માનુષ દેહ, ભવસાગરનૂ વાહન એહ,
હરિમુખ સુવાય પ્રેરિત જેહ, નરહરિ નિજ આતમા તેહ ૪૫

ભણ્યુ મૈત્રેય વિદુર ! સુણિ વાત એણિ પરિ વિવિધ વચન નિજ માત
પુત્ર કપિલઇ દીધુ પ્રતિબોધ, કીધુ ઇન્દ્રિય પ્રાણનિરોધ ૪૬

---

૪૧ પામેવા–આ પામિવા, ખ ગ પામવા, તણુ–ગ તણ, ઉદ્દેશહિ મ અ શુ આ ઉપદેશ ૪૨ ખ કારણ પ્રીતિ આ, પ્રીત્ય જપઇ–આ સજઇ, ખ યજિ કા સુ સે મા ચરણ આખી કડી નથી વિધિ ગ વિધિ ૪૩ હિ નિર્ગુણ, અનન્ય કા હિતાર્થ, સુ અત્યત ૪૪ બિહુ હિ બહુ, યદા ખ જેહ તદા ખ તેહ ૪૫ સ અતિ એ, આ અતિનણુ વાહન આ વાહણ, અ વાનર, સુવાય–ગ સવાય, ખ વાયુ, મ કા નેવા, ગ અર્થ ન સમજાયાનુ પરિણામ છે પ્રેરિત મ પ્રેમ નદિ, હિ નરેશ (અહીં હિ મા બહુમાં ચરણમાં 'સુવાર દિદેવ' ને બદલે 'સણુવ નદી પ્રિ–' એટલુ લખ્યુ છે, પણ તે અસગત છે) નરહરિ–આ પાઠ સબધના પ્રતિપ્રતિમા ફેર છે, ઉપર શુ નો પાઠ સ્વીકાર્યો છે, હિ તે છ નથી તે આતમા તેહ, પ્રા તરઈ નદી આતમા તેહ, ગ નરે નદી આતમા તેહ, ખુ સદિવ પાર પામિ નર તેહ, કા તરવા ઉપર આત્મા તેહ, અ તરે નહિ આતમા તેહ મ નરેનુ છ આતમા તેહ ૪૬ પ્રતિબોધ આ પ્રબોધ ઇન્દ્રિય–કા ઇન્દ્રે, ગ અર્થ ન સમજયાનું પરિણામ છે

સિદ્ધક્ષેત્ર ઉત્તમ ભુવિ માહિ, સાંનિધ્ય શ્રીસરસ્વતીપ્રવાહ,
બિન્દુ સરોવરિ બઇઠા ધ્યાનિ, દેવહૂતિ પામ્યાં નિજ ન્યાનં. ૪૭
ભીમ ભણઇ ત્રીજઇ તેત્રીસ, રુપક આઠ નઇ ચ્યાલીશ,
લીલા પ્રથમ સર્ગ વિસ્તાર, પાયુ એક, કલા થઇ ચ્યારિ. ૪૮

ઇતિ શ્રી વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિત હરિલીલા સોલકલા મધ્યે ચતુર્થી કલા સમાપ્ત ॥

કલા ૫ મી

ચતુર્થ સ્કંધ

પાયો બીજો-વિરાગ; ચાર કલા-

ચતુર્થ, પંચમ, ષષ્ટમ અને સપ્તમ સ્કંધ

પૂર્વછાયુ

આખ્યાન ચ્યારિ સુથઇ અછઇ, ભૂધર ભગત-આધીન,
સ્ત્રી ગૌરી, બાલક ધ્રુવ, પ્રથુ રાજા, પ્રાચીન. ૧

દક્ષ પ્રજાપતિનો યજ્ઞ અને સતીદહન

અન્વય મનુ રાજા તણુ, દક્ષપુત્રી-વિવાહ,
યાગ પ્રજાપતિ તણુઇ કીધુ અતિ ઉછાહ. ૨

---

૪૭ પ્રવાહ-આ. ખ પ્રવાહિ; જા. ખ. બિઠા. ૪૮ લીલા૦-આ. માં આ પંકિત પડેલી છે; પાયુ-અ' પાઇઓ. ઇતિશ્રી-હિ. માં 'વિષ્ણુદાસ' અને "હરિલીલા" એ શબ્દો નથી; આ. જા. ખ. માં ત્રીજી કલા પ્રમાણે. મં. ઇતિશ્રી હરિલીલામાં ભીમવિરચિતે કલાગ્રંથે ભાગવતે તૃતીયો સ્કંધે ચતુર્થી કલા પરિપૂર્ણા ॥ સંખ્યા ॥ ચુપૈ ૪૩ ॥ પૂર્વછાયુ ૬ ॥ એવ સંખ્યા ૪૮ ॥ (ઉપર મં. મા ૪૩ ચુપૈ લખ્યું છે, પણ ૪૨ જોઇએ)

કલા ૫ મી.

૧ અછઇ-જા. છઇ, ખ. છિ; આ. ભગતાધિન, ખ. ભકતાધીન; સ્ત્રી-જા. શ્રીગવરી, આ. ખ. સ્ત્રીય ગૌરી. ૨ અન્વય-મં. અનુક્રમ; મનુ રાજા-હિ. આ. જા ખ. મુનિકન્યા, કા મુક્તિકથા, પણ તે અર્થ ન સમજાયાનું પરિણામ; તણુઇ-કા. તણો.

શિવ જઇશા ઊઠ્યા નહી, દક્ષ કોપ મન માંહિ,
શ્રાપ દીધુ નંદી તણુ દીધુ માંહોમાંહિ. ૩

ચૂપે

દક્ષ મહા પણ્ માડયુ યાગ, રુદ્ર તણુ નવિ કીધુ ભાગ;
યજ્ઞનિ પુરૂષ વિણ હુઓ અણ્ગાહ, જાણે વર પાખઇ વિવાહ. ૪
સતી ભણ્ઇઃ "શંકર! અવધારિ, માંડયુ યાગ પિતાગૃહ દ્વારિ,
"માહરા મન માહિ હર્ષ અપારિ મિલવા સખી, કુટુંબપરિવાર." ૫
શંકર ભણ્ઇ "સતી ! સુણિ સહી અણતેડયાં જાએવૂં નહી,
"ગયણ પછઇ કોઇ ન દેઇ માન, મરણ સરીખુ તે ઉપમાન." ૬
વલિ વલિ માન જ માગઇ સતી, કર જોડી કરઇ વિનતિ;
અતિ ઘણૂં રલીઆતિ જ થાઈ, અણતેડયા પીહરિ જાઈ. ૭
હરિ ભણ્ઇઃ "ઉમયા ! સુણિ વાત, દક્ષ અદક્ષ તમ્હારુ તાત,
"ધન તન યૌવન ગર્વ અપારિ, જાણ્ઇ નહી વિવેકવિચાર." ૮
અનેક પરિ શીખામણ કહી, વારતા ઉમયા નવિ રહી,
રોષ-અગ્નિ મન માહિ થઇ, વૃષભિ ચઢી નઇ પીહરિ ગઇ. ૯
ઉમયા આવી નવિ સાસહી, માઇ બાપિ બોલાવી નહીં,
સ્વજન કુટુંબ કોઇ ન દેઇ માન, યમ 'નિજ દેશ રહિત રાજાન.' ૧૦

---

૩ શિવ-હિ મા શવ ૪ માડયુ મા મંડયુ, હિ હોઇ, અવિણાહ-કા ઉણાહ; ખ. ઉગાહ, હિ માં 'અગાહ' હતુ તેમા 'વિ' ઉમેરી કોઇએ 'અવિણાહ' કીધું છે ૫ હર્ષ-ત્ત ખ પ્રા. હરિખ, સખી હિ સત મ. સવી, જા સરસી ૬ ગયણ, જા ખ મા મં. ગયા; પછઇ શુ. પૂરી, દેઇ-ખ. દિઇ, ઉપમાન-શુ જા ખ કા. મં. અપમાન ૭ કરઇ-મા કરૂ, અતિઘણૂં-શુ. અતિઘણી, મા કા અતિઘણુ, મ. જા થાઇ, હિ થાઇઇ. કા ખ એ થાય, અણતેડયા૦-કા પિહેર જવાની મતિ થઇ; પીહરિ૦-ખ જઇ પીહરે જાય ૮ તન-ધન-મ હમત ૯ ખ પીહરે, ખ તિ ૧૦ નવિ સાસહી-ખ નવ સાસઇ. મં. મંડપિ રહી, કા. સાંભળી સહી, શુ માય બાપ, યમ-મા જિમ નિજ૦-મં. આગન્યાભંગ રાજન, કા મા આ પાદ ૧૧મીના પહેલા પાદ તરીકે છે અને તેને બદલે ૧૧ મીનું બીજું પાદ મૂકાયલું છે.

ઉમયા દીઠૂં તે ઉપમાન, દક્ષ તણઇ ધરિ વિપરીત સાન,
સતી ભણઇ. "સાંભલિ હો તાત ! શિવ વિણુ અશિવ કરઇ ઉતપાત. ૧૧
"વિદ્યા, તપ, વપુ, વય, કુલ, વિત્ત, સંત તણિ ઘરિ હુઇ નિત્ય;
"અસત તણિ ધરિ આવઇ યદા વિપરીતિ ફલ તે પામિ તદા. ૧૨
"તુજ ઉતપાદિત માહરુ દેહ, કુત્છિત અન્ન જમ છાડિશિ એહ
"દુર્જન સંગતિ કેરુ દોષ, તતુત્યાગિ થાઇ નિર્દોષ." ૧૩
બઇઠા આસન ઉત્તર દિશઇ, પ્રાણ ઉપાન બિહૂ આકર્સઇ,
યોગિ અગનિ ઉપાયુ બહુ, વપુપંજર પ્રજાલ્યૂં સહૂ. ૧૪
વરત્યુ હાહાકાર અપાર, શંકરસેવક કરતા મારિ,
ઉઠ્યા ક્રોધ ધરી નઇ યેહ, ભૃગુકૃત્યા ગણ જિતા તેહ. ૧૫
તેનવઇ વાત ગઇ કૈલાશ, કોપઇ રુદ્ર કરઇ નિશ્વાસ,
ત્રોડઇ જટા સતાપ શરીર, વીરભદ્ર ઉપાયુ વીર. ૧૬
દીધૂ આયસ, ચાલ્યુ તેહ અનેક ગણ સઘાતિ લેય,
ક્રોધ કરી વિધ્વંસ્યુ યાગ, સાહ્યા સુર યે લેતા ભાગ. ૧૭

---

૧૧ ઉપમાન-મ અપમાન, ખ સાભલ, શિવ-હિ શવ, અશિવ-ખ અવશ, હિ અશવ, મં હારઇ હૂ, કરઇ-જા કરયોસ, આ કરીસ, ખ કરેશ, મં કરુ. ૧૨ એ કા. જે, યદા હિ આ જા જિહા, તે પામિ, હિ જા આ. આપઇ તદા જા હિ તિહા ૧૩ તુજ-ખ મુઝ, કા. ઉત્પન્ન-ખ તાહારુ, અન્ન જિમ-શુ જન્મ, છાડિશિ આ ખ છાડિસુ, જા છાડ્યુસ, મ. છાડઇ, કા છાડું, અ છાડશે, ત્યાગિ-કા, ત્યજે, મ ત્યાજિ. આ ત્યાગ, થાઇ-આ મા પાછળથી 'તરુ' સુધાર્યું છે તનુ૦-ખ આવિ મરણ અથવા બહુ શોક ૧૪ આ આસનિ, ખ આસન્ય આ ઉત્તમ, ઉપાન-હિ ઉપાસન, કા અ અપાન યોગિ મ યેગિ અગનિ-હિ અગતિ, પણ તે 'ન' 'ત' ના મરોડની ભૂલ હશે, કા અનલ, આ અનિલ, અ સુક્તિ; પંજર કા વજ, કા પ્રજાલ્યુ ૧૫ ખ કરંતા ખ ઉઠયો, ધરી-આ કરી, ધરી નઇ-મં. કરતા, કા ભૃગુકૃત્યા ગણે જીતી તેહ ૧૬ તે તવઇ-જા મ અ વેગઇ, મ સતાપિ ૧૭ દીધૂ આયસ-કા દીધી આજ્ઞા, અ દીધુ આયુષ્ય, કરી-જા વરી, અ મ ધરી

એક તણુ ઉપાડયુ કુંચ, એક તણી લૂંછી બિહૂ મૂછ,
એકનૂં વાકૂં કીધૂં વયણ, એક તણાં કાઢયાં બિહૂ નયણ. ૧૮

એકનૂં હૃદયકમલ ભેદિયૂં, દક્ષ તણૂં મસ્તક છેદિયૂં,
એકના ફૂડી પાડયા દાંત, જાણ્યૂં એ કરશિ કલ્પાંત. ૧૯

બ્રહ્મા પુહુતા ગિરિ કૈલાશ, શિવ સંતોષ્યા લીલ વિલાસ;
વેગિ આવ્યા, વારચા તેહ, દક્ષ તણુ જીવાડયુ દેહ. ૨૦

હરિ આવ્યા પરિપૂરણુ યાગ, રુદ્ર તણુ કીધુ નિજ ભાગ,
સસરા જમાઇનુ ક્રોધ, ટાળુ માહોમાહિ વિરોધ. ૨૧

ધ્રુવચરિત્ર

પૂર્વછાયુ

ઉત્તાનપાદ રાજા તણુ પુત્ર ભણીજઇ જેહ,
પિતા સિંહાસન કનકમઇ ખોલઇ બઇઠુ તેહ. ૨૨

દીઠૂં માતા મંત્રીઇ પુત્ર લડાવઇ બાપ,
મર્મવચન વિનતા કહઇ, મન માહિ પરિતાપ. ૨૩

ભાગ્યહીન નારી તણુ પુત્ર ઘટઇ નવિ રાજ,
માહરી કૂખઇ અવતરઇ તુ તૂં પામઇ આજ. ૨૪

ચપૈ

ઉઠયુ પુત્ર ક્રોધ મનિ ધરી, માતાનઇ પ્રદક્ષિણા કરી,
ચાલ્યુ વનિ સેવઇ દેવેશ, નારદઇ દીધુ નિજ ઉપદેશ. ૨૫

---

૧૯ વયણુ-કા. વદન; એક તણા-હિ એકનાં .૨૦ હિ રાવ, કૈલાશ-જા કૈલાશિ; ખ. આવી; વારચા-જા વારયું ૨૧ હર હિ હરિ, નિજ-હિ જગ્ગ; સસરા-આ સુસરા; તણુ-કા કેરો ૨૨ સિંહાસન-ખ. સંઘાતિ, આ સિંધાસન, શુ આસન; કનકમઇ-મં. હેમમઇ. ૨૩ મંત્રીઇ-કા મંત્રીએ, વિનતા-હિ મમતા, કહઇ-ખ. કિહિ. ૨૪ આજ-જા, અં. શુ. કા રાજ ૨૫ ઉઠયુ-આ. આવ્યુ.

ક્ષુધા, તૃષ્ણા, નિદ્રા પરહરિ, એકમનુ આરાધઇ હરિ,
પ્રસન્ન હુઆ સ્વામી ભગવાન, અવિચલ પદ આપ્યૂં વરદાન. ૨૬
વલિ વિષ્ણુ આપઇ વર એહ: " અણુવાંછિત રિદ્ધિ ઘરિ જેહ,
ભોગાવ ભોગ કહઇ જગદીશ, વરસ રાજ સહસ્ત્ર છત્રીશ." ૨૭
પુત્ર આવીયુ પાછુ વલી, વધામણી પિતા સાભલી,
આપ્યા કનક-રત્ન-ભંડાર, ઘરિ ઘરિ ઉત્સવ મંગલ ચ્યારી. ૨૮
પિતા તણી અનુજ્ઞા કરી, પાલ્યૂં રાજ સંતોખ્યા હરિ,
અંતકાલિ વનિ છાંડયુ દેહ, અવિચલ ધ્રુવપદ પામ્યુ તેહ. ૨૯
ગૃહ, નક્ષત્ર, તારા, મુનિ જંન, જેહ પાખલિ ફિરઇ અનુદિન,
વિષ્ણુભગતિ કેરુ મહિમાય, પરતક્ષ પેખુ ધ્રુવ રાય, ૩૦

વેન અને પ્રથુરાજાનાં ચરિત્ર

અંગ તણુ સુત રાજા વેણુ, યોગ-વિભાગ લોપિયા તેણુ,
પ્રજાપીડાનુ સંતાપ, વિપ્ર તણુ તે પામ્યુ શાપ. ૩૧
મુનિવર મથિયા તેહના બાહુ, વિષ્ણુકલા સંભવઇ તેહ માહિ,
પ્રથુ ઊપન્નુ, હરખ્યા સહૂ, તવન કરઇ બંદીજન બહૂ. ૩૨

---

૨૬ પરહરિ-અ વીસારી; જા ખ. આરાધિ; હિ. હોઆ. ૨૭ રિદ્ધિ હિ. જા. પ્રા. દિતા; ભોગવિ૦-હિ. માં આ પાદ લખવું રહી ગયું છે; ભોગવિ-અં. ભોગવ, ખ. ભોગવ્ય, ગુ. ભોગવે; રાજ-જા. પ્રા. રાજ્યં. ૨૮ જા. પિતા-કા તાતેં; આપ્યા-જા. આપઇ; ઉત્સવ-ગુ. હોચ્યા; ચ્યારિ-કા. સાર, પણ અર્થ ન સમજાયાનું પરિણામ છે. ૨૯ પાલ્યૂં-જા. પાલઇ; ખ. અંતકાલ્ય; ખ. વન્ય. ૩૦ જેહ-પ્રા. ખ. તેહ; જન્ન-હિ જમ; ફિરઇ-પ્રા. પિરઇ, જા. ફિરિઇ, ખ. ફ્રિરિ; વિષ્ણુભગતિ-પ્રા. વિષ્ણુભગત, જા. વિષ્ણુભક્ત, ખ. વિષ્ણુભક્તિ; પ્રા. પરતક્ષિઇ; ખ. પ્રતખિ; પેખુ-કા. અં. પેખ્યો. ૩૨ પીડાનુ-જા. પીડવાનુ, ગુ. પીડયાનુ; ખ. માં આ કડી પડી છે. ૩૨ ખ. માં આની પહેલાં "અરાજક પામ્યા વિષાદ, ઉરમય્યા હપના નિષાદ" એ પંક્તિ છે. કથાક્રમ જેતાં આ પંક્તિ જરૂરની છે, પણ ખ સિવાયની કોઇ પ્રતિમાં સાંપડતી નથી. મુનિવર હિ. મ્રીમનિ. કરઇ-પ્રા. વાઇ.

અન્ન મેદિની મૂકઇ નહી, તે ઉપરિ કોપિયુ સહી,
વેગિં કીધૂં ધનુષસંધાન, ભીતા ધરા તવઇ રાજાન. ૩૩
મુનિવર સુરનર સનમુખ હૂઆ, કિન્નર નાગ વછ જૂજૂઆ,
ધરા વિલોલી જાણે દધિ, પાત્રભેદ, નાના ઔષધિ. ૩૪
અશ્વમેધ આરંભુ નરેન્દ્ર, સમ્યક્ હારિ મનાવ્યુ ઇન્દ્ર,
વેગિં આવ્યા શ્રીભગવાન, પ્રમન હુઆ, આપ્યૂં વરદાન. ૩૫
એકમનુ સમરઇ દેવેશ, પ્રજા નઇ દીધુ ઉપદેશ,
પાલિ રાજ વિવેક વિચાર, આવ્યુ મુનિવર સનતકુમાર. ૩૬
તેહનઇ દીધુ બહુત પસાય, સુણી વચન વનિ ચાલ્યુ રાય,
અહનિશિ અંતરયામી ધ્યાન, પૃથુરાજા પામ્યુ નિજ સ્થાન. ૩૭

પ્રચેતસ રાજાનો વૃત્તાન્ત

પૂર્વછાયુ

પુત્ર પ્રાચીન રાય તણા, પ્રચેતસ તપ ધ્યાન,
નારદવચનિ પામિયા, રુદ્ર–ગીત વરદાન. ૩૮

પિતા વૃદ્ધ બહુ કર્મજડ, પામઇ નહી પ્રબોધ,
રાજાના હિત–કારણિ, નારદ કહિ નિબોધઃ ૩૯

---

૩૩ મૂકઇ–મં. મૂંકઇ; ખ. ઉપિરિ; તવઇ–જા. ખ. સ્તવઇ; ભીતા–ગુ. બીહતી. ૩૪ હિ. દોઆ; વછ–મં. કછપ; વિલોલી–જા આ. મં. વિરોલી, જા. ભેદઇ; દધિ. કા. સુરસી. ૩૫ ખ. આરંભિ, હારિ–જા પરિ. ૩૬ સમરઇ–જા. આ. સેવઇ, જ સેવે; ખ. એકમના; આવ્યુ–જા. જ પ્રા. આવ્યા. ૩૭ દીધુ–જા. કીધું; ચાલ્યુ જ. ચાલ્યા; પસાય–જા. પસાઉ; પ્રથુ૦– કા રુદ્રગીત પામ્યા વરદાન; પણ ખરી રીતે તે કડી ૩૮ નું છેલ્લું પાદ છે. ૩૮ આ કડી કા. માં નથી; જ આ રાજા; ખ. તણૂં; પ્રચેતસ૦–હિ. પ્રવાત સત પ્રધાન; તપ ધ્યાન–મં. નિરધાર; વચનિ–જા. વચને; પામિયા; મં. પામીક. જા. રુદ્રગીત આપૂં. ૩૯ રાજાના–જા માં આ પંક્તિ પડેલી છે, કહુ–મં. નિરધાર; નિબોધ–કા. નિજબોધ

" જે પશુ તઇ મારિયાં, નિર્દયપણુઇ નરેંદ્ર !
" તે પડપઇ તુઝ આવતાં, ઊભૂં તેહનૂં વૃન્દ. ૪૦

" અંતરષિ આવી રહ્યાં, લોહડા કેરાં શૃંગ,
" કટકા સહસ્ર વિદારશૂં વધારી કેરૂં અંગ." ૪૧

તેહ દેખીનઇ બીહતુ, રાજા વિસ્મયમાન,
કથા મિશિ નારદ કહઇ અધ્યાત્મક આખ્યાન. ૪૨

અધ્યાત્મ આખ્યાન-પુરંજન વૃત્તાન્ત

ચૂપૈ

રાજા એક પુરંજન નામ, નિજ અંતઃપુર તેહનૂં ઠામ,
મનવેગી હય ચઢિઉ તેહ, શંબલ કોશ સંઘાતિ બેહ. ૪૩

સમ્યક્ સ્વર્ગ લોક વિશાલ, અનેકિ પરિ જોયૂં પાતાલ,
અધ ક્ષણુ એક ન આવઇ શાન્તિ, મૃત લોક જોવાની ખાંતિ. ૪૪

ચાલ્યુ સપ્તદ્વીપ અણુસરી, વિવિધ વેલાઊલ પાટણુ પુરી,
ફેરયુ લક્ષ ચુરાસી ગ્રામ, પામઇ નહી કિહાં વિશ્રામ. ૪૫

હિમાચલનિ દક્ષણુ દિશિ, પુરી એક અનોપમ વસઇ,
નવ બારી, નગરી વિસ્તાર, ગુખ, જાલિઆં, વિસમા માર. ૪૬

પાખલિ સપન ધાત પ્રાકાર, ઔઠ કોડિ કોશીસાં સાર,
ચુહુતિરિ કોઠા વિષયા વંન, નિર્મલ નદી વહિ અનુદિન. ૪૭

---

૪૦ ઉભૂં૦ હિ. માં આ પાદ ઘસાયું છે; ઉભૂં૦ કા. ખ. ઉભાં તેહનાં રૂંદ. ૪૧ અંતરષિ૦-હિ. મા આ પાદ ઘસાયું છે; વિદારશૂં-જા. વધૂરસ, કા. વિદારવા. ૪૨ ખ. કિહિ. માન-કા. ગુ. અં. મન. ૪૩ બેહ-જા. ગુ. લેય; શંબલ૦-કા. સબલ લોક સંઘાતે લેય-અર્થ ન સમજાયાનું પરિણામ છે. ૪૪ સ્વર્ગ-હિ. સર્ગ; ખ. પરૂં; મૃત-જા. ખ અં. પ્રા. મૃત્યુ. ૪૫ પુરી-ખ. ફરી; ફેરયુ-જા. ખ. ફરૂ, પ્રા. ફિરયુ. ૪૬ માર-કા. માલ; વિસમા માર ગુ. વિષમ ન પાર. ૪૭ વહિ-ખ. વિહિ.

એક અધોમુખ નરક દુઆર, રક્ષપાલ તિહાં મૃત્ય તલાર,
પૂરવ પોલિ વસઇ વાગીશ, છાજાં શ્વેત તિહાં બત્રીશ. ૪૮
નાના રસ સુગંધ મદિમાય, ચમર ઢલઇ, નિત્ય વ્યંજઇ વાય,
દુઇ દીવટિયા દીવી ધરઇ, હસ્તી પાયદલ રક્ષા કરઇ. ૪૯
ચ્યારિ પદારથિ પૂરયા તેહ, સકલ પુરી માહી ઉત્તમ એહ,
મસ્તક પંચ એક પરધાન, સવકેહનઇ આપઇ સનમાન. ૫૦
હાટ પીઠ સુવટાં અપાર, મઠ, મંદિર નહિ લાભઇ પાર,
વિચિત્ર મોટુ એક અવાસ, મોલ ખણ ઉંચુ આકાશ. ૫૧
સકલ સુલક્ષણ તેહ મઝારિ, વસઇ એક ગુણવંતી નારિ,
સહિત સખી દશ સોહિત રૂપ તેહ દેખી મનિ રંજ્યુ ભૂપ. ૫૨
રાજા ભણઇ ભામિની વાત "કહનઇ કવણ તહ્મારુ તાત,
"મુઝ સરિખુ સમરથ ભરથાર, બીજુ નહીં ધણિ સંસારિ." ૫૩
વનિતા કહી. "રાય અવધાર; ઉત્તમ ધરિ માહરુ અવતાર,
"મઝ સમવડિ વાછું ભરથાર, તાહરઇ દરશનિ હરષ અપાર." ૫૪

પૂર્વછાયુ

માહોમાહિ સમઇ કરયુ નરનારી સયોગ,
રાજા મોહ્યુ કામિની વિલસઇ નાના ભોગ. ૫૫

---

૪૮ એક૦-મં એક ઉર્ધ્વ મુખ નગર દ્વાર, દુઆર...તિહા-હિ મા નથી તલાર-કા તલદાર, ખ. પોલ; જા. મા લહીયાની ભૂલથી ત્રીજા પાદનો અંતિમ ભાગ બેવડાયો છે, બત્રીશ-મં. છત્રીસ. ૪૯ નિત્ય-હિ. મા નથી, વ્યંજઇ-જા વીજણુઇ, દુઇ-જા બિહુ, મં. દીપ ૫૦ પૂરયા-જા પૂરિત, ખ પૂરિ, આ પૂરઇ; કેહનઇ-ખ કિહિનિ, સનમાન-મં. સમમાન, ખ. માં આ કડી ૫૧ મી પછી છે ૫૨ સુવટાં-આ ચહુટા; મઠ-જા મઠ, હિ. સોલખણ, જા સોલખુણા, ખ સોલ ગુણ, આ. સોલક્ષણ, કા સોળ ખુણા ૫૨ સોહિત. આ. સોહઇ, જા ખ સોહિ, જા રંગ્યુ, મં રજા ૫૩ ખ કિહિનુ; જા. કમણ; મઝ૦-હિ. મા આ પંક્તિ પહેલી છે, સમરથ-ગુ આ. સમવડિ; ખ સંસાર ૫૪ વનિતા૦-હિ મા આ પાદ પહેલું છે, ખ રાઉ; ખ અવધારુ, ખ. મઝોવડિ ૫૫ સમઇ-આ ગુ મ સમય, ખ. સમિ; કામિની-આ. ભામની

ચૂપૈ

માણિક, કનક, રત્ન ભંડાર, વયરી સહૂ મનાવ્યા હારિ,
અનાહત વાજઇ નીસાણુ, ત્રિહુ લોકી વરતાવઇ આણ ૫૬
એક વાર મૃગયા વનિ ગયુ, પ્રહર બિહુ પાછુ આવીયુ,
રાણી કરઇ વિનતિ રાય “ તહ્મ વિણુ ઘડી વરસમઇ થાઇ.” ૫૭
ક્રીડા કરઇ રાત્રિદિન બેહ, એકઇ ભાવિ માન્યુ દેહ,
સમ્યક્ વિનતા જિત્તુ સ્નેહ, જિમ કહિ, કરઇ તિમ તેહ ૫૮
સંતતિ બેટાબેટી બહુ, અવલી સવની હીંડઇ વહૂ,
જમાઇ દૌહિત્ર અપારિ, તેહ તણુ વાધ્યુ પરિવાર. ૫૯
અનેક દિવસ ગયા તે વહી, મરણદુખ વિસરિયૂ સહી,
કાલસીયાણુ દેખઇ નહી, નિજ મંદિર બઇઠી સુખહી ૬૦
કામ, ક્રોધ, મચ્છર, અહંકાર, પુણ્ય તણુ વિસરયુ વિચાર,
સમલપણુઇ વયરી લોપિયા, અવસરિ આવઇ તે કોપિયા ૬૧
કાલ તણી કન્યા રાક્ષમી, દલ મેલી આવી ધમમસી,
અઠોત્તરસુ સખી સધાતિ નગર માહિ માડયુ ઉતપાત. ૬૨
ત્રિણી મહા ભડ, પાયક તેર, ગઢ વીંટિયુ તેણઇ ચુફેર,
મારી સેનાપતિ સરીસ, યુદ્ધ કરઇ રાઉત એકવીસ ૬૩
તતક્ષણુ સવઢિહિના બલ હરચા, કોટ કાગર જર્જર કરયા
પોલિ તણા દ્વાર પાડિયા, ગુપ જાલીયા ઊજાડિયા ૬૪

---

૫૬ જ૦ ખ૦ આ૦ ભંડારિ હિ૦ મનવ્યા ખ૦ ગુહુ ૫૭ કરઇ ખ૦ મિહિ, જ૦ ભણઇ વરસમઇ કા૦ વરસસો, હિ૦ વરસા, ગુ૦ વરસાસ, ખ૦ વરસાસુ ૫૮ હિ૦ બિહુ જિત્તુ આ૦ જીવતુ માન્યુ જ૦ પાલ્યુ મ૦ આ કડી નથી ૫૯ સંતતિ આ૦ સંપતિ, ખ૦ સંતતે હીંડઇ આ૦ હીંડઇ, વાધ્યુ૦-મ૦ નવિ લાભઇ પાર ૬૦ નિજ૦ કા૦ મંદિર બેઠો નિશ્ચિંત થઇ બઇઠી૦-મ૦ બિઠા સુખ થઇ ૬૧ અહંકાર-ખ૦ અપાર તાપ ખ૦ સવિ, ખ૦ અવસરૂ, ચાંપીઆ વિસરયુ હિ૦ વિસારયુ, જ૦ વિસરૂ, ખ૦ વીસરા મ૦ મા૦ આ કડી નથી ૬૨ અઠોતરસુ જ૦ અઠોતર સરસી, કા૦ અઠોતર શત, આ૦ સો ૬૩ જ૦ વીટુ સરીસ જ૦ સરીસુ, રાઉત એકવીસ જ૦ પાયક ચુવીસ ૬૪ હિ૦ જ૦ સવઢિહિવા, આ૦ એંકના હિ૦ ગોપ

કંપઇ નગરનિવાસી લોક, રાજાના મન માહિ શોક,
રાણી તણુઇ ધરિ નહી સાન, તાલોવેલિ કરઇ પ્રધાન ૬૫
ભેળ્યું નગર, લોક લૂટિઇ, સાહામા થાઇ તે કૂટિઇ
મણિમાણિક ધન લીધૂં હરી, નગર બારે વાટે કરી. ૬૬
મરતા રાય તણુઇ મનિ મોહ, વલ્લભ વિનતા તણુ વિછોહ,
સ્રીય જનમ પામ્યુ તેણુઇ કરી, વિદર્ભ રાજા ઘરિ દીકરી ૬૭
સુભટ એક મોટુ રાજાન, વિવેક વિચાર ભગત ભગવાન,
તે તેડાવ્યુ દેઇ માન, કન્યા કેરુ દીધૂ દાન. ૬૮
પુરુષ તણી પરિચર્યા કરઇ, અહનિશિ વિષ્ણુધ્યાન મનિ ધરઇ.
પતિભગતિ હુઇ નિરદોષ, સાધુસમાગમિ પામી મોક્ષ. ૬૯
વલી એક દેઇ સનમાન, મૃગ તણૂ કહીયૂ આખ્યાન,
રાજા પામ્યુ ઉત્તમ ન્યાન, નારદ પુહુતા નિજ સ્વરસ્થાનિ ૭૦
પ્રાચેતસ તપસિદ્ધિ અપાર, તેહનઇ પુત્ર દક્ષ અવતાર,
અહિનિશિ સેવઇ પુરુષ પુરાણુ, અવિચલ પદ પામ્યુ નિરવાણિ. ૭૧
ભીમ ભણુઇ સુયઇ વિસર્ગ, ભણુઇ દ્વાર તણૂ અપવર્ગ,
એ કથા માહરઇ મનિ ગમી, પુહુતી પવિત્ર કથા પંચમી, ૭૨

ઇતિ શ્રી વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિત હરિલીલા સોલ કલામાં
પચમી કલા સમાસ

---

૬૫ ઘટિ-જા મનઇ, કરઇ ખ કરિ રાજાના પરધાન મ' માં આની પછી ૬૧ મી કડી છે, માત્ર તેના પેહેલા બે પાદ આ પ્રમાણે છે "હુ તસ કર યે હીડયામિલ્યા, તે જઇ નઇ તેહો માહઇ ભલ્યા" ૬૬ લૂટિઇ-ખ લૂટીઆ કુટિઇ ખ કો કુટીયા, સાહમા-જા આ મ સાહામુ ૬૭ જા શ્રીજન્મ. ૬૮ ભગત ખ ભક્તિ, જા સનમાન ૬૯ ખ જા વિષ્ણુનુ હિ હોઇ ખ થાઇ ૭૦ ખ પામ્યા, ઉત્તમ ન્યાન જા ખ આત્મજ્ઞાન ૭૧ હિ પ્રચેતસ, પ્રચેતસ૦-કા પ્રચેતા સત તે શુદ્ધ અપાર, નઇ ખ તણ. ૭૨ ખ. ભણિ, સુયિ, ભણુઇ- જા આ ભણીઇ ખ ભણીયિ દ્વાર-આ દ્વાદશ, ખ ઉપવર્ગ, કથા-હિ કથા ઇતિશ્રી૦-જા આ મા 'વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિતે' એ શબ્દો નથી ઇતિશ્રી-ખ ઇતિશ્રી હરિ ભાગવતે માહા પુરાણે ચતુર્થ સ્કંધે હરિલીલા સોલ કલામા પચમી કલા સમાસ ॥ મ' ચતુર્થસ્કંધે કથા પચ પરિપૂર્ણ સખ્યા ચૂપૈ ૬૦ ॥ પૂર્વછાયા ૧૨॥ એવં ૭૨.

કલા ૬ ઠ્ઠી

પંચમ સ્કંધ

પ્રિયવ્રત રાજાનો વંશવિસ્તાર

પૂર્વછાયુ

પ્રથમહ પ્રિયવ્રતનુ વંશવરણુ વિસ્તાર,
મર્યાદા ત્રિભુવન તણી ઓખ્યોસ તેહ વિચાર. ૧

ચૂપૈ

પ્રિયવ્રત રાજા તપ આચરઇ, રાજ તણી ચિંતા નવિ કરઇ,
ગિરિ ગંધમાદન મોઝારિ એકમનુ ઊલગિ મુરારિ ૨
પિતા કહિ નાના ઉપદેશ, ગૃહબંધ નવિ કરઇ નરેશ,
બ્રહ્માનઇ આદેશિ કરી પાલઇ દેશ યથાવિધિ પુરી. ૩
કીધા સાગર દ્વીપ વિવેક, તપ-તીરથ-વ્રત-યાગ અનેક,
વિષ્ણુધ્યાનિ છાડયુ નિજ દેહ, અવિચલ હરિપદ પામ્યુ તેહ. ૪
આગ્નીધ્ર તેહનું કુમાર, રાજ કરઇ નવ નિધિ ભંડાર,
તેહ તણુ સુત નાભિ નરેન્દ્ર, પુત્રપણુઇ આવ્યા ગોવિંદ. ૫
તેહ તણુઇ મુર દેવ્યા નારિ, તેહની કૂખઇ વસઇ મુરારિ,
પુત્રજનમિ આનંદ અપાર, રિષભ દેવ અચ્યુત અવતાર ૬

કલા ૭ ઠ્ઠી

આ નમઃ શ્રીરામચન્દ્રાય, નમ શ્રીનારાયણ. ૧ ખ પ્રિયવ્રતતણી, ઓલ્યોસ-શુ ઓલિરિ, આ ખ ઓવિસ, જા ઓલિસઇ ૨ ગંધમાદન મ કદર મહાવન આ જા ખ મઝારિ, એકમનુ૦-કા એક મને તે ભજે મોરાર ૩ ગૃહ૦-કા ગૃહબંધન નવ કરે પ્રવેશ બ્રહ્માનઇ-ખ બ્રાહ્મણુનિ, આદેશિ જા ઉપદેશઇ, જા યથાવિધ ૪ છાડયુ-આ છંડયુ, વ્રત-ખ. જા મા નથી ૫ જા ગોવ્યંદ, આવ્યા-આ જા ખ મ. ચાવ્યા, પુત્ર૦ કા. સુત માટે યાવ્યા ગોવિંદ ૬ મ તિણિ વિરિ, મુર અંમરુ, કા મેરુ, વસઇ જા મં ખ વશા, આ વસ્યા, અચ્યુત-ખ અંકિત, જા તણુ

.

યાગ, દાન નાનાવિધ ભોગ, જાણઇ સમ્યક્ આતમ યોગ,
પુત્ર તણી પરિ પાલઇ લોક, દેઇ ઉપદેશ ટાલિયા શોક ૭
વાસવ-સુતા જયતી જેહ, રિષભ દેવ ઘરિ નારી તેહ,
શત સખ્યા તેહનઇ સતાન, તે માહિ વડુ ભરત અભિધાન. ૮
તે માહિ નવ ખડ નરેન્દ્ર, ઊર્ધ્વરેતા નવ યોગેન્દ્ર,
એકાશી દ્વિજદીક્ષા વહઇ, તેહનઇ રાજા પ્રમોધ કહઇ. ૯

ઋષભ દેવનો પુત્રોને ઉપદેશ

ભુજગ પ્રયાતિ

અરે સાભલુ પુત્ર ! સાચુ સંકેત, યે કારણુ બંધનઈ મોક્ષહેત,
થોડા માહિ કહુ વિચાર રુડુ, હરિ સત્ય સ્વરૂપ, સસાર કૂડુ ૧૦
એહ દુર્લભ માનુષ્યેહ યોગ, તેણઇ કાઇ વાહુ વિષયાભોગ ?
યે પૂરવ કર્મ તણઇ પ્રભાવિ, દુ ખની પરિ અણવાછિત આવઇ. ૧૧
વિષયાસુખ શ્વાન, શૃગાલ, મેષ, ખર, ઊંટ, શૂકર, નર સ્યુ વિશેષ ?
તિહા ધ્યાન અંતર માનુષ દેહ, યે બોધરહિતા નર પશુઆ તેહ ૧૨
आहारनिद्राभयमैथुनानि सामान्यमेतत्पशुभिर्नराणाम् ।
ज्ञानं नराणामधिको विशेष ज्ञानेन हीना पशुभि समाना ॥

ભુજગ પ્રયાતિ

તપસા તણૂ મૂલ એ દેહ જાણુ, તેણઇ કાઇ અહકાર પ્રમાદ આણુ,
તપ આચરતા મન શુદ્ધ થાઇ, જિણઇ માયા મોહ અગ યાન જાઇ. ૧૩

---

૮ હિ વાસવસતા અભિધાન જા સતાન ૯ હિ નવનવ ખડ એપશી -અ આ એકાદશી, ગુ એ કશી ખ ભુજગ, હિ ભુજગ પ્રિયાતિ ૧૦ સાભલુ,-આ સભલુ તે-જા ખ યેહ, રુડુ-ગુ રુડુ ૧૧ વાહુ હિ વાહ, જા ગાહુ વિષયા-કા. વિષયનો, આ. જા વિષયાય ખ મા આ પાઠ પડિતુ છે, કર્મ કા. પુરબ મ પરભાવિઈ ૧૨ સુખ-કા સુખ લે, ખ અતરિ, આ. ખ જા રહિત, હિ માનુષદેવ આ માનુખ દેવ બોધ ગુ બુદ્ધિ નર૦-હિ જા ખ પશુ નર મુખ્ય દેહ. ૧૩ તપસા-મ તહો તપ એ દેહ મ તે એહ તપ મ એ, માયા-મ તપસ, હિ કાઇ પ્રમાદ, કાઇ આ કરી હિ શુદ્ધિ

મમતા, અહંતા, કામ, ક્રોધ, ચેત, મદ, મછર, લોભ, તૃષ્ણા, સમેત,.
સ્રીસંગ, સંગીત તણુ જે સનેહ, નાના વિધિ નરકનૂં દ્વાર એહ. ૧૪
સદા સંતસંગતિ ટાલઇ પાપ, નવિ લાગઇ દુષ્ટ સંસારતાપ,
પે એકમનાં કરઇ સાધુસેવા, તે મોક્ષનુ મારગ કહિ દેવા. ૧૫
જેહ ધીર સમચિત, નહી રાગદ્વેષ, કહિઇ નર સંત લક્ષણ એષ,
આદર કરી અણસરુ તેહ ઉપાય, ચાલ્યા ઉપદેશ દેઇ નઇ રાય. ૧૬
હય, કાક, પક્ષી, પશુ વિવિધ લિગ, ભિક્ષા અજગર તણી રહિત સંગ,
દિગંબર, જડ, મૂક, અવધૂત વેશ, ફિરયા કંક, બંગાલ, કરણાટ દેશ. ૧૭
તેહનુ અભિપ્રાય કુણઇ ન પાયુ, જિણિ જિશુ દીઠું, તિણિ તિશુ ધ્યાયુ.
છાંડયા નિજ મારગ વેદકર્મ, માંડયા અનેક પાખંડ ધર્મ. ૧૮
મુખ માંહિ, પાષાણ પર્વત મા હઇ, બઇઠા આસનિ વન તણઇ દાહઇ,
ઇણિ પરિ છાંડ્યૂં કલેવર એવ, સ્વસ્થાનકિ પુહુતા રિષભ દેવ. ૧૯

ઋષભદેવના પુત્ર જડભરતનું ચરિત

ચૂપૈ

તેહ તણુ સુત ભરત નરેન્દ્ર, જાણિ કરિ અવતરીયુ ઇન્દ્ર,
પાલઇ રાજ યથાવિધિ કરી, અંતકાલિ મમતા પરહરી. ૨૦

---

૧૪ ક્રોધ-મં. ક્રોધાદિ; સમેત-અં સમવેત, ખ સમેવ; સ્રીસંગ-જા. શ્રીસંગ ૧૫ કહિ-આ. કહિઇ, ખ કિહિ, ગુ. કહે છે. સંસારતાપ-ખ. ધ. સંસારનુ તાપ, ગુ. સંસારનો તાપ; ગુ એકમને, ૧૬ કહિઇ-કહીઅઇ; તેહ-મં. હરિ; ચાલ્યા-જા ચાલ્યુ. ૧૭ પશુ-હિ મા નથી; ખ આ. વિવિધિ; હય-કા. હુઆ; જડમૂક-હિ. જાહા મૂકઇ; લહીઆનો સમજફેર છે; ફિરયા-ખ. ફિરિ; હિ કર્ણાટક; તણી રહિત-કા. સમનિરિચ્છ; કંક-કા. કંકણ; અં. અવધૂત સંઞ વેસ ૧૮ કુણઇ-ખ. કિણિ; આ જિણે; જિશુ-જા. ચશુ, ખ જશુ, છાડયા-હિ છાંડી. ૧૯ મુખ-મં. ઝષિ, માહિ-કા. પાપે; વન-મં. અગનિ; છાડયૂં-ખ છાડયા, ગુ ત્યજી; કા જા મં. શ્રી ઋષભદેવ. ૨૦ કરિ-અં. પુરી.

મોટૂ તીરથ ઉત્તમ ઠામ, નદી ગણ્ડકી શાલીગ્રામ,
તસ્કર રહિત નિરંજન દેશ, એકમનુ ધ્યાઇ દેવેશ. ૨૧
હરિણી વ્યાધ વિધાગૂં બાણ, નાખ્યુ ગર્ભ છાડિયા પ્રાણ,
બાલક પૂરિ તણાણું જાઈ, દયા કરી નઇ લીધૂ રાઇ. ૨૨

રાત્રિદિવસ તે ઉપરિ મોહ, અધ ક્ષણ એક ન સહઇ વિછોહ,
ઇમ કરતા તેણુ પામ્યુ મરણ, તેહનઇ ધ્યાનિ હુઉ હરિણ ૨૩
સમરઇ મમતા તણુ વિલાસ, એકાકી તે રહઇ ઉદાસ,
નદી ગણ્ડકી છાડયુ દેહ, બ્રાહ્મણઘરિ અવતરીઉ તેહ. ૨૪

પિતા ભણાવઇ સમ્યક સહી, મૂક તણી પરિ બોલઇ નહી,
મૂરખ જાણઇ નહી વિચાર, રાખઇ સાલિ તણા કેદાર. ૨૫
આવ્યા ચોર અધારી રાત્રિ, કરઇ કાલિકા તણી યાત્ર,
નાહૂ પશુ ન લાભઇ યદા, સત્રવઇ જોતા દીઠઇ તદા. ૨૬

દેપી અતિ ઘણુ મોટુ દેહ, પશુ તણી પરિ બાધુ તેહ,
અંજન ભોજન અપ કરયુ, લેઇ કાલિકા આગલિ ધરયુ ૨૭
દેવીના મન માહિ તાપ, જાણ્યૂં એ વલગુ સતાપ,
કાઢયૂ ખાડૂ રોસિ ભરી, ચૃપન તણા શિર લીધા હરી. ૨૮

સિંધુ દેશનુ રહુગણ રાય, કપિલ કહ્નિ નિત ભણવા જાય,
તે જડ બ્રાહ્મણ વેઠિ ધરયુ, લેખનઇ શિબિકા જોતરયુ ૨૯

---

૨૧ એકમનુ હા. એકમને ધ્યાઇ-હા. રોવે ૨૨ પૂરિ-અ પુડે તણાણુ-વાણ્યૂ, જા જાય ૨૩ હિ મ ટે ક, જા દગ્રો ૨૪ વિલાસ-જા. વિશાલ, મ.વિશ્વાસ ખ રહુ, જા રહિ ૨૫ મૂરખ પ્રા. મહિપ વિચાર-અં. વીચારી કેદાર-ગુ કયાર ૨૬ કાલિકા-ગુ કાકેરી તણી-જા પ્રા. અ કેરી સપલા-જા ખ સપતા ૨૭ પશુ-ગુ પન, જા પશુ, દેહ-હિ દેવ મ બાંધ્યુ અપકાયુ હા. દેવ-ઉદર કર્યું, ખ અણકૃત ક્રે લે૦ ખ મા આ પાદ પરેલુ છે ૨૮ ખાડૂ-ખ ખડગ હિ રોસિઇ ૨૯ કહનઇ પ્રા કહિનઇ, ખ કહનિ નિત-ખ તે, વેઠિ ખ ધરથ, કાયુ ધરયુ જા. લે

જાણુઇ નહી તે પાલખી વહી, તેહનઇ રાય શીખામણ કહી.
"મોટુ આમિષપૂરિત દેહ," મૂર્ખ વચન બોલિયાં એહ: ૩૦
"તુઝનઇ વિલગુ પ્રમાદ રોગ, તેહનુ કરુ ચિકિત્સા યોગ."
જડ ઉનમત્ત સરીખૂં ભૂત, વલતૂં વચન કહઇ અવધૂત: ૩૧
"મોટુ દેહ વહિ નહી યાન, છાંડિ એહ મિથ્યા અભિમાન,
"એક જોતરિયા, એક સારથી, બીજુ કશુ પદારથ નથી. ૩૨
"રાજા-સેવક કેરુ ન્યાય, એ અગન્યાન તણુ મહિમાય,
"કાયા પંચભૂતનુ બંધ, મઝનઇ તેહનુ શુ સંબંધ? ૩૩
"તાહરુ ભાર સિંહાસન સહિ, તેહનુ ભાર પાલખી વહિ,
"શિબિકા ભાર વહિ છઇ કંધ, તેહનુ હૃદય, ઉદર, કટિબંધ. ૩૪
"બસ્તિ ઉરુ, જંઘા નઇ ચરણિ, તેહનુ ભાર વહિ છઇ ધરણી,
"પૃથિવી ભાર વહિ નાગેન્દ્ર, મઝનઇ ભાર નથી રાજેન્દ્ર! ૩૫
"સુખ, દુઃખ, શોક, મોહ ઉનમાદ, ક્ષુધા, તૃષા, તૃષ્ણા, પ્રમાદ,
"સ્તુતિ નિંદા, ભય, લજ્જા, હાનિ, એહ શરીર તણા ગુણ જાણિ. ૩૬
"મમતા વિલગી મોટી વ્યાધિ. તેહની પીડા અછઇ અગાધિ.
"જનમ, જરા, મૃત દારુણુ રોગ, તેહનૂં ઔષધ આતમયોગ."૩૭

---

૩૦ પૂરિત–હિ. જા. પૂરત; તેહનઇ રાય–શુ બોલ્યા મોટુ૦–શુ અતીધન આમિષ પૂરિત દેહ; બોલિયા–શુ. બહુ બોલ્યા. ૩૨ ભૂત–જા. મૂલ; કહઇ–ખ. કિહિ; યોગ્ય–કા. યોગ. ૩૨ નહી–ખ માં આ શબ્દ નથી; કશુ–ખ. અશુ. કા. અશુભ–સંશોધકની સમજચૂક છે, નથી હિ. નહિ. ૩૩ શુ–ખ. જા કશુ, પ્રા. કિસુ, મં. નહી; સંબંધ–પ્રા. ખ. સમંધ, પંચભૂતનુ–શુ. પંજરભૂતનું. ૩૪ તેહનુ૦–શુ. તેહનુ હૃદય ઉદર બંધ; હૃદય–ખ. રૂદિ, પ્રા. રિદિ, જા. હૃદિ. ૩૫ કંધ–ખ. જા. સ્કંધ. ૩૬ શોક–હિ માં નથી. ૩૭ દારુણુ–હિ તારુણુ,–લહીઆનો ઉફેરફેર છે; ઔષધ–કા. ઓખદ; અછઇ–ખ છિ, જા, છઇ; મૃત–ખ. જા મં. મૃત્યુ

તેહના વચન સુણીનઇ નાચ, કર જોડી નઇ લાગુ પાય
"બ્રાહ્મણ ' મઇ કીધુ અપરાધ, મેહુ અવગુણ એ અગાધિ ૩૮
"ઇન્દ્રવજ્ર, યમદંડ અપાર, તેહની શંકા નહી લગાર
"વરુણપાશ, શિવત્રિશૂલ સહી, કાલ કર્મથ્યુ બીહ નહી. ૩૯
"બીહ માહાત તણુઇ ઉપમાનિ, જે મઇ કીધૂં એ અભિમાન,
"મઝનઇ ક્ષમા કરુ ભગવાન ' વળી વળી માગૂ એ વરદાન ૪૦
"રાગદ્વેષ નવિ આણુઇ જેહ, આતમધ્યાનિ પૂરણુ તેહ '
પૃચ્છઇ બધ મોક્ષ ઉપાય, કહઇ ભરત જડ સાભલિ રાય ૪૧

વેલાઉલિ વાણી ગીત

રાગ દેશાખ

ચડ વિણુ એક મહા વૃક્ષ ઊગ્યુ પ્રસરી શાખા પચ,
બીજ અકુર બહુ ફલિ ફલિયુ ત્રિધા વિસ્તારે રચ ધ્રુવપદ ૧
અલીક સસાર અછઇ અનોપમ, અગન્યાનિ પ્રતિભાસઇ,
વિવેકવિચારઇ, દઢ વિશ્વાસઇ ન્યાન પ્રકાશઇ નાસઇ અલીક૦ ૨
સોહણુઇ ધન દલતરિ દીધુ, મનિ ધરી બહુ વિશ્વાસ,
જાગ્યા પૂઠિ મૂન ન દેખઇ વ્યાજ તણી કિહી આશ અલીક૦ ૩

---

૩૮ યમદડ જા દડ ક્રમ રેતુ ખ જા કમશુ મ કર્મથી ૪૦ માહાત તણુઇ જા માનનિ ઉપમાનિ–મ અસમાનિ ૪૧ ૧૭ મ પછે જડ-હિ જે ૪૨ વેલા૦ જા કા મા નથી મ ગીત રાગ વેળા ઉલ દેશાખ મ મા નથી ૪૨ ૧ આ આખા ગીતમા દરેક પક્તિને અતે 'રે' પૂરક છે ખ જા આ એ મા નથી પણ કા શુ મ મા છે શુ મ કા પચ રે એક એકવી છે મા 'એ', કા ફલ્યા ત્રિધા૦ છે મ ત્રિધા વિધા વિસ્તાર, આ ખ ત્રિવા વિસ્તારચ શુ કા ત્રિવિધે વિસ્તાર સચરે ૪૨ ૨ અલીક–મ એખ્લુ અ ીક આ ખ વિચાર ખ નાહાસિ મ ધાતુ વિસ્તારે હવે રે વિવેક૦ કા મા ૩ જી કડીની પહેલી પક્તિ આને બદરે ઉલટાઇ ગઇ છે ૪૨ ૩ સોહણ ખ મ સમણિ મા સુહણુઇ, કા સ્વપ્ને અ સુણિ દલતરિ કા દાતારે મ ક પાતરિ,

વાઝણીઇ પુત્ર જાઇયુ, તે જણ્યા લગઇ જાત્યધ,
અમાવાસ્યાની રાતડી તિણઇ દીઠુ ગોલ કલા ચદ અલીક૦ ૪
જલ વિણુ નદી વહઇ નિરંતર, પૂર નઇ પાછું થાય,
વદન વિહૂણ અવગટ બોલઇ, પાય વિહૂણુ ઉજાય. અલીક૦ ૫
આકાશ ફૂલ્યુ બહુ ફૂલડે, રિતુ વિણુ મુહુરયુ વસત,
સસલાનઇ શીર શીંગડા, અણુજાયુ નર બલવત. અલીક૦ ૬
એહ વાણી જે જોઇ વિચારી, દિસઇ તે અઝૂ ભાવઇ,
ભીમ ભણઇ શ્રીવિષ્ણુ-પ્રમાદિ તે નર જાઇ ન આવઇ. અલીક૦ ૭

(ગીત સમાપ્ત)

ચૂપૈ

"સાધુ-જન-મહિમા અઝઇ અપાર, તેહનુ કોઇ ન જાણઇ પાર,
"બાહરિ ગૂઢ માહિ પ્રકાશ, રાખઇ ઢાક્યુ યથા હુતાશ." ૪૩

"વળી વચન સાભલિ રાજેન્દ્ર!" હિતકારણિ કહિ યોગેન્દ્ર
"પ્રપચ દીસઇ મિથ્યા રુપ, અધિષ્ઠાન હરિ સત્ય સ્વરુપ ૪૪

ખ વિશેષજ, દીધૂ કા દીઠ, જા મં. દીઠ, ખ પાગ્યુ નનિ ધરી-ખ આણી બહુ; દેખઇ-જા દીસઇ, મિહી ખ ની, વ્યાજ-કા ધન ૪૨-૪ હિ વાઝણીયે, તે ખ તા, ખ. જણ્યા-જાઇ, કા જાણે જાત્યંધ-આ ખ યાચધ, જા જાચધ, તેણઇ ખ તેણિ, કા અમાસ મેરી રાત દીએ, ખ કલાનુ કા કલાશુ ૪૨-૫ નિરંતર-ખ બહુ ગરજિત અવટટ આ જ મં અવકટ, કા અલગત, પાય મં તુ ચરણ ૪૨-૬ મૂહુરયુ-જા મુરુ, હિ પૂરયુ ખ શીંગવડા અણુજાયુ-જા અજાયુ, મ રતુ વિણુ જાયુ, કા અણુજાણ્યો, પણ તે સહીઆનો સમજવેર છે ૪૨-૭ જે જોઇ-ખ પો જાઇ, અઝૂ ભાવઈ-અં ને કા અણુઝન ભાસે, ભાવઇ મં ભાસઇ, શ્રી વિષ્ણુ કા શ્રીરામ, હિ. શ્રીકૃષ્ણ હિ આવિ ન જાઇ રે, અં અલીક સસાર પદ સમાપ્ત ૪૩ સાધુજન-ગુ મ. જા કા. અં ખ આ બ્રાહ્મણમહિમા અઝઇ-જ હિ, જા ઇ જ બાહિર, યથા-આ જિસુ, ખ યમ ૪૪ પ્રપચ૦ હિ મા આ પક્તિ પરેવી છે. કહિ-જ બોલિ, યોગેન્દ્ર-કા. વિપ્રેન્દ્ર

" सदा निरंतर अणुसरि एह, त्यजि अभिमान तणू ए देह. "
वैराग्य कहि कही अभिनवी, विचित्र वार्ता भव।आटवी ४५
राजा पाम्यु परम निधान, प्रणम्या चरण भरते भगवान.

प्रियव्रत तणु वंश विस्तार, गय राजा हरि भक्त अपार ४६

४५ (हि. मा कडी ४३ थी ५० कडी पर्यंतनो भाग कोईके पाछळथी लखीने चोड्यो छे, तेथी तेनी भाषा, लेखनशैली आदि मूळ प्राचीन प्रतिथी वणा ज जूदा पडे छे) अणुसरि हि दिसइ, गु अनुसर, ख अणुसरु हि त्यजे, हि विचित्रवता भव आदरी अभिनवी-का विनवी, विचित्र०-का विचित्र वाट भोमी आटवी, आटवी अ. आटवी, हि आदरी भव-ख भूवी आ भवि आना पछी अ'मा नीचेनो भाग वधारानो छे —

गीत राग वेलाउल

मूल नहीं पंच साखा तरुवर, जल विणु पागणु सींचई पात्र,
पखाज वाजइ, मादल नाचइ, तु तेणइ रंगइ लोका राचइ रे ॥ १ ध्रुवपद।
साभलि राजा बोलइ अवधूत, एह अनोपम वाणी,
निर्गुण नारीसु नेह धरता अबक लइ रयणी विहाणी० साभलि २
कीडीइ डुंगर ढोली नाख्यु, गाइ वाघ विडारयु,
ससलिइ रे सधुहु ह रि मनाव्यु, तो हरणीइ चित्रो मारयुं० साभलि ३
डुंगर माथि माछा चरइ रे, पाणी माहा दव लागा,
रहिट वहिइ तरसालु उरे सुलि काटा भागा रे साभलि ४
चन्द्र नई सूरज, पवन नइ पाणी, सुखदुख धराइ नइ आकारा,
मन छंडी केरा प्रमास नहीं त्याहा अहमारु वासज० साभलि ५
माहि ते बहारि बाहारि माहि, कुहु केणी पिरि कीजई
जाणु ते अजाणु, अजाणु ते जाणुइ, ए परमारथ बुझइ रे साभलि ६
उजड माहइ जमेवू र अहनिंशि रिहवू उदासा०
विचि सादि नाथ लेगी ले तु नीम भणइ विष्टदासा रे साभलि ७.

चउपै

एणी पिरि राजा प्रतिबो हु धणु, जाण्यू ज्ञान ए ब्राह्मण तणु
साधुसंगतिथी पा यु ज्ञान, भरत जड मुकुता स्वस्थानि. ३४
४६ भरत हि. भगति, अ ख भक्त, म का तणा भक्त-ख

સપ્તદ્વીપ અને ભૂગોલપાતાલનો વિચાર

સપ્તદ્વીપ ભૂગોલ વિચાર, સમ્યક્પ્રતિ ન જાણૂં પાર,
બુદ્ધિ બુધિમાનિ વિસ્તાર જંબુદ્વીપ કમલ આકાર. ૪૭
મધિ લક્ષ જોઅણ ઊચુ મેરુ, પર્વત ચાર તેહ ચુફેર,
વલી ચિહુ દિશિ પર્વત આઠ, કૈલાસાદિ શોભન ઘાટ. ૪૮

પૂર્વછાયુ

મેરુથિકાય ત્રિણિ ઉત્તરિ, ત્રિણિ દક્ષિણિ પ્રચંડ,
એક પૂરવિ, એક પશ્ચિમિ, મધ્ય ઇલાવૃત્ત ખંડ. ૪૯

ચૂપૈ

ઇલાવૃત્તની પૂરવ દિસઇ આંબૂ એક મહા ઉલ્લસઇ,
તે ફલરસ વહિ અરુણા નદી, મધુર સવાદ અમૃત ઔષધિ. ૫૦
દક્ષિણ તરુઅર જાંબૂ રહિ, તે ફલરસ જાંબુવતી વહિ,
જાંબુનદ નીપજઇ સોવરણ, હુઇ દેવ તણા આભરણ. ૫૧
પશ્ચિમ નદી કદંબ મધુમતી, તિહા વસઇ જન સુકૃતમતિ,
ઉત્તર નિગ્રોધ નિર્મલ નદી, આપઇ વસ્ત્ર, દૂધ, ઘૃત, દધી. ૫૨

ભક્તિ, પ્રા ભગત ૪૭ વિચાર-પ્ર. મં વિસ્તાર, હિ. અપાર, પાર. મં અપાર, કમલ-હિ મથી, કા મા આ પક્તિ આમ છે—
સપ્ત દ્વીપ ભૂગોલ વિસ્તાર, જબુદ્વિપ કમલ આ કહી,
શ્લોક માત્ર અનુમાને કહુ, તે સર્વથા કેઇ પેરે લહુ
૪૮ મધિ હિ માનથી, ગુ. વિચિ, જોઅણ-હિ મ અ કા યોજન; ચિહુ દિસિ-હિ વિદિશિ, પર્વત-પ્રા. મ ખ. મહાગિરિ, આઠ-અ. આઠે; શોભન કા. ભામી. ૪૯ પૂર્વછાયુ તેમ જ આ આખી કડી હિ મા નથી; થિકા-જા મં થકા, ગુ થિફ ૫૦ તે૦ અ મા આ પક્તિ નથી, પ્રા ઉલ્હસિઇ, ખ હુલસિ, અમૃત-કા. નાના, સ્વાદ-જા સ્વાદઠ, ખ. સ્વાદિ, ૫૧ દક્ષિણ૦-અં મા આ પંક્તિ નથી વહિ-ખ રહિ, જા રહિઇ પ્રા રહઇ, તે-હિ મા નથી, તિહા-એકવી હિ મા છે, હુઇ-પ્રા. હોઇ ૫૨ કદંબ-જા કા કદલ, જન-ખ નર; નિગ્રોધ-કા વડથી-સંશોધકે મૂળ શબ્દને બદલે આ શબ્દ મૂકયો લાગે છે, વસ્ત્ર-જા વસુ

બ્રહ્મલોકથી આવઇ ગંગ, તેહના ચારિ પ્રવાહ સુચંગ,
શીતાદિક ત્રિહુ દિશિ પ્રચંડ, અલકનંદા ભારતખંડ. ૫૩

પૂર્વછાયુ

નવખંડિ નારાયણ તણી નવ મૂંરતિ છિ જેહ,
ભક્તિ ઉપાસઇં ભાવ ધરી બોલિશિ અનુક્રમિ તેહ. ૫૪

ચૂપૈ

ઇલાવૃત માહિ દેવ અનંત, ઇશ ઉપાસઇ ઉમયાકંત.
ભદ્રાસ્વ, હયગ્રીવ, મુકુંદ, ધ્યાઇ ભદ્રાશ્રવા નરેન્દ્ર. ૫૫
શ્રીનૃસિંહ હરિવિરિષિ મઝારિ, આરાધઇ પ્રહ્લાદ મુરારિ.
કેતુમાલા માહિ કામદેવ, કમલા કરઇ તેહની સેવ. ૫૬
રમ્યક મત્સ્યદેવ, અનુદિન કરઇ ઉપાસના રાઇ મનુ.
હિરણ્ય માહિ કૂરમ અવતાર, કરઇ ભક્તિ અર્યમા અપાર. ૫૭
ભૂદેવી ઉત્તર કુરુ માહિ અહનિશિ સેવઇ, દેવ વરાહ.
કિંપુરુષ હનુમંત શ્રીરામ, અધ ક્ષણુ એક ન મૂકઇ નામ. ૫૮
ભરતખંડ અતુલ મહિમાય, નરનારાયણ કેરા પાય.
નારદ વલી વલી કરિ પ્રણામ, નવ મૂરતિનાં કહિયાં નામ. ૫૯

---

૫૩ જા. બ્રહ્મલોકિથી, ખ. બ્રહ્મલોકથકી; ઞ. શીતોદક; પ્રચંડ-જા. સુચંગ; અલક-જા. અહક, હિ અલક', ગુ અકલ, પણ તે ભૂલ છે. ૫૪ ખ. મુરત્ય; ભક્તિ-જા. સંગતિ, આ. ભગત, કા. ભક્ત; આ. જા. બોલીસ; અનુક્રમિ-ખ જા હિ. અનુક્રમ ૫૫ ઉમયાકંત-હિ કમલાકંત; ઞ. કંથ; ૫૬ હરિવિરિષિ-હિ. હરિ, કા. ખંડ-સંશોધકને 'હરિ' પાઠનો 'હરિવર્ષ' ખંડ, અર્થ કદાચ સ્ફૂર્યો નહીં હોય. તેથી આ કલ્પિત પાઠ બેસવો દીધો હશે; કરિ-આ માંહિઇ; સેવ-હિ શિવ. ૫૭ રમ્યક-હિ. ખ. અં. સમ્યક, લહીઆનો સમજફેર છે; મનુ-જા. મુન, ઞ. મુન્ય, કા. મન; ખ. કરિ; કૂરમ-હિ. કૌરમ. ૫૮ વારાહ-અં. મુરારિ; ઉત્તર-હિ ઉત્તમ; કુરુ-ગુ કુલ, પણ તે ભૂલ છે; કિંપુરુષ-હિ. કિન્નરપુર; ઞ. ઉત્તમ; ૫૯ કેરા-જા. કેરુ; નવ૦ અં. માં આ પાદ પડેલું છે; કહિયાં-અં. બોલ્યાં,

કર્મભૂમિ એ ભરતખંડ, એહનુ મહિમા અછઇ પ્રચંડ, ..
પર્વત, સરિત, શિરોમણિ જિહાં, વાંછઇ જનમ દેવના તિહાં. ૬૦
જંબૂદ્વીપ લક્ષ વિસ્તાર, સમવડિ ક્ષારસમુદ્ર વિચાર,.
સપ્ત દ્વીપ સાગર નિર્વાણ, એકેકુ થિકુ બિગુણું પરિમાણ. ૬૧
રવિ ઊગુ લક્ષ જોઅણ એક, સોમ નક્ષત્ર ઇણી પરિ વિવેક,
ભૃગુ, બુધ, મંગલ, જીવ, સમક્ષ, શનિ, સાતઇ ગ્રિધિ કુંભ દૂઇ લક્ષ. ૬૨
તે ઉપરિ વસઇ ધ્રુવ રાય, વિષ્ણુભગત મોટુ મહિમાય,
ઇણિ પરિ બોલ્યા ઊરધ લોક, પર્વત, માનસ, લોકાલોક. ૬૩
અતલ, વિતલ, તલ, સુતલ વિશાલ, નિતલ, રસાતલ, નઇ પાતાલ,
બલ, મય, બલિ, રુદ્ર, વાસુકિ, શેષ, અધિપતિ જોઅણ અયુત વિશેષ.૬૪

વિવિધ પ્રકારનાં નરકો અને યાતનાઓ

પૂર્વછાયુ

હવઇ નરક નાના તણાં લક્ષણ અછઇ જેહ,
બોલિસુ સંક્ષેપઇ કરી, અધિકારી છઇ તેહ. ૬૫

ચૂપૈ

રાત્રિ દિવસ પરપીડા કરઇ, વાણી દુષ્ટ વચન ઉચ્ચરઇ,
ક્રોધિ કાયા પૂરિત જેહ, તામસિ નરકિ પડઇ નર તેહ. ૬૬

---

૬૦ જિહાં-જા. ગંગા જિહાં; દેવતા-હિ. દેવા ૬૧ સપ્ત-ખ. જા. સાત; નિર્વાણ-કા. નવાણ; હિ એકેકૂ અધિક; પરિમાણ કા. ખ. ગુ. કા. આ. પ્રમાણ; મંગલ-ખ. ભ્રમ; સમક્ષ-હિ. સલક્ષ, કા. સુમખ; શનિ૦-જા.માં આ પાદ પડેલું છે. દુઇ૦-ખ. દોએ દોએ લક્ષ. ૬૩ બોલ્યા-જા. બોલુ, અં. બોલ્યો. ૬૪ તલ-જા. હિ. કા. માં નથી; અયુત-કા ગુ અધિક. ૬૫ બોલિસુ-જા. બોલેસિ. ખ. બોલેશ, કા. આ. બોલિસ, ગુ. બોલિસિ. ૬૬ જા. અં. માં આ કડી અને ૬૭ મી કડી ક્રમમાં ઉલટસુલટ છે; પૂરિત-અં. પ્રેરિત, ખ. કાંપિ; પડઇ-અં. પડિશિ. બધી પંક્તિઓમાં અં. માં 'પડશિ' છે.

થાપણિ મોસુ ધન પારકઇ, પરસંપત્તિ દેખી નવિ સકઇ,
પરનારી અભિમરશન ચેદ, તામસ અંધિ પડઇ નર તેહ. ૬૭
ભૂત તણી જે હિંસા કરઇ, કૂડી સાખી પીઆરી ભરઇ,
માયબાપ ઉવેખઇ જેહ, રૌરવિ નરકિ પડઇ નર તેહ. ૬૮
ઝૂઝર ખેડઇ, ફોડઇ પાલિ, આપી ધરા લેઇ ઉદાલિ,
અહિનિશિ પાપ આચરઇ જેહ, ક્રૂર નરકિ પડઇ નર તેહ. ૬૯
પિતૃપર્યાગત લોપઇ લેખ, બ્રાહ્મણ ઉપરિ આણઇ દ્વેષ,
સાધુ પુરૂષ નઇ પીડઇ જેહ, કુંભીપાકિ પડઇ નર તેહ. ૭૦
છેડઇ સત્ય સનાતન ધર્મ, પાખંડિ લાગુ કરઇ કુકર્મ,
મર્મ પીઆરા બોલઇ જેહ, અસિપત્ર નર પામઇ તેહ. ૭૧
અહનિશિ કરઇ પીઆરી તાતિ, વિષ્ણુકથા નવિ જાણઇ વાત,
યાત્રાવિઘન આચરઇ જેહ, નરક સૂચિમુખ પામઇ તેહ. ૭૨
પરધન ચોરઇ, પોષઇ દેહ, વેશ્યા ઉપરિ આણઇ નેહ,
પંચ મહાપાતિક-રત જેહ, કૃમિભોજન નરક પામઇ તેહ. ૭૩

---

૬૭ મોસુ મં. મુસુ; પારકઇ-હિ પર કરઇ; અભિમરશન-મં. કા અભિલાષી. અં. મનોહર, ખ. નારીવશ; પ્રા. માં આ કડી નથી. ત્યારે [illegible] આના પછીથી કડી પહેલી આવી જાય છે. પાંચુ પાછળથી હાંસીયામાં [illegible] આ કડી લખેલી છે ૬૮ ભૂત-મં. [illegible] કડી-હિ. માં આ પાઠ પાછળથી કોઈએ હાંસીયામાં લખેલું છે. ૬૯ ક્રૂર નરકિ-હિ. [illegible] [illegible] આ કડી [illegible] હિ માં મૂળમાં નથી. [illegible] માં આ કડી આમ છે —

“ [illegible] સાથે તણા, [illegible] આપણાં;
અહનિશ પાપ આચરે જેહ, નરક [illegible] પડે નર તેહ.”

૭૦ [illegible] [illegible] પીડઇ-[illegible] કુંભિ. [illegible] માં આ કડી નથી. [illegible] પ્રા. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કુકર્મ-[illegible] [illegible] માં આ કડી નથી. [illegible] સૂચિમુખ-[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કૃમિભોજન [illegible]

પરપીડાનૂ કરઇ ઉપાય, પાણી પીતી વાલઇ ગાઇ,
વેદશાસ્ત્ર નઇ નિંદઇ જેહ, દંદ શકર નરક પામઇ તેહ. ૭૪
કરઇ સદા દુકૃતનુ સંચ, નિંદક ચાડ પિશુન લેઇ સંચ,
ઘૂતક્રીડા વલ્લભ નર જેહ, વૈતરણી પામઇ નર તેહ. ૭૫
અધિકારી જે પીડઇ ગ્રામ, કૂડ કરી નઇ લઇ દામ,
દીન અનાથ દૂહવઇ જેહ, શુકરિ નરકિ પડઇ નર તેહ. ૭૬
સાટઇ બોલઇ કૂડા બોલ, પાછલિ મૂકઇ ખોટું તોલ,
અધિક લેઇ ઊછું આપઇ જેહ, દારુણિ નરકિ પડઇ નર તેહ. ૭૭
વૃત્તિ ભોગવઇ, ન કરઇ કામ, રણ માહિ છાંડઇ સંગ્રામ,
સ્વામી મૂકી નાસઇ જેહ, નરક અમેધ્ય પડઇ નર તેહ. ૭૮
વ્યાધિ તણુ નવિ જાણઇ યોગ, લોભઇ દુષ્ટ પડીગઇ રોગ,
કૂડા ઔષધ આપઇ જેહ, ક્ષારિ નરકિ પડઇ નર તેહ. ૭૯
યૌવનમદિ પૂરિત અપરાધ, સાસૂ ઉપરિ દોષ અગાધિ,
સેવા છોડઇ સ્વામી તણી, નારી નરકિ પડઇ પાપિણી. ૮૦
પાપ વિપાક અછઇ વિસ્તાર, તેહનુ કેણી પરિ કરું વિચાર,
બુદ્ધિમાનિ મઇ કહિઆ એહ, નરક તણા અધિકારી જેહ. ૮૧

૭૪ ઉપાય–ખ. અપાય, દંદશકર–હિ. તદશકર, જા મા દંદશક; કા. દંદશકર, મં. કૃમિભોજન; જા. મા ૭૩ મી કડીનું ચોથું અને ૭૪ મી માંનાં પહેલાં ત્રણ પાદ, એટલો ભાગ પડેલો છે. ૭૫ દુકૃતનું–મં. દુષ્ટ જનનું; પિશુન–કા પશુ, જા. નિઘ્રણ, મં અકપેશુ; હિ. મં લિ. ૭૬ દીન૦–શુ. માં આ પંક્તિ પડેલી છે શુકરિ–મં. શુક્ર શોણિત. ૭૭ તોલ જા. લૈ તોલ; આપઇ જા દેય; તેહ–આ. અં. કા. નર તેહ. ૭૮ વૃત્તિ–શુ ચિત્ત. અમેધ્ય–મં. અવોમુખિ, કા અંધ, ફા આમધ્ય, અં. મધ્ય; પડઇ–મં. જાસિ. ૭૯ લોભઇ૦–કા. લોભે દે પડિ ટળવા રોગ; કૂડા૦ મં. દુષ્ટ પ્રતિગ્રહ યે ફા કરઇ, અગ્નિક્ષાર માહિ તે સાંચરઇ; પડઇ–આ. જા. પામઇ, ખ. પામિ. ૮૦ ઉપરિ–મં. તણાવશ, ખ. ઉપરઇ; અપરાધ–કા શુ અપાર; ૮૧ વિપાક–ખ તણુ,અછઇ–કા અતિશ, તણા–જા ના છિ.

ભીમ ભણ્ઇ પંચમઇ વિચાર, પ્રિયવ્રત, ઋષભદેવ અવતાર,
ત્રિભુવન-મર્યાદા વિસ્તાર, છઠી કલા પુહુતી સાર. ८२

ઇતિ શ્રી વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિત હરિલીલા ષોલકલા ગ્રંથે
છઠ્ઠી કલા સમાસ

કલા ૭ મી

ષષ્ટમ સ્કંધ

નરક પાપ નાસવાના ઉપાય

પૂર્વછાયુ

છઠ્ઠ પોષણુ સાભલુ, ભગતિ-વિવર્ધન ભેદ,
મન્દ, અજામેલ રાખિયા, સંકટિ પડિયા એહ. १
અનેક નરક નાના સુણ્યાં, બીન પરીક્ષિત રાય,
કર જોડી શુક વીનવ્યા કહુ "છૂટવા ઉપાય. २

---

८२ પંચમિ, છઠી૦-ખ બોલ્યુ અક્ષર સારાસાર. ઈતિશ્રી૦ અં. ક ના હિ ના જેવી જ છે, ખ ભાગવત્યે માહાપુરાણે હરિલીલામા સોલકલાયા પચમસ્કંદે છઠી કલા સમાસ, ગ ઇતિશ્રી ભાગવતી કથા મ. ઇતિશ્રી હરિલીલામા ભીમ વિરચિતે કલા ગ્રંથે શ્રી ભાગવતે પચમ સ્કંધે ષઠી કલા સમાપ્ત ॥ સખ્યા ॥ ચુપે ૬૮ ॥ પૂર્વછાયુ ૪ ॥ ભુજગપ્રયાત ૧૦ ॥ ગીત ૨ ॥ શ્લોક ૨ ॥ એવ સખ્યા ૮૫ ॥ (ગ મા ૧ ચોપે અને એક ગીત વધારે છે જુઓ ફુટનોટ પાનુ ૭૦ મુ)

કલા ૭ મી

૧ વિવર્ધન ખ વીવીધ જન, ગ ભિન્ન-ત્ત તારીઆ, ગુ, દાખીવા; સંકટિ૦-ખ બોલીસ મહિમા ભેદ. ૨ નરક નાના-હિ. અં ગુ નરકના નામ, સુણ્યા-ગ્ર કા. ગ સુણી, કહુ હિ કહ મ. તણા.

ચૂપૈ

" વિદ્યા, તપ, વ્રત, દાન અનેક, તીરથ સકલ તણા અભિષેક,
" કૃચ્છ્ર ચાંદ્રાયણ, જપ, ઉપવાસ, પ્રાણનિરોધ, યોગ આચાર. ૩
" પાપ નાસેવા તણા પ્રકાર, બોલ્યા અનેક સ્મૃતિસાર,
" સમૂલ પાતક જાઇ નહી, કુંજરશૌચ તણી પરિ સહી. ૪

પૂર્વછાયુ

" નરક ન દેખઇ માનવી આચરતા જે કર્મ,
કહિ ગુરુ ! મઝ કરણા કરી, આદિ અનોપમ ધર્મ." ૫

ચૂપૈ

શુક ભણઇ. " સુણિ રાજા ! વયણ, જિણઇ નરક ન દેખઇ નયણિ.
" રહઇ નહી પાતક લવલેશ તે તુઝ નઇ આપૂં ઉપદેશ. ૬
નિરમલ નર નવિ થાઇ તેહ, નારાયણપરાઙ્મુખ જેહ,
પવિત્ર કરી નવી સકઇ લગાર, સુરાભાંડ ગંગાનું વારિ." ૭
" સમૂલ પાતક જીણી પરિ જાય, સાંભલિ તેહનુ કહૂં ઉપાય,
" વાસુદેવ નિજ ધ્યાન વિચાર, એક અનોપમ એહ પ્રકાર. ૮

વિષ્ણુભક્તિ મહિમા–અજામિલનું આખ્યાન

" ઉત્તમ કથા પરિક્ષિત રાય ' વિષ્ણુભગતિ કેરુ મહિમાય,
" સેવક ભયભંજન ભગવાન, એહ ઉપરિ બોલિશિ આખ્યાન." ૯

---

૩ વ્રત–કા દુન, દાન હિ મ યાગ, ઉપવાસ,–આ. ફા મ. કા. ઉપચાર, અં ગુ આચાર, ખ આચરિ, યોગ આચાર–હિ જા આ ગુ યાગ આચાર, ખ યાગ આચરિ, પ્રાણ૦–અં. મા આ પાદ પડેલુ છે. ૪ બોલ્યા–કા બોલી, સ્મૃતિ હિ. સમરતિ, આ સગ્મૃત, જા. ખ સ્મૃત્ય. ૫ જે–મં બહુ, હિ ગુરુ; કર્મ–જા આ ફા. અં. ધર્મ; કહિ–મં. કુહુ, કા અ. કહો, કરણા ખ આ કુરુણા, ખ. મા આ કડી પડી છે. ૬ ઉપદેશ–જા લવલેશ ૭ પરાઙ્મુખ–જા પરદુખ, પણ તે ભૂલ છે ૮ જિણી જા જેણી, ફા કેણી, ખ સાંભલુ, ઉપાય–ખ મહિમાય; પ્રકાર–જા. વિચાર ૯ મ. વિષ્ણુભક્ત, ભગવાન–મ વિશ્રામ, બોલિશિ–આ મં. બોલિસ, કા બોલેરા, ખ બોલ્યૂં

નામ અજામલ બ્રાહ્મણ એક, જાણઇ પુણ્યવિચાર વિવેક,
વેદ ભણઇ તપ, સંયમ સાર, સત્ય, શમ, દમ પાલઇ આચાર. ૧૦
માતપિતાના પૂજઇ પાય, પાત્રી લેવા વાડી જાઇ
એક વાર દીઠું વન માહિ વેશ્યા શૂદ્ર તણુ સમવાય. ૧૧

(કામ અને નારીની નિન્દા)

પૂર્વછાયુ

વેશ્યા પાવક પરજલઇ ઈંધન લલના અંગ,
કામી-ધનયૌવન દહઇ, જાણે દીપ પતંગ. ૧૨

वेश्याऽसौ मदनज्वाला रूपेन्धनसमेधिता ।
कामिभिर्यत्र हूयन्ते यौवनानि धनानि च ॥ १ ॥

પૂર્વછાયુ

હાવભાવ નારી તણા દેખી નયણ વિનાણ,
વપુ લાગાં વાડવ તણઇ મન્મથ કેરાં બાણ. ૧૩

अपूर्वोऽयं धनुर्वेदो मन्मथस्य महात्मनः ।
शरीरमक्षतं कृत्वा भिनत्त्यन्तर्गतं मनः ॥ २ ॥

ચૂપૈ

યૌવનમદ બલભરિત અપાર, વલી મનરચું કરઇ વિચાર,
ચંચલ ચિત્ત ન આવઇ ઠામિ, હૈયાઇ પઇઠું પાપી કામ. ૧૪

विकलयति सकलकलां, हसति शुचिं पंडितं विडम्बयति।
अधीरयति धीरपुरुषं क्षणेन मकरध्वजो देवः ॥ ३ ॥

---

૧૦ સાર-હિ. ભાર. ૧૧ સમવાય-મં. સિવાય બધી પ્રતિઓમાં 'સંવાય' છે. ૧૨ યૌવન-જા લૂષન; દહઇ-ખ હરિ; ૧૩ મ. હાવિ; લાગૂ. શ્લોક ૧ મ રુપેન્ધન समाधिता । ૧૪ ફા પિડક, હૈયડઇ-જા હઇઅડિ, મ. હઇડા માહિ; ગુ માં આ શ્લોક નથી

ચૂપે

તાં લગઇ પંડિત શીલ કુલીન, શૂર જિતેન્દ્રિય બુધિપ્રવીણ,
સાહસ, સત્ય, વિવેક અભંગ, જાં લગઇ હૃદય ન વસઇ અનંગ. ૧૫

तावद्गुणित्वं, पांडित्यं, कुलिनत्वं, विवेकिता ।
यावज्ज्वलति नांगेषु हन्ति पञ्चेषुपावकः ॥ ४ ॥

મોટુ વયરી મનમથ માર, પંડિતા જિણઇ મનાવ્યા હારિ,
ગણ ગંધર્વ, નઇ કિન્નર સતી, સુર નર, પન્નગ, જિતા યતી. ૧૬
કામ તણા છઇ અવગુણ બહૂ, એકઇ જિહ્વા કેણી પરિ કહૂં,
સર્વસ્વ હરઇ, સદા દુઃખ પૂર, જે જીપઇ તે ભણીઇ શૂર. ૧૭

जीतेन्द्रियो भवेच्छूरो, धर्मचारी च पंडितः ।
सत्यवादी भवेद्वक्ता, दाता भूतहितेरतः ॥ ५ ॥

ચૂપે

રણસંગ્રામિ સુભટ નર ઘણા, મદ ઉતારઇ હસ્તી તણા,
કંદર્પદર્પ હણઇ નર જેહ, વસુધાં વિરલુ દિસઇ તેહ. ૧૮

मत्तेभकुम्भदलने भुवि सन्ति शूराः
केचित्प्रचण्डमृगराजवधेऽपि दक्षाः ।
किन्तु ब्रवीमि बलीनां पुरतः प्रसह्य
कंदर्पदर्पदलने विरला मनुष्याः ॥ ६ ॥

ચૂપે

ધિન ધિન તે નર સાહસ ધીર, પંડિત શૂર વિચક્ષણ વીર,
વિઘન રહિત જે ઇણઇ સંસારિ, યૌવન-સંકટિ પામ્યા પાર. ૧૯

---

૧૫ હિ. પ્રા. યતેન્દ્રી, ફા. સુતેન્દ્રી, હા. ઇન્દ્રિયજત; જાં૦ મં વિદાં ન લગઇ અંગિ અનંગ. ૧૬ જિતા-પ્રા. જિત્યા; ૧૭ કેણી-જા. કેણઇ, પ્રા. કિણી; भूतहिते रतः હિ भीता भयप्रदाः । ૧૮ વિરલુ-જા. અં. હા. વિરલા; ખ. માં લહીઓ આ શ્લોકની પછી સાત કડીઓ ચોપાઇઓની તથા શ્લોક બે લખતાં ચૂકયો છે; તેથી આપેલી કડીઓના અંકથી એ સ્પષ્ટ છે. ૧૯ વીર-જા. સૂર; પાર-મં હારિ; ગુ. માં આ શ્લોક નથી.

ते धन्यास्ते महात्मानस्त एव पुरुषा भुवि ।
ये सुखेन समुत्तीर्णा साधो यौवनसंकटात् ॥

પૂર્વછાયુ

નરનારી ક્રીડા કરઇ થાનકિ જિહાં એકાન્તિ,
તિહાં જાયેવૂં નહી, જે નર વાંછઇ શાન્તિ. ૨૦
યૌવનભરિત નારી વસઇ થાનકિ જિણઇ એકાન્તિ,
તિહાં જાયેવૂં નહીં, જે નર વાંછઇ શાન્તિ. ૨૧
માય બહિનિ પુત્રી તણું આસન શયન એકાન્તિ,
તિહાં જાયેવૂં નહીં, જે નર વાંછઇ શાન્તિ. ૨૨

ચૂપૈ

મોક્ષાર્થી વિશેષિ સહી, નારી સંગતિ માંડઇ નહી,
આસન નિદ્રા એકિ ઠામિ, નિરખઇ નહી લખી ચિત્રામિ. ૨૩
દરશનિ પુરૂષ તણૂં ચિત્ત હરઇ, સ્પરશનિ સાહસ બલ વીસરઇ;
ભોગઇ વીર્ય લિઇ ગ્રસી, નારી પરતક્ષ રાક્ષસી. ૨૪

दर्शनाद्धरते चित्तं, स्पर्शनाद्धरते बलम् ।
संभोगाद्धरते वीर्यं नारी प्रत्यक्षराक्षसी ॥ ७ ॥

ચૂપૈ

લીલાં, હાસ્ય, કટાક્ષ નયણ, લજ્જા ભાવ જોઅંતા વયણ,
પ્રેમ, ક્રોધ, ભય, વચન વિચાર, ઇણી પરિ નરનઇ બંધન નારિ. ૨૫

---

૨૦ તિહા–મં. કદાચિત્; વાછઇ જા. પામ; ૨૧ જા. મા આ કડી નથી. ૨૨ (ફા. માં કડી ૨૧ થી તે કડી ૨૮ મી સુધીના શ્લોક સાથેના ભાગવાળું પાનું નથી.) બહિનિ–મા. બહિન, જા. બહેન; આસન–જા મા આસનિ; તિહાં૦–જા. કદાચિત્ કરવું નહીં. ૨૩ અં ગુ. ચિત્રામ ૨૪ જા. સ્પરશનિ, સ્પુરશનિ હિ ગ્રસી–જા. કરી, મા. આક્રશી; ભોગઇ –અં. ગુ. સંભોગે. ૨૫ લીલાં–હિ. સિવાયની પ્રતિઓમા 'લીલા'; જા. નયણા• જા. વયણા; બંધન–હિ. બાંધઇ, અં. વેધે

स्मितेन भावेन च लज्जया भिया
पराङ्मुखैरर्धकटाक्षवीक्षितैः ।
वचोभिरोर्ष्याकलहेन लीलया
समस्तभावैः खलु बधनं स्त्रियः ॥ ८ ॥

ચૂપૈ

ભક્ષ, ભૂષણિ આછાદનિ કરી, જલૂકાની પરિ ઠાલી ભરી,
સા એક હરઈ રૂધિરનુ અંશ, સ્ત્રી ધન, યૌવન, ગૃહ, સુખ, માંસ. ૨૬

जलूकावत् स्त्रियः प्रोक्ता भूषणाच्छादनाशनैः ।
भृता सा न भृता सा च पुरुषं ह्यधिकर्षति ॥ ९ ॥
जलूका रक्तमादत्ते केवलं सा तपस्विनी ।
पुंसां स्त्री तु बलं मांसं धनं वीर्यं सुखं गृहम् ॥ १० ॥

ચૂપૈ

બ્રહ્મા સરજ્યૂં નારી રુપ, પુરૂપ બુડિવા કારણિ કૂપ,
બુધિ કરી નઇ બાંધ્યું વિશાલ, મુગતિ મારગનઇં આડી પાલિ. ૨૭

यस्य स्त्री तस्य भोगेच्छा निस्त्रिकस्य क्व भोगभूः ।
स्त्रियं त्यक्त्वा जगत्त्यक्तं जगत्त्यक्त्वा सुखी भवेत् ॥ ११ ॥

ચપૈ

વચન એક સાચૂં ઉચ્ચરું, પક્ષપાત કિહિનુ નવિ કરું,
સ્ત્રી સરિખૂં બીજૂં મનોહારિ, દુઃખનું કારણ નથી સંસારિ. ૨૮

શ્લો. ૮. मं. पराङ्मुखी चार्धकटाक्षवीक्षिते । ૨૬ ભૂષણિ-જા. આ. ભૂષણ;-ની-જા. આ. તણી; રૂધિરનુ-હિ. રૂધિરનઇ; હરઇ-હિ. ધરઇ; ગૃહ-હિ ગૃહઇ, અં.-ગૃહે, માસ-આ સાસ. શ્લો. ૯-ગુ ખ માં આ શ્લોક નથી હિ અં. ગુ આ ખ જા पुनः स्त्रीयं बलं॥ નવમા ને દશમા શ્લોકનો પાઠ અં. નો છે. ૨૭ અં. જા ને ધ સરજ્યા, કારણ અં. તણો એ; સુવિશાલિ, મુગતિ-મં-મોક્ષ; આડી-ગુ રૂંધી અં. ખ માં આખો શ્લોક નથી. ગુ માં આ શ્લોક નથી

सत्यं जना यच्मि न पक्षपातै:
लोकेषु समस्थपि तथ्यमेतत् ।
नान्यं मनोहारि नितंबिनीभ्यो
दुःखैकहेतुर्न तु कश्चिदन्यः ॥ १२ ॥

પૂર્વભાષ

રૂપ અંગઇ નારી તણૂં જેહવું સમ્યક્ સાર,
કારણ કલેવર તણૂં ઓલિસ કરી વિચાર.

સ્ત્રીના કલેવરનું વખાણ (વ્યાખ્યાન)

ચૂપૈ

શુક્ર, શોણિત, પલ, મજ્જા, મેદ, અસ્થિ, ત્વચા, નખ, લાલા, ૨
પંચસાતનુ મિલ્યુ સંઘાત, કૃત ઘન અશુચિ પિત્ત કફ વાત.
વ્યાધિ-જરા-મૃત-ભાજન પિંડ, નવ છિદ્ર, જર્જર શત ખંડ,
નસાજાલિ બાંધ્યા બહૂ બંધ, વિષ્ટા મૂત્ર મધિ દુર્ગંધ.
નારીનૂં છઇ એહવૂં રૂપ, કામી જાણઇ અમૃત-કૂપ,
મનમથિ પીડયુ મજ્જન કરઇ, પછઇ નરકપંથિ સંચરઇ. ૩
અનેકિ દૂષણ દેખઇ સહી, કૂડ, કુટિલ ગતિ છાંડઇ નહી,
ભોગભૂઅંગમ વર્જિત કાન, યથા મેષ, ગર્દભ નઇ શ્વાન. ૩૩
પર નારીના અવગુણ એહ, પાતક પંથ સરીખા મેહ,
આહા સહઇ બહૂ પરિભવ પિંડ, પરલોકિ યમ કેરુ દંડ. ૩૪
બ્રહ્મચર્ય તપ ઉત્તમ એહ, અષ્ટ વિધિ જન પાલઇ જેહ,
જિત્યુ તેણઇ સમૂલ સંસાર, વલી વલી તેહનઇ કરું જુહાર. ૩૫

---

૨૯ ધ; જા ઢિ, ઓલિસ-ધ જોયોસ, શુ ઓલિરિ; કરી-અં. તેહ. ૩૦ મેદ-ફ્રા સ્વેદ, લાલા-અં. લોમ; સ્વેદ-ફ્રા શ્વેત; પિત્ત-ધ પિતિ. ૩૧ વિષ્ટા૦ શુ. મલમુત્ર સ્થાનક દુરગંધ ૩૨ પંથિ-ધ જા મધ્ય ૩૩ કૂડ હિ કુડઇ; કુટિલ-ખ. મા કપટ; કાન શુ ફ્રા ખ. કામ ૩૪ આહા-હિ આંહી. સહઇ-હિ સહેઇ, ખ. સિહિ; પરિભવ; પરલોકિ-હિ. ફ્રા. પરયોરે, શરીખાં-શુ શરીરે. ૩૫ સમૂલ-હિ સમૂલ, જુહાર-ફ્રા નમસ્કાર.

કથાપ્રસંગ (ચાલુ)

પૂર્વછાયુ

નિંદા કીધી નારિની નરનૂં કરિસ વખાણ,
યથા રૂપ વનિતા તણું તથા પુરૂષનૂં જાણિ. ૩૬

ગંધ ન જાણઇ પદકમલ યા મકરંદ મુરારિ,
જીવત રામ નરનઇ ભજઇ મતિમૂઢા સા નારિ. ૩૭

સવિ કિંકિના હિતકારણઇ દીધી શીખ સુચંગ,
હવઇ યથાયુગતિ કહોસ, પૂરવ કથાપ્રસંગ. ૩૮

અજામેલ વેશ્યા તણુ લાગુ મોહ અપાર,
રાત્રિદિવસ ક્રીડા કરઇ, તજ્યુ કુટુંબ-પરિવાર. ૩૯

આણઇ ધિન ધૃતપણઇ, કરી વિનાણુ વિચિત્ર,
ઇમ કરતાં સંતતિ થઇ, તેહ તણઇ દશ પુત્ર. ૪૦

નામ નારાયણુ તણૂં સઘલા લહુડુ જેહ,
લાડિ પાલઇ માયબાપ, અતિ ઘણુ વલ્લમ તેહ. ૪૧

---

૩૬ કરિસ-જા. કરોસ, મં. કરેશ, ઘ. કરૂ, ખ. ગુ. અં' કરેગ. ૩૭ પદ-હિ. ફા. ઘ. પદમ,-ગુ. પદમિનિ; યા મકરંદ-હિ. પાગ્રુ મુકુંદ, ફા. ખ. યા મુકુંદ, કા. લજ્જા મુકુંદ; જીવત-હિ. ઘ. જીવ, ખ. જીવિત, મૂઢા-હિ. મૂઢી; યા૦-ખ. યથારૂપ વનીતા યા મુકુંદ મોરારિ. ૩૮ સવિ કિંકિના કા. સેવકના, અં. રાબ કેહેના; યથાયુગતિ-ખ. યથાયૂક્તિશું, આ યથાયુગતિઇ; કહોસ-ગુ. કહેશે, અં', કહીશ, ખ. કહેરા, મં. કહું. ૩૯ ત્યજ્યુ-જા. તિજૂ, ફા ઘ. તજુ, ખ. ત્યજી. ૪૦ વિનાણુ-ગુ કરમ; થઇ-ખ. હોઇ, ઘ. મં હવિ, ગુ. હુઇ; તણઇ-ઘ. તણા. ૪૧ લહુડુ-આ. લહુડઉ; નામ૦-ખ. નામ ધરૂં નારાયણીક; લાડિ-અં. લીલા; પાલઇ ખ. કરાવિ; માય-ગુ. બાય; ફા. માં કડી ૪૨ થી ૫૪ મી કડી સુધીના ભાગનું પાનું ખોવાયલું છે. ઘણુ-હિ. ઘ. ઘણુ.

ચૂપૈ

અજામેલ વેશ્યાઘરિ વાસ, બાંધુ બંધનિ આશાપાશ,
વરસ આઠ નઇ ઉપરિ અશી, યથા ચોર ઘાલ્યુ બાકરી. ૪૨
મરણકાલ તેહનુ પુહુત, લેવા નઇ આવ્યા જમદૂત,
ત્રિણ્ણિ ભયંકર નઇ વિકરાલ, દારુણ રુપ સરીખા કાલ. ૪૩
તે દેખી ભય મન માંહિ ધરયુ, સુત નારાયણીયુ સાંભરયુ,
ગાઢઇ દીધુ સાદ અપાર, તતક્ષિણિ આવ્યા હરિગણ ચ્યાર. ૪૪

પૂર્વછાયુ

રુપ અનોપમ તેહ તણાં, ગાઇ ગુણ ગોવિંદ,
શંખ, ચક્ર, ગદા ધરઇ, સેવક શરણ મુકુંદ. ૪૫
તે પૂછઇ યમદૂત નઇ: "કહુ તહ્મારું નામ,
"કિહાં વસુ, કેહેવૂં કરુ, ઠાકુર કેરું કામ." ૪૬

ચૂપૈ

"અહો દૂત તણા શ્રી ધર્મ, પુણ્ય–પાપનુ જાણૂં મર્મ,
"જેહવૂં પાપ હુઇ જેહનઇ, તેહવુ દંડ કરું તેહનઇ. ૪૭
"અહ્મ આયસ દીધુ જમરાજ, એહનઇ લેવા આવ્યા રાજ,
"નિઠુર પાપી કેરુ પિંડ નરક માંહિ પાચશૂં શત ખંડ." ૪૮

---

૪૨ બાંધુ–ખ. મં.બાંધ્યુ; ઘાલ્યું જા. ઘાલુ. ગુ જા. મં. ઘાલ્યુ. અં ઘાતો ૪૩ વિકરાલ–આ. ઘ. મં વિકરાલ, ખ. વિકરાલુ. ૪૪ ખ આ. ઘ, તેહ; ધરયુ–ખ. જા. ઘ, ધરુ; નારાયણીયુ–કા નારાયંણજી, સંશોધકે નવીન ધારવાળું નામ ખોસ્યું છે. જ. સંભરુ; સાદ અપાર–મં. તેહનિ સાદ; તતક્ષિણિ–જા તેતખિ; ૪૫ ગાઇ–કા. આવ્યા; ગોવિંદ–જા ગુ આ ઘ. ગોવ્યંદ. ૪૬ આ. માં કડી ૪૬ થી ૬૩ સુધીનો ભાગ ફૂટી, તૂટી, ગયલો છે, કિહાં૦ ગુ. કુણે તમને મોકલ્યા; ઠાકુર૦ ગુ ક્યાંહા તમારૂં ઠામ. ૪૮ નિઠુર–ખ. ગુ, ઘ. નિદર; પાચશૂં–હિ સિવાય અન્ય સઘળી પ્રતિઓમા પચશૂં, પચશે.

વચન કહિ ગણુ ત્રિલોચન તણા: " જમદૂત ! સુણુ એક વાત:
લોક પીડિવા તણુ ઉપાય, રક્ષા ભણુ કરુ છુ ન્યાય: ૪૯
પટલ તણી પરિ દીધી સહી, સાચૂં જૂઠૂં જોઇઉ નહી,
લેખૂં માડયૂં પરજા તણૂં, નઇ ઘર ઊગારયૂં આપણૂં. ૫૦
વહો દૂત તણા થી ધર્મ, બોલ્યુ મુખિ આપણુઇ અધર્મ,
નવિ ઉલખુ ભગત ભગવાન, પડિત તણૂં વઢુ અભિમાન. ૫૧

(રામનામનો મહિમા)

જાણુ નહી યોગ જગનાથ, સાપ તણિ મુખિ ઘાલુ હાથ,
પાછા વલુ ભણી યમલોક, નહિ તુ મારયા જાશુ ફોક. ૫૨
મંત્રિ મંડૂકી બાપડી મણિધરિ મસ્તકિ બઇસઇ ચડી,
તેહનૂં કેઇ ન લિઇ નામ, જેહનઇ માથઇ સમરથ સ્વામ. ૫૩
તે પદ પામઇ પરમાનંદ, મરતા નામ તણૂં ગોવિંદ,
એક વાર વાણી ઉચ્ચરઇ, મહાપાપ ઉપપાતક હરઇ. ૫૪
વાલ એક ફેરુ અંગાર ઇંધણુ તણા દહઇ દશ ભાર,
તિમ એક નામ તણૂં ગોપાલ પાતક પંચ હરઇ તતકાલ. ૫૫
સવિતા સહસ્રકિરણુ પ્રકાશ અંધકારનુ કરઇ વિનાશ,
તિમ એક નામ તણૂં ગોપાલ, પાતક પંચ હરઇ તતકાલ ૫૬

૪૯ કહિ-મં કિહઇ, તણા-હિ સિવાયની બીજી પ્રતિઓમા ' તાત '; સુણ-ગુ સુણિ તહિં, ભણુ-જા અં ભણી ૫૦ ધ પિરિ, જૂઠૂં-જા ફેકુ, જોઇઉ મ. જોયુ, માડયુ ગુ માડી, ખ માડયું; નઇ-ખ ધ અનિ, ઉગારયૂં-ગુ ઉગારિ, કા. ઉગારયુ ૫૧ વહો૦-જા વહો દૂતો ધર્મ તણા શ્રીદૂત, બોલ્યુ-ગુ બોલિ, કા. બોલ્યો. ૫૨ પાલુ-જા ઘાલ્યુ, વલુ ભણી-મં. વલી જાયો, નહિ તુ-મ નહિ તરિ, ૫૩ મંત્રિ-કા. ગુ અ મત્રે, બઇસઈ-જા બિસઇ, ખ ધ બિઠિ, ખ તેહ તણુ ધ તેહનુ, કેઇ-જા ધ ખ. કો, લઇ-જા ખ. લિ ૫૪ ઉપપાતક-ખ હેલા ૫૫ ફેરુ-જા તણુ દહઇ-ખ દિહિ, દશ-ધ. ખ મં રાત, ગોપાલ-હિ ગોવિંદ, હિ તતકાલિ ૫૬ વિનાશ-મ. તે નાશ, ગોપાલ, ધ ભ હારિ

અલવંત સિંહ કેસરી એક, 'યમ' ઉપઇ ગજયૂથ અનેક,
તિમ એક નામ તણું ગોપાલ પાતક પંચ હરેઇ તતકાલ. ૫૭
જેહનઇ શરણિ એક શ્રીરામ, જીહ્વા અગ્રિ વસઇ હરિનામ,
સ્પરશન કરી શકઇ નવિ પાપ, તેહનઇ પશ્યપત્રિ યમ આપ. ૫૮
વદઇ સદા ગોવિંદ ગુણગ્રામ, બિહુ અથવા કરતુ કામ,
સ્પરશન કરી શકઇ નવિ પાપ, તેહનઇ પશ્યપત્રિ યમ આપ. ૫૯
કૃષ્ણકથારત જેહનું ચિત, લજ્જા છાંડી ગાઇ ગીત,
સ્પરશન કરી શકઇ નવિ પાપ, તેહનઇ પશ્યપત્રિ યમ આપ. ૬૦
પાતક જનમ કોડિનાં દહઇ, એક વાર જે વાણી કહઇ,
ઇચ્છા રહિત નામ જગનાથ, પાવક માંહિ પડ્યુ યમ હોય. ૬૧
નામ હરિરૂપ અક્ષર સાર, ભાવ ધરી ભણઇ એક વાર,
મોક્ષમારગ ઉપરે જેણ, કમરા કાછડ બાંધુ તેણ. ૬૨
વિષ્ણુ સદા જે સમરઇ સહી, અધક્ષણ એક વિસારઇ નહી,
બીજા વિધિ નિષેધ છઇ જેહ, સઘલા એહના કિંકર તેહ. ૬૩

---

૫૭ સિંહ–ખ. માહા, ઘ. રાંધ. ૫૮ જેહનઇ૦–કા. જેહનિ વસિ શ્રીરામ; જીહ્વા૦–જા. ગુ મં. જીહ્વા જિહ્ન ન મુકિ નામ; હિ. સ્પર. ૫૯ કા. માં આ કડી નથી. પત્રિ–હિ સિવાયની બીજી બધી પ્રતિ 'પત્ર ' તેહ નઇ૦–મં. પશ્યપત્રિ ન લાગઇ આપ. ૬૦ મં. કૃષ્ણકથા જેહનું જા. ગુ. ૬૧. ૬૧ કોડિ–કા. પ. ક્રોડિ; દહઇ–જા. દહઇ, ખ. નામ–ખ. તણિ; પડ્યુ જા. ધ. પડિઉ; ખ. માં આની પછી ની શ્લોક વધુ છે:–

हरो हरस्य पापानि दुष्टचित्तैरपि स्मृत ।
अनिच्छयापि संस्पृष्टो दहति ये पावक ॥

૬૨ દ્રવ–જા. ખ. દેવે, ધ, દિ; જેણુ–કા. ખ જેહ; કાછડ–કાછડું, કા. કાછડો; કમરા–કા. કમર; બાંધુ–ખ. બાંધ્યુ; તેણુ–કા. ખ. આની પછી અં. શુ મં. મા નીચેનો શ્લોક વધુ છે —

सकृदुच्चरितं येन हरिरित्यक्षरद्वय ।
यद्धपरिकरस्तेन मोक्षाय गमनं प्रति ॥

૬૩ વિષ્ણુ૦–મં. કૃષ્ણકથા જે સમરઇ સદી. એહના–હિ. એના ૧ માં આ કડી નથી. ખ. માં આ ૬૩ મો શ્લોક નથી.

श्लोक

स्मर्तव्यः सततं विष्णुः विस्मर्तव्यो न जातुचित् ।
सर्वे विधिनिषेधाः स्युरेतयोरेव किङ्कराः ॥ १३ ॥

चूपै

યોગક્રિયા શ્રદ્ધાદિક કર્મ, આચરતાં નાનાવિધ ધર્મ;
નૂંન અધિક સકલ મહિમાય, હરિસમરણિ પરિપૂરણ થાઇ. ૬૪

श्लोक

यस्य स्मृत्या च नामोक्त्या तपोयज्ञक्रियादिषु ।
न्यूनं संपूर्णतां याति सद्यो वंदेतमच्युतम् ॥ १४ ॥

चूपै

વલી વચન કહૂં એકાંતિ સકલ પુરાણ તણુ સિદ્ધાન્ત,
વ્રતદાન, તપ, તીરથ સાર સમવડિ નાવઇ નામ મુરારિ. ૬૫

અડયલ.

જેહનઇ હૃદયે વસઇ વનમાલી, તેણઇ પ્રતિજ્ઞા સાચી પાલી,
યમના લેખાની લીહ વાલી, આવાગમનની ખડભડ ટાલી. ૬૬
કહૂં એક શીખામણુ સારી, જુ તહ્મે વાત માનુ અહ્મારી:
જે જન ભણીજઇ ભગત મુરારિ, દૂરિ છાડિજ્યો તે નરનારી. ૬૭

---

૬૪ યોગ-ધ. ખ. યાગ; ક્રિયા-ગુ. દયા ૬૫ વલી-ધ. વલીવલી; તણુ-મં. તણું; સાર-ધ. વારિ; ખ ને મં. મા નીચેનો શ્લોક વધારે છે:

गौकोटिदानं ग्रहणे तु काशी प्रयाग गंगोदक,कल्पवासी।
यज्ञायते मेरुसुवर्णदानं गोविंदनामानी समानी तुल्यं ॥

ઉપલા શ્લોકનુ બીજું પાદ આવું હોવું જોઇએ मकरे प्रयागः हरिकल्पवासी। અડયલ આ. મં. મડયલ, ખ. આદલ. ૬૬ લેખાની-ખ. જોક્ષમની; લીહ-ખ લીટી; આવાગમનની-કા. આવ્યા ગયાની, ખડભડ ટાલી-જા માં આ શબ્દો પડયા છે. ૬૭ ખ. ધ. આ. તહ્મો, ભણીજઇ-આ મં. ખ. ભણીઇ; છાંડિજ્યો-ખ. મં. છાડયો, કા. છાડો, ધ. છાંડજો.

રે યમદૂતા ! તહ્મે વિગૂતા, જુ વૈષ્ણુવની કરશુ ચિંતા,
પાછા વલુ મન માહિ વિમાસી, રાત્ર કરુ યમ આગલિ પાશી." ૬૮

ચઉપૈ

એણી પરિ કથા અનેક અદ્‌ભુતા, ઉત્તર રહિતા કરયા યમદૂતા,
વીઠ્ઠ વાદ, વદયા તેહ તણુઇ, પુહ્‌તા થાનકિ આપાપણુઇ. ૬૯
સાંભલીયુ હરિગણુસંવાદ, અજામેલ ઊપનુ વિખવાદ,
નિંદઇ મનિ યૌવન ધન ધીર, ધિક્ ધિક્ પુત્ર કલત્ર શરીર. ૭૦
અહનિશિ ધ્યાન વિષ્ણુનૂં ધરઇ, શ્રદ્ધા, શમ, દમ, તપ આચરઇ,
તિજ્યૂં કલેવર ગંગાદ્વારિ, અવિચલ પદ પામ્યુ મુરારિ. ૭૧

(વૈષ્ણુવનાં લક્ષણુ)

પૂર્વછાયુ

દૂત ભણુઇઃ " યમ ! સાંભલુ, ઉદ્ધત હરિગણુ ચ્યારિ,
" આજ્ઞા લોપી તહ્મ તણી, અહો મનાવ્યા હારિ. " ૭૨
ધર્મરાજ વલતૂં કહિઃ " વચન અનોપમ એહ,
" હૂં પ્રભુ અવર પુરૂષ તણુ, વિષ્ણુ ભગત નહી જેહ. ૭૩
" વૈષ્ણુવ કેરું આગણું સદા વિવર્જિત પાપ,
" તિહાં મ જાશુ આસના, જુ હિત વાંછુ આપ. " ૭૪

---

૬૮ યમદૂતા-હિ. યમદૂત, ફા. અં. ખ. યમદૂતો; ગુ. જુ દૂત તહ્મો વિગૂત; કરશુ-મા કરિસ્યુ; પાશી-હિ. અં. પાછી, ક઼ા. બેસી. ૬૯ વીઠ્ઠ-મા જીઠ્ઠ; જા. મા બીજું પાદ નથી, વીઠ્ઠ૦-મં. યમગણુ વલ્યા વચનિ તેહતણુઇ, વલ્યા-મં. વાલ્યા; આપાપણુઇ-જા ફ઼ા-હિ. તે આપણિ. ૭૦ મા. સંભલીયુ; વિખવાદ-હિ વિષાદ, આહલાદ; નિંદઇ-મા નંદઇ, ઘ. ખ. નંદિ; મનિ જા નિત, ધન-ખ. સુત. ૭૧ તિજ્યુ-જા તિજૂં, ખ ઘ. તયૂ, અં. ત્યાજ્યો પામ્યુ-હિ. મં. પામીયુ. ૭૨-૭૩ ખ. કિહિ; ફ઼ા એક; તણુ-ફ઼ા. ખ તુ, અવર-ખ. અવરુ, ઘ. અવરિ. ૭૪ આસના-કા આગથી

દૂત ભણઇ: "લક્ષણ કહુ જે જન ભગત મુરારિ,
"કદાચિત જાઊં નહી તેહ તણા ઘર દ્વારિ." ૭૫
ધર્મરાજ સેવકનઇ દિઇ શીખામણ સાર,
લક્ષણ વિષ્ણુ ભગત તણાં બોલસિ કરી વિચાર. ૭૬

ચૂપૈ

સર્વ ભૂતશૂં સમ ચિત્ત ધરઇ, ગુરુ મૈત્રી અનુકંપા કરઇ,
યથાલાભ સંતોષી જેહ, વિષ્ણુભગત નર ભણીઇ તેહ. ૭૭
પરનારી દેખી મન માહી માતા ભગિની પુત્રી સમાહ
સદા વિચાર વિવેકી જેહ, વિષ્ણુભગત નર ભણીઇ તેહ. ૭૮
સત્ય, શૌચ તપ, સંયમ સાર, ક્ષણભંગુર જાણઇ સંસાર,
શમ, દમ, દયા, દાન પર જેહ, વિષ્ણુભગત નર ભણીઇ તેહ. ૭૯
ઇન્દ્રિય તણા ન વાછઇ ભોગ, લાભાલાભ, સંયોગવિયોગ,
હરિષ શોક નવિ આણઇ જેહ, વિષ્ણુભગત નર ભણીઇ તેહ. ૮૦
કામ, ક્રોધ, તૃષ્ણા નવિ કરઇ, શ્રદ્ધા સહિત ધર્મ આચરઇ,
મનિ અહંકાર ધરઇ નવિ જેહ, વિષ્ણુભગત નર ભણીઇ તેહ. ૮૧
પિતાપિતામહ પોષઇ માય, દેવ,વિપ્ર, ગૌ પૂજઈ પાય,
વર્ણાચાર ન છાડઇ જેહ, વિષ્ણુભગત નર ભણીઇ તેહ. ૮૨

---

૭૫ જા. કહિ; ખ મં. કહુ; જાઊં–ગુ. જાએવુ, કા. જાવું. ૭૬ સેવકનઇ–ગુ અં. સેવક પ્રતિ, ખ. અ વલતુ; કહિ–હિ. કહી, ખ. કિહિ; બોલિસિ–ફા. ખ. મં. બોલિશ, આ જા બોલિઇ, ઘ. બોલેસ. આની પછી મં. માં ૯૩મી કડી છે. ૭૭ ભણીઇ હિ ભણીજઇ; ઘ. વૈષ્ણવભક્ત. ૭૮ સમાહ–જા. ભાય, હિ. આ. મં. ભાવ; પરનારી ગુ પરનારીના; મન માંહિ–ગુ. હાવ; વિચાર–ગુ. વિચારી, વિવેકી–હિ. ગુ. વિવેક; ફા. માં આ કડી નથી. ૭૯ જાણઇ–ગુ. દેપી; પર–હિ. તતપર, ખ. તપ; કા માં આ કડી નથી. ૮૦ ખ. ઘ. ગુ. ઇન્દ્રી, કા. ઇન્દ્ર–સંશોધકનો સમજફેર છે. ૮૧ તૃષ્ણા નવિ કરઇ–આટલો ભાગ ફા. માં પડયો છે; ઘ. મા આ કડી નથી, અં. માં ભૂલમા લહીઆએ કડી ૮૪ મી અર્ધી બેવડી લખી છે: ૮૨ પૂજઇ–હિ. ખ. ઘ. પૂજન; છાંડઇ–જા. આ છંડઇ; પિતા૦–ગુ. માતાપિતાનાં પૂજિ પાય, સેવિ સુર બ્રાહ્મણ નિ ગાઇ.

રસના રામનામ ઉચ્ચરઇ, 'તુલસીમંજરિ' મસ્તકિ ધરઇ '
તિલક કરઇ 'હરિચંદન જેહ, વિષ્ણુભગત નર ભણીઇ તેહ.
ભૂધર ભજઇ ભગતિ નવ ભેદ, 'અર્પિત કર્મ ઉદરિ નૈવેદ,
અનંત આભૂષણભૂષિત જેહ, વિષ્ણુભગત નર ભણીઇ તેહ. ૮૪
વિષ્ણુ તણા ગાઇ ગુણગ્રામ, વૈષ્ણવ જનનઇ કરઇ પ્રણામ,
પુરી દ્વારિકા-વલ્લભ જેહ, 'વિષ્ણુભગત નર ભણીઇ તેહ. ૮૫
'વ્રત એકાદશી વૈષ્ણવ મંત્ર, જાણઇ આગમમારગ તંત્ર,
હરિચરણોદક-વલ્લભ જેહ, વિષ્ણુભગત નર ભણીઇ તેહ. ૮૬
ગોપીચંદન, શાલીગ્રામ, અહનિશિ હ્રદિ વસઇ શ્રીરામ,
ગીતા-ગંગાવલ્લભ જેહ, વિષ્ણુભગત નર ભણીઇ તેહ. ૮૭
સાંભલતા ગુણ યાદવ વીર, હુઇ રોમાંચિત સકલ શરીર,
નયનાનંદ ઝરિ જલ જેહ, વિષ્ણુભગત નર ભણીઇ તેહ. ૮૮
વંચદ્રોહ, પરધન નવિ હરઇ, મનસા વાચા પરહિત કરઇ,
પર અપવાદ ન બોલઇ જેહ, વિષ્ણુભગત નર ભણીઇ તેહ. ૮૯
સંગાત સાધુ પુરુષની કરઇ, કૂડ-કપટ-પંચ જ પરહરઇ,
ક્ષમાવંત મન નિર્મલ જેહ, વિષ્ણુભગત નર ભણીઇ તેહ. ૯૦
સદા સકોમલ બોલઇ વયણ, કિહના દોષ ન દેખઇ નયણિ,
સર્વભૂતનઇ વલ્લભ જેહ, વિષ્ણુભગત નર ભણીઇ તેહ. ૯૧

---

૮૩ તિલક૦-ગુ. હરિચરણોદકવલ્લભ જેહ; ફા માં આ કડી નથી. હરિચંદન-આ. હરિચંદનિ. ૮૪ ભેદ-જા. ભેદિ; નૈવેદ-ફા નિવેદ; ભૂષિત-ગુ ભૂષણ જેહ-મં. દેહ. ૮૫ ફા માં આ કડી નથી ૮૬ આગમમારગ-મારગ આતમ; ઘ. માં આ કડી નથી. ૮૭ હ્રદિ-ઘ. રૂદિ, હિ હ્રદ. હ્રદય; અહનિશિ૦-આં. અહનિંશ કરે વિષ્ણુનું ધ્યાન; ગીતા-હિ. [illegible] ગીત ૮૮ હિ. હોઇ [illegible] નિત, રોમાંચિત, જલ-જા. મં. નીર, નંદઇ. ઘ. [illegible] ૮૯ [illegible] આં. બોલ્યો અપવાદ. ૯૦ પંચ-મં. જા. તિલક, જ ઘ. [illegible] એક; તણુ-ફા. જ કિહના-ખ. કિહિના; આ. ૭૨-૭૩ જા. કિહિ. ફા

જે વન વાવઇ તુલશી તેણું, પરહરજે તેહનૂં આંગણૂં,
વિષ્ણુકથા વંચાઇ જિહાં, રખે વિશંસઇ જાઉ તિહાં. ૯૨

વૈષ્ણુવ કેરું કુલ સ્વસ્થાન, માયબાપ બાંધવ સંતાન,
સંગતિ, પ્રીતિ, શયન, વિશ્રામ, દૂત મ લેશુ તેહનૂં નામ. ૯૩

વલીવલી કહૂં શીખામણ ઘણી, દિશિ મ જાશુ વૈષ્ણુવ તણી."
ઇણી પરિ વચન વિચાર અનેક યમિ સેવકનઇ કહ્યુ વિવેક. ૯૪

ભગતવત્સલ ભણીઇ ભગવંત, એકમનાં ઉલગું અનંત,
ઇણઇ દષ્ટાંતિ કહી એ કથા, મુગતિ અજામેલ પામ્યુ યથા. ૯૫

ભગતયોગ કેરુ દેવેશ, લક્ષણ બિધિ કહ્યા ઉપદેશ,
એ કથા જુ આવઇ હૈઇ, એકેકિ સાધનિ છૂટિઇ. ૯૬

પોપટિ યમ વાણી ઉચ્ચરી, હૈયા માંહિ નવ આવઇ હરિ,
વિષ્ણુભગતિ કહિતાં સોહલી, સમ્યક્ પરિ કરતાં દોહિલી. ૯૭

શીખ અવરનઇ દીધી સહી, માહરઇ પોતઇ એકઇ નહી,
ભીમ ભણઇ નવિ જાણૂં વાદ, છૂટસિ વૈષ્ણુવ તણા પ્રસાદ. ૯૮

---

૯૨ તણું-ગુ. તણું; વિશંસઇ-ખ. ધ. મં. વરાંસિ; જાઉ-ધ. જાતા. ૯૩ સંગતિ-ફ્રા. આસન; શયન-આ. સમય, ધ. સ્વજન, કા. સેન. ૯૪ વિચાર અનેક-હિ. કહ્યાં વિચાર, ખ. વિચારૂ અનેક; અનેક-મં. વિવેક; યમિ૦-મં. દૂત ભણાવ્યા યોગ અનેક; કહ્યું-ફ્રા. કહ્યઉ, ધ. ખ. કહુ. ૯૫ ભણીઇ-ગુ. ભણીવિ; ઓલગુ-ફ્રા. ગુ. જા. આ. ઉલગિ; અં. અલગો, કા. સાંભળજો; અનંત-કા. સંત; એ-ગુ. મિ. ૯૬ કહ્યા કા. દિધો, મં. ગુ. કહ્યું; હૈઇ-જા. હૈઇઇ, ખ. ધ. હઇયિ; એકેકિ-હિ. એકેયા, કા. અક્કેક, અં. એકેકે, ખ. એકાએકિ; સાધન-આ. પરશાનિ; છૂટિઇ-હિ. છૂટઇ. ૯૭ પોપટિ-આ. ફ્રા ધ. ખ. પોપટ; હૈયા-જા. હિયડા, ખ. હઇડા; નવ-હિં ન, ખ. જુ; પરિ કરતાં-ગુ. ખ. આચરતાં; હિ. દોહલી. ૯૮ એકઇ-જા ભ. એક, અં. એકે; છૂટસિ-જા. મં. છૂટિસિ. ફ્રા. છૂટેસ, ખ. છૂટૂં, આ. છૂટઇ, ધ. છૂટોસ, અં. છૂટે.

ઇન્દ્રના પાપનો પ્રતિકાર

પૂર્વછાયુ

દક્ષ તણુઇ તપસાં કરી પુત્ર ઊપના જેહ,
નારદઇ વચનઇ કરી, મુગતિ પામિયા તેહ. ૯૯

ચૂપૈ

વિશ્વરુપ પુત્રીસુત જેહ, દેવ પુરોહિત ભણીઇ તેહ,
દીધૂં હિત કહી નઇ ઘણું કવચ શ્રીનારાયણુ તણું. ૧૦૦

પૂર્વછાયુ

ઇન્દ્રિ તેહનુ વધ કરયુ, હત્યા તણુ પ્રતિકાર,
સ્રી, તરુઅર, જલ, મેદિની, આપ્યાં થાનક ચ્યાર. ૧૦૧

ચૂપૈ

ઊપન્નુ વૃત્રાસુર નામ, વાસવશૂં માંડયુ સંગ્રામ,
તેજઅલ ભક્તિ જ્ઞાન અપાર, બોલ્યાં વિવેક વચન વિચાર. ૧૦૨

રાજા ચિત્રકેતુને બોધ

તેહ વધ-પાતક-પ્રતિકાર પૂરવ જન્મકથા અવતાર,
રાજા ચિત્રકેતુ ત્રૈલોક્ય, પુત્ર તણુ તે પામ્યુ શોક. ૧૦૩
આવ્યા રિષિ નારદ અંગિરા, કરયુ વિશોક સકોમલ ગિરા,
જીવ તણા નિજ વચન નિબોધ નારદઇ આપ્યુ વિદ્યાબોધ. ૧૦૪

---

૯૯ ઊપના-જા. ધ. ઉપનુ, ગુ. અં. ઉપનો; વચનઇ-ફા. તપસા. ૧૦૦ પુત્રી-ધ. નિષ્ટરા; ધ. દીધુ; ઘણુ; હિત-જા. દેવ; ઘણું-ફા. ઘણુઉ; કવચ૦ હિ માં આ પાદ પડેલું છે. ૧૦૧ ખ. ધ. કરે; હત્યા તણુ; જા. ફા. ગુ. હત્યાનુ; આપ્યાં ખ. કીધા એ; હિ મં. ચ્યારિ. ૧૦૨ ઊપન્નુ-જા. ઉત્પન્નુ; તેજ-હિ. સિવાયની બીજી પ્રતિઓમાં 'તેહ'; ભક્તિ-મા. ભગતિઇ; જ્ઞાન-ફા. મા. ધ્યાન. ૧૦૩ અવતાર-હિ. અપાર; પામ્યુ-ફા. પામ્યઉ, જા. પાલિ ૧૦૪ કરયુ-ફા. કરયઉ, ધ. કરુ, ખ. કરાં, કીધુ; સકોમલ-ખ. વિચેષિ; નારદઇ-ગુ નારદિ કથા કહી પ્રબોધ; બોધ-ફા. વિદ્યાપ્રતિબોધ.

સંકર્ષણુદર્શનિ આલ્હાદ, તેહનઇ કીધુ બહુ પ્રસાદ,
આપી વિદ્યા પરમા બુધિ, ચોડઇ કાલિ પામ્યુ સિધિ. ૧૦૫
એક વાર પુહતુ કૈલાશ, હસિયુ દેખી લીલવિલાસ,
પારવતીનઇ શાપઇ કરી, પામ્યુ યોનિ તે આસુરી, ૧૦૬
ઉતપતિ દિતિનઇ ઉદરિ નિવાસ મરુતગણુ ઉગણપંચાશ,
પતિ પૂછયા કશ્યપ ભગવાન, કહીયૂં સુવ્રત વચન વિધાન. ૧૦૭
ભીમ ભણુઇ સાંભલનાં એહ, અતિ ઘણુ પાતિક છૂટઇ તેહ,
છઠિ સુધિ વચન વિખ્યાત એતલઇ કલા પુહુતી સાત. ૧૦૮
ઇતિ શ્રી વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિતા હરિલીલા સોલ
કલામાં સપ્તમી સમાપ્તા ।



કલા ૮ મી

પ્રહ્લાદ આખ્યાન

પૂર્વછાયુ

સપ્તમઇ પ્રહ્લાદનુ ભક્તિયોગ ભગવાન,
હિરણ્યકશિપુ રખિ મારીઉ બોલિશી તેહ આખ્યાન. ૧

---

૧૦૫ સંકર્ષણુ-જા. સંકર્પણિ; દર્શનિ-હિ. મા. સિવાયની બીજીમાં 'દર્શન'; બહુ-ગુ. બહુત; પરમા-હિ. પામી, કા. પરમાર્થ; ખ. ધ. ચોડિ; પામ્યું. હિ. પામીયુ, પામીઉ, ધ. પામયુ; સિદ્ધિ-જા. ઘ. શુદ્ધિ. ૧૦૬ પુહુતુ-જા. ગુ. પુહુતા; કૈલાશ-જા. ફા. કૈલાશિ; હસિયુ-ગુ. હસિયા. ૧૦૭ ઉદરિ-કા ખ. ઉદર, અં. ઉદરે; પૂછયા-ખ. પૂછિ, મં. પૂછયુ; કહીયૂં૦-ફા. સાભલિ રે તૂં આતમજ્ઞાન. ૧૦૮ ઘણુ-ખ. ઘણા, ગુ. ઘન; વિખ્યાત-હિ. મા. વિક્ષાત. ઇતિશ્રી-હિ. માં—ભીમવિરચિત, વિષ્ણુપુરાણે હરિ—છે. પણ મં. કા. ફા. માં "વિષ્ણુપુરાણે" નથી, ધ. જા. ઇતિશ્રી ભાગવતી કથા હરિલીલા૦; મં. હરિલીલામાં ભીમવિરચિતે કલાગ્રંથે ભાગવતે ષષ્ઠ સ્કંધે કલા સપ્ત સમાપ્તા સંખ્યા ચૂપૈ ૮૨; પૂર્વછાયા ૨૪; મડયલ ૭; શ્લોક ૧૭; એવં ૧૨૬. મં. માં ચોપૈ જોઇએ, કારણુ તેની ૬૫ મી (જે ૯૨ છે) કડી બેવડાઇ છે. તેમ શ્લોકની સંખ્યા લહીયાએ ભૂલથી ત્રણુ વધુ મૂકી છે.

વધ દેખી શિશુપાલનુ રાય યુધિષ્ઠર વાન,
મુનિવર નારદ પૂછિઆઃ " કુહુ વૃત્તાંત એ તાત ! " ૨
નારદ ભણઇઃ " કથા કુહુ, સુણુ યુધિષ્ઠિર રાય !
" કૃષ્ણશરણ એ પામિઉ તેહ તણુ મહિ માય. " ૩

ચૂપૈ

એક વાર સનકાદિક ચ્યાર, તે પુહુતા વૈકુંઠ મઝાર,
જાતાં વારયા મુનિ સંતાપ, જયવિજયનઇ દીધુ શાપ. ૪
રિષિ વિનવ્યા ભાવિ મનિ ધરી, તે ઉપરિ અનુકંપા કરી,
પામશુ હરિપદવિશ્રામ ત્રીજિ જન્મિ તમ્હારૂં ઠામ.

પૂર્વછાયુ

હિરણ્યકશ્યપુ, હિરણ્યાક્ષનુ પ્રથમઇ જન્મ ભૂપાલ:
બીજઇ રાવણ, કુંભકરણ; દંતવક્ત્ર, શિશુપાલ. ૬
વધ દેખી હિરણ્યાક્ષનુ, માતા પામી શોક,
પુત્ર વચન બહુ બોલિયાં, કીધુ તેહ વિશોક. ૭

ચૂપૈ

હિરણ્યકશિપુ મનિ કરી વિચાર, તપ માંડયુ અતિ ઉગ્ર અપાર,
રહિ નિરંજન વન મઝારિ, તજ્યૂં અણ્ફલ ભોજન વારિ.
ઇમ કરતાં દિન હૂઆ ઘણા, ત્વચ, નખ, કેશ ગયા શિર તણા,
બ્રહ્મા આવ્યા અંતરિ ધ્યાનિ, તુઠાઃ " વછ ! માગિ વરદાન. "

કડી ૮ મી

૨ રાય–જા. રાઉ ક્રૃ.મં. સુખિ, ખ સુણય, એ–જા પદ, ફ્ર. જે; પામીય ધ. પામયુ ૪. હિ ચ્યા.રિ. કડી ૪ થી ૭ અં. માં નથી. વારયા–જા ગુ વારયુ, ખ. ધ. વારા; મુનિ–હિ મન, ફ્રા ખ. મનિ. ૫ ધ. ઉપરિ હિ. પામિશુ; જા પામ્યેસુ, મા પામિસ્યુ, ફ્રા. પામેશુ, ખ પામશુ, ધ પામેશ, ક્રા પામિસ. ૬ હિ હિરણ્યાક્ષનુ, પ્રથમઇ–ગુ પિહિલી; દંતવક્ત્ર મં.મા હિ. દંત વ્યાપવક્ત્ર. ૭ કીધુ–જા મા. કીધી; તેહ૦–ખ. તેહનુ નવિ શોક; વિશોક–ગુ. વિશેષ. ૮ માંડયુ–ફ્ર. માંડયઉ; હિ. અપારિ, તજ્યું ધ. તર્યું. ૯ હિ [illegible] તુઠા–જા. મા. ખ. તુઠ, ફ્રા તુઠઉ

"ધરિ, બાહરિ, નભ ધરા મઝારિ, દેવ અસુર, પન્નગ, નરનારિ,
"સૂકઇ, નીલઇ, દિવસ ન રાત્રિ, મુઝનઇ મરણ ન આવઈ તાત!" ૧૦

માગ્યૂં તે આપ્યૂં વરદાન, બ્રહ્મા હુઆ અંતર્ધ્યાન,
હિરણ્યકશિપું હરષિત આવિયુ, વેગિ મેલાવુ મેલિઉ. ૧૧

કોપ કરી ચાલ્યુ અસુરેન્દ્રઃ "યુદ્ધ કરી નઇ જિતુ ઇન્દ્ર."
કાઢયા દેવ ધરી નઇ કંઠિ, નાઠા તેહ ગયા વૈકુંઠિ. ૧૨

કેશવ નઇ કીધુ પ્રણામ, કર જોડી વિનવિયા સ્વામિઃ
"હિરણ્યકશિપુ પરભવ્યા અપાર, "રાખિ, રાખિ હો વિશ્વાધાર!" ૧૩

વિષ્ણુ ભણઇઃ "દેવા! સાંભલુ; કરેશ કાજ, તહ્મે પાછા વલુ,
"સંતદ્વેષ આણશિ યદા, પાપી મરણ પામશિ તદા." ૧૪

હિરણ્યકશિપુ કેરું બલ બહૂ, મારી હારિ મનાવ્યા સહૂ,
જિતા સુર, નર, પન્નગ લોક, પાલઇ રાજ તણું ત્રિલોક. ૧૫

સુત પ્રહ્લાદ વડુ તેહ તણઇ, ગુરના પુત્ર કહિ તે ભણઇ,
પિતા પ્રશંસી પૂછઇ વાતઃ "શૂં શૂં ભણિયુ કહિનઇ તાત!" ૧૬

વલતૂં વચન કહિ પ્રહ્લાદઃ "કરી ન જાણું કૂડુ વાદ;
"હરિનૂં નામ ન મૂકૂં ઘડી, સાચી વિદ્યા એ આવડી. ૧૭

---

૧૦ નભ–જા. મં નગ, ગુ નવિ, હિ. અસુરનઇ પન્નગનારિ; દેવ–ખ. દૈત્ય. ૧૧ માગ્યૂં૦–ધ. "માગુ તે આપુ વરદાન" હિ હોઆ; હિ. અંતર્ધ્યાન. આવીયુ–ગુ. ઉઠીઉ. ૧૨ કાઢયા–ગુ. નાક્ષા; ગયા–કા. પોહોત્યા. ૧૩ હિ અપારિ. ૧૪ કરેશ–જા. મા. ફા. કરયોસ, ધ. કરોસ; દેવા–ખ. દેવો; સંત–કા. સુતશુ; આણશિ–જા. મા આણિશિ, મા. કરિશિ, ગુ. જા. ખ. ધ કરિસ; હિ પામિશિ ૧૫ ખ. ધ. પાલિ; મનાવ્યા. મનાવ્યૂં, હિ. ગુ ધ. મનાવ્યું; ૧૬ ખ કનિ, કા કહણ; હિ ભણીયૂં; અં. ખ. ભણીયા, કહિ–જા. ગુ. કહુ, ધ કિહિ. ૧૭ કહિ–મં. નિલઇ; ધ. કિહિ, વચનૂં૦ ખ લિખિ લિખિવાઇ પીતા સૂણઇ વાત, રૂચિ નહી મઝ મીઠી વાત; મૂકું–ખ. મેહેલૂં.

" કથાશ્રવણ, હરિકીર્તન સાર, સ્મરણ ભજિવા તણા પ્રકાર,
" અર્ચન, વંદન, સેવાભેદ, સખ્યપણૂં, આતમનિવેદ. ૧૮
" નવ વિધિ ભક્તિ તણી મુરાર, સઘલા ભણવા માહિં સાર,
" સાંભલિ સાચૂં બોલૂં તાત ! ગમઇ નહી મુઝ બીજિ વાત." ૧૯
પિતા ભણઇ: "રે સુત ! નિર્ગુણ, તુઝનઇ શીખ દિ છિ કુવણ ?"
" હૂં વાઢૂં જેહશૂં સંગ્રામ, તૂં કાં લેઇ તેહનૂં નામ ?" ૨૦
પુત્ર પિતાનઇ વલતૂં વદઇ: "વિષ્ણુ વસિ સવ કિહિનિં રિદઇ,
" અંતરયામી રૂપઇ રહઇ, મુઝનઇ તે શીખામણ કહઇ. ૨૧

શ્લોક

शास्ता विष्णुरशेषस्य जगतो यो हृदि स्थितः।
तमृते परमात्मानं तात कः केन शिष्यते ॥ १ ॥

ચૂપૈ

અસુર ભણઇ: "રે નિષ્ઠુર પુત્ર ! તૂં અવતરિઉ માહરૂ શત્રુ,
" પિતાવચન મન માહિ ન ધરઇ, વિરી તણુ પક્ષ આસરઇ." ૨૨
" વ્રત, દાન, તપ, તીરથ બહૂ, પુસ્તક પોથાં ચોથાં સહૂ,
" મુક્તિ સંપદા વાછિશિ તાત ! ભણિ ગોવિંદ ગોવિંદ દિનરાત્રિ." ૨૩

---

૧૮ સ્મરણ–અં. શરણિ; ભજવા–ખ ભજિવા, ગુ ભજેવા, ઘ. ભણવા; સેવા–ગુ. પૂજા; ભેદ–ખ. ભેવ; સખ્યપણૂં–ખ. શીખ્યપણું, ઘ. જા. ગુ. સાક્ષપણું. ૧૯ ગમઇ–હિ. સિવાય બધી પ્રતિમાં 'રૂચઇ' કે 'રૂચિ'; બીજિ હિ. કુડિ આના પછી પ્રા. ઘ. માં આ શ્લોક વધારાનો છે: श्रवणे कीर्तनं विष्णोः स्मरणं पादसेवनं। अर्चनं वंदनं दास्यं साक्ष आत्मनिवेदनम् ॥ ૨૦ નિર્ગુણ–જા. નિઘ્રુણ; કા. નિરધંણ; નઇશીખ–ઘ. ખ. શીખામણ; લેઇ–હિ લેઇ, ખ. લ્યું છું. ૨૧ પિતાનઇ–પ્રા. કા. પિતાશું; –ખ. સાંપઇ; ખ. ઘ. युक्तो यो हृदयस्थितः। ૨૨ આસરઇ–ગુ ા, કા. અણુસરિ, અં. ગુ. અનુસરે ૨૩ વાંછિશિ–અં. વાંછ્શી; જા. જા. ાંછિસ, ખ. વાંછિ, ઘ. વાંછઇ;–દિન–હિ દિવસનઇ. શ્લોક पद जा. प्रा २८.

श्लोक

कि तात वेदागमशास्त्रचिन्तनै-
स्तीर्थैः समस्तैरपि किं प्रयोजनम् ।
यथात्मनो वाञ्छसि मुक्तिसंपदां
गोविन्द गोविन्द इति स्फुटं वद ॥ १९ ॥

ચૂપૈ

હિરણ્યકશિપુ રોસઇ પ્રશઇ, હોડ મિહુ દાતેશૂં ગ્રસઇ;
તેડયા સેવક કીધુ સાદઃ " ગાહુ તાડુ એ પ્રહ્લાદ. " ૨૪
વચન સુણી લેઇ ચાલ્યા તેહ, ગિરિ, ગહ્વરિ, જલિ નાખ્યુ એહ,
વૃક્ષ, શલા, અસિ, મુદ્દગર-માર, પીડા નવિ ઉપજઇ લગાર. ૨૫
પરિભવ સિંહ. મહિષ, ગજ, વ્યાલ, વિષ હાલાહલ, પાવક ઝાલ,
ભેદઇ નહિ વજ્રમઇ અંગ, રક્ષા કરઇ સ્વામી શ્રીરંગ. ૨૬

શ્લોક

अरिर्मित्रं, विष पथ्य, अधर्मो धर्मतां व्रजेत् ।
त्वयि तुष्टे जगन्नाथ! विपरीते विपर्यय- ॥

ચૂપૈ

પાછુ આવ્યુ રાજદુવારિ, સેવક ભણઇ "સ્વામી અવધારિ,
" અનેક પરિ દૂહવિઉ સહી, એહનઇ ટાઢી લાગઇ નહી " ૨૭

---

૨૪ હિ રોસિઉં-હિ આ ધગિંઇ,-દા અં ઉચ્ગે, હિ એહુ. પ્રસઇ-હિ. સિવાયની બીજી પ્રતિઓમા ' ડસઇ, ' ગાહુ-ખ ગાહિ, ફા ગાહડઉ; તાડુ-હિ તાડચુ, ફા તાડઉ ૨૫ ચાલ્યા-આ. આવ્યા, એહ-હિ લેય. ૨૬ સિહ-ત્તન ફા સહિ, ખ સંધ; વ્યાલ-હિ ઝાવ, શ્રીરંગ હિ શ્રીગોવિંદ, દા ગોવિંદ ૨૭ ફા પાછઉ, ખ તા દૂહવ્યુ, ઘ દૂહવ્યુ, ગુ. દુખ્યીક, દા દૂખ્યો, દુવારી-ખ દુયાર.

ગુરૂના પુત્ર વિચક્ષણ જેહ, શુંડામરક બોલાવ્યા બેહ,
વળી ભણિવા નઇ મૂક્યુ તેહ: "રાજનીતિ ભણાવુ એહ." ૨૮

મોટુ ગર્જ્યુ એક મુકુંદ, ભવભયભંજન શ્રીગોવિંદ,
તેહની નીતિ ભણઇ પ્રહ્લાદ, છાડ્યુ બીજુ મિથ્યા વાદ. ૨૯

હરિ, પુરૂષોત્તમ, પરમાનંદ, કેશવ, કૃષ્ણ, મુરારિ, મુકુંદ,
સત્ય, સનાતન, રાઘવ, રામ, જિહ્વા જપઇ ગોવિંદ ગુણગ્રામ ૩૦

એક વાર સૂતી નેશાલ, તેડ્યા સરવા નાહના બાલ:
"અહિનિશ ધ્યાઉ શ્રીગોપાલ, બીજૂં ભણવૂં આલપંપાલ." ૩૧

વચના બાલક બોલઇ સાર: 'સિદ્ધાવર્ણ સૂત્ર વિચાર,
ભેદ જાણિવા સ્વર વ્યંજન, અહો ભાગું અક્ષર બાવન." ૩૨

ભણઇ પ્રહ્લાદ: "અછઇ એક સૂત્ર, તહ્મો ભણુ છુ તે કસૂત્ર,
"સિદ્ધો વર્ણ વ્યાપક નિર્વાણ, ક્ષરઇ નહી તેહ અક્ષર જાણિ. ૩૩

"નારદ તણા વચન છઇ જેહ, સુણુ ઉપદેશ કહું હું તેહ.
"બાલપણઇ સેવુ દેવેશ, વિષયા વ્યાપઇ યૌવન વેષ. ૩૪

"વાઢિ પુત્ર-કલત્ર-સંયોગ, મિત્ર, પશુ, ધન, નાના ભોગ,
"રાગ, દ્વેષ, તૃષ્ણા, અહંકાર, મચ્છર, દરિયા, મરણ અપાર, ૩૫

૨૮ મુક્યુ ક્રા મૂક્યુ, ભણિવા-દ્વિ. મં ભણવા, પ્ર. ભણેવા, ભણાવુ-દ્વિ ભણાવ્યુ. ૨૯. ધ, મોર, મુકુંદ-દ્વિ મુકુંદ: શ્રીગોવિંદ-ખ ઘ. પરમાનંદ; ખ છાંડી, બીજુ પ્ર. ક્રુ. મિથ્યા-પ્ર. ક્રા મં વિષા ૩ દ્વિ. ક્ર. મિત્રાવની બીજી બધી પ્રતિઓમા આ કડી નથી. ૩૧ ભણવૂં આ ભણિવૂ: બીજૂં-દ્ત માં આ પાઠ પડતું છે ૩૨. વચના-દ્ત વચનૂ દ્વિ. ઘ બોલવા, ભેદ-કા ભેદ, ભાગું-ગુ ભાગુ. ૩૩. અછઇ-કા સુણો રે તે કસૂત્ર-ગુ એક જ સૂત્ર, ક્ર. કોણ સૂત્ર ૩૪ તણા-ખ. ના દ્વિ વચ.. છે બપિ-ક્રુ. ખ. વ્યાપે, કા ન વ્યાપે. ૩૫ વાઢિ દ્રા વાઢર દરિયા-મ દર્પ; મં-દ્વિ મરિયા, ક્ર. મુખ.

" કામ, ક્રોધ, મદ લોભ વિશાન, આશામધન માયાજાલ,
' મસ્તકિ કુટંબ તણું નિત્ય ભાર, ચિંતાવ્ય કુવ ગૃહવ્યાપાર ૩૬

" વિષ્ણુવાર્તા નવિ સાભલઇ, મન માકડ દિહુ દિશિ ફિરઇ,
" છાડી જાઇ યૌવન વેશ, પૃઠિ જરા કરઇ પરવેશ ૩૭

" જરા શાકિની દોષ અગાધિ, જમની આવઇ સરરી વ્યાધિ,
" ઇન્દ્રી વિકલ સકલ ગતિ રહી, બુદ્ધિમલ તેજ પરાક્રમ નહી ૩૮

" ઢીલી ત્વચા, લીલરી વલિ, મસ્તક કંપઇ, આવિ મિંઠૂ ગલઇ,
' ડસણ રહિત મુખ, જર્જર ગાત્ર, શોક મોહ પીડઇ દિનગતિ ૩૯

" પુત્ર કલત્ર નવિ આદર કરઇ, બેઠિુ પરહુંશ પેટ જ ભરઇ,
" ભૂખ્યા તરશા નહી સભાલ, લજ્જા રહિત યથા ગૃહપાલ ૪૦

" સગા સબધી મૂકઇ સાથ, ગરઠુ બલદ યમ કાઢી નાથ,
" ત્રુહિ જાણુઇ ૬ ઘરધણી, મનિ વલગી મમતા પાપિણી ૪૧

" કાલ પુહુતઇ પામઇ મરણ, યમયાતના, વની અવતરણ,
" યૌવન જરા, મરણ, ભવપાશ, વલી અધોમુખિ ઉદરનિવાસ. ૪૨

---

૩૬ મસ્તકિ૦ જા મા આ પાદ પડેલુ છે નિત્ય હિ સિવાયની બધી પ્રતિઓમા 'બહુ', ગૃહ ઘ ગૃહિ ૩૭ માકડ જા –માંકડી સાભલ૦ જા આ મ સાભરઇ, ખ સાભરિ, ઘ સભારિ, કા અ સાભરે, દિહુ–ખ મ'. દુહુ, ઘ દોહો, ૩૮ જમલી૦–શુ તેહને અધ ક્ષણ નહિ સમાધિ વિકલ–કા હીનબલ ૩૯ વલી કા ગાલ, લીલરી–શુ લીલરડી, કા નિવરીયા શુ, કાપિ આવિ૦ શુ આપેઆપે બેહુ ગતિ ડસણ–અ ખ દશન. મ કા દર ગત,ઘ ફા દર્શન–પણ તે ભૂલ છે પીડઇ હિ પીડિત ૪૦ કરઇ–ખ ફા ઘ કરિ, ભરિ, હિ બિઠુ ફા બીડઉ, પરહુશ ફા આ પરવસિ, જા. પરભવ, મં પરમ હંસ, શુ ભરહંસ, અં પરવર, જ–ઘ જા મા નથી, યથા–કા થથા, ૪૧ સાથ હિ આરા,ગરઠુ–આ ગરડુ, ઘ નરઢા, ફા ગરડઉ યમ જા આ ખ યથા, કાઢી નાથ જા આ કીનાશ, મનિ–ઘ માતા ૪૨ ભવપાશ મં. ભયપાશ, અધોમુખિ–શુ વિશેષ

" સ્વર્ગ ધરા પુનરપિ પાતાલ, જાણે રહેંટ તણી ઘટમાલ,
' એણી પરિ દેશ ફિરંત અપાર, ભવસાગર નવિ પામઇ પાર. ૪૩
" સાચી વાત તે સાભલુ સહી વિષ્ણુ વિના છૂટીજઇ નહી,
" ક્ષણભગુર એ અસ્થિર દેહ, સેવુ નિત્ય આતમા છઇ જેહ ૪૪
" એક સદોદિત સર્વાવાસ, સત, સનાતન, સ્વય પ્રકાશ,
" અનત, અતરયામી હરિ, બીજિ વિદ્યા મૂકુ પરહરી " ૪૫
એણી પરિ વચન વિવેક વિચાર, હરિ ઉલગવા તણુ પ્રકાર,
દયા કરી નઇ દીધી શીખ, સઘલા કીધા આપ સરીખ ૪૬
આવ્યુ ગુરુ, દીઠુ પ્રહ્લાદ, કરતુ વિષ્ણુ-કથા-સવાદ,
મન માહિ વિમાસણ થઇ, પગની જ્વાલા મસ્તકિ ગઇ. ૪૭
" અરે ! કુબુદ્ધિ ! હઇ કરયૂ, તિં એકિ વિણુકઈ નવિ સરયૂ
" વિષ્ણુમાહી સઘલી નેસાન " રોમ ભરી નઇ દીધી ગાલ ૪૮
લેઇ ચાલ્યુ બિ બાહઇ ધરી, રાન રાઇ આગલિ જઇ કરી,
પૂર્વકથા તણી પરિ કહી " શીખ અમારી માનઇ નહી." ૪૯
હિરણ્યકશિપુ કહઇ " રે દુષ્ટ માહારુ ભય નહી પાપિષ્ટ !
' કિ ટાનૂ તૂ બલઇ એ બાલ ! મરણ તણુ હુઇ આવ્યુ કાલ." ૫૦

૪૩ તેણે જ ઘણા રહેંટ-વ અરહટ, ક રહેટ, ઘટમાલ-આ ઘડિ-યાલ ખ ઘમાલ, ગુ ઘમમ ફિરઇ ત ફરયુ પાનિ ગુ લાસે ૪૪ સાભલુ હિ માતનિ ફ સાભલિજે હિ મ છટીઇ-ગુ છૂટીયે ફ છૂટે । અસ્થિર ગુ અથેર ૪૫ એક ત એ ૪૬ ઉલગવા ગુ. ઉલગ કરવા, તણ-ફ તણુ ૪૭ આવ્યુ-આ ફ ત ખ સ આવ્યા દીઠુ ફ દીઠ થઇ સ ખ થૈ, ત ઘ ા પગની-હિ પગ તણી વિમાસણ-મ ચિતા અતિ મસ્તકિ-મ માથિ ૪૮ આ તઇ, ખ તિ, હિ તિ વિણુકઇ-હિ વિણુકિ ગુ વિણકિએ, ફ વિણુસિ, ખ વિણુકિ, ઘ ઓપકિ ફ સરયૂ ૪૯ કહી-હિ ત આ કહી ૫૦ ટાનૂ-ત આ ટાલનુ, ગુ ટાલનુ, ખ મારકૂ તૂ હિ તુઝ ક તુઝ બાલ । જ ગુ ઘ આણિ, [illegible]-ત ૫૬ ફ ગુરુ, ગુ પુઇત

ભણુઇ પ્રહ્લાદ કહૂં એક વાત " દુઃખ કેરું કારણુ મન તાત '
" અંતરયામી માહારુ સ્વામિ, ભય તણુ તેણિ રુંધ્યુ ઠામ." ૫૧
હિરણ્ય –" પુત્ર ! કરઇ છઇ કૂડૂ ભાવ, સાપિ ખાધુ આકિલિ ચાવિ,
" બિહુ રહિશિ તાહરુ સ્વામિ, હૂં હવડા ટાલશિ તુઝ ઠામ" ૫૨
ભણુઇ પ્રહ્લાદઃ " પિતા ! અવધારિં કાલ સર્પ કહીઇ સંસાર,
" તે તુઝ નઇ મૂકિશિ નહી હરિ ઉલગિ, યિમ છૂટઇ સહી " ૫૩
એણિ વચનિ ઊપનુ વિષવાદ, ક્રોધ કરી સાચુ પ્રહ્લાદ,
વધ કરિવા કીધુ પ્રારંભ, બાંધ્યુ લેઇ સરિસુ થંભિ ૫૪
હિરણ્ય –" કિહા તાહારુ સ્વામી પ્રહ્લાદ ! ગાઢિ કરિ નઇ તેહનઇ સાદ,
" કટકા સહસ્ર કરેશિ તુજ દેહ, દેખિશિ આડુ થાતુ તેહ." ૫૫
પ્રહ્લાદ –" મ્હારુ સ્વામિ જે મઇ કહ્યુ, સ્થાવર જંગમ વ્યાપી રહ્યુ,
" સાચૂ વચન કહૂં વલી એહ, સ્તંભ માહિ બઇઠુ છઇ તેહ ૫૬
" भूतानि विष्णुर्भुवनानि विष्णु-
र्गृहाणि विष्णुर्हि वनानि विष्णुः ॥
रात्रौ दिवा स्त्रीपुरुषेषु विष्णुः
यदस्ति नास्तीति तदेव विष्णु " ॥ ५ ॥

---

૫૧ દુખ–મ ભય, તાત–હિ તાપ ૫૨ કરઇ છઇ ગ્મા કરુ છુ હિ ચાવિ, મ રહિશિ જા ગ્મા રહશિ, મ રિહઇશઇ, ટાલશિ–સ ટાળવૂં, ગ્મા ઘ ટાળ્યો, સ ખ ફેડેશ, ગુ ફેડસિ, મ ટાલેશ, ક્ષા ગાલેશિ કડી ૫૩ ખ સંસાર–ગુ સમારિ, તુઝનઇ–ગુ તિતમનિ મુકિશિ સ્ટ. ક્ષા ખ મૂક્સિ, જા મ મૂકસઇ, મૂકેશિ, છૂટઇ–ગ્મા ખ છૂટુ, ગ્મ છૂટો ઉલગિ કા ઓળખ ૫૪ વિવાદ મ વિવાદ, ક્રોધ–જા ક્રોપિ, કરિવા–હિ સિવાય બાકી પ્રતિઓમા ' કરવા ', હિ બાધુ હિ ઘ થંભિ, ગુ મા ચોથું પાદ નથી ૫૫ કિહા૦–ગુ મા આ પાદ નથી, કરેશિ–ઘ કરુ, ગ્મા કરિસ, ખ મં ્રેશ, જા કરસુ, કા કરોસ, દેખિશિ–જા ઘ દેખુસ, સ દેષસિ, ખ દેખેશ માતુ ખ મારિ ૫૬ સ્થાવર–ઘ. મા આ કડી નથી ઘ મા આ શ્લોક ૫૭ મી કડી પછી છે. શ્લો. ५ गृहाणि–म. गहनानि ।

ચૂપૈ

હિરણ્ય –" તાહારુ સ્વામી સમન અપાર, જાણશઈ જુ કરશઈ સાર,
" તેડિ તેડિ, ટાનઈ દુખસાન, જમની ખુસદ જમનુ ગાન" ૫૭
ઉઠયુ અસુર કંપીનઈ ક્રોધ, રાતા લોચન બલવંત યોધ,
વજ્ર સરખૂ કાઢ્યૂ અસિ, વેગિ ઉપરિ આવ્યુ ધશી. ૫૮
મનસા હરિ ધ્યાઈ પ્રહ્લાદ " સ્વામી ' મુઝનઈ કરુ પ્રસાદ,
" બિરદ તહ્મારુ સાચૂ સહી, વિષ્ણુભગત સીદાઈ નહી ૫૯

શ્લોક

प्रतिज्ञा तव गोविन्द मद्भक्तो नावसीदति ।
इति सस्मृत्य सस्मृत्य प्राणान्सधारयाम्यहम् ॥

ચૂપૈ

શ્રીપતિ સેવકવાણી સુણી, પ્રતિજ્ઞા પાની આપણી
સ્તંભ ફોડી નીસરિયા હરિ, પ્રગટ્યૂ રુપ પુરુષ કેસરી ૬૦
શ્રી નરસિંહ કોપિ ધડહડઈ, મંદિર કોટ કોસીસાં પડઈ,
ગર્જિત કરિ અગાધ અહ, દેવ અસુર દલ નાઠૂં સહ. ૬૧
ગંભીર, છુરા સરીખૂ વયણ, જ્વલિત પાવક બિહુ નયણ,
કર નખ સટા ક્રમણ વિકરાલ, હિરણ્યકશિપુ જાણ્યૂ કાલ ૬૨

રાક્ષસ અસુર તણા મન માહિ, નાઠા હરિણ તણી પરિ ચાહી,
ઝડપી નઈ લીધુ જગનાથિ, ચડ્યુ કપોત શીચાણા હાથિ ૬૩

---

૫૭ હિ અપારિ ન્સરશઈ-આ શિલિ, તેડિ તેડિ-સ આ, ફા તેડિ તેડ ૫૮ કંપીનઈ-ભ ખ કા મ ધરીનઈ, ફા સ ધ આ કરીના ખ ધ સરીખુ કાઢુ ૫૯ મનસા હરિ-સ ધ ફા શુ આ મન માહિ ધ્યાઈ શુ ફા, ધ ધ્યાન ખ ધ્યચ કા મા આ કરી નથી ધ મા આ શ્લોક નથી ૬૨ જ્વલિત-આ સ ધ જ્વલતુ ખ જલતુ, ફા ભ જ્વલતા હિ વિકરાલ ૬૩ નાઠા-શુ આ ફા ધ અ નાઠા, ભ નાઈ, આ નાઠુ નાઠા૦-કા ભવાયન તણો કરે ઉપાય ચાહિ હિ ભ ધ મ જીવ, ચડ્યુ ફા ચડયઉ, ભ ચડ્, ધ ચડ્ડુ, ખ ચડ્યુ

લેઇ ઉત્સંગિ, પાડ્યુ તેહ, નખિ વિલૂર્યુ સઘલુ દેહ,
પીધૂં રુધિર, ફાડિયૂં પેટ, ખોલા થિકુ લિઇ નાખ્યુ હેઠ. ૬૪
સહૂ સંધાણુ જૂજૂઆં કરયા, આમ, મેદ, કાલિજ કાઢિયા,
ગલા માહિ ઘાતી અંત્રાલિ, સોહઇ યથા કમલની માલ. ૬૫

પૂર્વછાયુ

વપુ દેખીનઇ સિંહનૂં, મુનિવર, સુર, નર, નારિ,
કોઇ ન આવઇ આસના, ઉગ્ર રુપ અપાર, ૬૬
દેવ ભણઇ: "શ્રી! સાંભલુ' સતોષુ હરિ ભૂપ."
કહિ કમલાઃ "હૂં કિમ કરું? બીહૂં એહના રુપ" ૬૭
"શ્રી નરહરિ! કોપ ત્યજુ, સ્વામી! કરુ પ્રસાદ,"
કર જોડી નઇ વિનવઇ, સ્તવન કરઇ પ્રહ્લાદ. ૬૮

પ્રહ્લાદનું સ્તવન

રાગ દેશાખ ગીત

"ત્વં હરિ એક સનાતન, ભક્તવત્સલ ભગવંત હો,
સર્વભૂત નઇ હૃદિ વસઇ, અંતર્યામી અનંત હો," ધ્રુવપદ (૧)
કરજોડી પ્રહ્લાદ ભણઇ: "કરુણાનિધિ! નરસિંહ! દેવ હો
સચરાચરિ દેખૂં તહ્મ રુપ ભક્તકારણિ અવતાર ધરશિ હો
કર જોડી પ્રહ્લાદ ભણઇ (૨)

---

૬૪ ઉત્સંગિ શુ ઉછંગે, પાડ્યુ હિ પાડીઉ, હિ ફાડીઉ, હિ હેઠિ ખ હેઠય ૬૫ જૂજૂઆ-આ સ ફ઼ા ઘ શુ મં જુજુઉં, કરયા-આ મ ફ઼ા શુ કીઆ, ઘ કરુ, ખ કીધાં, કાઢીઆ-આ સ ફ઼ા ઘ મ શુ કાઢીઉ, અંત્રાલિ-શુ હિ અંત્રાણિ ૬૬ નૂ-જા તણું આસના-જા આસણ્ આની પછી મ મા એક કડી વધુ છે-"સહુ વિચારઇ સહી, કિમ ઉતરશિ કોપ, શ્રીકમલા જાણઇ ઘણું કરવા કથ વિકોપ" ૬૭ કહિ-ફ઼ા ખ સ ઘ ...હિ, કિમ ખ શૂ ૬૮ નરહરિ ખ જા આ ઘ. નરસિંહ, ૬૯ ત્વ જા તૂ, હૃદિ હિ હૃદરિ, ૬૯-૨ તહ્મ ખ શુ તહ્માર; ધરશિ-આ ધરિસિ, સ ધરિ, ઘ ધરે, ભક્ત૦ ખ મા આ પાઠ પડેલું છે.

મુનિવર, દેવ, અસુર, નર, પન્નગ, યતિ યોગેન્દ્ર હો,
વિદ્યાધર કિન્નર સેવઈ સદા, તહઇયા ચરણ મુકુંદ હો.
કરજોડી (૩)
રૂપ અસંભર સંવરૂ, છાંડુ ક્રોધ કૃપાલ ! હો ! ”
બીમ ભણઇ પ્રહ્લાદનઇ કીધી દયા દયાલ હો.
કરજોડી (૪) ૬૯
(ગીત સમાપ્ત)

ચુપૈ

વિવિધ વચન સ્તવિયા જગદીશ, શ્લોક ચ્યારિ ઉપરિ ચ્યાલીસ,
પ્રસન હુઆ, કીધુ પ્રમાદ અવિચલ પદ પામ્યુ પ્રહ્લાદ. ૭૦
સેવક પદ દીધુ મુરારિ, આગિ ભક્ત યથા ત્રિપુરારિ.
દશ અધ્યાય બોલ્યુ વિસ્તાર શ્રીનરસિંહ તણુ અવતાર. ૭૧
સદાચાર સાધારણ ધર્મ, એકાદશમઇ તેહનું મર્મ,
શ્રદ્ધા સહિત આચરઇ જેહ, ભવભયબંધન છૂટઇ તેહ. ૭૨
સત્ય, દયા, તપ, સયમ સાર, શૌચ, ક્ષમા, શમ-દમ, વિચાર,
મૌન, અહિંસા, આર્જવ, યાગ, બ્રહ્મચર્ય, વિદ્યા, ધનત્યાગ ૭૩
ઉપરતિ, સતમ મતિ, સંતોષ, સર્વભૂત સમવર્જિત દોષ,
અન્નવિભાગ યથાવિધિ એષ, પૂજા પુરૂષ વિષઇ વિશેષ. ૭૪

---

૬૯ ૩ કિન્નર મા કિન્નર નર, જ્ઞ મા નથી, સેવઇ-તહયા-મં ભજઇ પ્રંહ્લાદ રોપઇ, સ ઘ વહ્ય ખ મા આ કડી પડી છે ૬૯-૪ સવરૂ-ખ મા આ કડી પડી છે એટલી ઘ મા ‘ગીત સમાપ્ત’ છે ૭૦ સ્તવીયા-ખ સ ફ્ર તવીયા હિ હોઆ, જ્ઞ હુઉઆ, સ. હુઉઆ, પામ્યુ-મં કા ઘ મ આપ્યૂં. ૭૧ ખ ઘ સેવકનિઇ, યથા-સ. ભક્તસર, આગિ૦ ગુ આગિલ કથા યથા, ઘ. મા આ પાદ પડયુ છે, દશ૦-જ્ઞ મા આ પાદ પડેલુ છે બોલ્યુ-ઘ બોલ્યા, અવતાર-ખ વીસ્તાર ૭૨ છૂટઇ મં છૂટિઇ ૭૩ વિચાર-સ, સાર, ધન-ફ્ર ધર આર્જવ-કા અર્ચન ૭૪ સર્વભૂત-જ્ઞ સમભૂત ઉપરતિ-ફ્ર અહિનિશિ, સમ-કા સન, અન્ન-મા અનંત.

કીર્તન, શ્રવણાદિક મનિ ધરઇ, નવ વિધિ ભક્તિ વિષ્ણુની કરઇ,
જેહનઇ લક્ષણ હુઇ બત્રીસ, તે નર પદ પામઇ જગદીશ. ૭૫
ઉગરતા અખ્યા છઇ ચ્યારિ, આશ્રમ વર્ણ તણા આચાર,
ગૃહસ્થ પુરૂષ મોક્ષ-ઉપાય, બોલ્યુ તેહ તણુ મહિમાય. ૭૬
ભીમ ભણઇ સપ્તમઇ સ્કંધિ, અખ્યા પનર તણુ પ્રબંધ,
રુપક સોલ આગિલાં સાઠિ, અર્ધ કલા થઇ આઠ. ૭૭

ઇતિ શ્રી ભાગવતે વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિતા હરિલીલા સોલ કલામાં આઠમી કલા સમાપ્ત

કલા ૯ મી

મન્વંતર, ગજમોક્ષ, સાગરમંથન આદિ આખ્યાન

પૂર્વછાયુ

આઠમઇ ઉત્તમ કથા ઉનપતિ ચૌદિ મનુ,
ગજમોક્ષણુ, સાગરમથન, બલિરાજા-બંધન.
પહિલું સંખ્યા મનુ તણી, પછઇ ગજમોક્ષણુ જેહ,
સમુદ્રમથન, બલિબધન, કહેશ અનુક્રમ તેહ. ૨

૭૫ બત્રીસ-આ. જા. સ. ધ. કા ત્રીસ. ૬

ઇતિશ્રી-હિ. ભાગવતે પ્રથમ સ્કંધે અષ્ટમી કલા સમાપ્તઃ । આ ભાગવની કથા હરિલીલા સોલકલાયા આઠમી કલા; ખ. ભાગવતે મહાપુરાણે હરીલીલાયાં સોલકલાયા અષ્ટમી સમાપ્ત; ફા વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિતે હરિ૦, ગુ. ભીમવિરચિતે હરિ૦ મં. ઇતિશ્રી હરિલીલાયાં ભીમવિરચિતે કલાગ્રંથે સપ્તમ સ્કંધે કલા અષ્ટમી સમાપ્તા ॥ સંખ્યા ચૂપૈ ૬૭॥ વસ્તુગાયા ૯॥ શ્લોક ૬ એવં સંખ્યા ૮૩॥ મં માં એક કડી ઓછી તે ઉપર નોધ્યું ૭.

કલા ૯ મી

૧ આ નમો વામનાય; ચૌદિ કા ચતુર્દંગ; હિ. મનું બલિ૦-સ. શ્લોક અનુક્રમિ એહ, અં. અનુક્રમ ધિન. ૨ મોક્ષણુ-હિ. મોક્ષ કહેશ-ફા. કહેસ, ધ. બોલુસ, જા. કહુસ, સ. અં. માં કડી નથી. અનુક્રમ ધ. મહિમા.

ચૂપૈ

પ્રથમહ મનુ સ્વાયંભુવ રાય, સ્વારોચિષ, ઉત્તમ મહિમાય.
તામસ, રૈવત, ચાક્ષુષ જેહ, શ્રાદ્ધદેવ સાવર્ણિક એહ ૩
દક્ષ બ્રહ્મા નટ ધર્મ નરેન્દ્ર, ભદ્રદેવ, સાવર્ણિક ઇન્દ્ર,
રાજ કરંતા ચૌદહ મન, બ્રહ્મા કેરુ એક જ દિન. ૪

ગજેન્દ્રમોક્ષણ

અગસ્તિ રિષિ નઇ શાપઇ કરી દારુણ મૂઢ યોનિ કુંજરી
પામ્યુ ઇન્દ્રદ્યુમ્ન જે રાય હુતુ, બોલિશિ તે મહીમાય ૫
પર્વત મોટુ ત્રિકૂટ જેહ, શત યોજન વિસ્તારઇ તેહ,
સોના રુપા કેરા શૃંગ, વસઇ પાસિ તિહા દેવ સુચંગ. ૬
પારિજાત, કલ્પદ્રુમ, અંબ, શાલ, તાલ, તમાલ, કદંબ,
જાંબૂ, લીંબ, બીજુરી, દ્રાક્ષ, ફોફલ, ફણસિ બીલી, રુદ્રાક્ષ ૭
વડ, પીપલી, રાયણિ, આમલી, ગૂદી, ગોરડીઅ, ગૂગલી,
[illegible] ખજુરી, દાડિમ સાર, જંબીરી, બદરી દેવદાર ૮
ચંપક, [illegible] નારિંગ, કરણી, કેલી, અખોડ સુચંગ,
બકુલ વેલી, વેલિ[illegible]સરી, જાગ, ચંદન, અગર અતુલ મહિમાય, ૯
અશોક, આકોલિ, બાકુલી બહુ, પલાશ, ધવ, ધાવડીયા, મહુ,
શીશમિ, સાગ, સગલ ટીંમરુ, અરણી નઇ અરલૂ, ઊંમરું. ૧૦

---

૩ શ્રદ્ધ હિ આવ શ્રાદ્ધદેવ મ વૈવસ્વત શ્રાદ્ધદેવ, પણ એથી માત્રા નથી જ્યં છે ૪ ભદ્ર કા રુદ્ર, મન-હિ આ મનુ બ્રહ્મા૦ કા વાહાણુ બ્રહ્માના દિનનુ ૫ મુ૨ હુ પામ્યુ બોલિશિ અ જ શુ બોલેશ, મ હા આ મ બોલિસ, ધ બોલ્યોસ ૬ ત્રિકૂટ-જા ચિત્રકૂટ સોના-જા સોના વિસ્તારિ જા વિસ્તારિત, ધ વિસ્તરીયુ ૭ કદંબ-હિ કમાલ કદંબ ફોફલ૦ હુ ધમા આ પાદ પડેલ છે, રુદ્રાક્ષ-જા રાવ ૮ જંબીરી-જા બુરી ૯ નારિંગ જા ધ મ નારંગિ, ખ નરિંગ સરી આ શ્રી ૦ સરલ-હિ રવિ, કા સાર ઊંબરુ હિ ઉંબર

લવંગ, એલચી, સૂકડી, શમી, નાલેરી ફલભારિ નમી;
અનેક વૃક્ષ વિચિત્ર અપાર, તિહાં વનસ્પતિ ભાર અઢાર. ११

નિર્મલ નીર સરોવર સાર, અતિઘણ પૂરિત કમલ કલ્હાર,
દેખી ઉત્તમ તેહ તડાગ, પાણી પીવા આવ્યુ નાગ १२

યુથ સહિત સોહઈ ગજદેહ પર્વત સરિખુ દીપઇ તેહ.
લેઇ જલ માહિ મૂકયુ પાગ, નક્ર પાશઇ તે બાંધ્યુ નાગ १३

હસ્તી દિશિ લેઇ વન ભણી, તાણ્યઇ ગ્રાહ સરોવર ભણી,
તાનોવેલિ કરઇ ગજ કેમ, નિરધન પુરૂષ કુટુંબી જિમ १४

સહસ્ત્ર વરસ કીધુ સગ્રામ, દુહઇ નવિ પામઇ વિશ્રામ
ભગતભાવ આણી નાગેન્દ્ર વિનવિયા સ્વામી ગોવ્યદ १५

પૂર્વછાયુ

મનસા મધુસૂદન તણી પૂજા સુકૃત સંચ,
સ્તવન કરઇ શ્રીહરિ તણુ પાવક શ્લોકા પચ १६

શ્લોક

हरे । मुरारेऽच्युत । वासुदेव !
नारायणानंत ! नृसिंह ! विष्णो !

---

११ મ લિવિગ નારંગી ફલ ફેર ખ નાલીયેરી १२ ઘણુ ત ઘણા, ક્ત ઘણુ, આવ્યુ-હિ આવ્યા, १३ સેહઇ ઘ સોહ, લેઇ-ક્ત જઇ, નક્ર૦ ઘ મા આ પાદને બદલે १२મીનુ બેવુ પાદ ફરી લખેલુ છે १४ લેઇ-ખ લિધ તાનોવેલિ-ક્ત તાલોવેલ, ખ ઘ તાનોવેલય જિમ-ક્ત. ભરણુ १५ ભાવ-ગુ ભાવિ આણી ગુ આણી મન માહિ १६ પાવ - ક્ત આ ખ મ ઘ પાવન, શ્લોકા ખ શ્લોક, મ શ્લોક, શ્લોક १ આ ખ ગ સિવાયની બધી પ્રતિઓમા નૃસિંહ ને બદલે कृष्ण । મ મા विष्णो-कृष्ण ।

गोविन्द! रामेश्वर! पद्मनाभ!
मां त्राहि विष्णो! भवसागरात्वम् ॥ १ ॥

श्रीनाथ! दामोदर! विश्वरूप!
गोपाल! गोपीश्वर! गोपदेव!
लक्ष्मीपते! माधव! चक्रपाणे!
मां त्राहि विष्णो! भवसागरात्वम् ॥ २ ॥

मुकुन्द! दामोदर! विश्वनाथ!
कृपानिधे! राघव! रत्ननाभ!
वैकुंठ! पीतांबर! पद्मपाणे!
मां त्राहि विष्णो! भवसागरात्वम् ॥ ३ ॥

श्रीकेशवामोघ! श्रीरामचन्द्र!
देवेश! लोकेश! जगदेकरूप!
क्षेत्रज्ञ! कूटस्थ! श्रीविश्वयोने!
मा त्राहि विष्णो! भवसागरात्वम् ॥ ४ ॥

अधोक्षजोपेन्द्र! च नाथनाथ!
स्वामिन्! शरण्याऽव्यय! विश्वमूर्ते!
सदोदितानन्द! भवाब्धिपोत!
मा त्राहि विष्णो! भवसागरात्वम् ॥ ५ ॥

પૂર્વછાયુ

ગજના વચન સુણી ગોપાલ, ગરુડ થકી આવ્યા તતકાલ,
ગ્રાહ વિદારી છોડયુ નાગ, કર જોડી પ્રણમ્યા હરિપાગ ૧૭
અંતરધ્યાન હુઆ ભગવાન, તે બિહુ પામ્યા નિજ સ્વસ્થાન,
ગજમોક્ષણુ ગેહુ મહિમાય, સંસારસ્વપ્ન સુણતા જાય ૧૮

શ્લોક ૩ दामोदर—महायोगिन्। पीतांबर—परमात्मन्।
૧૭ તતકાલિ ખ ઘ ગોપાલ

સાગરમંથન

પૂર્વછાયુ

હવઇ મંથન સાગર તણું અમૃતકારણિ જેહ
રૂદ્ર મોહ તિહાં પામિયા, દેખી મોહિનીદેહ. ૧૯

ચૂપૈ

શ્રીય રહિત હુઆ દેવેન્દ્ર, પ્રણમ્યા પાગ તણા ગોવ્યંદ,
હરિવચનિ તવિયા બલિ રાય, આણ્યુ મંદર કરી-ઉપાય. ૨૦

ગિરિ મંદર સાગર માહિ ધરયુ, વાસુકિ નાગ નેતરૂં કરયુ,
મુખિ દાનવ, પૂછિ સુરભૂપ, તલઇ વિષ્ણુ કછપનૂં રુપ. ૨૧

પ્રથમઇ વિષ ઊપનૂં એવ, કૃપા કરી પીધૂં મહાદેવ,
દાધા દાનવ દીસઈ ધ્રમ, દવઇ પરજાલ્યાં તરુઅર જિમ. ૨૨

મથન કરઇ સ્વયં ભગવાન, મકર કુંડલિ શોભિત કાન,
સમુદ્ર વિરોલઇ ત્રિભુવનધણી, જે રસ ગોલી યમ ગોલણી. ૨૩

મથતા કામધેનુ નીસરી, અશ્વ, ધનુષ ઐરાવત કરી,
પારિજાત, રંભા અપછરા, કૌસ્તુભ મણિ, દેી અંગિરા. ૨૪

પાચ્યજન્ય શંખ શોભા ઘણી, દૈત્યકારણિ દેવી વારુણી.
ધન્વંતરિ કરિ અમૃત જેહ, અસુરિ ઉદાલી લીધૂં તેહ. ૨૫

---

૧૯ રૂદ્ર૦—જા રૂદ્રમોહિત દેહ; લહીઓ લખતાં કેટલાક ભાગ ભૂલ્યો છે. પામિયા. ઘ. પામીયુ. ૨૦ ખ. તવિઆ—ગુ. સ્તવીયુ. ફ્રા. સ્તવીયા; કરી—સ. ધરી. ૨૧ નેતરઇ સ. નેતરું, કરયુ—હિ. ધરયુ. ૨૨ મહાદેવ—જા. મહાદેવિ; દીસઈ—હિ. દીઠા: પરજાલ્યા—ખ. પરજાલુ. ૨૩ મકર—જા. મુકુંદ; શોભિત—ઘ. સોહિ; ગોલી—હિ. ગોપી; હિ. ગોલિની. ૨૫ જા. ખ. રોપ—હિ. શશિ; ઘણી—ખ. વાણિ; કારણિ—જા. કા. આ પ્રા. ઘ. મં. કાજિ; ઉદાલી—કા. પાડી, અં. ઉલાલી.

દેવતા કારણિ તા હરિભૂપ, તતક્ષણિ કરર્યુ મોહિની રુપ,
તે દેખી મોહ્યા અસુરેન્દ્ર, અમૃત લીધૂં શ્રીગોવિંદ. ૨૬

પાયા દેવ અમૃત તે માહિ, ચંદ્રસૂર વિચિ બઇઠુ રાહુ,
કહિયુ તેણુઇ વિષ્ણુનઇ ભેદ, ચક્ર લેઇ કીધુ શિરછેદ. ૨૭

મસ્તક અમર થયૂં તેહ તણૂં, દાનવ વૈર કરઇ અતિ ઘણું,
તે રહિયુ ગ્રહ થાનકિ વ્યાપિ, શશિ સવિના નઇ ગ્રહઇ અદ્યાપિ. ૨૮

દાનવ દેવ સરીસૂં યુદ્ધ, રોસ ભરી મૂકઇ આયુધ,
ઇન્દ્રિ નમુચિ તણૂં શિર હરયૂં, નારદ શિખિ નિવારું કરયૂં, ૨૯

અસુરિ ત્યજિ અમૃતની આશ, કાત્યુ પીજ્યુ થયુ કપાસ,
દૈત્ય કાલમોહ્યા પાછા ગયા, કેવલ ક્લેશવિભાગી થયા. ૩૦

રુદ્રને મોહિનીનો મોહ

રુદ્ર ભણઇ. "સ્વામી શ્રીરંગ ! નારી રુપ દેખાડિ સુચંગ:"
હસિયા હરિ મન માહિ ઘણૂ. તતક્ષણિ રુપ કરયૂ શ્રી તણૂં. ૩૧
રુદ્રમોહ, નારીસયોગ, હરિ માયાનુ દુસ્તર યોગ,
પ્રકટ હુઆ કીધુ પ્રસાદ, ઉમયા-ઇશ તણુ સંવાદ. ૩૨

વામન અવતાર, બલિરાજાનું બંધન

પૂર્વછાયુ

હવઇ બલિબંધન બોલિઇ શોભન કર્મ અપાર,
વામન રુપઇ વિષ્ણુનુ કશ્યપઘરિ અવતાર. ૩૩

---

૨૬ દેવતાપારણિ તે-હિ ભ આ. દેવા શરણ તણું; કરયૂં-ખ. કીધૂં; તે દેખી-રુ મોહનિધિ, ઘ માં આ કડી પડી છે. ૨૭ પાયા-ક. પાયુ ૨૮ ગ્રહઇ, આ. ગ્રસઇ, થયૂં મં. કીધૂં. ૨૯ મૂકઇ-ઘ મુક્, કા મૂક્યાં, નિવારું-ખ. નાવારું. ૩૦ ગયા-કા. અં. વલ્યા; થયા-ટા ભરયા ખ. દેખાડિ-ખ. દેખાડયું. રુ ધરયૂં; શ્રી તણૂં-કા. શ્રીય તણૂં. ૩૨૦-કા રુદ્ર મોહિની સંયોગ, રુ શીવ મોહ્યા નારી સંયોગ. ૩ બોલિઇ-હિ. બોલીય, હવઇ૦-હા હવે ચરિત શાથ બલિ તણું; શોભન-

ચૂપૈ

સ્વર્ગ લોકનુ અતિ મહિમાય, એક વાર પુહુતા બલિરાય,
વલી પછા આવ્યા સ્વસ્થાનિ, કરઇ યાગ નાનાવિધ દાન. ૩૪
કરઇ અદિતિ પયોવ્રત સાર, ફાગુણ માસ દિહાડા બાર,
પડવિ આરંભ, દ્વાદશી અંત, અહનિશિ ધ્યાઇ દેવ અનંત. ૩૫
ધૂપ દીપ નાના ઉપહાર, ચંદન કુસુમ સખ્ય શૃંગાર,
ભાવ ધરી પૂજઇ વારાહ પ્રત્યક્ષ હુઆ અદિતિ વારાહ. ૩૬
માગઇ અદિતિ પુત્ર વરદાન, તેહનઇ ઉદરિ વસ્યા ભગવાન,
શ્રવણ દ્વાદશી દિન માહિ સાર, વામન જન્મ્યા જયજયકાર. ૩૭

સાટક

શ્રી વામન ચઉદિ વિદ્યા અતીત, તેજવંત જાણે બીજુ આદિત્ય,
લેઇ કમંડલ નઇ પુસ્ય પુરાણ, ભૃગુક્ષેત્ર ભણી કીધૂ પ્રયાણ ૩૮
ચ્યારિ વેદ ઉચ્ચરઇ નિજ વાચ, જગન માહિ કીની તિણિ યાચ,
હર્ષિત સ્વાગત કરઇ બલિરાય, કર જોડી પ્રણમ્યા હરિ પાય. ૩૯
શુક્ર ભણઇ "સાંભલિ બલિરાય' એ વિપ્ર તણુ અનંત મહિમાય,
"મહા વિષ્ણુ થઇ વામન રૂપ, કપટ કરી માગઇ છઇ ભૂપ." ૪૦
રાય કહઇ ' માહરુ ધિન દિન એહ, શ્રીવાસુદેવ આવ્યા સ્વદેહ,
"જેહ તણે ચરણિ સુર નર લાગઇ, તે વિષ્ણુ દાન મઝ કન્હઇ માગઇ. ૪૧

ગુ શોભિત કર્મ-સ વરી રૂપઇ-કા રૂપએ, ખ રૂપિ, ઘ રૂપ, હિ ખ ધરુ ૭૮ અતિ હિ અનુ અતિ, ગુ અતિઅતિ, પુહુતા-ખ પ્રહુતુ, આવ્યા ગુ આવ્યુ ૩૫ ફા મા આ કડી પડી છે ૭૬ પ્રત્યક્ષ-ઘ પ્રસન્ન. ૭૮ સાટક-ગુ ભુજંગપ્રયાત, હિ ચઉદ કીધૂ-કા ઘ મ કર ૩૯ હિ જગનિ જા યગ્નિ, કીની-ઘ કીનુ, પ્રણમ્યા જા પ્રણમઇ, ૪૦-કા એ વિપ્ર તણો અનંત મહિમાય. ૪૦ રૂ-કા રે, અનંત-ઘ છિ અતુલ, કા અતુલ ચ -ખ. સ્યા ૪૧ દિન-જા દેહ, સ્વદેહ-આ ખ સ્વયંદેહ સુરનર ગુ સુરનર પન્નગ, કન્હઇ-ખ પાશ.

"દેશકાલ દ્રવ્ય સંપત્તિ સાર ભગતિભાવ મનિ શ્રદ્ધા અપાર,
"એહ અછઇ સુલભ ઇણઇ સંસારિ! દુર્લભ પાત્ર એ દેવ મુરારિ"૪૨

ચૂપે

શુક્ર ભણઇ "બલિ રાજા વાતઃ માહરું કહિયૂં સાંભલિ તાત '
"વલી વલી માગૂં એહ જ માન, વૃત્તિવિનાશન મ કરશિ દાન"૪૩

પૂર્વછાય

"અસત્ય વચન કિમ બોલીઇ?" રાય કહિ સંસારિ,
"સુર નર પન્નગ ચઉદ લોક, સત્ય તણઇ આધારિ" ૪૪
"સ્ત્રીમંગમિ, મકરિ, વિવાહ, ગૌબ્રાહ્મણ નઇ કાજિ,
"જૂઠઇ બોલઇ નહી દોષ." શુક્ર ભણઇ બલિરાય! ૪૫
"પુત્ર, કલત્ર, સંપતિ સકલ, એહ અછઇ અનિત્ય,
"તેહ કારણિ" રાજા ભણઇ "હૂં નહિ છાડૂં સત્ય." ૪૬
કર જોડી બલિ વિનવઇઃ "મનવાછિત યે દાન,
"ભૂમિ, હિરણ્ય, ગજ, રથ, તુરી, માગુ શ્રી ભગવાન!" ૪૭
વલતા વાડવ બોલિયા. "મઝનઇ છઇ સંતોષ,
"તુદઇ કાઇ એક માગસ્યૂં, કારણિ તાહરા તોષ." ૪૮
સંતોષી બ્રાહ્મણ શુચિ, એહ સનાતન ધર્મ,
લોભ કરતા વિણુશીઇ, તૃષ્ણામૂલ અધર્મ. ૪૯

૪૨-૪૩ ખ મા ૪૩ થી ૬૨ એ ૨૦ કડીઓ વાળા પાના પાછળથી ગાહએ લખાને ઉમેરેલાં છે કહીયૂં-ખ ઘ કહુ, અં. કહૂં, વૃત્તિ૦-ખ મા આ પાદ પડેલુ છે, હિ. વૃત્તિવિનાશ કરશિ દાન, કરશિ-ઘ ક્રા કરેસ, ખા. કરિસિ, સ કરિસ ૪૪ શુ. ના અસત્ય૦ મં સત્યવચન કિમ લોપિઇ; લોપીયિ ૪૫ સકટિ-શુ સકષ્ટિ ૪૭ ભૂમિ-હિ.ભૂરિ, ૪૮ કાઇ એક-ફા કાઇક. ૪૯-શુચિ કા સુધી, ઘ શુદ્ધિ, શુ ને ઘ મા આ પછી નીચેનો શ્લોક છે –

शुचि भूमिगतं तोयं शुचीर्नारी पतिव्रता ।

शुचिः क्षेमकरो राजा संतोषी ब्राह्मण शुचीः ।

સંતોષી નિર્ધન ભલુ, સુખસંપત્તિ સભૂત,
કોટિધ્વજ સંતોષ વિણ હીંડઇ હાહાહૂત. ૫૦
"અધિક લોભ મઝનઇ નહી," વામન બોલઈ મર્મ:
"મઠી કરેવા મેદિની માગૂં ત્રિણિ જ ક્રમ." ૫૧

ચુપૈ

આણ્યૂં ઉદક કરઇ બલિદાન, પાત્ર વિપ્ર વામન ભગવાન,
આડુ આવ્યુ શુક્ર સમક્ષ, વેગઇ તેહ કર્યુ વિણ ચક્ષ. ૫૨
દીધૂં દાન, સંતોખ્યા ભૂપ, તતક્ષિણિ કરયૂં ત્રિવિક્રમ રુપ,
વૃદ્ધિ કરતા વામન વીર, વિશ્વરુપ સોહ્યા શરીર. ૫૩
છત્ર મુગટ મણિ, ટીલઇ તરણી, કુંડલ હૃદય, નાભિ ઊરિ ચરણ,
નખિ ફોડયૂં બ્રહ્માડ સુચગ, ઉતપતિ સરિત શિરોમણિ ગગ ૫૪

छत्रं किन्नु रत्नं तिलकमुत तथा कुण्डलं कौस्तुभो वा ।
चक्रं वा वारिजं वेत्यमरयुवतिभिर्यद्बलिद्वेषि देहे ।
ऊर्ध्वं मौलौ ललाटे श्रवसि हृदि करे नाभिदेशे च दृष्टं ।
पायात्तद्वोऽर्कबिंब स च दनुजरिपुर्वर्धमान क्रमेण ॥ ९ ॥

ભૂમિ ભરંના સામવન્નાત્ર બિહુ ચરણે કમ્યૂ ત્રિભોવન,
ત્રીજા પગ કેરુ નહી ઠાય, વરુણપાશ બાધ્યુ બલિરાય ૫૫

૫૧ ક્રમે-હિ કા કર્દમ ૫૨ આડુ ફા આડઉ, વિણ-સ ગુ મં ૰૪ એક ૫૨ દાન-ગુ વરદાન કરયૂ-પ ફા કીધ, સોહ્યા-હિ મોહ્યા, મ શોહઇ ૫૪ મુગટમણિ-ફા મુકુટ, ઊરિ-ફા ઉદિરી, સ ઉદરિ, ફોડયૂ-ગુ ધ ફૂટ્યું, અ છેદ્યું, સરિત-સ સુરતિ, ઉતપતિ૰-કા અગુષ્ટાહથી આવ્યાં ગગ; છત્ર૰-કા. છત્ર મુકુટમણિના આભરણ ધ ફા. સ ખ મં મા આ શ્લોક જ નથી, હિ ગુ અ મા અશુદ્ધ છે, જુઓ સુભાષિત ભાણ્ડાગાર પાનું ૨૮૩, શ્લોક ૧૫ મો (सूर्यः) दृष्टम्-ગુ लग्न। ૫૫ બહુ-જા. બોહો, ભૂમિ-સ. ક્રમં, પગ-જા મા ફા હિ મં મા નથી, ઠાય-હિ અં ઠામ, જા ઠાઉ,-મં. ઉપાય.

કરઇ વીનતી વંધ્યાવલી, કર જોડી પ્રણમઇ વલીવલી;
તતક્ષણિ તિહાં આવ્યા પ્રહ્લાદ, તુઠા વિષ્ણુ, કરયુ પ્રસાદ. ૫૬

રાજા પ્રતિ કહઇ ભગવાનઃ "મનવાંછિત માગિ વરદાન."
બલિ બોલઇઃ "હું પૂરણકામ, ચરણ શરણિ તહ્મારા સ્વામિ!" ૫૭

બંધન છોડ્યાં, કરયુ પસાય, ગોત્ર કુટુંબ સહિત બલિ રાય,
સંઘાતિ સ્વામી ગોપાલ સુતલિ પ્રવેશ કરયુ તતકાલિ. ૫૮

જયનુ પિતામહ પ્રહ્લાદ, અહિનિશિ વિષ્ણુ-કથા-સંવાદ,
ભગતિ બાંધ્યા પોલિ દૂરીઆરિ, રહિયા સ્વામી દેવ મુરારિ. ૫૯

સત્યવ્રત રાજાનું તપ અને મત્સ્યપુરાણ કથન

સત્યવ્રત રાજા તપ આચરઇ, નદી કૃતમાલા તર્પણ કરઇ,
મછ કહઇઃ "સાંભલિ વૃત્તાન્ત, સાત દિવસ માહિ કલ્પાન્ત. ૬૦

"સર્વ ઔષધિ નાવ સુચંગ, બાંધી લેઇ સરસી શૃંગ,"
રાજા પૂછઇ પુરૂષપુરાણ, કહીયૂં સમ્યક્ મછપુરાણ. ૬૧

---

૫૬ વલીવલી-કા. હરિ વલી; વિષ્ણુ-આ ત્રિક્રમ; ગુ. માં આની પછી નીચેનો શ્લોક છે

प्रमाणहीना स्वयांमस्तृप्ता । पदत्रयं या च यशो मुकुंद ।

विनापराधो मम कांत बंधः । स्वामि यथा वांछसि तत्करोषि ॥

૫૭ કા. કૃતવરદાન; માગિ-ધ. માગુ; પૂરણ-હિ. કા. પૂરં; ધ. પુરણ; ત. પરિપૂર્ણ; બલિ૦-કા. બોલ બોલ હું પૂરં કામ; તહ્મારા-મ. તહ્મારણિ; ચરણ૦-ગુ. મરણ શરણ તમારૂં નામ. ૫૮ કરયુ-મ. કીધુ; તતકાલિ-કા. ધ. સ. ખ ગુ. તતકાલ; કરયુ-ત. કરઇ. વિષ્ણુ-મ. કૃષ્ણ; ૫૯ ધ બાંધા; ધ. રહ્યા. ૬૦ મછ-કા મત્સનિ; સાંભલિ-ગુ સાંભલ્યું, આ. સાભલો. ૬૧ નાવ સુચંગ-હિ. નાવ સર્વાં ચંગ; નાવ-ધ. લાવ, કા. લેઇ સરસી-કા. સરીસું; શૃંગ-મ. શૃંગિ

ીમ ભણુઇ એ કથા પવિત્ર, વામન કેરું અનુપ ચરિત્ર;
નરનુ નિર્મલ થાઇ દેહ, નવમી કલા પુહુતી એહ. ૬૨

ઇતિ શ્રી ભાગવતે વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિતા હરિલીલા
સોલ કલામાં નવમી કલા સમાપ્ત

કલા ૧૦ મી

નવમ સ્કંધ

સૂર્યવંશી અંબરિષ રાજાનું ચરિત્ર

પૂર્વછાયુ

નવમઇ પવિત્ર કથા કહૂં સમરથ રાજા જેહ,
સૂર્ય સોમ વંશ તણા, બોલિસિ મહિમા તેહ. ૧

ચુપૈ

બિહુ વંશ તણા રાજાન, તેહ માહિ રામ, કૃષ્ણ પરધાન,
તે શ્રી વિષ્ણુ તણા અવતાર, અવતરિયા હરિવા ભુવિ ભાર. ૨

પૂર્વછાયુ

શ્રી સવિતા નઇ પ્રણમઇ, સુરનર, નાયક નાક;
વૈવસ્વત રાજા વહુ, નેહનઇ પુત્ર ઇક્ષ્વાકુ. ૩

---

૬૨ કેરું-મ. કેરા. ૬૧-૬૨ વાળા ભાગનું પાનું પ્રતિ જા. માથી ખોવાયું છે. ઇતિ શ્રી-ઘ જા "ભાગનતી કથા હરિલીલા;" ફા. માં ઉપર પ્રમાણે; આ. ભાગવની કથા હરિલીલા -મ' ઇતિશ્રી હરિલીલાયા ભીમવિરચિતે કલાગ્રંથે ભાગવતે નાઇમસ્કંધે નવમીકલા પરિપૂર્ણા ।। સંખ્યા. ચુપૈ ૪૪, પૂર્વછાયો ૧૩; સાટક ૫, શ્લોક ૫; એવં સંખ્યા ૬૭.

કલા ૧૦ મી

પૂર્વછાયુ-ખ. પૂર્વછાયા. જા. પ્રતિમા ૧૦ કડીઓ અને ૧૧ મીનાં ત્રણ પાદ જેટલા ભાગનું પાનું ખોવાયલુ છે ૧ પવિત્ર-આ. ગુ ઘ. ખ. ફા. ઘરા, અં એક, સ. ફ઼ા મા આ શબ્દજ નથી. બોલિશિ-સ બોલુંગિ, ઘ. બોલેસ, ખ. બોલ્યેસ, ફા. આ બોલિસ; મહિમા-ખ. અનુક્રમ. ૨ હરિવા-ખ ઘ. હરવા

ચૂપૈ

દલ પૃષધ્ર રાજા સર્યાતિ, જિતા તિણઇ સકલ અરાતિ,
તેહનઇ સુતા સુકન્યા જેહ, મુનિવર ચ્યવન પરણ્યા તેહ. ૪
નાભિકસુત રાજા અંબરીષ, જાણ્યુ તિણઇ સંસાર અલીક;
સપ્ત દ્વીપ કેરૂં એ રાજ્ય, રાજા ભણ્ઇ નહી મઝ કાજિ. ૫
તેહની રક્ષાકારણિ હરિ, ચક્ર આપ્યૂં અનુકંપા કરી;
રાજનીતિ પાલઇ નિજ દેશ, અધર્મ તણુ નહી લવલેશ. ૬
ધન, તન, મમતા વિષઇ વિરક્ત,-વિષયાભોગ નહી આસક્ત;
યાગ કરઇ, આપઇ બહુ દાન, ભગતિભાવિ ધ્યાઇ ભગવાન. ૭
વાણી વિષ્ણુ તણા ગુણ ગાય, કરઇ પૂજા તીરથ ઉપાય;
નયણે નરખઇ નરહરિ-લિંગ, ગંધ નિર્માલ્ય ચરણ શ્રીરંગ. ૮
વાછઇ સદા પ્રીતિ સત-સંગ, કાયા પરશનિ વૈષ્ણવ અંગ;
શિર પ્રણામ, કથારસ કાન, મનસા મધુસૂદનનૂં ધ્યાન. ૯
દશ ઇન્દ્રિય કેરા વ્યાપાર, લેઇની સુપ્યા સર્વાધાર;
નિદ્રાભોગ નહી અન્નપાન, અબધાવ્રત કરઇ રાજાન; ૧૦
આવ્યુ ઉત્તમ કાર્તિક માસ, શુક્લા એકાદશી ઉપવાસ;
વિધિવત વ્રત રાય આચરઇ, તેહ તણું ઉદ્યાપન કરઇ. ૧૧
ખટ અર્બુદ આપીનિ ગાય, દ્વિજ સંતોષી લાગુ પાય;
ગય કરઇ ઉપક્રમ પારણિ, દુર્વાસા આવ્યા બારણિ. ૧૨

---

૪ સકલ-શુ. ઘણા; અરાતિ.-મં. ભૂપાલ; ચ્યવન ક્રા. વચને; પરણ્યા-મ. પરણાવી, ક્રા. પ્રણમ્યા. ૫ હિ. માં ૫ મી કડીના બીજા પાદથી તે ૨૨ મી કડી પર્યતનો ભાગ પડેલો છે. ૭ વિષઇ-ફ્રા. જા. વિષય; ધનતન-મં. મન તેહનૂં; ધ્યાઇ-ખ ભજિ; ભાવિ-ખ. ધ. ફ્રા. સ. ભાવ. યાગ હિ. યોગ. ૮ ગાય-હિ. પ્ર. જા. હરિ ગુણરથ લિરથી પાય. ૯ પરશનિ.-ફ્રા. સુપ્રસન્ન; શિર-સ શરણ; જ. માં આ આખી કડીને બદલે માત્ર બીજું અને ત્રીજું પાદ છે. ૧૦ ખ. માં આ કડીનાં પહેલાં ત્રણ પાદ પડેલાં છે, માત્ર ચોથું જ. ૧૧ શુક્લા-સ. શુક્લપક્ષી. ૧૨ લાગુ-પ્ર. લાગા, શુ. જા. લાગી, ધ. પૂગ, સંતોષી-ધ. શુ ખ. ધ. સંતોષ્યા.

પૂર્વછાયુ

રાજા અતિ ઘણું હરખિયા, કીધુ અર્ઘપ્રણામઃ
"પવિત્ર કરેવા અહ્મનઇ, ભલઇ પધાર્યા સ્વામિ." ૧૩
દુર્વાસા આમંત્રિયા, દેઇ બહુ સનમાન;
વેગિ યમુના ચાલિયા, કરેવા નિત્ય સ્નાન. ૧૪

ચૂપૈ

દ્વિજ નાવઇ થોડી દ્વાદશી, રાજા મનિ વિમાસણ વસીઃ
"વ્રત સંપૂરણ ભોજન વિપ્ર! તે મુઝ ઉત્તર આપુ ક્ષિપ્ર" ૧૫
વિપ્ર ભણઇઃ "સંકટિ, પરવાસ, ઉદક આહાર ન હણઇ ઉપવાસ."
રાજા કીધુ ઇસુ વિચાર, આસન બિસી ઉદકનુ આહાર. ૧૬

પૂર્વછાયુ

દુર્વાસા તિહાં આવિયા કોપિ કંપઇ દેહ,
આગિ પાવક પરજલિ, વલી ધૃતિ શીંચ્યુ તેહ. ૧૭
ત્રોડી લટ મસ્તક તણી નાશ કરેવા રાય,
તતક્ષણ કૃત્યા ઉપની, કાયા પર્વતપ્રાય. ૧૮
રાય ભણી તે સંચરી, મન માહિ બહૂ ખીજ;
ચક્રિ તે ભસ્મી કરી, વૃક્ષ દહઇ યમ વીજ. ૧૯

ચૂપૈ

સૂર્ય કોટિ શરીખૂં તેહ, રુષિ દુર્વાસા દાઝિ દેહ;
નાઠા સહી ન શકઇ તાપ, પૂઠિ દત્ર યમ, આગલિ સાપ. ૨૦

---

૧૩ ઘણું–પ્રા. ઘ. મં. ઘણુ; રાજા૦–ગુ રાજા મનિ બહૂ હરખીઉ; હરખિયા–મં. હરખીયુ ૧૪ કરેવા–ખ ગુ. ખ. ફા. કરવા· દેઇ–અં. દે; નિત્ય–ઘ. સંધ્યા. ૧૫ વસી પ્રા. ઇસી. ૧૬ સંકટિ–કા. ચોસઠે; બિસિ–સ. બિઠા; ઉદક૦–પાણી નહી ભંગ–; આપ્રન૦–મં. વિપ્રવચનિ ઉદકનું આહાર. ૧૭ કંપિ–પ્રા. જા મં. કાંપઇ; ધૃતિ–જા. સ ફા. ધૃત, ખ. ઘીઇઇ. ૧૮ લટ–ખ. જટા. ૧૯ હિ સાચરી; ફા. સાચરયુ, ભસ્મી–પ્રા. સ. જા. ભસ્મ; કરી–કા. કરયુ. ૨૦ સહી ન–જા. નવિ, નાઠાઠા–ખ. નાઠાઇ-

મેરું મહા ગિરિ, સાગર સાત, ગન્હર શબ્દ કરિ નિર્ઘાત;
ભુવિ પાતાલ ફિરુ સુર લોકિ, તુહિ પૂઠિ ન છાંડિ શોક. ૨૧

બ્રહ્મલોકિ તે પુહુતુ સહી; બ્રહ્મા ભણઇ: "રખાઇ નહી."
રુદ્ર ભણી ચાલ્યુ કૈલાશ, ઉગરવા કેરી નહી આશ. ૨૨

નેત્ર ઝિરઇ જોયિ, ગદ્ગદ કંઠિ, ઉનાવલા ગયા વૈકુંઠિ:
"ચક્રતાપ બાલઇ મઝ અંગ, રાખિ! રાખિ! સ્વામી શ્રીરંગ."૨૩

શરણુ પામ્યુ બ્રાહ્મણ દીન, વિષ્ણુ ભણઇ: "હૂં ભક્તાધીન;
બીજુ કાંઇ નથી ઉપાય, પાછા વલુ, સંતોષુ રાય." ૨૪

વચન સુણી દુર્વાસા વિપ્ર, રાજા કંઇ આવ્યા ક્ષિપ્ર;
વિનય કરીનઇ લાગુ ચરણિ: "ત્રાહિ, ત્રાહિ, શરણાગતિ શરણિ. ૨૫

પૂર્વછાયુ

રાય ભણઇ: "બ્રાહ્મણ, હરિ, માહરઇ એહ સમાન;
ચક્ર તની સંતોષિયા દુર્વાસા ભગવાન. ૨૬

વિપ્ર સંઘાતિ પારણું, ખટરસ અન્ન પકવાન;
હરક્ષા રિષિ પાછા વલ્યા, હુઆ અંતરધ્યાન. ૨૭

જુઉ વિષ્ણુ ભગત તણુ અતુલ એહ મહિમાય,
શાપ ન લાગુ, અંતકાલિ હરિપદ પામ્યુ રાય. ૨૮

---

૨૧ ફિરુ–આ. ફિરયુ; આ. જા. લોક. ૨૨ નહી–ગુ. તેહ. ૨૩ નેત્ર–આ. નેત્રિ; જોયિ–હિ. ગલિ, ફે. જલબિંદુ; કંઠિ–હિ સિવાયની બધી પ્રતિઓમાં 'કંઠ.' ૨૪ હિ. શરણય; પામ્યુ–જા. ફે. ખ. મં. પામીઉ, આ. ગુ. પામીયુ, ધ. આવ્યુ, અં. પામીયો; વલુ–તત. આ. ખ. ધ. વલિ. ૨૫ આવિયા–તત. આવીયુ, ધ. આવુ; આ. શરણાગત; શરણિ–ધ. શરણય, જા. ગુ. ખ. શરણ; લાગુ–હિ. આ. ખ. મં. લાગા. ૨૬ સમાન–મં. સનમાનિ; (ચક્ર) તની–હિ. વિપ્રરાયે; ધ. ગુ સંતોષીઉ. ૨૭ હિ. હરખા. ૨૮ અતુલ–ગુ. મોટલ; હિ. એઉ. ધ. જાણુ, ખ. એઇ.

યુવનાશ્વ વંશવિસ્તાર, ભગીરથપ્રશંસા અને ગંગામાહાત્મ્ય

મોટુ રાજા જે યુવનાસ, ગર્ભ તેહ નઇ ઉદરિ નિવાસ,
પુત્ર જનમીયુ ફાડી કૂખ, ચક્રવર્તિ માધાતા ભૂપ. ૨૯

તેહ નઇ સપત દીપ આવાસ, ત્રિણી પુત્ર, કન્યા પંચાસ,
સૌભરિ રિષિ પરણાવ્યા તેહ, પતિ સઘાતિ છાડયુ દેહ. ૩૦

સબલ યે ત્રિશંકુ નરેન્દ્ર, તેહ સુત સત્યવંત હરિચંદ્ર,
ભૂતસિદ્ધિ જાણઇ હરિધ્યાન, રાજા પામ્યુ પદ ભગવાન. ૩૧

બાહુકસુત સમરથ યે રાય, મોટુ તેહ તણુ મહિમાય,
સાત સમુદ્ર જેણઇ ખાઇ કરી, સાગર તણી કીર્ગતિ વિસ્તરી. ૩૨

દિલીપપુત્ર ભગીરથ રાય, આણી ગંગા તપમહિમાય,
આગલિ થિકુ રાય મહારથી, પૂઠિ આવઇ ભાગીરથી. ૩૩

કપિલશાપ પરજાલ્યા જેહ, સાઠિ સહસ્ર ઉદ્ધરિયા તેહ;
તેહ તણી કથા અભિનવી, મૃતલોકિ આણી જાહ્નવી ૩૪

તેહનઇ દરશનિ જાઇ પાપ, પરશનિ માત્રિ ટલઇ સંતાપ,
મજ્જનિ નાસઇ ભયસંસાર, સેવાપુણ્ય ન જાણું પાર. ૩૫

સમરંતા પૂરઇ સવિ કામ, મરણિ આપઇ અવિચલ ઠામ;
સવલઇ ગંગાનુ વિધિ એષ, ઉત્તર વાહિનિ તિહા વિશેષ. ૩૬

---

૨૯ જનમીયુ સ જનમીયા, ફાડી-ફા ફાડિ ૩૦ પરણાવ્યા ખ-પરણાવી, સં. પરણાવ્યુ, કા દીધી છાડયુ હિ છાડયો આ છાડયા ૩૧ ભૂતસિદ્ધિ-ગુ ભગતિશુધ, ભગવાન ખ નિવાણ્ય, કા નિરવાણ ૩૨ હિ. તેણઇ, વિસ્તરી હિ મં સાગરી ૩૩ આગલિ-ઝ આગ’ય ૩૪ કથા-આ જા સ ઘ કીરત, ખ કીરત્ય, ગુ. કીરતી ૩૫ તેહનઇ-હિ. સિવાયની બધી પ્રતિઓમા ‘જેહનિ’, ટલિ ઘ ટાલિ, કા. આ ટાલે, જાણું-ઘ લાભિ, મજ્જનિ-ઘ મજ્જન માત્રિ ૩૬ સમરતા-જા ગુ સ ફા ઘ-સમરતાં, મરણિ-ખ સ્મરણિ અવિચલ-ઝ ઉત્તમ, એષ ખ એક

ધવલ પ્રવાહ, ધર્મનું રૂપ, મસ્તકિ વહઇ સદાશિવ ભૂપ;
પાવન ચરણોદક શ્રીરંગ, ધિન ધિન જે નર સેવઇ ગંગ. ૩૭

श्लोक

धर्मद्रवमपां बीजं वैकुण्ठचरणच्युतम् ।
धृत मूर्ध्नि महेशेन तन्नांङ्गममलं जलम् ॥ १ ॥

રાઘવ-રામનું ચરિત

ચૂપૈ

રાજા રઘુ અજસુત દશરથ, તેહ નઇ ચ્યારિ પુત્ર સમરથ;
ગુરુવચનિ વનિ ચાલ્યા રામ, પિતા પરમ પદ ઉચ્ચર્યું નામ ૩૮

કવિત્ત (છપ્પય)

રાઘવ રામલક્ષ્મણ, સતી સંઘાતિ સીતા,
ગુહા દેશ ચિત્રકૂટ, રામગિરિ વેગઇ પુહુતા;
લક્ષ્મણ આણઇ જેહ, તેહ રાઘવનઇ સુંપઇ,
વનફલ કરઇ આહાર, સત્ય સાહસ નવિ મૂકઇ.
નિશા મરીચિ મૃગ થઇ આવિયુ માયા રુપ ધરી કરી,
શ્રીરામિ (તે) રણિ મારિયુ, રાવણ ગયુ સીતા હરી. ૩૯
પક્ષી જટાયુપ જેહ, વેગિ તે વાહરઇ ચાડયુ,
પેટ ભર્યું પાષાણિ તેહ રણ માહિ પડિયુ,
તિહાં આવ્યા શ્રીરામ, નામ દશરથસુત જાણી,
કરજોડી વીનવ્યા કહી સુધિ સીતા રાણી,
શ્રી રામ રામ વાણી ભણઈ તતક્ષણિ તે પામ્યુ નિધન,
ગતિ અવિચલ દીધી તેહનઇ પંખીજનમ જટાયુ ધન. ૪૦

---

૩૭ ધર્મનું-ભ. વિષ્ણુનૂ, ક. ततस्तदमलं जलं । ધર્મ-ગુ મહાદ્રવ્ય, અ. धर्मं एयसरा चीजं ॥ ૩૮ ખ. મા આ કડી નથી. ચાલ્યા-ગ્રા. ચાલીયા, કવિત્ત-છપ્પય ૩૯ ગુહાદેશ-મ. ગુરુ આદેશિઈ, આણઇ-ભ આપઇ, આવિયુ-દ આવ્યુ. (તે) રણિ-હિ તે ગુ માં આ કવિત્તની પંક્તિઓ આડાઅવળી લખેલી છે. ૪૦ વાહરઇ-મં.

કીધી રૂપ વિરુપ, નાક વિણુ રાક્ષસી નારી,
અહલ્યા ગૌતમ ઘરણિ ચરણુરજ સંગિ તારી,
ખર, દૂખર ત્રિશિરા ગય, તેહ રિણુ માહિ માર્યા,
ચઉદ સહસ્ર રાક્ષસ બાણુ એકઇ સંહાર્યા,
ભેદ્યા તાડ, તરુઅર સપત વાનર મિલ્યુ કથા કહી,
વેગિ રિપુ વાલિ વિડારિયુ, સુગ્રીવ રાય કીધુ સહી. ૪૧

હનુમંત લેઇ મુદ્રિકા, રૂપ દિધિ, મનિ શંકા
લાગી નહી લગાર, વેગિ ફરી પુહુતુ લંકા,
સીતા નઇ સુધિ કહી, દહી સવિ નગરી ભેદી,
ચરણ જુહાર્યા રામ, સ્વામીનઇ કથા નિવેદી,
નર પામર ભગસાગર તરઇ, રામનામ મહિમા ઇસુ,
જુ અંગદસંગિ હનુમંત તણુ અસંભાવ તેહનુ કિસુ ૪૨

॥૬ શ્લોક

राम राम तव नाम जपन्त पामरा अपि तरन्ति भवाब्धिम् ।
अग-सग भवदगुलिमुद्रिका किं विचित्रमतरत्कपिरब्धिम् ॥२॥

વાહાર પક્ષી હિ પ્રા પક્ષી, જા ફા ઘ સ પખી પાણણિ
અ પાપાણે પડિયુ હિ સ પાડીયુ ઘ પાડયુ, ફા મા આ
-ડીની બીજી પક્તિ પડેલી છે નિધન જા નિજ ધ્યાન, ફા ખ્યાતિ
ગુ મા આ આખુયે હવિત્ત નથી. ૪૨ અહલ્યા૦-ખ ને ઘ મા આ પક્તિ
પડેલી છે, સંગિ મ સગતિ, કરણુ ગુ ક્ષણુ, હિ રાખિસા, જા એક
બાણિ, ગુ એકિ એકિ, સહારયા મ. સધારયા, વિડારિયુ પ્રા ખ
વડારીયુ રાય કીધુ ગુ રાજ દીધૂ ૪૨ પુહુતુ જા પ્રા ફા સ
ગુ મ પુહુતા રૂપ૦ હુપનામની ઘણી શકા, લાગી-ગુ ભાગી, ઇસુ-
પ્રા ફા ઇશુ, જા ગુ ઇશ, ઘ અશુ અસભાવ-પ્ર જા અસભાવિ,
ફા. ઘ અસભવ, ખ અસભાવ્ય, આ શ્લોકનુ કા મા છેલ્લુ પાદ અશુદ્ધ
અને અસ્પષ્ટ છે

કવિત (છપ્પય)

રાઘવ લેઇ સેન, કીઉ ભડ ભીઉ અપારદ
કપિ રાજા સુગ્રીવ સહિત દસ પદ્મ અઢારદ,
સાગરિ બાંધી પાજ હણિ વૈદેહી સીતા,
ઇન્દ્રજિત, કુંભકરણ, પ્રહસન, શુક સારણ જિતા,
નલ નીલ કીઉ પાહાણ ગિરિ, નવિ મહિમા સાગર તણુ,
જલનિધિ માહિ પાષાણુ તારઉ, તે પ્રતાપ રાઘવ ગણુ. ૪૩

ચૂપૈ

સારિંગ ધનુષ્ય ધરી શ્રીરામ, સવિ રાક્ષસ જિતા સંગ્રામિ,
રાવણનાં દસ મસ્તક કાપઇ, લંકા રાજ વિભીષણ થાપઇ. ૪૪
નગર અયોધ્યા ઉત્તમ ઠામ, સીતા લેઇ આવ્યા શ્રીરામ;
તલિયા તોરણ ઘરિ ઘરિ દ્વારિ, ગીત મહોત્સ્ ગાઇ નારિ. ૪૫
નવ નિધિ સંપત્તિ, સુખિયા લોક, વ્યાધિ, વિયોગ, નહી દુઃખ, શોક,
જરા-મરણ કેરુ ભય હર્યુ, ત્રેતા માહિ કૃતયુગ કર્યુ. ૪૬
હીન અધિક ઉપરિ સમભાવ, ધ્યાન, પહિલુ કીધુ ન્યાય;
એણી પરિ રાજ કરઇ શ્રીરામ, પ્રજાનઇ પૂરઇ સવિ કામ. ૪૭
વરસ અગ્યાર સહસ્ર શ્રીરામ, કરી રાજ પુહુતા નિજ ધામ;
સિંહાસનિ બઇઠુ કુશ રાય, તેહ તણુ મોટુ મહિમાય. ૪૮

૪૩ અપારદ-સ. અપાર, હા. અપારા; અઢારદ-સ. અઢાર, હા. અઢારા; ગિરિનવિ-ફા. નગિરિનવિ, પ. ગરિનિવિ; ગિરિ૦-હા. ગિરિસૈન્ય સબલ રાઘવ તણુ; તાર્યા-મા. ફા. તરવા, પ વરા; તે-હા. તે પૂર્ણ; પ્રતાપ-મા. મહિમા. ૪૪ ધરી શ્રીરામ-હિ. માં આ પાદ પડેલું છે. કાપઇ ભ'. છેદિયાં; થાપઇ-ભ'. થાપિયા. ૪૫ તોરણ-સ. તોરણિ; ઘરિ ઘાર દ્વારી-ઘ. બાંધ્યા બારી; ગાઇ નારિ-ખ. મંગલ ચ્યાર. ૪૬ કૃતયુગ-હિ. દ્વાપર. કરઇ-ભા. કરે; શ્રીરામ-ભા. શ્રીરામિ. ૪૮. હિ. બઇઠા; સ. બિઠા.

તેહ તણા પુત્ર પૌત્ર અનેક, તેહ તણુ કિમ કરું વિવેક,
રાજબીજ નઇ રાખ્યુ દેહ, આશ્રમ બાહરિ મૂક્યુ તેહ. ૪૯

મિથિલા નગરી રાજા જનક, યાગ કરઇ આપઇ બહુ કનક;
એકમનાં ધરતાં હરિધ્યાન, બહુ તિરિ પામ્યા આતમ ગ્યાન. ૫૦

પૂર્વછાયુ

સોમવંશની કથા

હવઇ સોમવંશ તણી, કથા અનોપમ સાર:
કિંચિત્ સંક્ષેપઇ કરી બોલિસ તેહ વિચાર. ૫૧

ચૂપૈ

અત્રિ તણુ સુત રાજા સોમ, તેહ પ્રકાશ કરઇ નિત્ય વ્યોમ,
અમૃત ઝિરઇ, હરઇ દુઃખદેહ, વધારઇ વનસપતિ જેહ. ૫૨

તેહનુ પુત્ર સબલ બહૂ રુપ, તેહ ગ્રહ પદવી પામ્યુ ભૂપ;
બુધ બુધિવંત, ગુણ નિર્મલા, તેહ તણઇ ઘરિ રાણી ઇલા. ૫૩

બુધનુ સુત રાજા પુરુરવા, તેહના ગુણ અતિઘન અભિનવા;
નવ ખંડ ભોગવઇ ધરા, મન મોહ્યુ ઉર્વશી અપછરા. ૫૪

સ્રીવિરહઇ ઉપનુ વૈરાગ, નાના વિધ કીધા બહુ યાગ,
યજ્ઞપુરુષ સંતોષ્યા રામ, એલ પામિયુ ઉત્તમ ઠામ. ૫૫

૪૯ કરું-આ. ગુ. કહૂં; હિ. રાજબીજઇ. કા. રાજબીજિ, અં. રાજબીને; રાખ્યુ-કા. રાખેવા, અં. રાખીયો; દેહ-જા. આ. ગુ. ઘ. ખ. જેહ, કા. એહ; મૂક્યુ-ફ્રા. મૂકિઉ. ૫૦ યાગ૦-તેહના દેહ સરિખા સનક; પામ્યા-હિ. પાયા; આતમગ્યાન-ગુ. મદ ભગવાન. ૫૧ ઘ બોલિસ-જા. ઘ. ફ્રા. બોલેસ, ગુ. બોલિશિ, ખ. બોલ્યૂં ૫૨ પ્રકાશ કરઇ-હિ. પ્રકાસઇ; કરઇ-ખ. કરિછિ; વધારઇ૦-ખ. વ્યાધિ નિવારે. ૫૩ તેહ તણઇ-જા. તેહનઇ; ઘ. માં આ કડી પડેલી છે. ૫૪ જા. સ. ધ. ગુ. અતિ ઘણા; મોહ્યુ-સ. મોહી. ૫૫ વિરહઇ. મં. વિધઇ; હિ. વિધઇ વિરાગ; ઉપનુ-ઘ. પામ્યુ; પામિયુ-ફ્રા. ઘ. પાગ્યુ.

પરશુરામાવતાર-નક્ષત્રિય પૃથ્વી

પરશુરામ નાગયણ અંશ, અવતરિયા ભાર્ગવનપ્ર વંશ,
પિતા જમદગ્નિ રેણુકા માય, જેહના સુરનર વંદઈ પાય. ૫૬
કીધૂં વચન, સંતોષ્યા બાપ, મારી માતા વર્જિતપાપ,
પ્રસન્ન હૂઆ, આપ્યુ વર એહ, બાંધવ સહિત જીવાડી તેહ. ૫૭
રાજા આવ્યુ મેલી સેન, સબલપણઇ લેઇ ગયુ ધેન;
તપ કરી, ઘરિ આવ્યા રામ, કોપિ ચડ્યા કરિવા સંગ્રામ. ૫૮
સહસ્રબાહુ છેદ્યા તતકાલિ. જાણે વૃક્ષ તણિ એ ડાલિ,
મારુ કાર્તવીર્ય એ રાય વેગિ કરી ઘરિ આણી ગાય. ૫૯
ક્રુદ્ધિ રામ ન જાઇ રીસ, ક્ષત્રિય રહિત વાર એકવિસ
કીધા ધરા, નિઃકંટક જેહ, કશ્યપ ઋષિનઇ આપી તેહ. ૬૦
વાસુદેવ કેરુ અવતાર, તેહનાં ચરિત્ર ન જાણું પાર;
સદા અમર એહ પુરૂષ પુરાણ, બાણાધિપ માંહિ અધિક પરાણ.૬૧
ગાધિ તણુ સુત વિશ્વામિત્ર, રાજર્ષિ તે હુઉ પવિત્ર;
ઋતુધ્વજ મોટુ મહિમાય, તેહ તણુ સુત અલર્ક રાય. ૬૨

પૂર્વછાયુ

પુત્ર પુરરવા તણુ ક્ષત્રિવૃદ્ધ રાજાન,
તેહ નપ્ર સંતતિ અતિ ઘણી, પુત્ર પૌત્ર સંતાન. ૬૩

---

૫૬ નારાયણ-સ નારાયણનુ; અવતરિયા-ઘ. અવતરયુ; જેહના-ક્ર તેહના; વંદઇ. મ. વાછઇ. ૫૭ પાપ-જા તાપ; જીવાડી-ઘ. જીવાડ્ઇ, ખ. જીવાડયૂ; કીધૂં૦-મં. મારી માતા વેગિ નિ પાપ, પાલ્યું વચન સંતોષ્યા બાપ; જા. પ્રા. મા પહેલી પંક્તિનાં બે પાદ ઉલટસુલટ છે. ૫૮ મેલી-ક્રા. મેલીઆ; કરી ઘરિ શુ. પૂરણ કરી· રામ-હિ આદિમાં શ્રીરામ· કરિવા-જા. કરઇ, ખ કરિ; ક્ર. કોપ્યો, કોપિ૦-મં. કોપ કરી ચાલ્યા સંગ્રામિ. ૫૯ છેદ્યા-ઘ. છેદી; એ-મં. યમ; મારુ-ક્રા મારયઉ. ૬૦ ખ. રહિત કર્‍ય કો દણિયા; એકવિસ-હિ. એકત્રિસ (?) ૬૧ કેરુ-ક્રા. કેરા, બાણાધિપ-પ્રા. જા. ખ ઘ. બાણપતિ, હિ બાણાદિક, પરાણ-જા. ઘ. ખ. પુરાણ, કા. ણ; ઘ જા. માં આ કડીનાં પાદ ઉલટાસુલટી છે. ૬૨ હુઉ-હિ. હોઉઉ, થયુ, ક્રા. હોઆ, જા. તેહ, મં. હોયો, કા. હવા. ૬૩ ક્ષત્રિવૃદ્ધ-પ્રા.

નહુષવંશ-રતિદેવનું ચરિત્ર-વ્રતમહિમા

ચૂપૈ

નહુષ તણુ સુત યયાતિ રાય, તેહનુ અછઇ અતુલ મહિમાય;
અનેક ભોગ કરયા અદ્ભુતા, ધરિ ભાર્યા શુક્રની સુતા. ૬૪
તપ, વ્રત, દાન, ધર્મ, બહુ યાગ, અંતકાલિ પામ્યુ વૈરાગ્ય;
તતક્ષણે સંપતિ આતમજ્ઞાન, તેહનુ પુત્ર પૂર રાજાન. ૬૫
સબલ એક રાજા દુષ્યંત, વઇરી કેરુ કીધુ અંત;
તેહના અનેક ગુણુ નિર્મલા, પરણ્યુ રાણી શકુંતલા. ૬૬
તેહનુ પુત્ર ભરત અભિધાન, ચક્રવર્તિ મોટુ રાજાન;
ભૂતલિ ભૂપ અનેરુ સહી, તે સરખુ કો હુઉ નહી. ૬૭
રંતિદેવ સુકૃતિનુ પુત્ર, મોટુ રાજા પરમ પવિત્ર;
આપઇ દાન સકલ સંપત્તિ, ભોજન માત્ર ન રાખઇ વિત્ત. ૬૮
એક વાર નવિ પામઇ અન્ન, અડિતાલીસમિ દિને ભોજન;
બઇસઇ રાજા પારણુઇ જિસઇ, એક અભ્યાગત આવ્યુ તિસઇ. ૬૯
તે સંતોષ્યુ પૂજી પાય, એક વિભાગ આપિયુ રાય;
વલી કરઇ ઉપક્રમ આહાર, અંત્યજ એક આવીઉ દ્વારિ. ૭૦
દીન, કુરુપ, સંઘાતિ શ્વાન, ગાઢઇ વાહાલઉ, માગઇ ધાન;
રાજા તેહનઇ કરી જુહાર, એક ભાગ આપીઉ આહાર. ૭૧

ક્ષત્રવૃદ્ધિ, ખ. ક્ષત્રવૃત્તિ, કા. ક્ષત્રવક્ષ, કા. ક્ષત્રઅવૃધિ; અતિ ખ. સંપત્ય. ૬૪ નહુષ-જા. મા ફ્રા. નિઘુષ; અતુલ-જા. ઉતલ, ખ. અતિ. ૬૫ અહીંથી તે અંતપર્યંત મા. પ્રતિનો ભાગ નથી. યાગ-જા. અંગ; ૬૫-૨ મં. માં પડી છે. સંપતિ-ગુ સંતત, ખ. સંતતી; આતમજ્ઞાન-સ. આતમધ્યાન. ૬૬ દુષ્યંત-ફ્રા. અં. કા. દુષ્કંત, ખ. ગુ. દુઃખંત, ગુ. દુષ્ટવંત; પરણ્યુ-ખ. ધ. ગુ. પરણી; શકુંતલા-જા. ધ. ખ. સકુંતલા. ૬૭ અભિધાન-જા. રાજન; મોટુ-ધ. મોટ; અનેરુ-હિ. અનેરા; સહી-મં. હિહિ. ૬૮ ભોજન૦ મં. ભોજન માત્ર રાખઇ નિત્ય; પામઇ-હિ. રાખઇ, ખ. પારયા, અડતાલિસમિ, હિ. અડિતાલીસ, ફ્રા. ખ. અડતાલિસે; દિન ધ. દિવસ; બઇસઇ ખ. બિઠુ, અં. બેઠા; આપિયૂ-ધ. આપયૂ. ૭૦ સંતોષ્યુ-જા. સંતોષીનઇ; કરઇ. મં. કરિયા ૭૧ કરી-ફ્રા. કરીઉ.

ઉગરતૂં અજ રહિંશિ જેહ, એક અભ્યાગત પોખ્યુ તેહ;
રાજા પાણી કરઇ આહાર, મન માહિ આનંદ અપાર. ૭૨
અહિંા રાય આરોગઇ વારી, થોહરી એક આવીક દ્વારિ,
જીવ્હા સૂકઇ માગઇ નીર, ઉદક વિના નવિ રહિ શરીર. ૭૩
જલ આપી સંતાખ્યુ તેહ, રાજા મનિ વિમાસઇ એહ:
"આગઇ અનેક ભૂપતિ ગયા, 'કાચી કાયા, સાચી દયા.' ૭૪
દાન, વરત, તપ, તીરથ, જાત્ર, તે સમવડિ ન આવઇ લવમાત્ર."
વલી કહૂં એક મોટુ મર્મ, દયા વિના નવિ મોહઇ ધર્મ. ૭૫
હેમ, ધરા, મોતી ભંડાર, સુલભ અછઇ એહના દાતાર,
સર્વ ભૂત-દયાપર જેહ, પુરૂષધુરંધર દુલભ તેહ. ૭૬

શ્લોક

हेमधेनुधरादीनां दातारः सुलभा भुवि।
दुर्लभः पुरुषो लोके सर्वभूतदयापरः ॥ ३ ॥

ચૂપૈ

સકલ ધર્મનૂં સાધન જેહ, થોડા માહિ બોલૂં તેહ,
જેહનઇ આપ પીડા સહી, તેહ અવરનઇ કીજઇ નહી. ૭૭

શ્લોક

श्रूयतां धर्मसर्वस्वं श्रुत्वा चैवावधार्यताम् ।
आत्मनः प्रतिकूलानि परेषां न समाचरेत् ॥ ४ ॥

૭૨ રહિક-ક. વાંછ્યુ, પોખ્યુ-હિ શુ આપ્યુ, ત. પુહુતુ, અં. પોખ્યો. ૭૪ ગયા-ધ હુઆ, ત. ભયા ૭૫ મર્મ-હિ. ધર્મ; મોટુ-ક. મોટકુ, ઘ મોટ; સોહઇ-ક. સાચો, અં. શોભે. ૭૬ દુલ્લભ, ક. બણીઇ, સર્વ૦-ખ સર્વભૂત દયાપરૂષ પેઇ, વનોર્ધા વરવા દીસિ તેહ. ૭૭ શ્લોક-ત. માં આ શ્લોક નથી ૭૭ બોલૂં-ગ. ખ બોલ્યુ, ધ. બોલાસ; નૂં-ખ ભૂતનં; પીડા-ક. ત ખ. પીડા, તેહનઇ૦ ધ. માં આ પડેલુ છે

चूपै

સત્ય, દયા, વ્રત, સાહસ ધીર, છાંડી મમતા તણી શરીર;
એહવી પરિ રંતિદેવ રાજાન, તે પામ્યુ આતમવિજ્ઞાન. ૭૮

શંતનુ વંશનું અનુકીર્તન

શંતનુસુત રાજા ગાંગેય, તેહનૂં દર્શન સરયૂં દેવ;
તેણઇ કીધુ મહા સંગ્રામ, યુદ્ધ કરી સંતોષ્યા રામ. ૭૯
પાંડુ તણુ સુત જે અર્જુન, તેહનુ મહા સુભટ અભિમન્ય;
તેહનુ સુત પરીક્ષત રાય, જનમેજય મોટુ મહિમાય. ૮૦

યાદવ વંશનું અનુકીર્તન

યદુ-રાજા-કુલિ યાદવ હુઆ, તેહ તણા મહિમા જૂજૂઆ;
અંધક, ભોજ, વૃષ્ણિ વિશાળ, સાત્વિક, હરિદાસા, ભૂપાલ. ૮૧
યાદવ માહિ વડુ વસુદેવ, જેહનઇ રામકૃષ્ણ સુત એવ;
મહા વિષ્ણુ કેરા અવતાર, તેહનાં કર્મ ન જાણું પાર. ૮૨
જેહનિ કીરતી કલિમલ હરઇ, તતક્ષણ શુદ્ધ વાસના કરઇ,
છોડઇ પાશ તણા સંસાર, કેશવ અવિચલ પદ દાતાર. ૮૩
સૂર્ય સોમ વંશ તણા વિસ્તાર, અછઇ અનંત ન જાણૂં પાર,
સંક્ષેપઇ મઇ કહીઆ એહ, અયોધ્યાનાયક રાજા જેહ, ૮૪

---

૭૮ દયાવ્રત-ફા હા. દયાતપ, ખ. સનાતન, છાડી૦-ખ ગંગા યમુના તતૂં શરીર; તે-ફા. તેહ જ; પામ્યુ-ખ. પામ્યા, આતમવિજ્ઞાન-ધે. ફા. હા. આત્મજ્ઞાન. ૭૯ સર્યું-મં. જાણઇ, તેણઇ-જા. સ ફા. ધ, ખ. એક. ૮૦ મહાસુભટ-ફા. મહાસુભટ સુત ૮૧ સાત્વિક૦-હિ સાધત દશા હરિવિશ ભૂપાલ, જા. સાનંત દાસા હરિભૂપાલ, શુ. સાત્વીકદાસ રહ ભૂપાલ, અં. ગાધૃત (ફા. સાશ્વત) દાગા હરિભૂપાલ, ખ ધ શાચ્વી૦ દાર હરી ભૂપાલ. ૮૨ વડું-ફા. વડઉ; કેરા-શુ. કેરુ; કર્મ-શુ ચરિત્ર ૮૩ પાશ-મં. પાપ; સંસાર-શુ. સંસારિ ૮૪ તણા-સ ના, જાણું-શુ. જાણ્યુ; હા. માં ૮૩ અને ૮૪ મી કડી હતાસુધી છે.

નરમધ પવિત્ર કથા એ સાર, અનેક રાપ તણા અપનાર;
ભીમ ભજેછ બુદ્ધિમાનધ કહી, દશામી કલા પુરૂની સહી. ૮૯

ઇતિશ્રી વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિતાયાં હરિલીલાષોડશ-
કલાયા દશમી સમાપ્તા.

કલા ૧૧ મી

દશમસ્કંધ

શ્રી કૃષ્ણચરિત્ર

પૂર્વછાયુ

દશમઇ લક્ષણ આઠમૂં નિરોધ દૈત્યસંહાર;
ભૂમિભાર ઉતારિવા યાદવકુળિ અવતાર. ૧

---

૮૯ બુદ્ધિમાનઇ—બુ. અંશપિ; પુરૂની—મ'. પરિપૂરણ. ઇતિશ્રી-હિ ના. ઇતિ કલા દશમી સમાપ્ત ॥ ફા. હરિલીલા વિષ્ણુ પકાર દશમી કલા; ખ. ઇતિશ્રી ભાગવતે માહા પુરાણે હરિલીલામાં દશમી કલા સમાપ્ત; પ ઇતિશ્રી સોલકલાવા હરિલાલાયાં-; સ કા એ ઉપર પ્રમાણે. મ'. ઇતિશ્રી હરિલીલાયાં ભીમવિરચિતે કલાપ્રબંધે ભાગવતે નવમસ્કંધે દશમી કલા સમાપ્તા ॥ એવં સંખ્યા ॥ ચૂપૈ ૬૭ ॥ પૂર્વછાયા ૧૨ ॥ કવિત્ત ૬ ॥ શ્લોક ૪ ॥ એવં સંખ્યા ૮૯ ॥ મ'. ના લહીઆએ કવિત્ત સંખ્યા ૫ ને બદલે ૬ અને ચૂપૈની સંખ્યા ૬૮ ને બદલે ૬૭ લખી છે (તેમ ૫૫ મી બેવડાઇ છે.)

કલા ૧૧ મી

૧ એકથી ડા. મા આની પહેલાં નીચેની બે કડી વધારે છે—

શ્રી નારાયણ સકલ જન જીવન જગદાધાર,
મુરારિ માધવ મુકુંદ હરિ, ગોવિંદ ગુણ નહીં પાર;
નરકનિવારણ, ભયહરણ, ભૂધર, ભક્તાધાર,
એક વાણીએ કેમ કહુ ચરિત્ર ન જાણું પાર.

જ્ઞાન, વૈરાગ, વિવિધ શકતિ, ધર્મઐશ્વર્યનિધાન,
અવતાર અન્ય અંશ કલા, કૃષ્ણ સ્વયં ભગવાન. ૨

તેણઇ કારણિ બોલીઇ, દશમઇ કૃષ્ણચરિત્ર,
ઉત્તમ કથા સુમંગલા, સુલલિતા, સદા પવિત્ર. ૩

શ્લોક

यस्यावतारकर्तारो हरिस्तेपु महात्मनः।
कृष्णावतारस्तस्यैतच्चरितं दशमे मतम्॥ १ ॥

પૂર્વછાયુ

સનકાદિક ગાઇ સદા, શ્રવણસુખાવહ એહ,
મનોહરા, ભવરોગનૂં ભેષજ ભણીઇ તેહ. ૪

તેહ કરવું નવિ સાંભલઇ, જેહનઇ ભાગિ કાન,
ભવ લાધુ માનુષ તણું, જુ ઘટિ હુઇ સાન. ૫

ચૂપૈ

કહિતાં કૃષ્ણકથાની યુક્તિ, વિરમઇ અથવા પામઇ તૃપ્તિ,
એક વનિ જે હંતા પશ્ચ, બીજુ જે નર પોષઇ દશ્યં. ૬

---

૨ શકતિ-ત્ત સકલ; અંશ-મં અંશઇ, ત્ત કૃષ્ણ સતે, ઠ સદા.-કા કથા. શ્લોક—બધીયે પ્રતિઓમા આ શ્લોક ઘણો જ અશુદ્ધ છે. ૪ શ્રવણ -ક્રા. નૈં સુધા વદિ; ભેષજ-શુ ત્ત ઉષધ ૫ કરવુ ત્ત -કારણ, ફ્રા. કવણ ; સાંભલઇ-કા. શેરે ૬ યુક્તિ, તૃપ્તિ-ક્રુ ગ યુગતિ, તૃપતિ એક વનિ .મં. એકવિના. ખ એકમના, ઘ એક વન્ય જેહંતા-હિ. જેહતા ર્શા જેહના, .જોતાં, કા. પ. જે હતા. ટેહ હતા. પોષઇ-ત્ત પામઇ; મં બોલઈ ૬ પછી મં મા નીચેનો વધારો છેઃ—

આગઇ અતિ સુકૃત બહુ સંચ, સંગતિ પામ્યા પાંડવ પંચ;
કેરા સેન વાયર ગર્વ્ભિલયુ. ઘોગારેયા ૬૭ પેદ પરમાણુ ૨ (૭)

ભૂભાર ઉતારવા પૃથ્વીનો આર્જવ

બહુ રાજાન, અસુર, મંડલિ, તેહનઇ ભારિ ભૂમિ આકુલી,
એક વાર ગૌ રુપઇ થઇ, બ્રહ્મા આગલિ ગવઇ ગઇ. ૭
ધરા ભણઇ "બ્રહ્મા ! અવધારિ, સકલ લોક માદરઇ આધારિ,
"મઝનઇ પીડા છઇ અપાર, સહી ન સકૂ હ દુષ્ટનુ ભાર." ૮
તેહ તણી પરશંસા કરી, બ્રહ્માઇ વીનવિયા હરિ
"સુરસેવકની રક્ષા કરુ, મૃત્યુ લોક માહિ અવતરુ." ૯
વલતા વચન કહિ દેવેશ મસ્તકના આપ્યા કોઇ કેશ
"પૃથિવી તણુ ટાલેશઇ ભાર, બાધવ રામકૃષ્ણ અવતાર" ૧૦
વિષ્ણુ તણી વાણી સાંભળી, બ્રહ્મા આવ્યા પાછા વળી,
હરખ્યા દેવ હુઆ આનંદ, મુનિવર પામ્યા પરમાનંદ ૧૧

દેવકીના ઘાતની કંસની તત્પરતા અને તેનું રક્ષણ

ધરા માહિ મોટા રાજાન, રાજ કરઇ ઋદ્ધિ ધનધાન્ય,
તે માહિં યાદવ વંશ વિશાલ, દેવક, ઉગ્રસેન ભૂપાલ ૧૨
દેવકસુતા દેવકી જેહ, વસુદેવનઇ પરણાવી તેહ,
કંસ મનિ રલિયાતિ થયુ, બિહનનઇ વલાવા સાથિ ગયુ ૧૩

ગર્ભિં થકા હિંડુ તુ મઝ અંગ ચક્ર ધરી રાખ્યુ શ્રીરંગ,
શ્રવણિ કીર્તન પાતક હરઇ તે કૃષ્ણ તણા ગુણ કિમ વીસરઇ ૩ (૮)
સૂર્યસોમ બેહુ વંશાકુરી, સ્વામી તુજ ચરિત્ર સાંભલી,
કેવલ કૃષ્ણકથાનૂં ગાન તે વિસ્તારી કહુ ભગવાન ૪ (૯)

૭ મંડલી હિ. મંડલિક આકુલિ-મ આકલી ૮ અપાર હિ અગાધિ ૯ પરશંસા-હિ મ પ્રશંસા, ક. અનુકંપા હિ બ્રહ્મા, મ હિ-શ્રી હરી, મ સુરનર સેવક રક્ષા ૧૦ વલતા ગુ વચન, મસ્તકના-જ મસ્તકના બિ આપ્યા કેશ, ગુ ત્યય અહુ અવતાર ધરેશ કોઇ-કો બેહુ ધ બહુ, સ બ કો, જા બિ, ટાલેશઇ-સ કે। ખ મ ટાલેવા, ઘ ટાલેશિ, અં ટવશે કા હરવાને, ગુ ઉતારવા ૧૧ હિ હોઉઆ ૧૨ મોટા મ મોટુ, ધન-કો ધાન્ય-જા મ ધ્યાન, જા ઉગ્રસેન ૧૩ રલિયાતિ-હિ મ રલિયાઅતિ,

શબ્દ એક હુઉ આકાશ "કંસ' તાહરુ કરશિ નાશ,
"સમ્યક્ વયરી જાણુ તેહ, એહનુ ગર્ભ આઠમુ જેહ." ૧૪
કંસઇ સાંભલિ વાણી એહ, વિષનુ વૃક્ષ વાધશૂ એહ,
આહ તણૂં કુણુ લેઇ પાપ, એહઇ મારિ ટલઇ સંતાપ. ૧૫
અસુર તણી મનિ રીસજ વમી, સાહ્યા કેશ કાઢિઉ અસિ,
બ્હહનેવીનઇ શંકા ચડી, દેખી સાલાની સૂખડી. ૧૬

પૂર્વછાયુ

"બલ કાંઇ ચાલઇ નહી," વિમાસઇ વસુદેવ
'ઉઠી આગિ કોઈંનડિ,' જુઉ કર્મ નિખેવ. ૧૭
"એહ પરિહાસ કહનઇ કહૂ, 'નાડિ ચીભડા ખાઇ,'
"યુક્તિ કરીનઇ છીજવૂં, બીજુ નથી ઉપાય ૧૮
'સામ વચન બોલ્યાં નહી, અનમતિ આવ્યુ જોઇ,
"ચતુરપણઇ ચેનઇ નહી, વહિલુ ત્રિણસ નેહ" ૧૯

શ્લોક

प्रस्तावसदृश वाक्यं सद्भावसदृश प्रियम् ।
आत्मशक्तिसम कोप यो जानाति स पडित ॥२॥

બિહનનઇ ગુ સ બિહિન, અ' બોહેન, ઘ બિહેંન, ખ બિહિન્નુ, ફા. બહિન, જા બહુન, વધાવા-મ' ચોલાના ૧૪ હિ હોઉ, ઘ હુયુ, જાણુ-ખ જાણ્ય મ યણુશઈ, ૧૫ વાઢશૂ-ઘ વાઢોસ્, ખ સ અ' વાઢશૂં, જા વાઢસો, ફા નિકંદુ, ફા મ. ઉછેદુ, લેઇ-ઘ ખ ફા મ લેસિ, સ. લીઇ, ગુ નિરે, અ કા લેશે, કુણ હિ કો, એહઇ-ખ એહ જ, ફા. એહિએ મારિ કા. મારેરે ૧૬ અસુર તણિ-હિ અસુરન રીસજ-ઘ રીસ અતિ, કાઢિઉ-ઘ કાઢ્યુ બહનેવીનઇ-૨ બહિનવીન ૧૭ કોઈંબડિ ઘ મેટબડિ, ફા જત કોઠીબડિ; જુઉ હિ જોઉ. ખ જોયુ, ફા જોઉ, સ. જૂઉ ૧૮ વાડિ-ફા વાડી, ખ વાડ ચીભડા-વ. ચીભડા, યુક્તિ૦-જા મા આ પંક્તિ પડેલી છે.૧૮ આવ્યુ-ખ ફા. આવિ વણસઇ . વ્યણુસિય ઘ.

ચૂપૈ

વસુદેવનો જગના મિથ્યાત્વનો બોધ

ભણઇ વસુદેવ "કંસ ! અવધારિ, પાપ ન કીજઇં એણઇ સં
"અબલાવધ નવિ ઘટઇ નરેશ ! તાનવિ અધ્યાતમ ઉપદેશ
"કાયા પંચ ભૂત વિસ્તાર, કૌમાર, યૌવન નઇ જરા,
"દેહી દેહ તણુ વિછોહ, ધીર પુરુષ નવિ આણઇ મોહ.
"જીવ તણઇ છઇ નાના દેહ, તેહ તણુ નવિ આવઇ છેહ,
"છાંડઇ જૂનૂ એહ શરીર, પહિરઇ નવૂં યથા નર ચીર.
"દેહી સદા કરઇ પ્રયાણ, પડ માકડી તણી પરિ જાણિ,
"ચરણ આગિના આવા ધરઇ, તુ પગ પાછિના ઉદ્ધરઇ
"અનાદિ માહોમાહિ સંબંધ, જાણે ફૂઅડઇ પડીઉ અંધ,
"જાહા નિજ રૂપનિં પામઇ સહી, તા લગઇ બંધન છૂટઇ નહીં
"પુત્ર, કલત્ર, ધન, જાયા, દેહ, સ્વપનપદારથ સરખા તેહ,
પડઇ શરીર, એ અવિચલ હંસ." વચન વિવેકિ પ્રીછ્યો કંસ
સત્ય વચન વલી બોલ્યુ એહ "માહરઇ સંતતિ હુશઇ જેહ,
"તે હૂં તુઝનઇ આપિસિ સ્વામી" કીઉ સમય, નિ પુહુતા ઠામિ

વસુદેવની સત્યનિષ્ઠા અને પ્રથમ બાળકનું સમર્પણ

પ્રથમઇ જનમ્યુ કીરતીમંત, લેઇ દેવકી "સાભલિ કંત"
"કંસ કુંઅરની બહીઇ કાન, હું નહી આપૂં માહરુ બાન" ૨

૨૦ ભણુ—ગુ ભણિત, ખ સંસાર ૨૧ દેહી—ગ દેહિ તણુ ગ. તણઉ આણુઇ—ખ ઘ ગ ફો. ગુ ગ પામિ મોહ ગ ફ મોહ ૨૨ તણ, ફો ગુ ઠા તણુ ૨૩ ઉદ્ધરઇ—ખ ઉસરી ૨૪ સહિ ફો. નહિ, સ નહી, ફે ૧૦૭ બા ફો ગ રૂપિ જાહાં—અ જાહાં લગિ નિજ—ઠા બાન ૨૫ સરખા ઘ ગ શરૂ, ઠા સરીરા, પ્રીછ્યોઉ—ઘ પ્રીછ્યુ ખ ફો. ગ ઠા પ્રીછ્યુ, ઠા પ્રીછ્યઉ, બા પ્રીછ્યા, અ પ્રીછીઉ ૨૬ અ ઠા. [illegible], પ બોલીઉ, [illegible] બોલ્યૂ, તંપ૦—ગુ ન આ પાદ પછેડ છે વેસિ—બા ઘ આપીસ, ખ આપેસ.

ભણઇ વસુદેવ "કઈ મહિમાય, બોલ્યા બોલ ન પાછા થાઇ.
"સત્ય વચન આપણિ મૂકીઇ, જનમ તણું સુકૃત ચૂકીઇ. ૨૮

"સતિ ધરા ધરઇ નાગેન્દ્ર, સતિ તપઇ દિવાકર ચંદ્ર;
"વાય વાઇ વિશ્વ મઝારિ, ચૌદ લોક તે સત્યાધારિ. ૨૯

श्लोक

सत्येन धार्यते पृथिवी सत्येन तपते रवि ।
सत्येन वायवो वान्ति सर्वं सत्ये प्रतिष्ठितम् ॥३॥

ચૂપે

"બલિ, રઘુભાગ', હરિચંદ રાય, શિબિ, અંબરિપ સસ સંવાય,
"ધ્રુવ, પ્રહ્લાદ પ્રસિદ્ધા એહ, મુનિવર દધિચી આપ્યુ દેહ ૩૦

"સત્યઇ ધર્મ, દયા, વ્રત, દાન, સત્યાધીન અછઇ ભગવાન,
"જપ, તપ, અર્થ, કામ, નવ નિધિ, જિહા સત્ય, તિહા સવની સિધિ" ૩૧

ઇની વચન કહઇ વસુદેવ "સુખદુખ-પ્રાપતિ કર્મ નિખેવ,
"એહ શરીર અછઇ અનિય, તેહ કારણિ નહી છાડૂ સત્ય" ૩૨

શોકમોહ મન નવિ ધર્યુ, પુત્ર ઉત્સગિ લેઇ સાચર્યુ,
મનપતિ મહજઇ મૂકઇ પાય, જમલુ લીધુ સત્ય સખાય ૩૩

---

૨૮ આપણિ-જા ઘ ખ ગુ કા આપણ. સુકૃત-ઘ સુતકર્મ. ૨૯ વાય-કા તયિ વાય સત્યાધારિ-સ સત્યનિ આધારિ, જા સ યનઇ આધારિ, ખ મા આ કડી પડી છે ૩૦ સત્યસવાય કા સત્યવત તેહ, એહ-કા જેહ સત્ય પ્રસિદ્ધા એહ૦ ખ પારીગર ધ્રુ૦, બલિ ઉદ્ધવનિ અક્રૂર, અને રૂપિ સિદ્ધા તેહ ૩૧ ખ મા આ કડી નથી, ભગવાન-ઘ મ વિજ્ઞાન, અર્થ-હિ અર્થનઇ, જા મ તીર્થ, સ મા માત્ર આ કડીનુ છેલ્લુ પાદ છે. ૩૨ વડી-ખ વળી વળી, પ્રાપતિ-ખ કારણ, કર્મનિ-જા ખ કર્મન, ગુ કાર્મનિ, કર્મની એવ-મ કર્મ નિખેવ કા છાડઇ. ૩૩ નવિ હિ સ. મ કા માહિ ધર્યુ-કા સ. મ ધર્યાં, સાચર્યુ-કા. સ મં. સાચર્યા, કા પરવાર્યા, મનપતિ-મં. મનપંતુ, જમલુ લીધુ-સત્ય-ઘ સત, સખાય મં સદાય

ચાપંતા નવિ લાગિ ખેવ, તેણઇ અવસરઇ સોળા વસુદેવ;
લેઇ કુલ પ્રથમ યાદવ પેટ, નાચો માનિ લાગ્યુ ભેટ. ૩૪

મામાના મન માહિ હેજ, બોલઇ લેઇ મૂગ્યુ બાળેજ,
કંસિ તે પાછુ આપીઉ, લેઇનઇ મંદિરિ આવીયુ ૩૫

તેહ વાતનુ જાણી હેત, નારદ આવ્યાં કહ્યુ સંકેત,
કોપિ ચડયુ કંસાસુર કાલ, પાછુ આણી મારયુ બાલ ૩૬

ઉપજના વઇરી નઇ વ્યાધિ, છેદીજઇ તુ હુઇ સમાધિ,
આગનઇ થયુ જઇ સંવાદ, વિણસીજઇ કરતા પ્રમાદ ૩૭

વેગઇ કરી તેડાવ્યા એહ, કારાગૃહ માહિ રાખ્યા તેહ,
આડી ભોગલ, લોહ કમાડ, જાણે આવ્યા પાપલિ વાડિ ૩૮

ખટ બાલક મારિયા તેણઇ, પાપ તણી શંકા નવિ ગણઇ,
તેહનૂ કારણ અછઇ શાપ, પૂરવ જન્મ તણુ તે બાપ ૩૯

સાતમઇ આવ્યા બલદેવ, જાણ્યુ તેહનૂં કારણ એવ,
'સવિ ગર્ભ' કહઇ દેવેશ, માયાનઇ દીધુ ઉપદેશ. ૪૦

પૂર્વછાયુ

માયા આકર્ષી કરી અસમદ તણૂ શરીર,
સહસ્રકિરણ સવિતા તણૂં હરી લીધ પય નીર. ૪૧

૩૪ પ્રથમ-પ્ર પ્રથમિ કા. ગુ યાદવરાય. માનિ-હિ. ઇત મન માનિ લાગ્યુ-ઇત ગા લેઇ લાગ્યુ, અં છે. ભાવે, હિ બેહિ ગર્ભ સ નહ-ઇત ગુ વેગિ થઇ, ગા. વાસુદેવ છે., ૩૬ હેત હિ હેજ, (હેતુ) ગા. કહ્યુ, મ રવો, પાઝ આપીઉ અં. વાળીઉ વાત-અં. કામુક; મ પાપ મ. મારયુ ૩૭ ઇક-ખ આપ્યું ૩૮ ભેદ હિ ભેટ્યા મ મા આ કરી પરી ઇ ૩૯ પાપ૦-હિ. મા આ પાદ પરેરે થી, બાપ-કા બાપ ૪૦ ઉપદેશ કા આદેશ. સંચરિ-ખ લયા, કા. ચવરવ, અ સવરે કહ્ય-ગુ કહ્યુ ૪૧ લી ધ સ લીધૂ; માયા૦-કા માયમે આકર્ષિંતુ

ઉદરિ જનેના રોહિણી આણી મૂક્યુ વેગિ
શીપ માહિ સ્વાતી તણુ જાણે વૂઠુ મેઘ. ૪૨
રતન અમૂલિક નીપનૂં સંકર્ષણુ શરીર,
ગોકુલિ ગૂડી ઉછની, જનમ્યા બલભદ્ર વીર. ૪૩

ચૂપૈ

પ્રભાતિ ગઢ મથુરા માહિ વાત કરઇ જન માહોમાહિઃ
'દેવકીગર્ભ ગયુ તે ગલી.' કંસઇ તે વાણી સાભલી. ૪૪
મન માહિ તે ઊપની રલી, એના શીંગી સાકલ ટલી,
છૂટા પાપ એહ અગાધિ, ઔષધ વિના વિગુદી વ્યાધિ. ૪૫
આઠમઇ જે વધરી આવશઇ, પૂરે માસે (તે) જનમશઇ,
પગિ ધરીનઇ તે મારયોસ, પછઇ નચત રાજ કરયોસ. ૪૬
કંસ કપોત વિમાસઇ અશૂં, શ્રીપતિ સેન કહઇ એ કિશૂં,
અધ ન દેખઇ ઝખઇ આલિ, માથા ઉપરિ ભમતુ કાલ. ૪૭

' દેવપ્રભાવ '

દૈવ તણિ અછઇ વિસમી વાત, બલબુધિ પ્રપચ ઝુણુ માત્ર,
છવી તણુ ઊધારુ રોક, મૃત્યુ ગાકડી બાંધ્યૂ રોક ૪૮

---

૪૨ ઉદરિ-ઘ, ખ ફા ઉદર, શીપ૦-ખ સ્વાત્ય માહિ શિપ જ મધ્યિ, વૂઠું ફા વૂઠક, મેવ હિ મેહ ૪૩ અમૂલિક-ઘ સ અમૂલ્યુક, ફા અમૂલક, ગો_લિ જા ઘરિ ધરિ, ગુ મા આ કડી પડી છે ૪૪ પ્રભાતિ-ઘ પ્રભાત્ય, દેવકી-ઘ દેવ, ખ દેવકીનિ, ગર્ભ ફા ગર્ભ જ, તે-ખ તિ. ૪૫ ગિંગિ-ઘ સગે, ટલી-ફા. ઉતરી, વ્યઢી જા છાટિજિ, ઘ વણઠી, ખ ટલી, ફા વાલીજઇ, સ વિણઠી, કા કાઢી, અ વિનાશી; વિના-કા પાખે. ૪૬ પગિ-કા અં પગે, ધરી-જા સાહી, મારયોસ-ખ મ.સ અં. મારેશ, નચત-હિ. મં નશ્ચંત, જા અં ઘ ફા. નચિંત, ખ ગુ નીશ્ચીત, સ નિશ્ચત, કરયોસ-ગુ મં ખ સ કરેશ ૪૭ અધ-ફા મે ઇશૂં, કિશૂં-જા ઘ સ કશ, શ્રીપતિ૦-ખ મા આ પાઠ પડેલ છે, ઉપરિ-ખ ઉપર, અ ઉપેર, ભમતુ-ગુ ભમિ ૪૮ તે ટબુ-હિ કવણુ; ફા બાધ્યઉ

રાત્રિદિવસ નર ચિંતા કરઇ, બહુ કામના મન માહિ ધરઇ,
દેખઇ નહી મરણુ મતિહીન, યમનઇ જાલિ પડયુ જિમ મીન. ૪૯
કર્મિ સાચ્યૂં પાવક દહઇ, નહી તુ વાટઇ પડીગી રહઇ;
એક અનાથ વનથુ ઊગરઇ, એક ગખંતા ઘરયુ મરઇ. ૫૦
નલિની ઘર કીધૂં વન માહિ, દાધી હીમ તણુઇ તે દાહિ,
મનિ અહંકાર મ કરશુ કોઇ, કીધૂં કર્મ તણૂં તે હોઇ. ૫૧
કર્મ તણુ મોટુ મહિમાય, કર્મિ બાધ્યા રાણા રાય,
નાકિ નાથ્યા વૃષભ ગાઇ, જિહા જિહા તાણુઇ તિહા તિહા જાઇ. ૫૨

પૂર્વછાયુ

વચન એક સાચૂં કહૂં સાંભળજ્યો સહુ કોઇ;
"પુરુષારથ કાઇ નહી, દૈવ કરઇ તે હોઇ. ૫૩

શ્રીકૃષ્ણજન્મ—ગોકુલગમન

ચૂપૈ

સંઘાતિ સુર કેરુ સાથ, આઠમઇ આવ્યા જગનાથ
અવતરિઆ આપણુપઇ દેવેશ, ઉદર માહિ કીધુ પરવેશ. ૫૪

* ૪૯ મરણુ-હિ મતિ, હીન-ખ હીન, યમ૦-કા જેમ નરકમાં પડીયૂં મીન, પડયુ-ત્ત પડઇ; જાલિ ગુ જાલિ ૫૦ સાચ્યૂં-ધ સંક્યુ પાવક-ઘ ખ પાવસ; તુ-ખ તઉ, ક્રે તર, પડીગી-ત્ત. પાડુ, સ ખ પડયુ ઞ. પડીયો, અનાથ-ત્ત અનાગતિ, ઘરયુ-ત્ત ઘરમાયા, અં ગુ. ધરથી; ઓ૬૦ ખ મા આ પંક્તિ પછીની બીજી પંક્તિ પછી ઉત્તરાગામુળથી છે? ૫૧ વન-ધ. ખ ફા. સ જલિ, અં. કરશુ-ધ ખ. ફા ધરશુ, મ-સ. મુ, ત્ત મા આ કડી નથી એવી સ મા આ કડી પછી નીચેનો શ્લોક છે- पद्मानि यत्र परितिष्ठ मेघये नाम्नाभर। कर्मणो हि प्रधानेन देवरूपेण गह्वना ૫૨ કર્મિ-ત્ત. ધ ફો. સ. અં. કા. ગુ અં. બાધનિ, વૃષભ-ત્ત વૃષ- ભાદિ ન્યાય ૫૩ કહૂં-કા. કહુ. અં. પુરુષારથૂં.

કથા કહંતા સદેહ હુસઇ, કો પડિત કારણ પૂછસઇ
'સકલ વિશ્વ જેહનઇ આધારિ, કિમ સમાણુ ઉદર મઝારિ?' ૫૫
જેણી પરિ ઉદરિ રહ્યા શ્રીકાન્ત, તે ઊપરિ બોલ્યા દૃષ્ટાન્ત,
કીધૂં રુપ સૂક્ષ્મ સમક્ષ, જાણે બીજ માહિ વટવૃક્ષ. ૫૬
સઘલી પૃથ્વી કેરુ ધન, જિમ સમાણૂ માહિ રતન,
અ તરયામી અ તરિ રહ્યુ જિમ રાખી પાવક ઢાકિયુ ૫૭

પૂર્વછાયુ

કસિ દીઠી દેવકી બહિન ધરઇ બહુ તેજ,
વયરી માહારુ અવતર્યુ આઠમુ ભાણેજ. ૫૮
ઉદર માહિ આવી વશુ વિષ્ણુ તણુ એ અંશ,
વધ કરેવા ચાલિઉ કારાગૃહ માહિ કસ ૫૯
બહિન તણુ વધ નવિ ઘટઇ, દારુણ કર્મ નૃશસ,
ઇશૂં વિમાસી મ ત્રિશૂ, પાછુ વલિઉ કસ ૬૦
બ્રહ્માદિક સુર આવિયા, પ્રણમ્યા શ્રી ભગવાન,
સ્તવન કરી પાછા વ'યા, પુહુતા નિજ સ્વસ્થાનિ ૬૧

૫૫ હુસ૦ જા અસિ, સદેહ-હિ અવસર કા સશય ગ'હિ કોઇ, સમાણુ-ખ ફા સમાણુ, મ કા સમાવ્યા, અ' સમાણો ૫૬ બોલ્યા જા મ બોનિસિ, ખ ફા બોનેશ, સ કા બોલિસ ૫૭ 'અ'તરિ ખ અતરે, સ ગુ અતર રહ્યુ ખ ઘ રહ્ુ કા ખ અ ગીઉ. ૫૮ ધરઇ ઘ ધરતી, ખ ધરુ, ફા સ ધરતી, આઠમુ સ આઠમિ ૫૯ કરેવા-જા ઘ ખ કરવાનઇ માહિ ફા મા, ચાલીઉ-ઘ ચાલયુ-ખ સ ચાલીયુ ૬૦ નવિ-જા કિમ દારણ૦ ગુ દારુણ કરમનુ સચ, મત્રિશૂ-મ. મનશૂ, ઘ ખ સ વલીયુ, ઘ મા આ કડી નથી ૬૧ આવિયા-ઘ આવયા, વલ્યા-જા ઘ વલા સ્વસ્થાનિ-ખ. સ્વસ્થાન્ય, ઘ સ્વસ્થાન

ચૂપૈ

શ્રાવણ માસ, નક્ષત્ર રોહિણી, નિશિ અંધારી આઠિમ તણી,
કૌલવ કરણ નઈ મંગલ વાર. મધ્ય રાત્રિ જનમિયા મુરારિ ૬૨

લોહ તણી સાંકલ ઊજડી, રખવાલાનઇ ઘારણ પડી,
ભાગી ભોગલ સબલ અપાર, મંદિરના ઉઘડિયા બાર ૬૩

શંખ, ચક્ર, પંકજ નઇ ગદા, કમલ નેત્ર વિકસિત મુખ મુદા,
કૌસ્તુભ-મણિ-મંડિત જગનાથ, મસ્તકિ મુકુટ, ચ્યારિ નિજ હાથ ૬૪

દેખી તેહ અતુલ મહિમાય, માય-બાપ બિહુ લાગા પાય,
સ્તવન કરી સંતોષ્યા ભૂપ, તતક્ષણિ કીધૂં બાલિક રૂપ. ૬૫

તેહનઇ લેઇ ચાલ્યા વસુદેવ, ગોકુલ આદિ પુહુતા એવ,
એમ ઊલટપાલટ કરી, લેઇ આવ્યા, જાગ્યા પાહરી. ૬૬

---

૬૨ આઠમિ-ઘ આઠિમ, જનમિયા-ખ. ઘ જન્મા, ક્ર ૨૮ ગુ જન્મ્યા ૬૩ સાકલ-ક્ર સાકલિ, ઊજડી-ક્ર. ગ ઊઘડી, રખવાલાનઇ-ખ રખવાલનિ ક્ર સબલ-ત સકલ, ઉઘડિયા-મ ઉઘાડયાઃ મંદિરના-મં કારાગૃહના બાર ઘ દ્વારિ, ખ મ ક્ર ગુ દ્વાર ૬૪ વિકસિત ઘ વિકસત, મુદા-ઠિ સદા મંડિત-ઘ મંડત, ચ્યારિ-ત. ચાર, નિજ-ક્ર નિ ૬૫ બિહુ-ત ઘ બહુ તેહ, તતક્ષણિ-મં તેણઇ, કીધૂં-ત. ગ કરે ૬૫ પછી મ માં વધારો–

> પ્રતિબોધ દીધા વસુદેવ દેવ કામિનિ મહાક તેવ,
> તતક્ષણ દીધા જગદાધાર, બાના લોહ ઉઘડીયા બાર
> કૃષ્ણ નંદ રાખિ મહીએ નામ, યમુના પાર થઇ બિહુ આમ.

૬૬ તેહના-ત, મા નઈ આવ્યા-ત આવ્યું, ખ આવ્યા. એવ-મ એમ પાહરી-જા ઘ પ્હારી જગ્યા-ખ જાગ્યા હરિ.

> કારાગૃહ દેવા દ્વાર, સાંકળીમાં બા લોહ જડ,
> બાલક રુદન સાંભળી જેમિ, જાણ્યું કંસ રંસાસુર તેમિ

આવ્યુ તિહા કસ ભૂપાલ, ક્રોધ ધરી નઇ લીધૂ બાલ,
પગ સાહી નઇ કરઇ વિનાશ, તેતલઇ કન્યા ગઇ આકાશ ६७
કીધૂં રુપ યોગિની માત "સાંભલિ કસ ' કહૂ એક વાત,
"રે મૂખક ' વઇરી હરિ વ્યાલ, ભુવિ અવતરીયુ તાહરુ કાલ" ६८

કંસનો પશ્ચાત્તાપ અને આત્મરક્ષણની ચિંતા

મર્મ વચન સભલિયૂ એહ, લોહડા ભાજી મૂકયા બેહ,
બહિન દેવકી લાગુ પાય' "મઇ અપરાધ કરયા, ક્ષમિ માય!" ६९
વલતૂ વચન ।બહિન ઉચ્ચરઇ, બાધવની પ્રશસા કરઇ
"સુખ-દુ ખ-કારણુ પુરવ કર્મ," એણી પરિ બો'યા બહુ ધર્મ ७०
તુ હિ કંસ ન પામઇ સુખ, હૈંઆ માહિ સાલઇ દુ ખ,
હદઇ કહી જે કન્યા કથા, આગિ અગૂઠઇ મૂકી યથા ७१

६७ ધરી-જા ઘ ખ ફા ઘરી પગ ઘ પિગિ ખ પગ્ય ફા ન પગિ, આકાશ-જા આમાગિ આવ્યુ० કા આ०ગો ક્રોવે કસ ભૂપાલ, વેગે ઢરીને સાહિ બાલ

અથા સુધ માહા રુપ વિશાલ, કસિ જાણ્યૂ મેલ્યુ હાલ

६८ મૂખક જા મ મૂર્ખ ફા ખ મ મૂરખ વઇરી-ખ અ વીકરૂ હરિ હિ નઇ, ફા ન ભય વ્યાલ-જા બાલ ખ વિકરૂ હરિબાલ જા વઇરી હરિ બાલ, ફા ન વિરી હયબાલ કા મૂરખનો વેરી જયમ વ્યાલ, મ મુરખ ..ા મનિ ગખઇ આલ ६९ એહ જા એમ, ફા. ખ દેવકીનિ સ બહિનિ ક્ષમિ-જા ખિમિ, સ. ક્ષિમિ, ઘ ક્ષમ ખ, ક્ષમ્યુ કરયા०-ફા કરુ તે ક્ષિમાય મર્મ०-ઘ કસ સાભલી વાણી તેહ; ગુ મા ६८ મી કડીની પછીથી તે ७३ મીના પહેલા પાદ સુધીનો ભાગ પડયો છે. ७० બહિન-જા બહનિ, ફા બિહિનિ, ધર્મ-ખ ફા, મર્મ, પૂરવ કર્મ-ફા બહુ વિકર્મ, કારણુ કા પ્રાપ્તિ ७१ હૈંઆ-જા હઇઆ, ખ હઇડા હદઇ ફા સ હિહિ, જે કન્યા જા એ આગિ આગિ-ખ આગ્ય, કા અ આગ, કહી-ખ કહ્યુ

કંસ કરઇ વિમાસણ ઘણી, યમ નિર્ધન બહુ ઋણનુ ધણી,
મન માહિ અતિ ચિંતા થઇ, વ્યાધિની પરિ નિદ્રા ગઇ. ૭૨

શ્લોક

निद्रा तात कुतस्तेषां ये ऋणव्याधिपीडिता ।
अविवेहि कलत्राणां ये वान्ये कृतवैरोणाम् ॥४॥

પૂર્વછાયુ

રાત્રિ દિવસ નિદ્રા નહી, ભય પઇઠુ મન માહિ,
નેહ વિહુણુ દીવડુ, ક્ષણિ ક્ષણિ ઝાખુ થાઇ. ૭૩

દિન દિન કંસ કલા પડઇ, એહ દષ્ટાન્ત નરેન્દ્ર
પુનિમદુનુ સંચરઇ ભણી અમાવાસ્યા ચંદ. ૭૪

જડ છેદઇ તરુઅર તણી, દિનદિન સુકઇ ડાલિ,
કંસ થયુ મનિ કાલમુહુ, ગરુડભયિ યમ વ્યાલ ૭૫

દુખ દાવાનલ પીડિઉ, નહી સમાધિ સમસ,
દૈઆ માહિ ઊગિયુ ચિંતા, વયરી-રૂસ. ૭૬

---

૭૨ વિમાસણુ-ધ વ્યમાસણુ પરિ-ખ પર. શ્લોક ૪ થો નથી અને અને તેને બદલે મ. ના ૫ મો આપેલો છે ૭૩ મા [illegible]-ગુ [illegible], ફા પિડડ, દીવડુ-ફા. દીવડઉ, ક્ષણિ ક્ષણિ-લા ખિણ ખિણ ઝાખુ-પ ફા. ઝખુ, દિવસ-ફા. દિનગિ. ૭૪ દિન દિન ફા દિનિ દિનિ અમાવાસ્યા-લ અમાવસિ, ફા. અમ વસં, ગુ અમાસા, પુનિમદુનુ-ખ મ પુનમ પિઠુ, ઠા પુનમગુ તો, અં. પુનમદોતો. ૭૫ ઊરી-ખ ઠેરી કાલમુહુ -લ કાલઉમુ, મ કાલમુખો, પ કાલમુ કંસલ-ફા. કંસ દસ [illegible] અપા, જાય યમ [illegible] [illegible], ખ [illegible], મ. [illegible], ઞ મા મા [illegible] [illegible] ૭ અં મા ૭૨ થી [illegible] પછીથી ને [illegible] [illegible] [illegible] ખુપીનો [illegible] [illegible] ૭૨-૭૭ કડવાથી ત્રુટિત છે, એથી ૯૭ સુધીની અને [illegible] [illegible], [illegible] ઊરિથી છે ૭૨ દેખું ના [illegible].

चिन्तातुराणां न सुखं न निद्रा,
अर्थातुराणां स्वजनो न बन्धुः ।
कामातुराणां न भयं न लज्जा,
क्षुधातुराणा न बलं न तेजः ॥ ५ ॥

પૂર્વછાયુ

કંસિ સેવક તેડિઆ, રક્ષા કરુ ઉપાય
તેતલઇ કથા ચાલી ગઇ વેગિ ગોકુલ માહિ ૭૭

ગોકુલમાં નંદઘેર કૃષ્ણજન્મોત્સવ

રાગ વસંત ગીત

નન્દ કરઇ આનન્દ, પુત્ર જનમ્યા પરમાનંદ,
હરખ્યુ સુરનરનાયક ઇન્દ્ર કાંપ્યુ કંસાસુર મંદ રે. (ધ્રુવપદ)
રે ગોકુલિ જનમ્યા ગોવ્યંદ (૧)

તેણઇ સમઇ સુરનર, પન્નગ, કિન્નર ત્રિભોવનિ જાઇલા આનંદ
રે ગોકુલિ જનમ્યા ગોવ્યંદ. (૨)

રાસ રમઇ, નરત હુઇ, એક ધીંગ ઊંમર ઘોઇ,
મુનિવર કેરા મન મોહઇ, અંતરિ બ્રહ્માદિક જોઇ,
રે ગોકુલિ જનમ્યા ગોવ્યંદ. (૩)

ઘરિ ઘરિ મંગલ ચ્યારિ, હુઇ ઉત્સવ અપાર,
આપઇ બહુ કનકભંડાર, બંદી બોલઇ જયજયકાર
રે ગોકુલિ જનમ્યા ગોવ્યંદ (૪)

---

૭૮ ઉપાય જા૦ મ અવાય ગોકુલ માહિ જા૦ ગોકુલિ જા૦ આ પ્રમાણે આ કડી છે ૭૯ (૧) સુરનરનાયક હિ નર કંસાસુરિ-જા૦ કંસાસુરિ મંદરે-જા૦ મંદરિ ગોવ્યંદ પ્રા૦ પરમાનંદ (૨) જાઇલા હિ જાગ્યો સો જા૦ [illegible] આ શબ્દ જ નથી [illegible] સહુ ને ઉત્પન્ન કરે આનંદ (૩) રાસ૦ જા૦ રાસ રમિ નરતિ હોઇ, (૪) ચ્યારિ-જા૦. ઘ

ઘટિ શાકિની વળગી સહી, વિછોડતા વિછૂટઇ નહી,
"મૂકિ મૂકિ કેશવ! તાહરિ દાસ, વલીય ન આવૂં તાહરઇ પાશ ૮૮
"સમ્યક કૃ વિરાસી મૂલ, પેઠ મસની ઊપાયૂ શૂળ
"મારણિ આવી, પામી મૃત્ય, ચૂકી ઘર તણા તે કૃત ૮૯
"મૂકિ મૂકિ" કહતા "તાત!" શોકી લીધી સાતઇ ધાત,
અંતકરણ અરોગ્યા હરિ, જાણે કૂર ભોગવ્યૂ કરી ૯૦
મરતા કીધૂ મોટૂ તન, બાલક ધાવઇ સામવન,
તેહ ઉપરિ સોભા શ્રીરંગ, જાણે ગિરિમસ્તકિ હરવિંગ ૯૧

પૂર્વછાયુ

મરતા કીધૂ જોજન દર્શન ગ્રામીગ્રામ,
તે તનુ ઉપરિ પૂતના મૂરતિવંતા સ્વામિ ૯૨

ચૂપૈ

વેગઇ આવ્યા સવિ ગોપાલ ઉચા ચડી ઊતાર્યુ બાલ
ગોકુલિ વર્ત્યુ જયજયકાર ગાઇ ગોપી મંગલ ચ્યારિ. ૯૩
માહો માહિ કર મવાદ એક ભણઇ "અભિકાપ્રમાદ"
એક ભણઇ માતાનૂ કર્મ "નંદ તણઇ પોનઇ બહુ ધર્મ" ૯૪

મૂશ્યુ કા ગુ ધરિયે અ લીધા ધાવ્યા—જા ધાવ, ૨ા ધાવિ સઘણા —ઘ જા ૨ા સ ણુ અ કા આડિ ૮૮ હિ વાહરી હિ તવ આવૂ— દાસિ હિ વલી નહી ૮૯ મૂળ જા મૂલિ ગસથી હિ ભિખિ મારણિ— જા મરણુ ખ મરણ્વ ચૂકી૦ મા ચૂકી ધર દેર ૯ કૃત્ય ઘ મા આ કહી ૯૦ મી સાથ ૭૯ ૯ સુરા ઉ ૯૦ તાત ૨ા એ તાત, ધ વાત શોખી જા રોગી સતઇ કૂા ચારણી ૯૩—મા કા અ ક નરે૦ જા જાણે ગ / ભોગવૂ કવિછ, અંતકરણ—ઘ અંતસકરણું ૯૧ તન—જા મન વન—જા વણ, ખ વાણુ સોભા ખ સોહિ કીધૂ—અ લીધૂ ૯૨ ૯૩ વરસુ—જા ઉપરિ સ્વરિ જા આર, કા ચાર, ૯૦ જાણુ —ઘ ઉંદિ, કરુ અ સદુ કરે,

એક કરઇ ખડી ચાપડી, બાલકનઇ બાધઇ રાખડી :
'આપણનઇ તૂં હુ જગનાથ, અંતરિ દીહુ આડુ હાથ.' ૯૫

મૂઇ પડી પૂતના જેહ, કટકા કરી બાલિઉ દેહ,
પરિમલ કરઇ ઉવેખ્યુ અગર, તેણઇ સુગ ધઇ મોહિઉ નગર. ૯૬

દૂહા—(સોરઠા)

અછઇ અનંત ઉદાર, પાત્ર કુપાત્ર જોઇ નહી,
પાપ કરંતી નારિ નરક નિવારી પૂતના. ૯૭

ભૂધર ભક્તિ કાજ, કુલ ક્રિયા જોઇ નહી,
લંકા કેરું રાજ, રાક્ષસ રેંસી આપિયૂં. ૯૮

૯૪-૯૫-૯૬ મ'. મા હશે કે નહીં તે એ પાના નહીં હોવાથી જણાતુ નથી, પણ ૯૭ ની પહેલા આ ત્રણ કડી મ મા છે –

હું કાપ,

મોટૂં અદ્દભૂત દીસઇ એહ, યે વસુદેવિ દાક્ષૂં તેહ; ૯૦

કારણ શવિ દાક્ષૂં ગોપાલ, મરણ પૂતના કુંશલા બાલ,

સુણી ન દ રલીયાયતી થયા, અતિ હરષિત ગોકુલ માહા ગયા ૯૧

વદન નિહાલઇ બાલક તણૂં, હ્રુદયાશ લીધૂં આપણૂં,

આવી મિલીઉ સવિ પરિવાર, ગોકુલ વરત્યુ જયજયકાર ૯૨

૯૫ તુહુ-જા ધ ફા તૂહા, અતરિ ખ. અંતર, આધિ સ આતુ ૯૬ મુઇ-દત. ધ ભૂઇ, સુગંધઇ-જા. ગંધઇ, મોહીઉ-દત મોહૂ, બાલીઉ-ખ. નઇ બાલી, ધ બલયુ, ફા. બાલ્યુ, શુ. બાધિ, કરી-ફા સહસ્ર કરી, પરિમલ૦ કા પરિમલે જગે ઉવેખ્યો અગર ૯૭ જોઇ-જા. ધ શુ પરખિ; નારિ-જા તારી, ખ તારૂ, ફા પૂતના, પૂતના-ફા યમદૂતના શુ માં આ કડીને દૂહો બનાવતા 'નારિ' ને બદલે 'પૂતના' ને 'પૂતના' ને બદલે 'તેહ' લખ્યુ છે. ૯૮ ક્રિયા-ફા. કૃપા, ટલ૦-ખ. પાત્ર કપાત્ર પરખિ નહી, રેસિ ખ શુ. રેસિ, મ'. રેશઈ, શુ કા. અ'. રેધે; આપિયૂ-ફા આપીઉ.

સારથ સેવક કાજ, સમરથ સ્વામી શરખત્ર,
થિર થાપ્યુ પ્રહ્લાદ, અસુર ભણી ન ઊવેખિઉ. ૯૯

ચુપૈ

ધનિ ધનિ નારી યા પૂતના, પરિભવ રૂડઇ યમુનના,
ટલ્યા સસાર તણા સવિ દોષ, વૈરવિશેષઇ પામઇ મોક્ષ ૧૦૦
સમરથ સ્વામી શ્રીભગવાન, વૈરીનઇ આપઇ સ્વસ્થાન,
કાલકૂટ વિષ પાયૂ જેહ, માતાની ગતિ પામી તેહ ૧૦૧

શ્લોક

ये ये हताश्चक्रधरेण दैत्या
त्रैलोक्यनाथेन जनार्दनेन ।
ते ते गता विष्णुपुरीं नरेन्द्रा
क्रोधोऽपि देवस्य वरेण तुल्य ॥ ७ ॥

ભક્તવત્સલ, કેશવ કૃપાલ, સાચિ મનિ સેવુ ગોપાલ,
સકટ ટાલઇ સેવક તણુ, અકિંચન પદ આપઇ આપણુ ૧૦૨
ઈશ આતમાપ્રિય, ભગવાન્, માયા મોહ હરઇ અજ્ઞાન,
સુહૃદ, સખા, પુરુષોત્તમ મિત્ર, ધાતા, માતા પરમ પવિત્ર ૧૦૩

---

૯૯ થાપ્યુ–હિ થાપઇ, જા વ ખ ગ થાપુ ભણી–મ મા નથી ન હિ નઇ, મ નિ, ખ નહી ફા મા આ શબ્દ જ નથી સારઇ–સ. કરિ સેવક–ધ સેવકના, સ સેવકનુ ન ઉવેખિઉ ખ ઉવેખ્યુ ઘ ઉવેખયુ ૧૦૦ ધનિ ધનિ જા ધિન ધિન યા જા મ મા નથી, ધ રે ખ તે વિશેષઇ – ફા પણઇ કા કરતા ૧૦૧ જા મા આ નથી, ગતિ–ખ ગત્ય જેહ–સ જેણુ તેહ–સ તેણુ ઘ મા શ્લોક ૭ મો નથી. ૧૦૨ ભક્ત હિ કૃપાલ, સ કૃપા કૃપાલ ખ ગોપાલ સેવુ ફા–હિ સેવ્યુ કા સેવો, અ રોત ગોપાલ ખ. કૃપાલ ૧૦૩ હરઇ–મ ટાલિ સુહૃદ–હિ ખ સહિત, મ સોહ, મ સત્ય કા હૃદે, સખા ઘ સુખ, ન સય ધાતા માતા મ ત માત એ

પિત, સત તણુ દાતાર, દીન અનાથ તણુ આધાર,
તા, ભ્રાતા, સાક્ષી, શરણ્ય, દુસ્તર ભવસાગરનૂ તરણુ. ૧૦૪

શુ અનંત છઇ ઉદાર, તેહશું પ્રીતિ કરુ નિરધાર,
ઝ જોઅંતા સમ્યક્ સહી, હરિ સમોવડિ કો સમરથ નહી. ૧૦૫

નસા ધ્યાઉ વિશ્વાવાસ, ભક્તિ કરંતા નહી આયાસ,
ઈડઇ અંતર્યામી રુપ કાઇ ઉલગુ અનેગ ભૂપ. ૧૦૬

નેક યોની કષ્ટ ભોગવી, લાધુ જન્મ તણુ માનવી,
ારાયણચરણે ચિત્ત ધરુ, ગર્ભવાસિ જિમ નવિ અવતરુ. ૧૦૭

श्लोक

ये मानवा विगतरागपरा: परज्ञा
नारायण सुरगुरं सततं स्मरन्ति ।
ध्यानेन तेन हतकिल्विषचेतनास्ते
मातु' पयोधररसं न पुन पिबन्ति ॥ ८ ॥

---

૧૦૮ સત તણુ-હિ જા ધ સત સદા, આધાર-જા સાધાર, અનાથ-
। અનાહત, સાક્ષી-ખ સખી, હિ શરણ ૧૦૫ ઇશુ-જા મ અશુ, છઇ-
મ અછિ, નિરધાર-હિ જા ધ અપાર, જોઅંતા-સ જોયંતા;
કમોવડિ-ખ સમોવડય, સમરથ-કા આપે, જા. મા આ શબ્દ પડયો
૧૦૬ ખ હઇઅડિ, ફા હૈઅડિ વસિ, અનેરા-ખ. અન્યેરુ,
મનેકુ-ફા અન્નેષ્ય અ મા એક પૃષ્ઠ કોર છે તેથી જણાય છે કે કડી
૦૭ થી ૧૦૮ સુધીનો ઇતિશ્રી સાથેનો ભાગ પડયો છે ૧૦૭ કષ્ટ-જા કુષ્ટ,
યોન-ફા ચિતિજ, જિમ નવિ-કા. નહીં નારાયણ૦-ગુ નાયકચરણે
ચેંતન ધરૂ, ફા ગર્ભવાસના નવિ અવતરૂ ફા મા ૮ મા શ્લોકના પૂર્વાર્ધ
ચરણ પછીથી તે બારમી કવાની ૨૬ મી કડી સુધીના ભાગના પાના
મોવાયવા છે ધ મા ૮ મો શ્લોક નથી. આ શ્લોક પછી એકવી કા માં
એનો શ્લોક વધુ છ-स्मरामि अच्युतानदं सर्वपापक्षय कर । यया हती
पुरमर्सम तस्यैव दृश्यते ॥

ચૂપૈ

ગુણ ગોવ્યંદ તણા અપાર, તેહનુ નવિ પામૂ પાર,
ભીમ ભણઇ પુહુની એ સાર, વધ પૂતના કના અગિયાર.

ઇતિ શ્રી વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિતાયાં હરિલીલા ષોડશ કલાયાં અગીઆરમી કલા સમાપ્ત.

કલા ૧૨ મી

દશમ સ્કંધ

શકટભંગ અને મુખમાં વિશ્વદર્શન

પૂર્વછાયુ

બાલચરિત્ર ગોવ્યંદના, જાણૂ નહી વિચાર,
તથાપિ બુધિમાનિ કહોસ, થોડુ થોડુ સાર.

ચૂપૈ

ઝોલી માદિ સખાઇ બાન, સુતઇ બાલકિ કીધી આનિ,
પાદપ્રહારિ શકટનુ ભંગ, તૃણાવર્તનૂ એ૨ અંગ

૧૦૮ તેહનુ—જ તેહ તણ, મ તેહ તણા પામૂ—મ. જાણૂ, ભણ સ ભણીજે, ગુ ભણિજિવ ઈતિશ્રી હિ ઇતિ કલા ૧૧ સમાપ્ત ઘ ઇતિશ્રી ભાગવતી કથા હરિલીલા સોલ કલામા અગ્યારની કલા સંપૂર્ણ ખ મા દશમી કલાને અંતે છે તેવી જ છે, મ. મા ઉપરના જેવી ઇતિશ્રી હરિલીલાયા ભીમવિરચિતે કલામધ્યે ભાગવતે દશમ સ્કંધે એકાદશ કલા પરિપૂર્ણ ।। સંખ્યા ચુપે ૯૨ ।। પૂર્વછાયા ૨૭ ।। દુહા ૩ ।। ગીત ૨ શ્લોક ૬ ।। એવ સંખ્યા ૧૨૭ ।। મ. મા શ્લોકસંખ્યા માહ્યામા ૭, ચોપૈ ૧૪ વધુ છે

કલા ૧૨ મી

૧ ના હિ જ તણા કહોસ—જ કહોસ, ખ સ. ગુ મ —[illegible] જાણૂં—ગુ મધુરા કીધા ભેદ ૨ સખાઇ—જ સખાઇ, સુતઇ—હ. સુતા

ગર્ગાચાર્ય ગુરૂ આવિઆ, બાલિક બિહૂ બોલાવિઆ,
નામકરણ કીધૂં તેહ તણું, રામકૃષ્ણ બાધવ બેઉ ઘણું. ૩
આલિ કરતુ મારી ખાઇ, વદન ઉઘાડી જોયૂં માઇ,
ત્રિભુવન મુખ માહિ વસઇ, પામી મોહ યશોદા હસઇ ૪

ઉલૂખલબંધન-યમલાર્જુનભંજન

નાહ્ના બાલિક સાથઇ રમઇ, કઙ્ઇ વાત મન માહિ ગમઇ,
લોક તણા લેઇ સૂખડા, ઘૃત માખણ પોષઇ માકડા ૫
માય વિરેલી યશોમતી, એક વાર શ્રી કમલાપતિ,
ગોલી ફોડી ચાલ્યૂ દધી, જાણે પૂરઇ આવી નદી ૬
આણ્યા ગાર્ડ તણા દામણા, બાલક બાંધેવા નઇ ઘણા,
વિશ્વરુપ બાધ્યુ નવિ જાઇ, બાંધણમાનઇ મોટુ થાઇ. ૭
ખેદ યશોદા પામી સહી: 'કાહાડ' તૂ બંધાઇ નહી'
માતાની અનુકંપા કરી, આપણપૂ બંધાવ્યૂં હરિ. ૮
કૈશવ હલૂઇ હલૂઇ ગઇ, ચૌદ લોક જે બાજમ, વડઇ,
ભવના બંધન છોડઇ જેહ, ઉપવિ બાધ્યુ જુઓ તેહ'' ૯

૧ક્રિ-અ° બાધે, પાદ-સ ચર્ણ, બેટૂ-અ હા બેહૂ કીધૂ-ખ દીધું;
લ ધરૂ-સ ગુણ તણૂં ૪ ત્રિભુવન-મ ચૌદભુવન, હસઇ-અ તસે.
૧ મન માહિ-ખ મનનિ, મ° પે પેઠ નઈ, લેઇ હત લિ, ખ બહૂલિ,
૬. વિધિ ૬ વિરોલી-જા લોલ, હિ મ° વિરોઇ, હા વલોવે, ચાલ્યૂં-
ન ઘ ચાલ્યૂં ૭ નહ-હત મા નથી વિશ્વરુપ-સ વિષ્ણુ, બાંધ્યુ-જા.
૧ સ બાધુ, અ બાંધ્યા માન.-ઘ ત ધન ૮ ખેદ-ઘ છેદ,
૧-મ°. તા, આપણૂં-ખ ઘ આપણુપિ, ૯ હલૂઇ હલૂઇ-જા. હલૂઇ
હલૂઇ, કેશવ૦-મ વિહિલૂ વિહિલૂ લહુડું રહિ લોક-મ° ભુવન;
તવના મે સ્મરા, બાંધ્યુ-જા સ બાધુ, હિ તેઙ ઘ મા
હત પછી નીચેનો શ્લોક વધારે છે-યશોદયા गाढमुलूखलेन गोकंठे पाशेन
न यथमान। रमर्दगन पाणितल्पेन नेत्र स्रोद मदनरंनती धीर ॥

તરુઅર જે છઇ યમલાર્જુન, માહિ ચાલ્યા સામલ વર્ણ,
લીલા બિહૂ નાખ્યા મોડી, માનુષ રુપ તવઇ કર જોડી.
માતા કંઈિ બંધાવ્યૂં આપ, સેવકના ટાલ્યા ત્રય તાપ.
થાવર યોની પામિયા જેહ, બાધ્યા બંધન છોડ્યા તેહ.
મુનિવર નારદ કેરુ શાપ, કેશવસ્પર્શનિ છૂટયા પાપ,
તેહનઇ દીધૂં અવિચલ ઠામ, હરિ પામ્યા દામોદર નામ

વત્સ અને બકનું હનન અને બ્રહ્માગર્વહલન

વલિ પવિત્ર પરાક્રમ સુણુ: કીધુ વધ વત્સક બગ તણુ,
નથા અઘાસુર ભક્ષીઇ સર્પ, તેહ તણુ ઊતાર્યુ દર્પ.
બહુ ગોપાળ સંઘાતિ ગાઇ ચારેવા વૃંદાવનિ જાઇ,
બ્રહ્મા આવ્યા કપટઇ કરી, વચ્છગોવાલા લીધા હરી
તતક્ષણિ નવા નીપાયા તેહ, ગો ગોપી મનિ અધિક સનેહ,
બ્રહ્મા વરસ એક તિહા રહી, જોવા પાછા આવ્યા સહી.
દેખઇ કૃષ્ણ તણા બહુ રુપ આગલિ આપ સરીખા ભૂપ;
વિસ્મય પામ્યુ પ્રજાપતિ, કર જોડી કરઇ વીનતી.

પૂર્વછાયુ

" ઉદર માહિ બાલક વસઇ, પીડા કરઇ અગાધિ,
" માતા મનિ આણઇ નહી તેહ તણા અપરાધ.

---

૧૦ હિ સામવત્તન જા ખ સામલચણુ, ઘ હિ સામલવ તવઇ-જા તે સ્તવઇ, ઘ બિહુ, મં ખ સ્તવિ, કા તે બેહુ કંઈિ-જા કદનિ, ખ કનિ બાંધ્યા૦-જા બાધ્યા બંધન છોડા તે ૧૨ સ્પર્શન-ઘ દર્શન, ખ પરસન્ય, સ સ્પરશનિ અં સ્પર્શે, છૂટ સ છૂટિ, પાપન્ધ પોતા. ૧૩ ભક્ષીઇ-ખ. ભક્ષીજિ, મ ભખ, ગોપાલ-જા ગોવાલ, કપટઇ ખ કપટ જ; ગોવાળાં સ ગોવાલિયા, અ ગોવાલ સર્વ ૧૫ તતક્ષણિ-જા ઘ તતક્ષણ, નેહ-જા રેહ સાહી-વી ૧૬ આગલિ-જા ઘ આગલિ, ખ આગલ્ય, કરજોડી-હિ કરજો નઇ ૧૭ ઉદર-શુ ઉદરિ, અગાધિ-અં. અગાધ્ય.

" બ્રહ્માંડ કોડિ વ્યાપી રહ્યું, ક્યાહા તાહાર મહિમાય,
" હૂં એક માહઇ વસૂ, ઔઠ હાથ મઝ કાય ૧૮
" તૂ આતમ આતમપણુઇ, જાણ્યૂ નહી જે જેણુ,
" પ્રપચ પચભૂત તણુ, પ્રકટ્યૂ કારણુ તેણુ ૧૯

ચૂપૈ

" મુક્તિપથ કેરુ સોપાન, તાહેરી ભક્તિ સજઇ અજ્ઞાન,
" સાલિ કુકસા ખડન કરઇ, તેહનઇ એક કતેશ ઊગરઇ ૨૦
" જે તહ્મ પદપલ્લવ અણુસરઇ, તે ભવસાગર હેલા તરઇ "
બ્રહ્મા હરિનઇ કરી પ્રણામ દીધુ આયસ પુહુના ઠામિ ૨૧

ધેનુક અને પ્રલબના વધ, નાગદમન આદિ લીલા

મોટુ દાનવ ધેનુક નામ, બલદેવઇ જિતુ સગ્રામિ.
મસ્તકિ મૂકી બિહ પાગ, કૃષ્ણુ દમિઉ કાલી નાગ ૨૨
ગોકુલ બલતૂ રાખૂ એવ, પ્રલબ અત કર્યુ બલદેવ
પીધુ દવ, વનિ ગખી ગાઇ ઋતુવર્ણન કેરુ મહિમાય ૨૩
વશ વજાવતુ શ્રી ગોવ્યદ, ચારઇ ગાઇ, કરઇ આણુદ,
મધુર શબ્દિ નિજ ગાઇ ગીત, ગોપી કેરા હરિયા ચિત્ત ૨૪

---

૧૮ કોડિ–ઘ મેટિ ક્યાહા જા કિહા હૂં૦ ઘ એક માહિ હુ વસુ વસૂ કા અવતર્યો હાથ મઝ કા હાથની ૧૯ તૂ આતમ–જા આતમા જાણ્યૂ જા જાણ્યો ખ સ જાણ્યૂ જેણુ–જા જેણુઇ, કા જે જેણિ અ કા ગુ જેહ જાણ્યૂ૦ મ મધ્ય ન જાણ્યુ યેણિ આતમપણુઇ–ખ આપિણિય, સ આપણુપિ પ્રગટ્યૂ–જા પ્રગટ્યૂ, તેણુ–ઘ તેણિ, અ કા ગુ તેહ ૨૦ મુક્તિ–જા મુગતિ કુકસા–ખ કસમ એહ ખ ખેવન ૨૧ આયસ– અ, આયુષ્ય ૨૨ મોટુ ઘ મોટ ૨૩ ગોમ્બ હિ જા ગોકુલિ અત–ખ અતરૂ ઋતુવર્ણન હિ રુપિવર્ણ, સ રિપિ વણુ, કા રતિ વર્ણન, ગુ રુપિ વઇણુન ૨૪ મધુર૦ જા મા આ પાદ પડેલૂ છે હરિયા–ઘ હરયા નિજ૦ ખ વજાવિ વશ, ચિત્ત ખ હસ, શબ્દિ કા સ્વરે

તરુઅર જે જુગ યમલાર્જુન, માહિ ચાલ્યા સામળ વર્ણ,
લીલા બિહૂ નાખ્યા મોડી, માનુષ રૂપ તવઇ કર જોડી.
માતા દંનિ બંધાવ્યૂં આપ, સેવકના ટાલ્યા ત્રય તાપ.
થાવર યોની પામિયા જેહ, બાંધ્યા બંધન છોડયા તેહ.
મુનિવર નારદ કેરુ શાપ, કેશવસ્પર્શનિ છૂટયા પાપ,
તેહનઇ દીધૂં અવિચળ ઠામ, હરિ પામ્યા દામોદર નામ.

વત્સ અને બકનું હનન અને બ્રહ્માગર્વદલન

વલિ પવિત્ર પરાક્રમ સુણુ : કીધુ વધ વત્સક બગ તણુ,
તથા અઘાસુર ભયંકર સર્પ, તેહ તણુ નિવાર્યુ દર્પ.
બહુ ગોપાળ સંઘાતિ ગાય ચારેવા વૃંદાવનિ જાય,
બ્રહ્મા આવ્યા કપટઇ કરી, વચ્છગોવાળા લીધા હરી
તતક્ષણિ નવા નીપાયા તેહ, ગો ગોપી મનિ અધિક સનેહ.
બ્રહ્મા વરસ એક તિહાં રહી, જોવા પાછા આવ્યા સહી.
દેખઇ કૃષ્ણ તણા બહુ રૂપ આગલિ આપ સરીખા ભૂપ;
વિસ્મય પામ્યુ પ્રજાપતિ, કર જોડી કરઇ વીનતી ૧

પૂર્વછાયુ

" ઉદર માહિ બાલક વસઇ, પીડા કરઇ અગાધિ,
" માતા મનિ આણઇ નહી તેહ તણા અપરાધ. ૧

---

૧૦ હિ સામલવન જ ખ સામલવર્ણ, ઘ હિ સાનથરાન, તવઇ-જ તે તાવ, ઘ બિહુ, મ ખ સ્તતિ, ઠા તે બેહુ ૧૧ દંનિ-જ કહનિ, ખ દનિ બાન્ધ્યા-જ બાંધ્યા બંધન છોડા તેહ ૧૨ સ્પર્શન-ઘ દર્શન, ખ પરસન્ય, મ સ્પરશનિ અ. સ્પર્શે, દૃષ્ટ સ. દૃષ્ટિ, પાપ-વ પાર. ૧૩ ભયંકર ખ. ભયંકિ, મ ભય, ૧૪ ગોપાળ-જ ગોવાલ, કપટઇ ખ કપટ જ, ગોવાલા સ. ગોવાળિયા, અ ગોવાલ સર્વ ૧૫ તતક્ષણિ-જ ઘ તતક્ષણ, તેહ-જ બેહ નારીનહિ નવી ૧૬ આગલિ-જ ઘ આગલિ, ખ આનવ્ય, કરજોડી-હિ. કરજોડી નઇ ૧૭ ઉદર-ગ ઉદરિ અગાધિ અ. અગાધ.

"બ્રહ્માંડ કોટિ વ્યાપી રહ્યુ, કયાહા તાહારુ મહિમાય,
"હું એક માહરા વસું, ઓર હાથ મઝ કાય. ૧૮
"તૂં આતમ આતમપણાઇ, જાણ્યું નહી જે જેણ,
"પ્રપંચ પંચભૂત તણુ, પ્રગટ્યૂ કારણ તેણ ૧૯

ચૂપૈ

"મુક્તિપંથ કેરુ સોપાન, તાહરી ભક્તિ લહઇ અજ્ઞાન,
"સાલિ કુકસા ખંડન કરઇ, તેહનઇ એક કનેરા ઊગરઇ. ૨૦
"જે તહ્મ પદપંકજ અણુસરઇ, તે ભવસાગર હેલા તરઇ "
બ્રહ્મા હરિનઇ કરી પ્રણામ, દીધુ આયસ પુહુતા ઠામિ. ૨૧

ધેનુક અને પ્રલંબના વધ, નાગદમન આદિ લીલા

મોટુ દાનવ ધેનુક નામ, બલદેવઇ જિત્તુ સંગ્રામિ.
મસ્તકિ મૂકી બિહુ પાગ, કૃષ્ણુન દમિઉ કાથી નાગ ૨૨
ગોકુલ બલતૂ રાખ્યૂ એવ, પ્રલંબ અંત કરયુ બલદેવ
પીધુ દવ, વનિ ગયી ગાય, ઋતુવર્ણુંન કેરુ મહિમાય ૨૩
વંશ વજાવઇ શ્રી ગોવ્યંદ, ચારઇ ગાય, કરઇ આણંદ,
મધુર શબ્દિ નિજ ગાય ગીત, ગોપી કેરા હરિયા ચિત્ત ૨૪

---

૧૮ કોડિ–ધ કોટિ, કયાહા–જ કિહા, કો૦ ધ એક માહિ હું વસુ વસૂ–કા અનંતર્યો હાથ મઝ–કા હાથની ૧૯ તૂં આતમ–જ આતમા જાણ્યૂ–જ જાણ્યો, ખ. સ જાણ્યુ જેણુ–જ જેણઇ, કા જે જેણિ, અ કા ગુ જેહ જાણ્યૂ૦–મ મધ્ય ન જાણ્યુ જેણિ આતમપણાઇ–ખ આપિપિણિ, સ. આપણુપિ પ્રગટ્યૂ–જ પ્રગટ્યુ, તેણુ–ધ તેણિ, અ કા ગુ તેહ ૨૦ મુક્તિ–જ મુગતિ કુકસા–ખ કુકસા એક–ખ કેવલ ૨૧ આયસ– અ. આયુષ્ય ૨૨ મોટુ–ધ મોટ ૨૩ ગોકુલ હિ જા ગોકુલિ, અંત–ખ અંતર ઋતુવર્ણુંન–હિ ઋતુવિવર્ણ, સ રિપિ વર્ણુ, કા રતિ વર્ણુંન, ગુ રુપિ વ૦ણુન ૨૪ મધુર૦–જ મા આ પાદ પડેલુ છે હરિયા–ધ હરયા, નિજ૦–ખ વજાવિ વંશ, ચિત્ત–ખ હસ, શબ્દિ–કા સ્વરે

ગોપી મનિ રતીઆયતિ ઘણૂ, અર્ચન કરઇ અંબિકા તણૂ,
વાછઇ વર શ્રીવિશ્વાવાસ, કૃષ્ણિ કરયુ તેહશ્યૂ પરિહાસ. ૨૫
વસ્ત્ર હરી લીધા ગોપાલિ, વળી તેહનઇ આપ્યા તતકાલિ
ગોપીનઇ દીધૂ વરદાન, "પૂરશિ કામ" કહઇ ભગવાન ૨૬
બ્રાહ્મણયાગ કરઇ છઇ જિહા, ગોવાના મોકલિયા તિહા
"જાણ્યુ ધર્મ તહો મુનિજન, રામકૃષ્ણ માગઇ છઇ અન ' ૨૭
દીક્ષિત ધૂમ્રધીય તે સહી, યજ્ઞપુરુષનઇ જાણ્યઇ નહી,
નવ બોલઇ વ્રતધારી મૌન, નાપઇ ઉત્તર, નાપઇ અન ૨૮
તેહ તણી નારી છઇ જેહ અંતર્યામી પ્રેરી તેહ,
આવ્યા અન્ન કરી સવાદ પામી કૃષ્ણ તણુ પ્રસાદ ૨૯
ગોવર્ધનમહોછવ કર્યુ ઇન્દ્રિ ક્રોધ મન માહિ ધર્યુ,
મુશલધાર મોકલિયા મેહ, ગોકુલિ ગાય પલાવ્યુ વેગિ ૩૦
દેખી તે વરસતા ધન, લીલા ધરિઉ ગોવર્દ્ધન,
ગોપ-ગોલણી રાખી ગાઇ, સુરપતિ આવી લાગુ પાય ૩૧
દીઠૂ કૃષ્ણ તણુ તે કર્મ, ગોપ ભણઇ "અહો જાણ્યુ મર્મ,
"માનવ નહી એ પરતક્ષ દેવ" કૃષ્ણ વિષય મતિ કીધી એવ ૩૨
ગાઇ દેવ આવ્યા અનેકિ ગોવ્યદ નઇ કીધુ અભિષેક,
વરુણપાશિ મૂકા સુનંદ, ગોકુલ માહિ હુઉ આનંદ ૩૩

---

૨૫ તેહશ્યૂ-ગુ તેહનુ અંબિકા સ અતરયામી ૨૬ વળી૦ હિ મા આ પાદ પડેલુ છે તેહનઇ જા ઘ ખ પાઠ પૂરશિ ઘ પુરેસ, ખ ફા પુરીશ, ગુ પૂરેસ, આ પૂરશી પુરશિ કામ સ અકામ સકામ ૨૭ કરઈ મ યજ્ઞઈ તહો હિ મ તણુ ૨૮ બોલઇ ઘ બોલવિ જાણુઇ-ફા. જાણુ હિ દીક્ષત, ધૂમ્રધીય કા ધૂમ્રધીર મ ધર્મધ્યાઇ ૨૯ તણુ-મ તણા ૩૦ કરયુ ફા કરયઉ, ફા. ધરયઉ ઇન્દ્રિ-જા ઇન્દ્ર મુસલધાર-જા ગુ. મુસલધારિ મ ખ સ આ મુસલધારા પલાવુ ફા પ્લાવુ, સ પલાવી આ પલાવ્યા કરયુ ફા કરયઉ ૩૧ ગોવલણી સ દેવતણી, કા ગોપિકા લાગ-કા લાગો ૩૨ ફા. મા આ કડી નથી કીધી-મ કીઉ ૩૩ ગાઇ ઘ મ.

વૃંદાવનમાં રાસ આદિ ક્રીડાઓ

ક્રીડા વૃંદાવન મઝારિ, સહિત ગોપિકા કરઇ મુરારિ
પૂનિમ કેરી નિશિ નિર્મલા, ઋતુ શરદ શશિ સોલઇ કલા. ૩૪
કેશવ પામ્યા અંતર્ધ્યાન, તતક્ષિણ હુઆ અદૃષ્ટ ભગવાન,
ઓલભા ગોપી શ્રીરંગ વલી રમઇ નાના વિધિ રંગ ૩૫

રાગ વસંત વિરાડી ગીત

આનંદ એક અભિનવુ રે વૃંદાવન મઝારિ,
વંશ વજાવઇ વિઠ્ઠલુ રે, તેણઇ છંદઇ નાચઇ નારિ (ધ્રુ૦ પદ)
વૃંદાવનિ ગોપી નાચઇ રે, તેણ્ડ રંગિ ગયન્દ રામ ॥ વૃંદા૦ ॥ (૧)
નાદ મધુર સ્વરિ આલપઇ રે, ગાઇ હરિ વિલાસ,
સુંદરી સવિ નવ યૌવન રે, રંગભરિ ખેલઇ રાસ ॥ વૃંદા૦ ॥ (૨)
પાખવિ વૃંદ વનિતા તણુ રે માહિ સામલ વન
ભીમ ભણઇ અંતર લય નાગુ ધિન ધિન ગોપીજન ॥ વૃંદા૦ ॥ (૩)
(પ° સમાપ્ત) ॥ ૭૬

ગાય, મ ગગા, હિ મા આ પંક્તિ પડેલી છે મૂકાવ્યુ ખ મૂકાવ્યા, શુ મૂનાવો હિ હુઉ જા હુઉ, ઘ હુતુ, ખ હુવુ ૩૪ ઋતુ૦–કા રૂતુ શરદ મોહે શસિકલા ૩૫ અદૃષ્ટ હિ અતરિ જા દૃષ્ટિ ૩૬ (૧) મઝારિ ખ મઝારૂ નારિ ખ નારૂ વજાવઇ–અં કા વજાડે, ધ્રુવ પદ હિ મા નથી રંગિ ખ છંદિ રામ–જા શ્રી રંગ (૨) મધુર–જા મધુરિ સ્વરિ ખ સ્વરૂ આલપઇ–જા હિ આલવઇ, ખ ઘ ક્રૂ શુ મ ગ્ર આવવિ રંગભરિ–ખ રંગભરૂ નાદ–શુ તાર એસઇ–મ ઓલઇ નાદ૦ કા. મા આ પંક્તિ નથી, પણ તેને બદલે આમ છે– પાખલિ વૃંદ વનિતા તણુ વચમા લીલ વિલાસ (૩) પાખલિ હિ દાખલિ, ઘ પાખ, જા પાખિવિ લય ક્રૂ ખ મ વિ કા લહે પાખલિ૦ કા સખી સહુ દીસે શોભતી રે, વચે હરિ સામલવન મ મા આ ગીત ઉતારતા લહીઓ ચૂક્યો છે પહેલી પંક્તિનું પહેલું પાદ લખી બાકીની આખીયે ૧ લી કડી અને બીજાનું પહેલું પાદ એટલું ચૂક્યો છે

ચૂપૈ

ક્રીડા કરતા અદૃષ્ટ હુઆ ગોપી વિરહઇ ફરઇ જૂજૂઆ,
જોતી જોતી હીંડઇ નારિ, રોતી રોતી વન મઝારિ ૩૭
શોક મોહ વેદના અપાર, વૃક્ષ કહઇ પૂછઇ સિદ્ધિ સાર,
મન અહંકાર લીધા હરી, ધૂરત કૃષ્ણ ગયુ નીસરી ૩૮
કૃષ્ણ તણુઇ વિરહઇ વ્યાકુની, શરીરશુધિ સાન જ ટલી,
તાક્ષેવેલિ કંધ સુંદરી, થોડઇ નીરિ યથા જલચરી ૩૯
કેલિ તણી પરિ ધ્રુજઇ દેહ જાણૂં એહ છાંડિસઇ દેહ,
અંતર્યામી સર્વાવાસ, મનથૂ કીધુ ઇશુ વિચાર ૪૦
દયાવંત સ્વામી ગોવ્યંદ, પ્રત્યક્ષ હુઆ પરમાનંદ
ગોપી મનિ ઊપની રલી રાસક્રિડા તિહાં માંડી વલી ૪૧

ગીત ધન્યાશ્રી

માધવ અંતરિ નારી અંગના અંતરિ હરિ,
રાસક્રીડા વૃંદાવનિ રમઇ આનંદ ભરિ (ધ્રુવ પદ)
નંદાનંદનિ એક માંડિઉ અતિ ઉછાહ
ગોપી સરસા કૃષ્ણ રમઇ, વૃંદાવન માહિરિ નંદા૦ (૧)

---

૩૭ મઝારિ ખ મઝાર ૩૮ વૃક્ષ–જા વૃખ, ન્હૈંઇ જા કહનઇ નીસરી ખ કા છેતરી ૩૯ વ્યાકુની ખ આકુની શુધિ મ ની સિદ્ધિ નીરિ ખ નીર શુ મા આ કડી પડી છે ૪૦ દેહ જા નેહ ઘ તેહ એહ-કા સથ સર્વાવાસ–જા કા ફા ખ સર્વાધાર મ વિશ્વાધાર, ઇશુ ઘ બ્યશુ ૪૧ ગોવ્યંદ–જા ગોપાલ ગોની–જા ફા ગોપીનઇ ૪૨ કા રાગ મારૂ ધન્યાસી (૧) અંગના૦ મ અંગના માધવ અંતરિ હરિ અંતરિ હિ મા 'નારી પછી છે ખ અંતર નારી કા ધારી રમિ ખ રમિ રે મ અનિ ફા એ આનંદ નંદાનંદનિ જા નંદા નંદન ઘ નંદા રે નંદિ, ખ નંદાનંદ એ જા ઘ ખ એક માંડિઉ અતિ–જા ઘ સ માંડીલિ ખ માંડીઉ અતિ ગ માંડીઆ લિઇ અતિ ફા કીધલા, આ માંડીને વિશે સરસા જા હિ સરસા, કા (ગોપી) સાથ કૃષ્ણ કા રાસ માહિ ફા મઝારિ

અંગના નવયૌવના સહીઅર સમાણી સોહંતી,
ચતુરવચનિ વાણી વિઠ્ઠલા મન મોહંતી. નંદા૦ (

પહિરણિ પીત પટુલી, હીર ચીર ચૂનડી કાલી,
સોવર્ણ માણિક મોતી ભૂષણિ ભૂષિત બાલી. નંદા૦ (

વીણા મૃદંગ તાલ સુસ્વરિ વંશ વાઅંતી.
નાનાવિધ નૃત્ય કરઇ, મધુર ગીત ગાઅંતી. નંદા૦ (

પરમ ભગતિ લીણી ધન્ય તે ગોવાળી નારી,
ભીમચઇ સ્વામી શ્રી કૃષ્ણઇ સંસારસાગર તારી. નંદા૦ (

ગીત સમાપ્ત. ૪

કંસના દુષ્ટ સેવકોનો સંહાર

ચૂપૈ

ગ્રહિઉ નંદ, કરઇ આક્રંદ, તેહનૂં દુખ ટાલ્યૂં ગોવ્યંદ
છૂટુ અહિ પરશનિ ભગવાન, વિદ્યાધર પામ્યુ સ્વસ્થાન, ૪

શંખચૂડ દાનવ બલવંત, કૃષ્ણિ કીધુ તેહનુ અંત,
વેગઇ મસ્તક છેદી કરી, રતન અમૂલિક લીધૂં હરી. ૪

(૨) સોહંતી–જા સોભતી, ધ સોહત ચતુર–મં મધુર; વચનિ–ધ વાણ
કા ચતુરે (૩) પીત–એકરી ફા. મા જ છે; હીર–ફા. મા નથી; કાલી–
જા કાલી, માણિક–હિ ફા. મણિ માણિક, ભૂષિત–ધ. ભુક્ષત, ભૂષણિ૦–
બધણે સોહંતી (૪) હિ વાઅંતી–હિ વજાવઇ; નૃત્ય–ધ. નૃત્યિં; નાન
–જા. મા આ પંક્તિ પડી છે. વીણા૦–કા. વીણા વેણુ મૃદંગ રસા
શુદ્ધરાગ વાજતી તાલ; નાના વિધ નૃત્ય કરે, સ્વર બાંધે રસાળ. (૫) લીણી
જા. લેણી. ખ લીન, મં લીની, ફા લીલા; પરમ૦–કા. પરમ લીલા સુખકાર
ચઇ અં. થો, જા. બટ. ૪૩ જા મં ગ્રહીઉ.–ખ. કા. શાપ, પરશનિ–
પ્રસંન. ૪૪ બલવંત–જા બલ અતિ ઘણું; વેગઇ–ખ. ગેલ્યિ; છેદી–ખ. ક્ષે

સકંઇ વયણુ, નયણુ જલ ઝિરંઇ, કૃષ્ણ તણુા રથ આડી ફિરઇ,
આશ્વાસના કરી આનંદ, ગોપી સહિત ચાલ્યા ગોન્યંદ. ૬૦

અક્રૂરને ચમત્કારદર્શન

અક્રૂર યમુના કરઇ સનાન, જલ માહિ દીઠા ભગવાન,
જુઇ રથિ બઇઠા છઇ તેહ, વલી જલ માહિ દીઠા તેહ. ૬૧
અતિ વિસ્મય પામ્યુ મન માહિ: "ભક્તવત્સલ ! સેવકનઇ ત્રાહિ.
"અનંત પુરુષોત્તમ મહિમાય" સ્તવન કરી નઇ લાગુ પાય ૬૨
અક્રૂર માગઇ એ વરદાન "માહરઇ ઘરિ આવુ ભગવાન,
"ઉત્તમ હરિપદપંકજ રેણુ, મઝ કુલ પાવન થાઇ તેણુ." ૬૩
"તહ્મારા મનોરથ જેહ," કૃષ્ણ ભણઇ. "હૂ પૂરિસ તેહ."

કૃષ્ણબલરામનો મથુરાપ્રવેશ-પરિચરહનન, સુદામા અને કુબ્જાને પ્રસાદ

અક્રૂર આવ્યા નગર મઝારિ, વાત નિવેદી રાજદૂઆરિ. ૬૪
રામકૃષ્ણ રથિ બઇઠું સહી, મથુરા આવ્યા વેગઇ વહી,
નગર દૂઆરિ રહ્યા દેવેશ, પ્રભાતિ કીધુ પ્રવેશ, ૬૫

૬૦ આશ્વાસના-જા સ મં આસવાસના, ઝિરઇ-ઘ ભરી, જલ ખ હુ, ચાલ્યા-ખ વાલ્યા, આડી-ફા આગલી, કરી આનંદ-ક઼ દેઇ -પન ત, ન્યદ કા ભગવત ફિરિ-શુ પડિ પલવટિ૦-અને કૃષ્ણ૦-એ બે પાદ . મા કડીફેર લખાયલા છે ૬૧ દીઠા ફા દીસી, જા દેષ, શુ ફા સ મ , દેખિ, ક઼ા અ દેખે હિ જોઇ,-ફા જાઇતુ છઇ-ફા. મા નથી ૬૨ હિ-ખ બાહ, અ ત્યાહ, ભક્ત૦-અને અનંત૦-ઘ મા આ બે પાદ કેવા છે ૬૩ આવુ-મ પધારૂ, તેણુ ઘ ફા તેણિ, રેણુ-ફા રેણિ મ ૬૪ ભણઇ-મ. કહઇ, હૂ-હિ મા નથી, પૂરિસ-મ પૂરિશિ, જા પૂરસે, અ હૂં જાણૂ, ભણઇ-ઘ કહિ, જેહ-ફા સ છિ જેહ જા ફા ખ મ ઘ બિઠા, નગર દૂઆરિ ઘ પૌલિ દોરી, દૂઆરૂ, રહ્યા-ફા રહીઆ, ક઼ા થોભ્યા

ગોપ સહિત મોલા ગોવ્યંદ, જાણે દેવ સંઘાતિ ઇન્દ્ર,
મુનિવર સુરનર પન્નગ બહૂ કૌતિક જોવા આવ્યા સહૂ. ૬૬
મારગિ મલિઉ પરીઅટ જેહ, માગ્યા વસ્ત્ર ન આપ્યા તેહ,
રજક કહ્યઃ 'વનચર ગોપાલ' નવિ ઓલખુ કંસ ભૂપાલ." ૬૭
કૃષ્ણિ તેહની વાણી સુણી, સીખામણ દીધી અતિ ઘણી,
ખૂસટ મારયુ, શર રડવડયૂં, જાણે વૃક્ષ તણૂં ફલ પડયૂં ૬૮
ભલે પડયૂ લૂમઇ સંઘાત, અપુત્રિયાની યમ ઘરવાત,
વસ્ત્ર હરી લીધા ગોપાલિ, સઘળા કીધા ઝાકઝમાલ. ૬૯
સુદામા વનમાલી નામ, માલા આપી કરઈ પ્રણામ,
માગઇ ભક્તિ તણી ભગવાન; તેહનઇ દીધૂં તે વરદાન. ૭૦
કુબ્જા હાથિ કચોલૂં જેહ, બાવનિ ચન્દની ભરીઉ તેહ,
પૂજ્યા રામકૃષ્ણ નિજ ભૂપ, તેહનૂં કીધૂં સુન્દર રુપ ૭૧

ધનુષભંગ-કંસને વિપરીત શકુનનાં સ્ફુરણ

ધનુષ શાલ કંસાસુર તણી, માહિ પઇઠા ત્રિભુવનધણી,
સઘલા સુભટ દેવગવ્યા માગ જાણે ડોકરિનઇ ઘરિ વાત, ૭૨
મહા ધનુષ પૂજાઇ જેહ, ડાબઇ હાથિ લીધૂ તેહ,
બાજ્યૂ, શબ્દ ગયુ આકાશ, મથુરા માહિ પઠીઉ ત્રાસ. ૭૩

---

૬૬ હિ. કુતિગ, જા કુતગ, ઘ કૌતગ, મં કૌતક, ફા હરિને; આવ્યા-જા ઘ ખ આવ્યૂ, મ આવ્યૂ, ફા આવ્યઉ, સ. આવ્યુ, અં. ચ્યવીઆ ૬૭ મલિઉ-મ મિલિઉ જેહ, હિ લેહ; ઓલખુ-હિ ઉલખુ, જા. સ ઓલખઇ, વનચર-હિ વચન. ૬૮ મારયુ-જા. ગુ. મારી, રવડયૂં-જા રડવડઇ, પડયૂ જા પડઇ, વૃક્ષ-સ વૃષ્ટિ, ખૂસટ-ફા ખૂસટિ, જાણે૦-હિ મા આ પાદ પહેલુ છે ૬૯ અપુત્રિયાની-ખ અપુત્ર તણી, યમ-જા જાણે, ગોપાલિ જા ઘ ખ ફા ગોપાલ, લૂમઇ-ફા લૂટિ ૭૦ કરઇ-જા. પૂરઇ, મં કરયૂ, ગુ ખ ઘ કરૂ, દીધૂ-જા કીધૂં. ૭૧ કુબ્જા-હિ ભરી કુબ્જા, કચોલૂ-સ કચોલા, ભરિઉ-સ ભરીયા ૭૨ કંસાસુર-હિ કસાસર, શાલ-જા સાલિ, હિ જા દેવારયા. હિ. મં ડોકરિ, અં. જેકરને ૭૩ બાજ્યૂ-ઘ બાગુ, જા બાજૂ ધનુ, ફા બાગૂ

રાત્રિ પડી આપણુઇ ઠામિ આવ્યા નંદ કૃષ્ણ નઇ રામ,
દેખઇ કંસ સ્વપ્ન મઝારિ, કાળાં કાપડ પહિરયાં નારી ૭૪
ગીધ, શીઆલ, શ્વાન, ખર સાથિ, કાઢી કાની ખાપર હાથિ,
વેગઇ ચાલિ મસાણે સવાર, કંસ કરયુ ગર્દભિ અસવાર. ૭૫
નાગુ તેલઇ ખરડયુ દેહ, દક્ષિણ દિશિ ચલાવ્યુ તેહ;
શર છેદ્યૂં જાગ્યુ ભયભીન, પ્રાત હુઉ ઉગ્યુ આદિત. ૭૬

કંસના મલ્લઅખાડાની તૈયારી

કંસઇ મલ્લ તેડીઆ મુષ્ટક, શલ્ય, ચાણુરઃ
"મલ્લ ખાડઇ રામકૃષ્ણ મરદી કરયો ચૂર." ૭૭
તતક્ષણિ રંગભૂમિ રચી, આયસ દીધૂં રાય,
મલ્લાવાઇ ભાકરી, ટોડર બાધઇ પાય. ૭૮

(પદ ૧) રાગ સીંધુડ; માલાખાડ

કંસઇ આણીજતુ એ કરિવા એ ભંગ એ,
રંગિભૂમિ મંચા સજ કરયા એ,
તેડુ એ નંદ લિઇ ઉપહાર એ,
વાગ મલાવુ ઉતાવલા એ. (૧)

૭૪ કાલાં—જ કાલિ કાપડિ પહિરિ નારિ, આપણુઇ—ઘ આપ આપણિ, ખ આપાપણિ ખ ૭૫ શિઆલ મં. શૃગાલ, અસવાર હિ હરાવાર, અં એ વાર ૭૬ આદિત—જ જગદીશ, છેદ્યૂ—ખ શ્રેદ્યૂ, શ્રી છેદઉ, હુઉ—હિ હોઉ પ્રાસ હુઉ—ઘ. પ્રભાતિ ઉગ્યુ—કા ઉગ્યા ૭૭ શલ્ય—હિ સકલ, ૭૮ બાધઇ—ઘ ખ બાંધ્યા, વાઇ—ખ વાજુ કા. મા નથી સીધૂડ—કા. સીધડો (?) ૭૯ પદ—૧ (૧) કરિવા—જ શુ ધ કરવા, સ ખ. કરેવા, ભંગ—શુ અં કરયા—ખ કરું; તેડુ—શ્રી. તેડઉ, શુ તેડિ, વાર ધ જાઇ વાર.

કુવલયાપીડનું પરિદલન

ત્રોટક

ઊતાવલા ભાણેજ માઉંલા મિલવા હેજ,
ચાલિઆ કેશવરામ રણુ જિનવા સગ્રામ
પ્રવેસ્યા નગર મઝારિ, આવિઆ પોલિ દુઆરિ,
કુવલયાપીડ ગજેન્દ્ર મૂકઈ નહી ગોવ્યંદ,
ગોવ્યદનઇ મૂકઇ નહી આડુ ધરયુ પુતારી,
દૃડ કસઈ માડિઉ કારણિ રામમુરારિ (२)

પદ १

પદ २–રાગ સીંધુઉ

કૃષ્ણ કહઈ " મુઝ આપુ એ માગ એ "
નાગ ન વાલઇ તેહ, હરિ ચડયુ એ,
ભણઈ પુતાર " અબુઝ ગોપાલ એ,
" કાલ પુહુતુ હવઈ તહ્મ તણુ એ (१)

ત્રોટક

" તહ્મ તણુ પુહુતુ કાલ, છૂટુ નહી થઇ બાલ,"
કોપિ ચડયુ અબુઝ, મોડિઉ ગજ અતિ દુષ્ટ
આવતુ દેખી એહ, હરિ પૂઠિ માઝુ તેહ,
તાણિઉ કરતુ ચીસ પાછુ ધનુંષ પચવીસ

પદ-१ (२) ત્રોટક ફ્રા મા નથી, કા ત્રૂટક છંદની ચાલ ઊણું૦-જા મા આ પાદ પડેલુ છે, પ્રવેશ૦-જા મા આ પાદ પડેલુ છે, આવિઆ-ઘ આવયા; પુંતારિ-ઘ અં કુતાર, મ પોલારી, ખ કા પોતાર, ગુ ફ્રા પુંતાર, હા પોહોતગ, જિતવા-હિ ખ મં જીપવા નઝારિ-ખ મઝાર, માડીઉ-અં મોડીઉ ૭૯-પદ-२ (१) રાગ સીધૂઉ આને મળતો શબ્દ માત્ર કા મા જ છે માગ૦-ઘ માગિ રે કાઇ, ચડયુ-હિ ચડયા, ઘ ચહડુ, ફ્રા ચડયુ પદ २ (२) થઇ-જા થયા, મોડિઉ-જા સ ફ્રા ખ વેડીઉ, ઘ વેડયુ,

મુખ માહિ મોડી દાઢ પગ દિઈ લીધી કાઢી,
પગ સાહી કાઢી દાઢ તેહ તણી, પ્રાણહીન કરયુ હરિ,
પુતાર મારયુ, તેહ તારયુ, ચાલિઆ વેગઇ હરિ (૨)

પદ ૨

રંગ–અખાડામાં કૃષ્ણ બલરામનો પ્રવેશ

પદ ૩–રાગ ગોડી

બલભદ્ર સહિત સોભા શ્રીરંગ એ,
ગગા યમુના જશા નિર્મલા એ,
આવિઆ મુનિજન સુરભૂપ એ
રૂપ જોએવા શ્રીકૃષ્ણ તણૂ એ (૧)

ત્રોટક

શ્રીકૃષ્ણ રંગ મઝારિ બાલક દેખઈ નારિ,
દેવતા ત્રિભુવનિ કાય જોઈય પર્વતપ્રાય,
યાદવ દેખઈ ભૂપ, કામિની કંદર્પ રૂપ,
યોગીય આતમ હસ, રિપૂ રૂપ દેખઈ કંસ,
રૂપ દેખઈ તિહાં કસ કાપ્યુ કાલવેલિ મુરારિ,
અરૂપ નાના રૂપ સોહ્યા શ્રીકૃષ્ણ રંગ મઝારિ (૨)

પદ ૩

અં. ઠા. એરાયો, ગજ અતિ જા. હય, પાછુ–જા પાછુ વહુ લીધી–જા લીધી નઈ, પગસાહી૦–જા મા આ પાદ નથી, પ્રાણ૦–જા તેહના પ્રાણ લીધા હરી, પ્રાણહીન–ખ પ્રાણવીહુણુ, કરયુ–ખ કીધુ, ફા કરયઉ હરિ–ખ કરી, ફા. કરી હરિ, કાઢિ–ફા ગાઢિ, છૂટુ દા છૂટશો ૭૮ પદ–૩ (૧) જો એવા–જા જાણેવા, અ સ ઘ ખ જોવા, ફા જોયતા સુર૦–ઘ ભૂપ રે કાઇ, શ્રી૦–ઘ શ્રી રંગ રે કાઇ, મુનિજન–ખ ઘ મુનિવર, સુર–અ સુંદર પદ–૩ (૨) રૂપ દેખઇ૦–હિ જા મા આ પાદ પડેલુ છે, દેખઇ–મં વેખઇ રંગ–જા રંગમંડપ, ઠા સભા, નાના રૂપ–ખ નાના વિધિ, ફા નાનૂ રૂપ

પદ ૪–રાગ સીધુઉ

રંગભૂમિ માહિ બોલિ એ માલ એ:
"ચાલિ ચાલિ" કહઇ કૃષ્ણનઈ એ,
માહો માહિ યુદ્ધ કરઇ અપાર એ,
હારિ ન માનઈ કો કિહિ તણી એ. (૧)

ત્રોટક

કોઈ ન માનઇ તિહા હારિ, તે મલ્લ અતિ ઝૂઝાર,
પ્રહાર મૂકઇ મુષ્ટિ, કટકટી કૂરમ પુષ્ટિ,
દ્રમદ્રમિ ધરણીવ્યાલ, ડગડગ્યા દશ દિગ્પાલ,
ખેહનઇ ન સૂઝઇ સૂર, નીમાહણી વાજઇ તૂર.
કરઈ વિવિધ વિનાણ, જડ ઉજડઈ સંધાણ,
તેણઇ નાહિ ગાજઈ વ્યોમ, યોધા હુઆ ઊરધારોમ.
જન હુઆ ઊરધારોમ, દેખી યુદ્ધ દારુણ તેહ,
કહિ "કિહા મલ્લ મહાબલી, નિઈ કિહા બાલક એહ." (૨) ૮૨

પદ ૪

મુષ્ટિક અને ચાણૂરનું પરિદલન

પદ ૫–રાગ સીધુઉ–માલાપાહુ

"જય જય રામ, દામોદર દેવ એ,"
એવ આશી મુનિવર દિઈ એ,

આતમ હંસ–અં આત્મસ્વરૂપ ૭૯ પદ ૪ (૧) જા. મા આ કડીના પહેલાં બે પાદ માત્ર "રંગભૂમિ" શબ્દ સિવાય પડેલાં છે માલ એ–ધ. માવ રે હાંઇ, ખ મલ્લ એ, મં. કા અં. મલ્લ, હારિ–ખ હારૂ; રંગ૦–ફા રંગભૂમિ રસીઆમણી માહિ; એ અપાર–કા એ અતિ અપાર. પદ ૪ (૨) કટકટી ખ. ફો અં. કડકડી, દ્રમદ્રમિ–જા. ધ. ધમધમી; વ્યાલ–જા. બાવ; ડગડગ્યા–જા. ધ ડગમગ્યા; યોધા૦–જા. ખ ફો માં આ પાદ પડેલું છે. જડ–ફો ભડ, મં જડિ, ગુ. જડયુ, કા. જડ–ઉજડે. વિવિધ૦–ખ ધ વ્યવધિ પરિ વ્યનાણ, જડ૦–હિ.મા આ પાદ પડેલુ છે; હુઆ–મં. હોઆ. ૭૯ પદ–૫ (૧) હિ આમી–જા. આશી, ફા આસીસં વીર એ–ધ.

બાથઈ આવિઆ બલભદ્ર વીર એ,
મુષ્ટિક ધીર ભાજઈ નહી એ, (૧)

ત્રોટક

ભાજઈ નહી તે યોધ, બલદેવ ભરિઆ ક્રોધ,
પ્રહાર મૂકઈ ઠીક, તેણઈ લેઈ ફૂટા હીક,
મારિઉ મુષ્ટિક મલ્લ, શતખંડ કીધુ શલ્લ.
કર, ચરણ, હંતા ક્ષીણ, એક કરયા નાકવિહીન.
ચાણૂર કેરૂં ઉર શ્રીકૃષ્ણિ કીધુ ચૂર,
તોસલ તણૂં શિર ફૂટ, રીપુ કૂટ કીધુ કૂટ,
રિપુ કૂટ કીધુ કંસા કૂટ, જિતુ મલ્લ મુરારિ.
ભીમ ભણઈ દેવ મુનિવર કરઈ જય જયકાર. (૨) ૭૯

પદ ૫. માલાખાડુ સમાપ્ત. ૭૯

કંસનાં હવાતીયાં અને વધ

દૂહા—(સોરઠા)

મુષ્ટિક મલ્લ, ચાણૂર માલાખાડઇ મોડિઆ,
સોહા શ્રીપતિ સૂરે, રંગભૂમિ રલીઆમણી. ૮૦
કંસ કરઈ કાંઈ રોસ, મન માહિ માધવ વશ્યું.
જટયુ જમલુ જલકીશ સોનારૂ સોહઈ નહી ૮૧
કંસ પુહુતુ કાલ કેશવશૂ કલહુ કરઈ,
સિંહ મરનુ શીઆલ પુરૂષારથિ પહુચઈ નહી ૮૨

વીર રે કાંઈ; હિંઈએ-ફ્રા. ઢા. શુ ઉચ્ચરિ. ૭૯ પદ-૫ (૨) ભરિઆ-ખ ભરીઉ, સ. ભરીઓ; પ્રહાર૦—જા માં આ પાદ પડેલું છે; કીધુ-જા. કરીઉ; શલ્લ ફ્રા. શત કરી; કરયા—જા મારયા; ફૂટ-જા ફૂટ; શિરફૂટ-ઢા શરીર ત્રૂટ, રિપુકૂટ-ખ રિપુકૂડ; ભણઇ-ફ્રા. મં સ ઢા અં. પ્રણમિ, કરઇ-મં. વરત્યુ ૮૧ કાંઇ-જા. માં નથી; હિ. જમલુ જા. જમલઉ, સ. જમલિ, ખ. અં. જમલ્ય, ઘ શુ. ફ્રા. જમલુ; જટયુ-ખ. જટય; શ૦-હિ મં. સરિશું. ૮૨ કરઇ-

ચૂપૈ

કમ કહઇ " એ આખુ ભેદ, રામકૃષ્ણ રિપુ માહરા જેહ,
" સોદડે ભર નંદના પાય, વેગઇ લસુ ગોકુલિ ગાઈ." ૮૩

વચન સૂણી કોપ્યા દેવેશ, મચકિ ચડિઆ, માલા કેશ,
હેઠું નાખ્યું, ઉપરિ હરિ, તેહની કાયા ચૂરણ કરી. ૮૪

ભાઈ આઠ કંસના જેહ યુદ્ધ કરેવા આવ્યા તેહ,
હેલા હરખિ પુરૂષ પુરાણ, કાઢી લીધા તેહના પ્રાણ ૮૫

માયબાપના છોડ્યા પાશ, કુસુમવૃષ્ટિ હુઇ આકાશ,
દેવ મલિન આવ્યા દેવેન્દ્ર, પ્રણમ્યા પાગ તણા ગોવિંદ. ૮૬

સેવક કેરા કીધા કાજ, ઉગ્રસેનનઇ આપ્યૂ રાજ,
નંદાદિક ગોકુલિ મઝારિ, મથુરા માહિ વસ્યા મુરારિ ૮૭

ભીમ ભણઈ કથા મનિ વસી, રૂપક આઠ આગલા અસી,
કસવધ ભેયુ વિસ્તાર, પામ્યા નિગ્રી, કલા થઈ બાર ૮૮

ઇતિશ્રી વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિત હરિલીલા ષોડશ
કલામાં બારમી કલા સમાપ્ત.

ઘ કરૂ, પુરૂષારથિ જા ઘ ફા શુ મં પુરૂષારથ કલહુ-ખ કલહ, દે. કહ્યુ, ખ લહ્યું, ફા કરેગજ ૮૩ ચૂપૈ હિ મા નથી. ભાવુ-જા મા નથી, મ ભાખ્ય, ભરૂ હિ, ભરશુ, ગાઇ ખ જાયૂ, લૂનુ-ફા. નુદી ૮૪ માલા-મ -સાહ્યુ ઉપરિ હરિ-જા ચપટ કરી મંચકિ ચડિઆ-ખ ફા સ મંચક ચઢી ૮૫ હેલા-મં લીલા હરખિ-મં. હરખિત આવ્યા-હિ મા નથી; ઘ મા આ કડી પડી છે ૮૬ જા મા આ કડી પડી છે ૮૭ આવ્યૂ-જા. ઘ દીધૂ, વસ્યા-જા આવ્યા ૮૮ અસી-ફા એશી ઈતિ શ્રી-ખ બાગવતે મહાપુરાણે મ -ઇતિશ્રી હરિલીલાયા ભીમવિરચિતે નવાગંધે ભાગવતે દશમ સ્કધે કલા બારમી સમાપ્ત ॥ ૧૨ ॥ સખ્યા ચૂપૈ ૭૪, પૂર્વછાયા ૮, દુહા ૩, પદ ૩, એવં સંખ્યા ૮૮ ॥

કલા ૧૩ મી.

પાયો ત્રીજો-વિચાર; ચાર કલા ૧ દશમ પૂર્વાર્ધ, ૨ દશમ ઉત્તરાર્ધ, ૩ એકાદશ, અને ૪ દ્વાદશ સ્કંધ.

દશમ સ્કંધ અધ્યાય ૪૨-૪૯.

પૂર્વછાયુ

લવાઈ ચરિત્ર ગોપ્યતના મથુરા કીધા જેહ,
અધ્યા સાત તણી કથા કિંચિત બોલિસ તેહ ૧

ચૂપૈ

ગુરુગૃહનિવાસ અને વિદ્યાપ્રાપ્તિ

બાંધવ બિહુ કેશવ-રામ, પુરી અવંતી ઉત્તમ ઠામ
સાંદિપનિ બ્રાહ્મણનું નામ, તેહનઈ વેગઇ કરયુ પ્રણામ ૨
વિદ્યાર્થિ કૃષ્ણ નઇ રામ, ત્રીજુ મિત્ર સુદામા નામ,
રાત્રિદિવસ એકમના ભણઇ, દેહ તણા સુખદુખ નવિ ગિણઇ ૩
ભણવા લાગા ગુરુનઈ મહિ, ચૌદઈ વિદ્યા દિન ચુસઠિ,
કરતા પાઠ ન લાગી ઘડી, જાણે કરી આગઈ આવડી ૪
ગુરુદક્ષણા એહ વર વન્યુ, માગ્યુ સુત જે સાગરિ હરયુ,
વેગઇ આણી આપ્યુ તેહ કરી પ્રણામ આવિઆ બેહ ૫

પૂર્વછાયુ

ભ્રમરગીતા અને ગોપીઓના ઓલંભા

કૃષ્ણ કહિ ઉદ્ધવ પ્રતિ "વેગઇ ગોકુલિ જાઈ,
"કહિ સંદેશા અમ્હ તણા નંદ યશોદા માય" ૬

કલા ૧૩ મી

૧ ના-હિ તણા, કિંચિત્-જા સપેખિ, બોલિસિ-ગુ. બોલિશિ, ઘ. બોલીશ, ખ બોલેશ, સ ગુ બોલસિ; કીધા-ફા. કહીઆ ૨ હિ. બેહુ પુરી૦-જા મા આ પાદ પડેલુ છે. ૩ દેહ-હિ દેવ, ગુ દેવ, ગિણઇ-જા. ઘ, સ નચુ, એકમના-ફા એકમનુ ૪ ચૌદઇ-ધ ચઉદિ, કરી-હિ મ. ફા સ ખ ગુ હિરિ કરતા ખ કરતાં, લાગા ફા. લાગુ ૫ બેહ-જા. ઘબેહ, સાગરિ-ખ સાગિર, મ. સાયર, આવિઆ-મ ચાલીઆ ૬ જાઇ-ઘ આ. જાયુ અ સ. ફા જાય, કહિ-હિ મ. સ કહે,-ફા તે

ઉદ્ધવ વેગિ ચાલિઆ, ગોકુલિ પુહુતા એહ,
કથા કહી સંતોષિઆ નંદયશોદા બેહ ૭
દેખી રથ ઉદ્ધવ તણુ નંદ તણા ગૃહદ્વારિ,
દિઈં ઓલભા અતિ ઘણા ગોકુલિ કેરી નારી ૮

ભ્રમરગીતા

છંદ પાધડી

" એ આગઈ ગોપાલ રૂપ, હવઇ હુઉ મથુરા માહિ ભૂપ,
" તૂ કાંઈ કરઇ બ્રહ્મ તણી સાર, એ નિર્લજ, નિર્ગુણ અઝઇ અપાર "૯
ઓલભા ઉદ્ધવનિ દેઅત, કૃષ્ણ–વિરહ–દુખ નવ્ય મહત,
" હરિ અવગતિ એ કિહુ દિ રહત ? " ભીમ ભણઇ ઇમ ગોપી કહત ૧૦
" એ કપટ રૂપ માનુષ વેષિ, કોઈ વલ્લભ નહી, એહનઇ દ્વેષી,
" જેહ પ્રીતિ કરઇ એહશૂ અપાર, તે ચૂકઇ સુખ તણા સંસાર ૧૧
" એ જીર્ણ પુરૂષ તણુ જે પાર, કોઈ ન જાણઇ કરતા વિચાર,
" એહ જોતા મૂરછીઇ મન, ધરિ પાછુ નાવઇ તે જન ૧૨

---

૭ આ કડી જા મા પડી છે ચાલિઆ–ઘ સંતોષયા, એહ–ઘ એવ ૮ હ્રારિ ખ દ્વાર, નારિ–ખ નાર દિઇ ફા દિ છંદ પાધડી–ઘ રાગ વસંત, છંદ પદ્ધડી, ગુ પાવડીક ૯ એ–મ કૃષ્ણ,હુઉ હિ હૌઉ, જા. હઉઉ, ફા હઉઆ, ઘ હુઉ, એ નિર્લજ૦–જા એ નર ગણુ નીલજ અપાર, ગુ એ નિરજ જુતિ રુકણુ છિ અપાર, નિર્લજ–ખ ઘ નીલજ, હિ નિર્મ, નિર્ગુણ–કા નગુણો, તૂ ફા તૂ તો, ૧૦ આ કડી માત્ર ઘ ગુ. મા છે, પણ તે અહીં વચન આકાક્ષા–પૂર્તિ માટે જરૂરની લાગે છે ગુ. દેઅતિ, સહતિ, રહતિ, કહતિ ઘ મા બીજી પંક્તિના બીજા પાદનો પાછલો ભાગ ઘસાયો છે ૧૧ કપટ–હા પરમ, કોઇ–કા કોણું ઘ મા આ કડીના બીજા પદથી તે કડી ૩૨ મીના પહેલા પાદ પર્યંતના ભાગ પૂરતા પાના નથી ૧૨ જે પાર હિ ચ પાર, સ અપાર, જા અ અવતાર, ફા (તણી) વાર મૂરછીઇ–ખ મૂરછીત એહ જોતા–ફા અ. એ જોઅતા, રોધ૦ કા કોણે ન લીધો એનો પાર, ધરિ કા વળી

" તેહનઇ નવિ જાણુઈ બુદ્ધિ ચિત્ત, વાણી કિમ કહીઇ કવિત્ત,
" રક્ષાકારણ લીના અવતાર, ઉતારેવા અવનીનુ ભાર ૧૩
" માયાઈ મનિ હરતા મુરારિ, એ મોહ્યુ નગર તણીય નારિ,
" જેહનઇ ધરિ ત્રિભોવન તણૂ રાજ, તેહનઇ અમ સરીખા કવણ કાજ ૧૪
" કુબ્જિયા રહિત પીડાર મૂઢ, એહની લીના જઇ ગહન ગૂઢ,
" નિશિ રાસક્રીડ પ્રેમ કીધ, એહનઇ ચિત્ત અમારા લીધ ૧૫
" કુચ કુંકુમ અંકિત સઘલા ગાત્ર, વૃંદાવનિ રમતા મધ્ય રાત્રિ,
" અતિ આવતિ વશ વાયુ જેહ, હવડાં કાં વિસરાઇ તેહ સનેહ ? ૧૬
" હે કૃષ્ણ ! કૃષ્ણ ! લીના વિલાસ, શરણાગતવત્સલ શ્રીધનિવાસ,
" ત્રય તાપનિવારણ સ્વયપ્રકાશ, વેગિ કરિ સ્વામી શોકનાશ ૧૭
" કેશવ, પુરુષોત્તમ, લોકનાથ, જલનિધિ બૂડતા દઇ હાથ
" ત્વં અંતર્યામી સર્વ દેખઇ, કરુણાનિધિ અહ્મનઇ કાં ઉવેખઇ" ૧૮
ગોપી વિરહાતુર દેખઇ ભૃંગ, સદેશા એહ કહઇ શ્રીરંગ
" અહ્મ અંતરિ તાપ દહઇ અનંગ, વેગિ કરુણાજલ સીંચિ શ્રીરંગ !" ૧૯

ઇતિ ઓનભા સમાપ્ત

---

૧૩ કારણ જા કારણિ બુદ્ધિચિત્ત૦-ફા ચિત વાણી કિમ કહીઇ કવિત વખાણી ૧૪ મનિ-જા મન, મોહ્યુ-હિ મોહ્યો, ખ મોહીઉં, ધરિ-ખ ઘર, શરીખા૦ ખ સાથિ શા કાજ, તણૂ સ રે; કવણ કાજ-શુ કુણ માત્ર ૧૫ કીધ જા દીધ નિશિ-ખ સ નિશા, હિ નિશ, લીધ-ફા. શુ હરી લીધ, સ હરીયા લીધ, કા હરીને, અહ્મારા સ અહ્માર ૧૬ અંકિત હિ. અંકિત, ફા અંગિત, કા અંકસ સઘળા-ખ સબ, શુ કમળ મધ્ય-જા સકલ, હિ આકૃતિ, વશ-શુ વીણા અતિ૦-કા આવાપ્યો મોહન વશ જેહ, કેહેનેજી કા વિસારયો તેહ ૧૭ શરણાગત-જા ફા ખ શરણાગતિ કરિ ખ કરે, કા કરો, અં કરે ૧૮ દઇ-જા સ ખ સ. આપઈ, ત્વં-જા. મા નથી, ખ તૂ, ના હિ કા/-૧૯ એહ-ખ એક અંતરિ-ખ અંતર દહઇ ખ દિહિ સીંચિ-હિ સીચી, ખ શીચ્યૂ. ફા સીંચુ સ અં સીચે, કા શીંચો, શુ શીંચીત, એહ કહઇ ફેર કહિયે, સ કહજો શ્રીરંગ-હિ જા અતિ

ચૂપે

એણી પરિ ભ્રમરગીતા ભણી, ઉત્તમ તેહની વાણી સુણી,
ધન્ય ધન્ય ગોપીનુ અવતાર, ઉદ્ધવ વલી વલી કરઇ જુહાર ૨૦
કવણ કાજ ઉત્તમ અવતાર, કૃષ્ણ-કથારસ નહી વિચાર,
જે જન વિષ્ણુ સદા મનિ ધરઈ, મોટૂં કુલ તેહનઇ શૂં કરઇ? ૨૧
કિહા વ્યભિચારી દુષ્ટ વનચરી' કિહા અનાદિ પુરુષ, શ્રીહરિ'
બ્રહ્મા શંકર કરઇ વિચાર, જેહ તણૂ નઇ જાણ્યા પાર ૨૨
ગોપીનઇ દીધુ ઉપદેશ, અંતર્યામી 'હૃદયનિવેશ.
ઉદ્ધવ વલિયા કરી પ્રણામ, આવી મિલિયા કેશવરામ. ૨૩

મથુરામાં સેવકોને સન્તોષ

એક વાર સ્વામી ગોપાલ કુબ્જાઘરિ પુહુતા ભૂપાલ,
તેહનઇ દીધૂ અતિ ઘણૂ માન, અક્રૂર ઘરિ ચાલ્યા ભગવાન ૨૪

પૂર્વછાયુ

ભક્તિભાવિ મનોરથિયા, કીધુ બહુ પસાઇ,
અક્રૂર વેગિ મોકલ્યા જિહાં યુધિષ્ઠિર રાય ૨૫

જરાસંઘનો સત્તર સંગ્રામમાં પરાજય

કંસ તણૂ વધ સાંભલી જરાસંઘ ભૂપાલ,
દલ મેલી નઇ આવિઉ ક્રોધાગ્નિ તતકાલ ૨૬
વૈર જમાઇનૂ કરઇ અસુર તણઇ મનિ રીસ,
વીંટયૂ નગર અક્ષૌહિણી ત્રિણી આગલી વીસ ૨૭

---

૨૦ વલીવલી-કા વલીયા ઇતિ૰ ગુ.- મા છે, મં. ઇતિ ભ્રમરગીતા સમાપ્તા, જા ખ નથી ૨૧ કાજ-જા કાજિ, હિ ન્ધારથ ૨૨ કરઇ-જા નઇ. ૨૩ વલિયા-મં મિલિયા, નિવેશ-હિ વિચાર. ૨૪ ઘરિ-ખ -ઘર, કા ઘર; ચાલ્યા-કા આવ્યા ૨૫ પસાય-જા પસાઉ ૨૬ તતકાલ-હિ કાલ; વીંટયૂં-જા વીંટૂ; વૈર૰-કા વેર જમાઈ વાળવા ૨૭ દલ જા દોહો; યુદ્ધ૰-કા મા ૨૯ મી કડીના છેલ્લા પાદ સાથે આ પાદ કલટાસુધી થયલુ છે

તેહનૂં દલ દુહુ દિશિ કરયૂં તતક્ષણ શ્રીગોવ્યંદ,
તુરુંઇ ન રહઈ આવતુ શુદ્ધ કરેવા મંદ. ૨૮
સત્તર વાર એણી પરઇ જિતુ જરાસંધ,
હરિમહિમા જાણઇ નહી, રૂપ યથા જાત્યંધ. ૨૯

કાલયવનનું જ્વલન

ચૂપૈ

ખુરાસાણ કેરુ રાજાન, કાલયવન તેહનૂં અભિધાન,
વેગઇ વીટી મથુરા પુરી, મધુ પાખલિ યમ માખી ફિરી ૩૦
તેહ દેખી નઈ શ્રીગોપાલિ આયુધ મૂક્યા સવિ તતકાલિ,
નાહઠા જાઈ સામલવન્ન, પૂંઠિ ચાલ્યુ કાલયવન્ન. ૩૧
ગુફા માહિ પઇઠા ભગવાન, તતક્ષણ હુઆ અતર્ધ્યાન,
સુતુ પુરુષ જગાડ્યુ જેહ, ક્રોધ ભરીનઈ બોલ્યુ તેહ. ૩૨
કાલયવન કીધુ ભસ્માન્ત, પ્રત્યક્ષ હુઆ દેવ અનન્ત,
દેખી રૂપ તણૂ ગોવ્યંદ, કર જોડી સ્તવઇ મુચકુંદ. ૩૩
"તાહરી માયા મોહ્યા જન, પુત્ર, કલત્ર, મિત્ર કારણિ ધંન,
"વાછઇ વિષયા, પોષઇ અસૂ, ગૃહાંધ કૂપિ પડ્યા જિમ પશૂ ૩૪
"અનર્થ વિષયા, અનર્થ અભિમાન, તુજ નઈ ભજઇ નહી ભગવાન;
"તેણિ કારણિ હૂ પામ્યુ શરણ, મૂકૂ નહી તહ્મારા ચરણ" ૩૫
"તુઠા હરિ, દીધૂં વરદાન" તૂ પામસિ માહરૂં વિજ્ઞાન
કરી પ્રણામ વલ્યા મુચકુંદ, મથુરા આવ્યા શ્રીગોવ્યંદ. ૩૬

૨૯ પરિ-જા મા નથી, ફા. ભૂપતિ જરાસંધ; જાણઇ-ફા. જાણુ ૩૦ યમ ફિરી-ફા. પરવરી ૩૧ હિ સામલ વાન. ૩૨ જગાડ્યુ-જા સ જગાવ્યુ બોલ્યુ-ગુ બોલ્યા, કા બોલ્યો ૩૩ દેખી૦-જા મા આ પંક્તિ પડી છે ૩૪ તાહરી૦-જા મા આ પાદ પડેલ છે, અસૂં-જા. સ હશૂં; મોહ્યા-ખ. મોટીભા, પોષઇ-કા. પેષે, અ. નવીયે. ૩૫ વિષયા-જા. ધ. ખ વિષિ; તુ૦-જા તુજનઇ ભય નહી ભગવાન; શરણ-ધ પૂર્ણ; અનર્થ૦-કા ગરથ વિષયા અભિમાન; અનર્થ (અભિ૦) જા ધ સ ગુ અં. (, મં અનઈ ૩૬ પામસિ-જા. પામિશિ, કા ધ પામેશ; વલ્યા-કા ગુ ચાલ્યા; વિજ્ઞાન-જા વરદાન, શ્રી ગોવ્યંદ-કા દેવ અનંત.

કાલયવન કેરું દલ જેહ, મારી દહ દિશિ કીધું તેહ,
કોપ્યુ જરાસંઘ મહાબલી, કટક લિઇ નઇ આવ્યુ વલી. ૩૭

દ્વારિકાનું નિર્માણ અને પ્રયાણ

પૂર્વછાયુ

વિશ્વકર્મા તેડાવિયા શીખ દેઇ શ્રીગોવ્યંદઃ
"ઉત્તમ નગર નિપાઇઉ તતક્ષણુ માહિ સમુદ્ર." ૩૮
યાદવ જન મથુરા તણા સેવક જન પરિવાર,
વેગઇ વાશી દ્વારિકા, લાગી વાર નહીં લગાર. ૩૯
કેશવરામ મહાબલી, બંધવ ભણીઇ બેહ,
પૂંઠિ આવઈ જરાસંઘ, નાઠા ચાલ્યા તેહ. ૪૦

ચૂપૈ

પર્વત ઉપરિ ચઢિઆ સહી, જરાસંધિ તે દીઠા નહી,
વન પરજાલ્યૂં કરી ઉપાય, પાછુ વલિઉ માગધરાય. ૪૧
રામકૃષ્ણ બિહૂ લીલા કરી, ગિરિ મૂકી ચાલ્યા નીસરી,
પુરી પુહુતા કમલાપતિ, ઘરિ ઘરિ ઉત્સવ દ્વારાવતી. ૪૨
ભીમ ભણઇ મથુરા મઝારિ કહ્યા ચરિત્ર જે કર્યા મુરારિ,
ચાલી કથા દ્વારિકા ગઈ, તેર કલા પરિપૂરણ થઈ. ૪૩

ઇતિશ્રી વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિત હરિલીલા ષોડશ કલામાં તેરમી કલા સમાપ્ત.

---

૩૭ દહ-જા દોહો; લેઇ-ઘ સ મેલી; મારી૦-ખ. મારી હાર્‌ મનાવૂં તેહ ૩૮ માહિ સમુદ્ર-ફા. નવૂં નિરંદ. ૩૯ વાશી-ખ સ વાસ્યા, ગુ. વાશુ; સેવક૦-ફા. એણી પરિ પોલિ દૂઆર; જન-સ સવિ; દ્વારકા અં. દ્વારાવતી. ૪૧ ઉપરિ-ઘ. ઉપિરિ, જા. ઉપર્‌ ૪૨ બિહુ-જા બિહુ; ઘરિ ઘરિ-ખ. ઘર ઘર; મૂકિ-ગુ મૂક્યુ; ચાલ્યા-ગુ ચાલ્યુ ૪૩ કરયાં-જા. કીધાં; પરિપૂરણ-ફા સંપૂર્ણ, કા. તે પોહોતી; કલાં-ખ. કહીઆં ઇતિ શ્રી-આટલુ જ હિ મા છે અં. ઇતિશ્રી હરિલીલાયા ભીમવિરચિતે કલાગ્રંથે ભાગવતે દશમ સ્કંધે ત્રયોદશ કલા પરિપૂર્ણા સમાપ્તા ॥ સંખ્યા ચૂપૈ ૨૦॥ પૂર્વછાયા ૧૨ ॥ છંદ ૧૦॥ એવં સંખ્યા ૪૨ ॥ ઉપર જણાવેલી ૨૦ મી કડી અં.મા નથી, એટલે ૪૩ ને બદલે ૪૨ કડી નોંધાઈ છે.

કલા ૧૪ મી

દશમસ્કંધ સમાસ–અધ્યાય ૫૦–૯૦

દ્વારિકાના આવાસોનું સુંદર વર્ણન

પૂર્વછાયુ

ઊગરતા અધ્યા ઘઈ એક વારિ ન્યાલિમ
ઓલિમ મક્ષેપઇ કરી ગુણસાગર જગદીશ ૧

ચુપૈ

પુરી કનકમઈ જોઆનુ બાર, તે પાખલિ સાગરપ્રાકાર,
છાજા મણિમડિત ચિઉ પક્ષ, મોટા ધ્વજગૃહ નવ લક્ષ ૨
વૈડૂર્ય કેરી પાવડી પાખલિ તેહ પોરીએ જડી,
તોરણિ ધ્વજા શોભિત આવાસ, ઉપરિ જવનઈ ચદ્રકવાસ ૩
હીરા મોતી, જ્યોતિ સુચગ, મદિર દ્વાર જડિત નવરગ,
ગોખ જાલિયા વિવિધ વિચિત્ર, નીસરણી રજ્જત પવિત્ર ૪
પોલિ દૂઆરિ પરસાલિ ચગ, ઘરિ ઘરિ આગણી નાચઈ રગ
પારિજાત, કલ્પદ્રમ સાર, વાડીતણા નર લાભઇ પાર ૫
પચ શબ્દ વાજઇ વાજિત્ર, ચમર છત્ર નાના વિધ છત્ર,
છપન કોડિ યાદવ પરિવાર, વરતઈ ન્યાય વિવેક વિચાર ૬

કલા ૧૪ મી

૧ અધ્યા–જા મા આ શબ્દ પડતો છે ઓલિસ–ક્રા ઓલોસ, ક્રા ખ ઓલેરા મ ઓલિરિ એમ–કા આઇ ૨ મડિત–જા મડત, મણિમાડત–મ માણિકજડિત, પક્ષ જા. મ પખિ, ઘ પાસ. ૩ તેહ–હિ મા નથી, ચદ્રકવાસ કા ચદ્રપ્રકાશ, ગુ ચદ્રકલશ, મ' ગોખ કલાસ ૪ મદિર–જા મદરિ દ્વાર–જા દ્વારિ, ખ દ્વાર, ગોખ–જા ખ ગુખ. ક્રા. ગુખિ, જ્યોતિ–ખ મ. પોતિ, ક્રા જાતિ ૫ દુઆર–ઘ દુઆર, પરસાલી–હિ પરસાલી, આગણિ–સ ક્રા અગણિ ન–અ. નરિ ૬ શબ્દ–જા શબદ, ચમર હિ. ચમર, દલિ–ઘ ખ ઢાલિ ક્રા ઢલાઇ, નાના૦ ક્રા પરમ પવિત્ર, યાદવ–ગુ નાના, વરતઇ૦–ગુ શ્રીરગ મોહ્યા અતિ અપાર.

ગજ, રથ, તુરી, અર્થભંડાર, નવ નિધિ, ઋધિ સંપત્તિ અપાર,
વ્યાધિ-જરા-ભય-વર્જિત લોક, કોટિધ્વજ તિહાં વસઈ લોક ७
ચ્યારિ પદારથ પોલઈ દ્વારિ, ઇન્દ્રસુત જયવંત તલહાર,
સિદ્ધિનાથ, હરિસિદ્ધિ, અંબિકા, માતર ચુમરી ચંડિકા ८
નિર્મલ નીર વહઈ ગોમતી, ભૂ-વૈકુંઠ દ્વારાવતી,
સનકાદિક સેવઇ દિનરાત્રિ, બ્રહ્માદિક સુર આવઇ જાત્ર ९
તેહની સીમા માહી પ્રવેશ કરી ન સકઈ પાપ લવલેશ,
ભય, દુખ, સંકટ ટાલઈ સહી, તેહ કવણ નર સેવઈ નહી १०

श्लोक

यस्यां सीमाप्रतिष्ठस्तु ब्रह्महत्यादिपातकैः ।
मुच्यते तत्क्षणादेव तां पुरी को न सेवयेत् ॥१॥

ચૂપૈ

જિહાં રોગ ભણીઇ નિજ ભોગ, ભોગ પરમ તપ આતમયોગ,
મરણિ મંગલ આપઈ સહી તેહ કવણ નર સેવઈ નહી ११

श्लोक

यत्र रोगः स्थितो भोगो यत्र भोगो परंतपः ।
मरणे मंगलं यत्र तां पुरी को न सेवयेत् ॥२॥

ચૂપૈ

નિદ્રા જિહાં ભણીઇ ધ્યાન વચન વચઇ તે ઉત્તમ દાન
વપુ વ્યાપાર પ્રદક્ષણા સહી તે કવણ નર સેવઇ નહી १२

---

७ કોટિધ્વજ-ગ. મા આ શબ્દ પડયો છે, તુરી અર્થ ભંડાર-ખ આડણુ અંત અપાર ८ ચડિકા જા અંબિકા, પા૧૦ અં ચાલે, માતર-ફા ચતુર, હારિ- સ મુરારિ. જા મા ८ મી કડીના ઉત્તરાર્ધથી १८ મી કડી સુધીના ભાગનુ ૯૭ પાનુ પડેલુ છે ९ ભૂવૈકુંઠ-ફા ભૂમિ વૈકુંઠ, ખ. ભવૈકુંઠય ११ આતમ-ઘ આત્મ, ઘ મરણુ માગલ્ય, ભણીઇ-ફા. ભણિજિ, કા. ભણીજે, તપ કા. યતિ શ્લો० १-प्रतिष्ठस्तु-म. चि प्रविष्टस्तु । ઘ. મા શ્લો-૨ નથી १२ ઘ મા આ કડી પડી છે, ભણીઇ સ.

श्लोक

व्ययो दानं लयो निद्रा आज्ञा शारीरमोदितम्।
अच्युताय परो भोगः तां पुरीं को न सेवयेत् ॥३॥

ચૂપૈ

સકલ કામ પૂરઈ કામધેન, રાજ્ય કરઇ રાજા ઉગ્રસેન,
રામ દેવ પરણ્યા રેવતી, રુકિમણી વર વાંછઇ શ્રીપતિ. ૧૩

રુકિમણી હરણનું ધવલ

ધવલ-૧ લું; રાગ શ્રીરાગ

ભીમકસેન રાજા ભણઇ " રુકિમણીવર શ્રીગોપાલ."
" રુકમઇઇ ઉવેખિયા, તેડાવ્યુ એ રાય શિશુપાલ." (૧)
રુકિમણી મનિ ઝાંખી થઇ, દ્વિજ મોકલિઉ દ્વારિકા મઝારી;
વેગઇ બ્રાહ્મણ આવિયુ, વીનવિયા દેવ મુરારિ. (૨)

રુકિમણી તણા સંદેશડા—

ભણિજી, વરુ વરઇ—ખ કરુણા કરઇ, સ વરુ હાર, કા. વાર; વ્યાપાર—ગુ વ્યાયામ. ફા. મા આ કડી પછી છે શ્લોક ૩ ને ફા માં નથી. શ્લો. ૨ शारीर०—शिरसि चेष्टितम् ।१३ ફા. મા કડીનું પૂર્વાર્ધ નથી; રુકમિણી હરણનું ધવલ—ખ. ઘ. રુકિમણીહરણ ગુ. રુષિમિણહરણ ધવલની ભાષા, અં. લા રુકમણી હરણંનુ ધોલ, ફા સ. રુપિમણિ હરણનૂં ધવલ. રાગ-શ્રી રાગ—કા. મા ધવલ છે ૧૪ (૧) હિ અં. ભીમસેન; ઉવેખીયા—અં. ઉવેખીયો, ખ ઉવેખાઉ, ગુ દ્વીજ દેખીયા, તેડાવ્યુ એ—અં. તેડાવ્યો, કા. તેડાવ્યો રે ઘ. માં આ કડીનાં છેલ્લાં બે પાદ લહીએ ૧ (૭) પછી લખ્યા છે મ માં લહીઆએ પુનરાવર્તન લખ્યું છે, પણ તે ભ્રમ છે. ૧૪ (૨) મનિ—ગુ મતિ; મોકલીઉ—અં. મોકલીયો, ઘ. મોકલ્યુ, ગુ મોકલ્યા; મઝારિ—અં ખ મોઝાર; બ્રાહ્મણ—ઘ. વાડવ; આવીયુ—અં કા. આવીયો, ગુ. ખ આવીઉ, ઘ આવ્યા, વીનવિયા—કા ગુ વીનવ્યા, હિ રુકિમણી તણા સંદેસડા અં. સંપેસડા, મ. કા માં નથી.

પ્રબંધ

અદેશડા રુકિમણી તણા "સાભલિ દેર દયાલ !
"દમઘોષસુત લેવા આવિઉ સિંહભાગ શીઆલ (૩)
"હરિ, મચ્છ, કચ્છ, વારાહ, નરસિંહ, વામન, પરશુરામ,
"સીતાય કારણિ સેતુ બાંધ્યુ મહાબલિ શ્રીરામ (૪)
"તે પ્રીતિ કા વીસારઈ વીઠલ ! કરિ નઇ વેગઇ સાર,
"જલ વિના સૂકઇ કમલિની તે સીંચઈ સર્વાધાર" (૫)
દ્વિજવચન શ્રીપતિ સાભલ્યા, સજ થયા શ્રીગોપાલ,
દ્વિજ સહિત કેશવ રથિ બઇઠા ચાલિયા તતકાલ (૬)

વલણ

તતકાલ કુડિન નગરિ આવિયા પૂઠિ દલ લેઈ શ્રીરામ,
ભીમક રાજા અર્ઘ્ય દેઇ, પ્રણમ્યા શ્રીહરિ સ્વામિ (૭) ૧૪

પદ–૧

ધવલ–૨ જું, રાગ શ્રીરાગ

મુખ જોઇ માધવ તણૂ, તિહા મિનિયા એ સુરનર લોક
રુકમણીનઈ વર એ ઘટઈ, ડાહલિઉ વરીઉ કેક (૧)

---

૧૪ (૩) સદેશડા–શુ ફા સદેસા, ખ સઘેસડા, લેવા–ખ લ્યેવા, આવીઉ–સ ફા શુ આવ્યુ, ખ ઘ આવુ, કા આવ્યો અ આવીયો, ૧૪ (૪) હરિ–કા મા નથી, મચ્છ–હિ મા નથી, ૧૪ (૫) કા–હિ શુ કાઇ; વિસાર૦–અં. વીસારો, કા વિસારી, શુ વિણુ સાર, વીઠલ–ખ ફા શુ અ. વીઠલા, કરિનઇ–ખ. શુ કરિ, ફા કરો ૧૪ (૬)–ને મ ધૂ, દ્વીજ–હિ મં નીજ, સહિત–મ સઘાતિ, બઇઠા મ બેઠીઉ, ચાલીયા–ઘ. સંચરા ૧૪ (૭) મં હિ તતકાલ કુડિન વલણ–એકથી શુ મા છે, દલ–ખ શિન, હિં રામ પદ–૧ મા નથી રાગ શ્રી રાગ–એકે પ્રતિમા નથી પણ 'પદ–૧' થી તેની અગત્ય સમજાય છે ૧૫ (૧) ડાહલીઉ–અં. ડાકલીયો, જા ડાહુલીઉ હા. ડાહોલી ઘ ડાહાયુલીઉ, ફા ડાહલીઉ, વરીઉ–શુ એ, મ વર, હા તેડયો

ગજ રથ સાહણ સજ કરયા, સવાંતિ એ સવિ સૃંગાર,
કન્યા આવી અંબિકા પૂજેવા એ કરી શણગાર
વાટ જોઈ વાડવ તણી (૨)

પ્રબંધ

વાટ જુઇ વિપ્રહ તણી, કર વામ ફુરકઇ અંગ,
તેતલઇ વિપ્ર વધામણી " આવિઆ પતિ શ્રીરંગ " (૩)
આનંદ ભરી ઊતાવલી પુહુતી દેઉલી દ્વારિ,
પૂજા કરઇ ઉમિયા તણી, માગઇ કાન્ત મુરારિ (૪)
અર્ઘ ધૂપ, નૈવેદ્ય નાના વિધ અનોપમ ઉપહાર,
નિજ ગીત નાદ મધુર સ્વરિ, વલી વલી કરઇ જુહાર (૫)
આભરણ આપઇ સખીનઇ માણિક કનક કંકણ હાર,
નીસરી મંડપ માહિથી, મન માહિ હર્ષ અપાર. (૬)

વલણ

મન માહિ હર્ષ અપાર મુખ દેખી વિશ્વાવાસ,
હરિ લી ગયિ બાહડા, પરનુ દલ માહિ ત્રાસ. (૭) ૧૫
૫'—૨

---

૧૫ (૨) સાહણ કા તુરીદલ કરયા–લા કરી, ખ કઠ સવાંતિ–અ. સગાયે સવિ–ખ સવે, ધ સવં વાટ૦–હા મા નથી પ્રબંધ ટા. મા નથી. ૧૫ (૩) હિ ત્તે, દા જુવે વિપ્ર તણી, અ. સ ધ મં ગુ વિપ્રનુની, ધ. વાડવ તણી પતિ શ્રી રંગ–ફુ. યાદવપતિ શ્રીરંગ ૧૫ (૪) દેઉલી–ખ. દેવલ, કાન્ત લા કાહનડ, અં. ધ ગુ. કા. કંથ ૧૫ (૫) નિધ–લા ધ સ. ધ ગુ અ, અનોપમ, વલી૦–ફા. વલીક જુહાર કરૈ–ધ કિરિ, મ કરિ, નિજ૦ ખ મા આ પંક્તિ પછેથી છે ૧૫ (૬) હિ આપઇ, હિ સખી સખી નઇ, મં દ્વિજ સરવનિ હાર–ગુ હારિ. ફા મ સાર, હિ અપારિ ૧૫ (૭) મન૦–હિ. લા સ. ફા. ગુ. ધ ખ મા નથી, મ. અ. મા છે કા. માનનિ માધવ મીં લીઝા મુખ–અં. મુખ જોયાની, ફા મા નથી દેખી–ધ દેખુ કા દેખી, લીધી–ગુ લીધા, પરનુ–ફા પરદ. અં પરદ, કા પરદલ પદ ૨—કા મા નથી સમ શ્રીરામ–ભાઈ પ્રતિઓમા નથી.

ધવલ-૩ જું: રાગ શ્રીરાગ

ગત કરઇ ઊતાવલા "તૂ સાભલિ હો રાય શિશુપાલ'
"કન્યા લે કરી વિહિ ગયા બિહુ બાધવ રામ ગોવાલ (૧)
"દેખતા લીધા હરી, યમ ગરૂડ અમૃત દ્વિજરાજ,
"રાજ વિણઠ્ઠ આપણુ મવિ હસઈ એ ભૂપતિ આજ
લાજ લાગી અતિ ઘણી (૨)

પ્રબંધ

'અતિ ઘણી લાજ લાગી અહ્મનઈ," કહઈ રાઉ શિશુપાલ
વાહરઇ ચાલ્યા વેગિ કરી, સજ થયા સવિ ભૂપાલ (૩)
કહઈ જરાસંધ 'કિહા જાઇસિ દુષ્ટ એ પીંડાર,
'આગઇ મિં યુદ્ધ કરી જિતુ કૃષ્ણ સત્તર વાર" (૪)
સંગ્રામ હુઈ, દેવ જુઈ મિલ્યા રાણો રાણ,
અ તુવ મરઈ રામભણિ અરિ ગદા, તોમર, બાણ (૫)
નિસાણ વાજઇ ગોમ ગાજઇ, હાડ ભાજઈ ઊર
રથ ચગગ તૂટઇ પેટ ફૂટઇ અસુર ગીધા ચૂર (૬)

---

૧૬ (૧) સાભલિ ખ સાભલ્ય રાય-ખ. મા નથી ૧૬ (૨) દેખતા૦-અ' મા આ પંક્તિ પડેલી છે, કા સહુ દેખતા હરી જાય જ્યમ અમૃત દે ભજે સુરરાજ, દ્વિજ૦-હિ ગરૂડ દ્વિજરાજિ વિણઠ્ઠ-અ' વણસ', હસ૦-અ હસશે, કા હસશે ર, ઘ ખ હસસિ, સ ગુ હસિ લાગી-ખ લાજીએ, જા લાગીએ, ગુ 'લાગી મુને લાજ-વણી' પછી મ મા વધારાનું ઉમિયાણી ન પીંડાર લેઈ ગયો સાભળિ રાઉલધણી' ર ૧૬ (૩) અહ્મન૦-કા અહિનિશિ રાઉ જા ગુ મ રા રીય, ખ મા નથી, વાહર૦-સ વાહાર કા વાહર, જા બાહિરિ. સવિ ભૂપાલ ઘ શ્રી ગોપાલ. ૧૬ (૪) કિહા-મ ઘ કેવાહા, જા કાહા, ખ રા ગુ કહા, જાઇસિ-અ' કા. જાશે, મ જસિ, ખ જાસિ, ઘ. જા જાયસિ, ગુ જાએશી, સત્તર-જા સત્તર સસ રા સાયર ૧૬ (૫) હિ મ હોઇ, હિ મ' જોઇ, રાણોરાણ-હિ રાણારાય જા રા ઘ મ રાણોરાણિ અરિ ખ. અરૂ જા રૂહિ, રા સમરે, ગુ અગિ, મ ણુ-ખ વાય, આયુધ-કા આયુધ મૂકેન તે ચૂકે, યોધ લેતા ઘાય

વસ્તુ

અનુર વેગઇ ચૂર કીધા સૂર શ્રી ગોપાલ,
ભાગ્ર જરાસધ વલ્યુ પાછુ, લાજિયુ શિશુપાલ (૭) ૧૬

પદ–૩

ધવલ ૪ થું, રાગ–શ્રીરાગ

રુકમઇણિ રાઉત ભલુ, બત બોલઇ દિઇ ગાલિ
"કિમ જાઇસિ રે તૂ જીવતુ, મઝ આગલિ રે વનચરા ગોવાન ! (૧)
"આગઇ મારયુ માઉલુ, હવઇ ખૂટુ રે કાહ્નડ ! તુઝ કાન
"બહિન લેઇ પાછુ વલૂ, દેખતા સવિ ભૂપાલ "
કરી પ્રતિજ્ઞા એ આચર્યુ (૨)

પ્રબધ

આચર્યુ વેગઇ ક્રોધ ભરિ અક્ષૌહિણી દલ એક
સગ્રામ માડયુ કૃષ્ણશૂ, મૂકઇ બાણ અનેક (૩)
શિર કૂચ, મૂછિ કાપરયા, લીનયા શ્રીજગનાથિ
તે પશૂની પરિ બાધિયુ, રથિ ઘાતિ લીધુ નાથિ (૪)

---

૧૬ (૧) ઊર–બા કૂર શુ તુર, કર હિ ઇકર. આની પછી મ. શુ મા વસ્તુ છે, બીજી પ્રતિઓમા નથી, પણ તેની જરૂર છે, કારણ પદ ફેલટાય છે, આવી જ રીતે બાકીના બે પદો અને આગલા પદમા પણ વસ્તુ'ની અપેક્ષા હોવાથી તે મૂકેલ છે ૧૬ (૭) ભાગુ૦–ધ શુ મા ા પક્તિ પડતી છે પદ–૩–કા. મા નથી. ૧૭ (૧) દિઇ–હિ, દેઇ બોલઇ૦–કા બલ ગાજે રે મુખે દે છે ગાળ, જાઇસિ–બા ખ ધ ફા શુ. બ –જઇસ, કા જોયે, વનચરા –હિ સિવાયની પ્રતિઓમા 'વનચર'. ૧૭ (૨) ફા મારયઉ, માઉલુ– ખ માવલુ ખૂટુ–ફા. ખુટઉ, કાહ્નડ–કા ફા મા નથી, હિ. ચેં નઇ, બહિન–બા બહન, મ ખ મ બિહિનિ, ધ, બિહિન, ફા બહિનિ વલૂ–હિ વાલૂ આચરયુ સ ધ સંચર, ફા આચરઇ કરી૦–મ કરી પ્રતિજ્ઞા આચરયુ રુકમિઇ દેતુ ગાલિ ૧૭ (૩) દલ–સ. સેઇ, માડયુ–ફા માડયઇ ૧૭ (૪) કૂંચ સ શુ કુચ, ધ કુચ, કાપરયા સ બ. કાપઇ, બ કાપિયા, શુ કાતરયા, મૂછિ–સ. ધ મુછ, ખ શુ મૂછ, લીનયા–બ'.

રુક્મિણી માગઇ માન "માધવ' બધ બાનંદ છોડિ,
"અપરાધ ક્ષમિ સાલા તણા, તહ્મનઇ લાગઇ ખોડિ (૫)

બલભદ્ર આવ્યા, કૃષ્ણ વારવ્યા, વૈરઇ કાપ્યા બધ,
કેશવ તણુ મહિમા જાણ્યુ, ચરણિ નામ્યુ કંધ (૬)

વસ્તુ

હરિચરણિ નામ્યુ કંધ, વેગિ અધિ કીધા ગમિ,
નિજ નૈયર દીધૂ તેહનઇ, ગણનાથ કીધુ સ્વામિ (૭)
-૧૭ પ°-/

ધવલ-૫ મુ, રાગ શ્રીરાગ

દ્વારામતી ભણી સાચરયા કેશવ બલભદ્ર વીર,
પુહુતા તે માધવપુરી, નગરી વસઇ સાગરિ તીર (૧)

તિહા મહા નદી મધુમતી, અતિ ઉત્તમ રૂપિણી વન માહિ
હાથ મેલાવુ હરિ તણુ, હુઈ રાણી રુક્મિણી વિવાહ
ગુણનર પતાગ આવિઆ—(૨)

લીરાઇ, શ્રી જગનાથિ-ખ શ્રી યગનાથ, ગુ સ ઘ શ્રી જગનાથ, અ કા શ્રી જગન્નાથ પરિ-ઘ પરિ પૂઠિ, રથિ ધાની-ફા રથ વાની, ખ રથ ધાની, ગુ રથ વાલી ૧૭ (૫) બાલક-મ ઘ બાલિક, બંધ-ઘ બાધન, મ બધન ક્ષમિ-મ ક્ષમ ફા ગુ ક્ષમા, ખ ક્ષમ્યો, કા ક્ષમાવો ૧૭ (૬) તણ-જા તણા; જાણ્યુ-જા જાણ્યા, ફા ન જાણ્યુ, કેશવ૦ ગુ મા મા પંક્તિ પહેલી છે ૧૭ (૭) હરિ૦-હિ માત્ર વેગિ, ઉપલી કડીના છેલ્લા પાદનુ પુનરાવર્તન કરવાનુ લહીયો ભૂલ્યો છે 'પદ ૪' મા નથી રાગ શ્રીરાગ મ ઘ હિ ફા ગુ ખ મા નથી. ૧૮ (૧) ઘ શ્રી કેશવ એ, માધવપુરી -જા માગધપુરી નગરી વસઇ-ઘ નગરી વસિ એ, ખ નગરી વનિ, અ નગરી છે, જા તીરિ, પુહુતા૦ કા માધવ પોહોત્યા નિજ પુરી, સોહે રે અતિ સાગર તીર ૧૮ (૨) ઉત્ત્વ-સ અતિ, ઘ ઉત્ત્વ એ હુઇ ઘ હુઓ, ગુ હુયિ; રાણી-ફા મા નથી, આવિયા ઘ આવયા મહા૦-કા નદી નદી છે રૂપડી, અતિ ઉત્તમ છે રૂપણિ વન હુઆ૦ કા રૂડો રુક્મિણીનો ય

પ્રબંધ

આવિયા નુનંત પંનગ, યક્ષ, કિંનર, દુઈ દેવ અપાર,
અપછરા નૃત્ય નવનવે ગાઈ, ગીત ગોવ્યંદ સાર (૩)
મુનિવર આગી ઉચ્ચરઈ, વરતિયા મંગલ ચ્યારિ
ગણી રુકમણિ યથાવિધિ પરણિયા દેવમુરારિ (૪)
અનેક ભાજન નાન ભક્ષ, ઉપરિ ફોફલ પાન
સુરનર મનિ સંતોષિયા પોષિયા દેઈ બહુમાન (૫)
નિજ ઘરિ ચંદન કનકમણિ આપિયા રતનભંડાર
ભક્ત-ભા-બંધન છોડિયા હરખિયા માગણહાર (૬)

વસ્તુ

હરખિયા નાનાહાર જય જય ભીમ સ્વામિ મુરારિ
રુકિમણિ નઇ રૂપ્યુ આવ્યા દ્વારિકા નયર મઝારિ (૭)
—૧૮ ૫૦—૫

ઇતિ રુકિમણીહરણ સમાપ્ત

---

૧૮ (૩) પન્નગ-ના ભિરિ, ના ખ અ મા નથી આવિયા૦-કા સુરનર કિન્નર સવ લેરે, શુ મા આ પંક્તિ પડેલી છે નૃત્ય મે નતિ૰ ક્ક મા નથી મ નાચ શુ નાચિ, ગાઇ મ' મિલીઆ ગોવ્યદ મ-ગા માર ક્ર મુરારિ ગીત ના પ્રીતિ ૧૮ (૪) આશી અ અશીસ મુનિ૦-કા રાણી રુકિમણી હાથ સાહી વરતિયા-વરતયા ક્ર યથાવિધિ કરી વરતીયા૦-કા ચોરી માહ પધારીયા રાણી૦-કા તવ ગવારે ત્રી ચા ૧૮ (૫) ઉપરિ ને ઉપરિ, ગુ ઉપિર, અ ઉપેરે, રાત-હિ સનરે, ગ્રા સત્તરવ ઘ સંતોષયા પોષિયા ક્ર સચિ, ખ બહુ ક્ક મા મી "અનેક ભાત ભક્ષ ભોજન, આપ્યા ફોફલ પાન સુરનર પન્નગ પેખિયા, સંતોષીયા દેઇ માન ૧૮ (૬) નિજ ઘ ઓહો મહિ ના મા નથી છોડિયા-ના ઘ છોડવા, ભવભાર ક્ક ભવભય, મ ભવસાગર. ૧૮ (૭) હરખિયા૦ સે. ક્ર શુ મા આ પાદ નથી પણ તે કડી ૧૮ (૬) ના પુન રાવર્તન રૂપ હોઇને કહીઓ લખવી ચૂકયો છે ભીમ૦-કા દેવ મુરાર દ્વારિકા

શ્રી કૃષ્ણનો રુક્મિણી સહ વિનોદભર સંસાર

ચૂપે

રુક્મિણી પ્રદ્યુમ્ન જનમિઉ, તેહનઇ અસુર હરીનઇ ગયુ,
સંબર મારી માયાવતી, લેઈ આવ્યુ દ્વારાવતી ૧૯
જાણુવંત મહાબલી રીછ, રામચંદ કેરુ તે ભીછ
તેહ તણુ પરાજય કરી, મણિ સ્યમંતક લાવ્યા હરી. ૨૦
સત્યભામા સત્રાજિતસુતા, કાલિંદી, મિત્રવૃંદા સુતા,
નાગવતી, ભદ્રા, લક્ષ્મણા, વિવાહ અનુક્રમિ તેહ તણા. ૨૧
ભૂમિપુત્ર નરકાસુર નામ, અસુર મહાબલ ગુણિસ્યામ.
કૃષ્ણિ તેહ તણુ વધ કરી. સોલ સહસ્ર આણિ સુંદરી ૨૨
પારિજાતિક આણ્યુ બલ ઘણઇ, રોપ્યુ સત્યભામા આંગણઇ,
કુંડલ અસુર હરી ગયુ જેહ, અદીતિ નઈ હરી આપ્યા તેહ ૨૩
રુક્મિણી પ્રતિ હસૂ શ્રીકાન્તિ એક વાર કીધુ એકાતિ
અહ અકિંચન ઉદાસીન, ક્રિયા રહિત, સેવક–આધીન ૨૪

નયર–અં. દ્વારાવતી 'પદ ૫' કા મા નથી, ઇતિ૦ હિ ફા સ અં.
ના સમાપ્ત. કા ગીત સંપૂર્ણ, સં ઇતિ પ્રબંધ પદ રુક્મિણી વિવાહ સમાપ્ત.

૧૯ આ કડી હિ સ ફા અ. મા નથી, ના સ ઘ ખ મા છે,
કા. મા પાને ૧૩૭ મે પર મી છે તે આ છે, શુ ના આ કડી છે, પણ
તેની પહેલા નીચેની બે કડી વધારાની છે –

પૂર્વંગયુ–'કાહોણી બાર દ૧ લેઈ હરી, કુંડનિ પુરિ ગ્યા સહિમ હરી ॥
પંચાયુ' કોહોણી દલ જેહ, મારી દિહુ દિશિ કીધુ તેહ ॥
જરાસંધ અનિ શશિપાલ । અનેક રાજા મીલિક હાલ ॥
ઉત્યૂં એકૂ કેશવરામ । રુખિમણિ પરણી પુહુતા ઠામિ ॥

જનમીઉ–ઘ જનમ્યુ, હરીન, શુ અહીનિ, હિ ન., આવ્યુ–ખ
શુ આવ્યા ૨૦ તેહઈ–અં કા તેહ જ ૨૨ કા ના આની પછી જે
કડી છે તે ઉપર (કડી ૧૯) નોંધેલી છે ૨૩ હિ. સિવાયની બધી પ્રતિ-
ઓમા આ કડીની પંક્તિઓ ઉલટાસુલટી છે અં આપ્યુ, શુ આપ્યા.
૨૪ એકાત–ખ એકાત્ય, અહ–અં. હુ

ના આ શુ ભય ગજેન્દ્ર, પામ્યુ મચ્ચ ન ણુ સમુ
વશ ાન નચન, ગોપાન તહ મમતિ ગજ શિશુપાત ૨૫

નિ ૭ વચન ૄ ણના સુણી ભૂમિ મડનિ પડી રુમ્મિણી
વ ન મન સ્ ૮ મમિની પાણી વિના યથા પદ્મિની ૨૬

તનમાં ા તે લીધા ઉછગિ રુગ્મણીજીનિ સીંચી શ્રીરંગિ
શ્રીનંનિ રોમ હર્યુ તેહ તણુ માહો માહિ પ્રેમ અતિ ઘાઉ ૨૭

રુક્મ ાપુત્રી અનિરુદ્ધ પ પાસ્યુ ટાનેવા નિન્ધ
નિય રમતુ પાસા માર મનભરિ મીંડુ મહાર ૨૮

શાાિતપણિ ાધુ અનિરુદ્ધ નામિ મી ૄપ્રદ્યુન૮ સુધિ
ન નઈ ચાલ્યા પુરુષપુગણ યુદ્ધ રીનઈ જિતુ બાણ ૧

વ મહિત અનિરુદ્ધ મુગતિ આવ્યા દ્વારિકામાંહિ મઝાિ
ઉાારણ ન વિસ્મા આગઠ તે ઓનિ ાપા ૨

પ્રકાશ પ્રસગો

નૃગ ાજા ગ્ર ય દુખપાશ તેનઈ નામઈ ૄ ૄ નાશ
ાર રતી યમુના દેવી મ ાેણુ મનાની મેવી ૧

પૈ વાસુદેવ ાોશ કૃષ્ણિ છેદ્યુ તેહનું નાશ
વાનર ઢિનિ ે મારાવી તાનુ વિનાશ મીંડુ શ્રી હરિ ૨

૨૫ ોપાલ જા ફ્રા સાત્વિક ભય ખ ભિ સમુ, દો મુદ્દ
૨૬ મડલિ સ ઘ મડવ ખ મડલ્ય યથા-ખ કમ પાણી વિના૦
ના થોડે ન ફિ પહિમનિ ૨૭ હરતુ ઘ. હ ૨૮ ટાવો ફ્રા ટાલવા
ખ ટા ન મ સર્વમત્ત પરણાવ્યુ ખ પરણાવી પરણાવ્યુ૦ અ મા
પાદ પોઁલુ છે ૨૯ ચાલ્યા-ન ફ્રા ખ જા ચા ય શુ આ ચા ક.
મા આ કડી પડી છે ૩૦ વઢ-શુ વધૂ ભોવિક-ઘ ભોલ્યુ ખ ભો યૂ
ઞ ભોલ્યુ ર-એ કરો ૩૧ દુખપાશ ઘ ગર્ભવાસ ખ ,પાશ
વં ઘ ગત્મ ૩૨ છેદ્યુ ફ્રા છેદડ ખ ભેદ્ય જા મીંડુ શ્રાદ્ધ રે-ઘ શુ
ાવી ફ્રા શુ વની

દુર્યોધનસુતા લક્ષ્મણા, શાંબિ હરી કૌરવ રિપુ ઘણા,
બાંધ્યુ તે છોડિઉ રામિ, વહુ લેઈ આવ્યા નિજ ધામિ ૩૩
મોટુ ગૃહસ્થ શ્રી ભગવાન્, અનેકિ પુત્ર પૌત્ર સંતાન,
નારદ મુનિ વિસ્મય અપાર 'અનંત ચરિત્ર ન જાણૂ પાર' ૩૪
મન જરાસંધ-વધ-ઉપાય, આગમ યાગ યુધિષ્ઠિર રાય,
વેગિ બ્રાહ્મણ રૂપઈ થયા, મગધ રાજા આગલિ ગયા ૩૫
જરાસંધવધ કીધુ ભીમિ, અર્જુનિ જિતી સઘલી સીમ
કૃષ્ણિ માર્યુ રિપુ શિશુપાલ, પરિભવ દુર્યોધન ભૂપાલ ૩૬
શાલ્વિ યુદ્ધ યાદવશૂ કરયૂ, કૃષ્ણિ તેહનૂ મસ્તક હરયૂ,
દંતવક્ર, વિદૂર, નઈ વ્યામ બલભદ્રિ કીધુ તેહનુ નાશ ૩૭

સુદામાચરિત્ર

બ્રાહ્મણ એક સુદામા નામ, પીડિતક્ષુધા, દરિદ્રી ક્ષામ
ભીખ માગઈ આખૂ ગામ ભોજન માત્ર મિલઇ નવિ આમ ૩૮
સદાચાર, હરિભક્તિ પવિત્ર તેહનઇ રામકૃષ્ણ એકુ મિત્ર
ભણઇ ભાર્યા 'સ્વામી' કાન્ત, કાંઈ સહુ પીડા દિનરાત્રિ? ૩૯
જેહનઈ સખા કૃષ્ણ શ્રી કાન્ત દાતા અંતર્યામી શાન્ત,
કાંઈ દુખ-વૃત્તિ આચરઈ? ગંગા કાંઈ તરસઇ મરઇ? ૪૦

---

૩૩ રિપુ-કા ગુંબે, બાંધ્યુ-સ બાંધીયુ, ફા બાન્ધ્યુ, ગુ બાંધ્યા, છોડીઉ-જા છોડાવ્યું, ઘ ખ છોડયુ, અ છોડીયો કા છોડાવ્યો, રામિ-ખ રામ્ય, બહુ-કા વહુવર ધામિ-ખ ઠામ્ય, ન ધ્યાનિ ૩૪ ગૃહસ્થ-કા ગૃહસ્થાશ્રમ જાણૂ-અ પામૂ, મ લાભઈ ૩૫ મગધ-સ જા માગધ, ઘ માહા ગધ ૩૬ ભીમિ-સ ઘ ફા મ ગુ ભીમ સીમ-મ સેન રિપુ-હિ મા નથી મારવુ ફા મારC ૩૭ શાલ્વિ-જા શાલ્વ, વ૮ક નઇ જા વલિ, સ ઘ વલિ, ફા બલિઉ નિજ ૩૮ ક્ષામ-મ શ્યામ આખૂં-ખ આખિ, આમ-જા ઘ અન્ન, ઘ આમાન મિલઇ૦-કા લાવે તે ધામ ૩૯ કાન્ત-જા સ ઘ અ કા ગુ વાત મ સુણિ વાત, ફા એક વાત, કાઇ-જા કાં, મ કાં, કા શાને, રાત્રિ-ખ રાત્ય ૪૦ કાઇ-હિ તે કાઇ;

વિપ્ર ભણઈ ' મઝ હાના હથ, કિમ મિનિઈ સ્વામી જગનાથ ? '
વળી વળી નારી કરઈ વીનતી ' વેગિં જાઉ દ્વારામતી " ૪૧

કિહિના માગી આણ્યા જેહ, ગાંઠિ બાંધ્યા તાંદુલ તેહ ૬
કેશવદારિદ્ર નિધ સૂખડી, ચાલ્યા વિપ્ર ન નાગી વડી ૪૨

દીન, દુર્બેલ, મહુ વર્જિત ભાગ, બ્યાહિ ફાટા મિર પાગ
'કિમ મિલ્યુસ ?' મનિ નાગન થઈ, વિમાસ । કરતુ મચ્ચ ૪૩

વેગિ વાઉવ પુહુતા બેટિ, યથા મેરૂનઇ સોનૂ ભેટિ,
નગરી દ્વારાવતી મઝારિ, મિનિયા સ્વામી દેવ મુરારિ ૪૪

સિંહાસન ચાડી શ્રીરંગ પ્રેમ સહિત દીધૂ આલિંગ,
પાદ પખાલઇ ત્રિભુવનધણી, ચરણોદક લઇ રુક્મિણી ૪૫

જુઉ કૃષ્ણ તણુ મહિમાય, બ્રાહ્મણ કેરા ધોઈ પાય,
જેહના ચરણોદક અધ હરઈ, બ્રહ્મા શંકર મસ્તકિ ધરઇ ૪૬

વ્રતિ હિ મ વ્રત, અ ખ વરત ૧૬૪, ફ઼ા તીરથ તરસઠ ૧૬૪-ફ઼ા
વરગુ રહિ ૪૧ મઝ ફ઼ા મુઝ પાસ ગુ ઠાલિ, વેગિ૦ જા ૨ ભો પૂછ
એકઇ ચિત્તી ૪૨ ચાલ્યા ફ઼ા જા ગુ ઘ ચાલ્યુ બિહિં હિ ખેઇ કિહિના -
ગુ કાગિના રણુ માગી આણ્યા તેહ ૪૩ મિહ હિ મ ૮. સ ખ ફ઼ા
ગુ અ હ ભાગ-જા પાગ, ફ઼ા ખ ઘ ગુ બાન્ધ, ફ઼ાટા-અ ફ઼ા
ખ ઘ ગુ ફ઼ાગી, બિહુ-હિ બેહુ, ઘ બહુ, મિલ્યુસ-જા ફ઼ા ઘ,
મલેસ, અ મ્યવેગ ખ મેલેસ, મ. મલ્યેસ, કા મગશે ૪૪ ફ઼ા સ
મા આ કડી નથી, પુહતા ખ મ ન જા પુહતુ બેટિ-અ ગુ ભેટ,
ખ યહુ ઘ ઘેરિ મેરૂનઇ-હિ મયૂરનઇ, સોનૂ અ ગુ સૂત
મિલીયા-ખ મલીઆ ઘ આલી મલયા સ મા ૪૩ ૪૪ થી
૫૫ ની પહેલી પંક્તિ પર્યંતનો ભાગ પડેલો છે (પાનુ ૧૦૧ નથી.)
૪૫ રંગ-હિ કાંત દીધૂ-અ ૬૩, જા ફ઼ા ગીધુ, ખ ગુ દીધુ
૧ આલિંગ ગુ આલીંગન, જા આલંધ, પાદ જા પાગ ૧ ઇંઇ-જા વાદ,
ખ વાદિ ફ઼ા વહિ, ૬ા વાલે ૪૬ તણુ જા તણુ, જુઉ-હિ જો, અ
જો, ૬ા. જોગ, ધોઈ-જા સહીઆ ખ ધોયા ૬ા ધોવે જેહના જા

અર્ઘ પાદ્ય કીધૂ ભગવાન, યથાયુક્તિ દેઇ મનમાન,
ખટ રસ ભોજન સહિત કલક, થાકા વિપ્ર પુહચા પયકિ ૪૭

બ્રાહ્મણના હરિ ચાપઇ પાય, રાણી રુક્મિણી નીજઇ વાય,
માહો માહિ કરઇ બહુ વાત, જે ગુરકુલિ વસિયા દિનરાત્રી ૪૮

માગઇ કૃષ્ણ સૂખડી મની, તે લાજતુ આપઇ નહી
"પત્ર, ફૂલફલ, અક્ષત, વારિ, ભક્તિ વિઉ." કહિ મુરારિ ૪૯

સુદામા આપી સૂખડી, કૃષ્ણ અરોગ્યા હોઈ મહદિ
ત્રીજી જસિ ભરઈ જગનાથ, કમલા દેવી સાહ્યુ હાથ ૫૦

મોકલાવી દ્વિજ પાછુ ચલ્યુ, હર્ષિત, પથ ભણી તે પલ્યુ,
તતક્ષણિ તે પામ્યુ નવ નિધિ, ઇન્દ્ર તણા વર જેવી રદ્ધિ ૫૧

કૌટુમ્બિક પ્રસંગો

સુહત સગ કુરક્ષેત્ર મઝારિ, માહો માહિ મિલી સવિ નારી,
રાણા, સત્યભામા, રુક્મિણી, વાત કરઇ વિવાહ તણી ૫૨

ઉત્તમ યાગ કર્યા વસુદેવ, નારદાદિક પ્રમથ પન એવ
પુત્ર દેવકી મૂઆ જેહ, પરતખિ દેખાડયા તેહ ૫

જેહને, મસ્તકિ–શુ મસ્તગિ, ખ મસ્તચ, અધહરઈ–કા જન ઉધરે ત્ત
પ્રતિમાં અહીંથી અંત પર્યંતના ભાગનાં પાનાં નથી ૪૭ પુહચા–હિ પુહતા, ફા પોહચા, શુ પુહતા, અ પોહોટા પયકિ–ફા પરત, ખ પરગ્ય.૪૮ પાય–પાઇ નીજઇ–ખ વીઝુ વસિયા–ઘ વસા, શુ વસતા ૪૯ ર૧–ઘ મા નથી ભક્તિ ફા ભક્તિના, લિઉ, હિ ઘ લેયુ, મ લેશું,શુ સઈ મોરારિ–ખ મોરાર ૫૦ હોઇ ઘ એક ખ બિ અ દોય, ફા હુય કૃષ્ણ–ઘ વિષ્ણુ વસિ કા સહજ ત્રીજી–ઘ બીજી, સાહ્યુ ફા સાહ્ય, ખ સાહ્યા ૫૧ પાછું ફા પાછઉ વલ્યુ ઘ વલ્યા પલ્યુ ઘ પલ્યા ૫૨ સુહત–ફા સવાદ, શુ સુકૃત, કા. સહિત, સગ ફા મા નથી, મિલિ–ઘ ખ શુ મલી, હિ ફા મ. કૃષ્ણા ૫૩ નારદાદિક–કા નારદે પરતખિ ફા દૃષ્ટિ પ્રત્યક્ષ, હિ કા પ્રત્યક્ષ હરિ કા. પ્રત્યક્ષ લઈ ૫૪ ઘરિ

વસુદેવ બ્રાહ્મણ અભિધાન, તેહનઇ ઘરિ ભોજન ભગવાન
રાજા જનક ભાવ મનિ ધરી [illegible] આરોગ્યા હરિ. ૫૪

સુભદ્રાય હરી અર્જુન, તેહનઇ પુત્ર હુઆ અભિમન્ય
ચક્રવ્યૂહ ની સંગ્રામ તેહ પામિઉ ઉત્તમ ઠામ. ૫૫

ભૃગુનું પાદતાડન અને શ્રી વત્સલાંછન

આદિ પુરુષનઈ પ્રભુમહા વેદ મહિમા પાર ન જાણઇ ભેદ
વળી વળી અહનિશ [illegible] ચિંતાર [illegible] અનંત અપાર. ૫૬

ભૃગુ પુત્ર વૈદ્ય' મસ્તકિ સૂતા દીઠા દેવ મુરારિ
તેણિ દીધુ ચરણપ્રહાર જાગ્યા વિષ્ણુ ન લાગી વાર. ૫૭

બ્રાહ્મણ તણા [illegible] મુનિવર [illegible],
[illegible] બોલી મારગ ભગવાન ' શ્રીવત્સલાંછન અભિધાન ૫૮

દેવ વચન [illegible] તિહાંઇ [illegible] જુઓ મહિમા બ્રાહ્મણ દેવ
ભૃગુ [illegible] સ્વરૂપ [illegible] તણ તે ભૂપ." ૫૯

બ્રાહ્મણના સુત આણ્યા ફરી અર્જુનિ વાચા સાચી કરી
[illegible] વની મસ્તકિ પાનઇ [illegible] દેવમુરારિ ૬૦

ખ વર અભિધાન–આ આખ્યાન ભોજન શુ. હા અન્ન ભગવાન હા હરિરામ. વ આ આ કડી ૮૦ મી પછી ખ ૫૫ હુઆ હિ હોઆ, હા [illegible], ધ. હુર ખ હુ૭, આ હોયો તેહન–ધ તેહનુ જરી–શુ ત્રી પામીફ–ધ પામત આ પામીયો ૫૬ [illegible]–હિ આ હરી [illegible] ૫૭ દીધુ–ફ઼ા [illegible] ખ ધ. મ શુ. કીધુ લાગ્યા ફ઼ા લાગ્યુ [illegible] ખ [illegible], શુ [illegible] ૫૮ કરયુ [illegible] ક વહે અધ મ મહ [illegible] ઉલ્લાસે શુ મા આની બીજી પંક્તિ નથી ૫૯ વચ્યા–મ ચાલ્યા [illegible] તિહિ જુઉ–હિ જોઉ, ખ જોઇઉ દેવ ખ એવ સત્યસ્વરૂપ– [illegible] પ્રચન્ડ રૂપ શુ મા આ આખી કડી પડી છે ૬૦ મુરારિ–ખ મોરારિ શુ મા આ કડીની પહેલી પંક્તિ પડી છે

ભીમ ભણઇ નિઉ અધ્યા ભેદ, થોડુ થોડુ કરયુ પ્રભેદ,
દશમઇ નિરોધ લીલા સાર, પુહુતી કલા દશ નઇ ચ્યાર ૬૧

ઇતિ કલા ૧૪ ॥ ૧૦૮ ॥ ॥ ૮૮ ॥ ॥ ૪૨ ॥ ॥ ૨૯૫ ॥

ઇતિ દશમ સ્કંધ સમાપ્ત ॥

ઇતિ શ્રી વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિત હરિલીલા ષોડશ કલામાં ચૌદમી કલા સમાપ્ત

કલા ૧૫ મી.

એકાદશમો સ્કંધ

પૂર્વછાયુ

વિપ્રશાપ અને મુસલની ઉત્પત્તિ

એકાદશમઇ બોલીઇ મુક્તિ તણુ ઉપદેશ
વસુદેવનઇ નારદ કહઇ ઉદ્ધવનઇ દેવેશ

ચુપૈ

અનેક રિપુ મારયા ભૂપાલ, કરઇ વિમાસણ શ્રીગોપાલ
જન લગઇ યાદવ ઊભા અછી તા લગઇ ભાર ઉતારયુ નહી -

---

૬૧ કરયુ ક્રુ. કર્યાુ, ધ કર્યુ, સ કર્યુ, અ કરીઉ નઇ મં આસ્ત્રિ ઇતિ શ્રી-હિ અં મા નથી ધ. ઇતિશ્રી ભાગવતી કથા હરિલીલાયં ચતુર્દશમી કથા સંપૂર્ણ સમાપ્ત ॥ મ ઇતિશ્રી હરિલીલાયા ભીમવિરચિતે સ્કંધાષ્ટકે ભાગવતે દશમસ્કંધ ચતુર્દશમી કલા સમાપ્ત ॥ સંખ્યા ॥ ચુપા ॥ પૂર્વછાયા ૩ ॥ પદ ૯ ॥ શ્લોક ૩ ॥ એવં સંખ્યા ૬૭ ॥ પૂર્વછાયા બે રોલા તા ત્રણ નોંધવાથી એ- સંખ્યા વધાર દેખાય છે

કલા ૧૫ મી

૧ એકાદશ સ બોલીઇ. ગુ બોલીઉ, ૨ ઉતારયુ ધ ઉતારિ, અ ઉતરો, ક્રુ. ઉતાર્યો

" મિથ્યા દર્શન, માયા રૂપ, તેહનૂં તરણ વિચાર સ્વરૂપ,
" શુદ્ધ સર્વવ્યાપક બ્રહ્મ, વેદાગમિ પૂજન હરિકર્મ ૧૫
" પુરૂષાદિક લીલા અવતાર, અભક્તિ કેરૂં ફલ સંસાર,
ધ્યાન, યાગ, અર્ચન, સ્તવ, ગીત, આદિ યુગના ધર્મ પવિત્ર." ૧૬
એ નવ ઉત્તર નારદ કહી, હામિ આપણઇ પુહુતા સહી,
વસુદેવઇ કીધું પુણ્યસંચ, પ્રથમઇ પ્રકરણિ અખ્યા પંચ. ૧૭
બ્રહ્માદિક દેવા આવિયા, સ્તવન કરી હરિ સંતોષિયા:
' સ્વામી ! આરોહુ નિજ ધામ." પાછા વલિયા કરી પ્રણામ. ૧૮

ઉદ્ધવ અને શ્રીકૃષ્ણનો સંવાદ

ઠરિ પૃછિ કારણ શાન્તિ, કર જોડી ઉધવ એકાતિ
" વાઞ્છૂ આરોહણ નિજ ધામ, મઝનઇ માથિ તેડુ સ્વામિ" ૧૯
એકમનુ (વનિ) ઉદ્ધવ નિજ દાસ, વલતા બોલ્યા વિશ્વાવાસ:–
" તૂં મઝ વલ્લભ છઇ અપાર, સાભલિ કહુ વિવેકવિચાર. ૨૦

ઘ. અર્પણ, ખ અરપીતા; કેરુ–ખ. કેરા; ગુ મા આ કડી પછી નીચેનો શ્લોક વધારે છે;—कायेन वाचा मनसेन्द्रीयैर्वा०। ૧૫ તરણ–કા. તારણ; સર્વ–ઘ. સર્વત, સ ફા સર્વત્ર, પૂજન–સ. પૂજા, ફા પૂજિ, ઘ પૂજનિ; કર્મ–કા બ્રહ્મ ૧૬ યાગ–ફા. યાચન, ખ યોગ; આદિ–ખ. આદ્ય આ કડી પછી ગુ. મા નીચેનો શ્લોક વધારે છે:—ध्यान कृते यजन् यज्ञैस्तेताया द्वापरेयर्चनं य न यदाप्नोति। कलौ तद् कीर्त्य केशव ॥ ૧૮ બ્રહ્મા–કા તવ બ્રહ્માદિક–; દેવા–ફા. ખ. સ દેવ, મં. સુર; કરી હરિ–કા કરીનિ; આરોહુ–કા. આરોહણ; ધ્યાન–ફા. ધ્યાયિ, ફા. માં આ કડીનું ચોથું પાદ પડેલું છે; ઘ મા આ કડી આપી નથી; ગુ. માં આ કડીની પહેલી પંક્તિ પડેલી છે ૧૯ વાઞ્છૂ–ફા વાંછઉં, ફા વાછિ, કા. વાછે, તેડુ–કા. તેડઉ; હિ. માં આ કડીનાં પહેલા ત્રણ પાદ પડેલા છે, કારણ કડી ૧૮મીનું ત્રીજું પાદ ૧૯માના ત્રીજા પાદ સાથે મળતું આવતું હોવાથી લહીઆ લખતું ભૂલ્યો જણાય છે; માત્ર ચોથું પાદ હિ માં આપેલું છે. અં. પ્રતિમાં

"સર્વભૂત નઇ હૃદ્ય વસન્ત, એક અભેદ, અનાદિ, અનંત,
"અંતર્યામી, અવ્યય, ઈશ, મઝનઇ જાણઇ કહઈ જગદીશ. ૨૧
"મિથ્યા કલ્પિત એ સંસાર, પ્રપચ દીસઇ યે આકાર;
"માયુ એહ તણુ આધાર, વ્યાપક વિષ્ણુ સદા અવિકાર. ૨૨
"વસઇ સમીપિ સનાતન એહ, અહર્નિશિ મનમા ચિંતિવિ તેહ"
"પ્રતીતિકારણિ શ્રીભગવાન, કહઇ એક ઉત્તમ આખ્યાન' ૨૩
"પૂરવ પુરૂષ અહારુ જેહ, યદુનામા વનિ પુહુતુ તેહ,
"ઉત્તમ તિહા સંવાદ અદ્ભુત, રાજા પ્રતિ કહઇ અવધૂતઃ ૨૪
"માહરઇ ગુરૂ છઇ ચુવીસ, ઓલિસી તે લક્ષણ સરીસ,
"એકના ગુણ લીધા એક જેહ, એકમનુ થઇ સાભલિ તેહ ૨૫
"પૃથ્વી, વાયુ, અનઇ આકાશ, ક્ષમાવત. નઇ સગ, ઉદાસ,
"જલ નિર્મલ, પાવક શિશિતયા, મલત્યાગી વર્જિતવિક્રિયા ૨૬
"રવિ અભેદ, નિસ્નેહ કપોત, અજગર દૈવલબ્ધ સનોષ,
"સિંધુ નદીપન્તિ અક્ષોભ, પતગનાશ રૂપપ્રતિ લોભ ૨૭
"મધુકર સાર સાર સગ્રહઇ, પરશન મૂઢ હસ્તી દુખ સહઇ,
"સચિતત્યાગ, ગીત ગતિગૂઢ, મધુહા, હરિણ, મીન રસમૂઢ. ૨૮

-હિ એક વનિ **૨૧** વસંત-**ફા** વસતિ અભેદ૦-**ઘ.** અભેદ અછેદ અનાદિ- થનાદિ-**ફા** છિ, કહિ-**સ** કિહિ, મઝનઇ-**ખ** મા આ પાઠ પડેલુ છે **૨૨** એહ-**સ** એક, આધાર **મ** સવાદ, અવિકાર-**ખ** વિચાર, **ગુ**.અવિચાર. **૨૩** સમીપિ-**સ** **ફા. ઘ** સમીપ, મનસા-**સ** મનસુ, ઉત્તમ-**ગુ** ઉત્તર **૨૪** જેહ-**ફા** એહ; યદુનામા **ખ. ગુ** યદુરાજા વન્ય, **ખ** યદુનામિ વનિ. **૨૫** ઓલિસિ-**સ ઘ.** ઓલીસ, **ખ** ઓલીશ, **ફા** ઓલિસ ઓલિશિ ઓલિસિ૦-**કા** જેણે આચાર્યે માસિ જગદીશ; સરિસ-**મ.** ચુવીશ, એકના-**સ ખ.** એકમના; **૨૬** આકાશ-**ગુ** આકાશિ, સગ-**ખ** મા નથી, **કા.** સત્સંગ, ઉદાસ-**ફા.** ઉપાસ, **કા ખ** અતિ ઉદાસ, પાવક **કા** પાકુશ, **ફા** પાવન, વિક્રિયા-**ફા.** વશિક્રિયા, **ખ** મલત્યાગી **૨૭** પતગ-**ખ.** પાતક **૨૮** રતિ ગૂઢ-**કા.**

" તા લગઈ નહી જિતેન્દ્રિય સહી, જાં લગઇ જીવ્હા જિપઇ નહી.
" પંડિત કોઈ મ ધરશુ ગર્વ, " જિતિ જીવ્હા જિતૂં સર્વ" ૨૯

" આશા રહિત હુઇ નિર્મલા, વિદેહ નગર પુરી પિંગલા
" પક્ષી લોભરહિત સુખધ્યાન, બાલક યથા વિના અભિમાન. ૩૦

" કુમારી નિશ રાકા રેણુ એકાકી એકમના તેણ,
" ગૃહારંભ આદર નવિ કરઇ, સર્પ તણી પિરિ સંચર. ૩૧

" ઉરણનાભઇ એકઇ શાન, ઇલિકા ધ્યાતા ધ્યેય સમાન.
" ગુરુ ચુવીસ કર્યા મઇ એહ, પંચવીસમુ અથિર એ દેહ." ૩૨

ચાલતી ચૂંપૈ

ઉદ્ધવનું હિત કારણ જાણી, બોલઇ શ્રી ભગવાન,
કથા અનાદિ વિવેક સમંધી પરમારથ વિજ્ઞાન.
"ભક્તિભાવ આણી મન માહિ, સાંભલિ નિજ ઉપદેશ"
કહિ કૃપાનુ કરુણાનિધિ, કેશવ ભક્તવત્સલ દેવેશ : ૩૩

તન્ને નુઃ ૨૯ તા–સ. ખ તાહાં; નહી–કા માં નથી; જીપઇ કા છતે. ૩૦ હુઈ–ખ હોઇ, શુ હુયિ, સ. હોઈ, કા હોય; નગર ખ. નગઠ, દે નગરે લોભ–હિ લોભ; પક્ષી–ખ. પખી; વિના–હિ મા નથી; અભિમાન–દે અભિધાન ૩૧ કુમારી૦–હિ કુમારી ન / રકારેણુ, સ કુમારી નિશ રહ રયણુ, ખ કુમારીના શરકારેણુ, કા. કુમારીનિ સાદ પગરેણુ, ધ. કુમારિ નિશ રકારેણુ, શુ. કુમારી નિશ કારેણુ, દા. કુમારીને ગર કારેણુ; તેણુ–શુ વિણુ, ઘ તેણિ કરુ–હિ મ કરું, ખ. કરિ. મં કરઇ. સાચરૂ–મં. સાચરં, ખ. સાચરિ ૩૨ એકઇ, કા કહિયે; ગર–સ. ખ. અસ્થિર. ૩૩ દા. જુગતિસેં; હિત–સ દેત- બોલી–દા. ખ. શુ. કા બોલ્યા; કારણુ–દે. કારણિ, કા મા નથી ઉદ્ધવનુ–મ ખ ઉદ્ધવના, કા ઉદ્ધવને; સમંધી–દા સમ્બધી; ભક્તિ–દે કા ભગવંત, સાંભલિ–ખ. કા સાંભળો. મ ખ. દે શુ કા.મા કડી ૩૩ થી ૪૨ સુધી આર ચારની બદલે બબ્બેની પંક્તિઓમાં આપેલી છે, મ ૧૬ હિ ના ગાર ચાર પંક્તિઓની આકોશી કડી આપેલી છે.

"શ્રદ્ધાવંત જે પુરુષ ભણીઇ, જાણીઇ વર્ણાચાર,
"કરઇ કર્મ કામનાવર્જિત, હૃદય વિવેક વિચાર
"શાસ્ત્ર-શ્રવણ કરઇ, ગુરૂ પ્રણમઈ, બંધમોક્ષ બિહુ જોઇ,
"નીચી નીચી પગથી છાંડઇ, ઉંચીનઇ આરોહિ ૩૪
"બંધમોક્ષ બિહૂ ગુણકારણ, ગુણ તુ માયામૂલ
"આતમનિઇ વિચાર કરતા એ બિહૂ ભ્રમ અમૂલ '
વચન અનૂપમ એહ માહરુ ઓનઇ પુરુષ પુરાણ
"જુ તૂ ધ્યાન ધરિસિ મન માહિ, પામસિ પદ નિર્વાણ" ૩૫
ઈશ્વર સર્વભૂતનિવાસી, હૃદયપ્રસન્ન, ગતિ ગૂઢ,
ભ્રાંતિમતિ સર્વભૂત ભમાડઇ માયા યંત્રારૂઢ
ભક્તિભાવ આણી મન માહિ શરણ તેહનઇ જાઇ,
એ સંસાર પાર પામેવા બીજુ નથી ઉપાઈ ૩૬
પૂજા કેરા થાનક સવિતા, મારુત, ધરા નઇ હુતાશ
ગૌબ્રાહ્મણ સર્વભૂત આતમા વૈષ્ણવ જલ, આકાશ
યથાયોગ્ય એહનઇ પુજા કરી ધરઇ મન આણિ
તેહ કરતા મઝ પદ પામઇ, બોલઇ દેવ મુરારિ ૩૭

---

૩૪ ભણીઇ-દ્દા ભણીજિ વર્ણાચાર-ખ વિવેકવિચાર,ગુ વરણુ વિચારિ હૃદય ખ હૃદિ, ઘ રુદિ કા હ્રદે બિહુ હિ સ મા નથી, ખ કા બેહુ ઘ દા ગુ બહુ જોઇ-ખ જોય ગાડઇ-સ થાઇ ગુ છોડે, કા છાંડે આરોહિ-ખ આરોહ ૩૫ ગુણકારણ ખ ગુણના કારણ ગુણ તુ-ગુ ગુણ તણૂ કા દા ગુણનુ વિચાર કરતા ખ વીચારી જોતા ગુ મ વિચારતા ભ્રમ-ગુ વિભ્રમ, અમૂલ-ન ખ મ કા મૂલ દા કમૂલ એહ માહારુ હિ એમ તમહારુ સ દા એ મન માહરું કા મન જ માર ઘ બોલ્યા, ધરિસિ-ન ધરેશિ, ખ દા ગુ ધરેશ, ઘ કરિસ, કા ધરે પામસિ-ખ ઘ દા મ પામેશ, કા પામે ૩૬ ગતિ-મ ગહન મૂઢ-ખ ગુ સ ગૂઢ, ભમાડઇ દા પમાડિ કા પામતા પ્રસન્ન-કા પ્રકારો ભ્રાંતિ૦-ગુ મા આ પંક્તિ પડેલી છે જા: ઘ ખ જાય ગુ જાયિ ભક્તિ-ખ ગુ સરલ, પામેવા-ધ પામવા ૩૭ કેરા-ગુ કેરુ સવિતા-દ

(ત્રણ ગુણ અને મુક્તિના અનેક માર્ગ)

સત્વરજતમ ગુણના કારણ આગમ, જલ, જન, દેશ,
કાલ, કર્મ, દીક્ષા, જપ, ધ્યાન, શોધન દશ ઉપદેશ
ત્રણ ત્યજઈ તે તામસ ભણીઈ, સેવઇ તે સત્વ જાણિ,
જેહનઇ પરુ દૂ ઊવેખી મુકઇ, રાજસ તે નિરવાણિ ૩૮

વિષયા ચિત, ચિત્ત માહઇ વિષયા, એહ સમધ અનાદિ,
તે કારણ જાણેવા બોલ્યુ હંસ-સનંદ-સવાદ
યથાયુગતિ હરિભગતિ કરંતુ પામઇ પરમ વિરાગ,
મિથ્યા રૂપ આરોપિત દેખઇ, તદા બિહુનુ ત્યાગ ૩૯

અનેક માગ મુક્તિ પામેવા નર નાના વિધ ભાવઇ,
કરતા કરતા કરમણની પરિ, આવઈ અથવા નાવઇ
સઘલા સાધન માહઇ મોટૂં સેવા શ્રી ભગવાન,
તેણઇ કારણ ચૌદમઇ બોલ્યુ ભક્તિયોગ પરધાન ૪૦

અષ્ટ સિદ્ધિ અણિમાદિક કહીઇ, બીજી દશ નઇ ચ્યારિ,
સમ્યક પરિ પનરમઇ અધ્યા બોલ્યુ તેહ વિચાર

સવંતા, થાનક-ખ કારણ ધરા-મ. મા નથી, દુતારા-દિ દુવારાન, ગો-ગુ સોક જલ-ખ ગુ જન, દે જાલ બોલ-પ બોલ્યા, કા જાણિ પામઇ-કા પામિરા૩૮ હિ સત્વરજતમ તણા, જલજન-મં ગુ ધ જલન, જપ-કા તપ, શોધન-ધ સચોન, ખ કા સાધન દશ ગુ ચૂ ૨૬ પ ૨પિ, કા રુદ્ધિ, ત્યજઇ-મં તિજઈ, મ કા તિજિ, ધ ખ તજિ, ગુ ત્યજિ, ટ઼ા ત્યજે, પર-રા પરમ. કા પરૈ, પ મા નથી જેહનઇ-ગુ દેહનિ ૩૯ ચિત-હિ મ ચિત, પ મા નથી. ચિતમા દર હિ ચિત્ત માહિ, કા ચિતમાં, ગુ ચિત્ત પીત માહિ અનાદિ મ કા અનાદિ, હિ ન અનાદિ બોલ્યુ પ બોલુ. કા બોલેલ ગુ મોટૂં ગન દ કા. સનદન ગુગતિ-હિ પ્રાપ કરતુ-પ કા મ કરતા વિરાગ મ વૈરાગ્ય, રૂપ-કા ખ બન મિથ્ય-ગુ માં આ પરિ પરેઈ ૪૦ બાવા-કા ધ્યાને અથવા-ખ હિ, કાઇ-ખ ગુ ગોગી, સાધન - ધ આશિ ભક્તિ-કા ભક્તિયે નિ સાધ્યાન પાપાન પ

સિદ્ધિ એ મધ્યથી નવિ વાછઈ, મનસા કહઇ જગદીશ,
નિર્ગુણ ભક્ત અમ્હારુ ઉદ્ધવ બોલીજઇ બાવીસ. ૪૧
યોગવિભૂતિ મોલમઇ બોલ્યુ સાધન ભક્તિ ઉપાય,
અધ્યા ત્રિહુહુ વિશેષઇ કહિઉ વર્ણધર્મમહિમાય
કર્મ, ભક્તિ, જ્ઞાન અનુક્રમઇ યોગ ત્રિણિ માર,
તેહ તણા જે છઇ અધિકારી, બોલિમ તેહ વિચાર ૪૨

(કર્મ, ભક્તિ અને જ્ઞાન, એ ત્રણ યોગના અધિકાર)

ચૂપૈ

જેહનૂં મન વિષયા સભોગ, તેહનઇ ઘટઇ કરેવુ યોગ,
સર્વ કર્મ અર્પણુ ભગવાન લક્ષણ ક્રિયાયોગ અભિધાન. ૪૩
ન અતિ સક્ત, નવિ દૃઇ વિરક્ત, તે અધિકારી ભણીઇ ભક્ત,
શ્રદ્ધા કથા તણી ભગવાન, લક્ષણ ભક્તિયોગ અભિધાન ૪૪
વિષયા દરશનિ દોષ અપાર, તેહનઇ જ્ઞાનયોગ અધિકાર,
એકાકી ધ્યાઇ ભગવાન, લક્ષણ જ્ઞાનયોગ અભિધાન ૪૫

પરિધ્યાન, ગુ. પરિધાન ૪૧ સ મા આ કડીની પહેલી બે પંક્તિઓને બદલે માત્ર 'અષ્ટ સિદ્ધિ અ' એટલુ જ છે કારણ કે ત્રીજી પંક્તિમા સિદ્ધિ' શબ્દ આવતા શબ્દભ્રમથી લહીયો તે લખવો ચૂકયો જણાય છે બોલ્યૂં-ફા. બોલિશ, સ બોલીજિ, ઘ. બોલીજે, ખ. બોલીસિ, નિર્ગુણ૦-ગુ મા આ પંક્તિ પડેલી છે ૪૨ બોલ્યુ-કા મેલી સાધન૦-કા ભક્તિનો વરે ઉપાય, હે સાધન ભક્ત ઉદ્ધવ ઉપાય, ત્રિહુહુ-સ ઘ ત્રુહુ, ફા ત્રુહિ, ગુ બેહુ; કહિઉ-કા કહીને, ઘ કહ્યુ, ફા કહીઇ; અનુક્રમઇ-ઘ અનેક, બોલીશ-સ બોલસિ, ઘ બોલીસ, ફા બોલેશ, ખ બોલ્યેશ, વિચાર-ગુ વિચારી ૪૩ મન-કા નામ; કરેવુ-હિ કરવુ ઘટઇ-કા સાધન; ૪૪ ઘ. મા આ કડી ૪૫ મી પછી છે ન અતિસક્ત-મ અનતિસક્ત ફા. અતિસક્તિ, ગુ. અનંતસક્તિ, કા નીતિશક્તિ, નવી દૂઈ વિરક્ત-સ ન અતિરક્ત, ફા. મ ઘ કા બહૂ વિરકત, મ ગુ ન બહુ વિરકત, ભણીઇ-ફા ભણિજિ; તણી-ખ તણા, ફા. તણું, ભગવાન-ફા વિજ્ઞાન, ભક્તિ-કા ભણીયે ૪૫ જ્ઞાન-મ ખ ધ્યાન, જ્ઞાનયોગ-ફા ક્રિયાયોગ, પણ તે લહીઆની ભૂલ છે.

જ્ઞાનનિષ્ઠ, અનપેક્ષ, વિરક્ત, રાગદ્વેષવર્જિત મત્ર ભક્ત,
સનિગ આશ્રય છાંડઇ એહ, જડવત વસુધા વિચરઇ તેહ ૪૬

રાગદ્વેષ દરશનિ એ દોષ, ગુણ સિદ્ધ વર્જિત નિર્દોષ,
ઇમ કહતા મનિ વિસ્મય ઘણુ, કરણુ પરાક્રમ શાસ્ત્રહ તણુ .૪૭

વિધિનિષેધ બોલિયા જેહ, પુરૂષ તણુહ હિતકારણિ તેહ,
સકલ શાસ્ત્ર કરૂ સિદ્ધાન્ત, 'સાધન વિના ન આવઇ શાન્તિ' ૪૮

કર્મ કરતા ચિત્ત શુદ્ધ થાઇ, રાગાદિ અવગુણ સવિ જાઇ,
એણી પરિ જ્ઞાન ઉપજઇ સહી, વલી જનમ પામીઇ નહી ૪૯

વિષ્ણુ વિષઇ મનિ નિત્ય શમ, ઇન્દ્રિયનિગ્રહ ભણીઇ દમ
તિતિક્ષા દુખ સહઇ શરીર, ઉપરથ ઉપ્હા ઉપઇ ધીર ૫૦

ભણઇ ધર્મભક્તિ ભગવાન એક આતમદર્શન વિજ્ઞાન,
ગુણ અસગ, વૈરાગ્ય વિધાન, અણિમાદિક ઐશ્વર્ય નિધાન ૫૧

---

૪૬ અનપેક્ષ–હિ ઉપેક્ષા મત્ર સ. મા નથી, ફા મહ, આશ્રય–મ આશ્રમ વિચરઇ–કા વરતે, દે. મા આ કડી પડી છે ૪૭ દરશનિ–મ દરશન, સિદ્ધ મં બેહુ, મ બેહુ નિર્દોષ ઘ દોષ, કહેવા–અ. કિહિતા, ઘ શુ દા કરતા, ખ ફા કરતા, હિ કમણુ દા કરમ, શાસ્ત્રહ–અ ખ ઘ ફા મ શાસ્ત્ર કા શાસ્ત્ર જ ૪૮ તણુઇ–અ ના અ ઘ ખ ફા ગુ તણા સાધન–અ. સાધનિ, ન આવઇ–સ ના આવિ, કેરુ–હિ કેરુ, કા તણુ ૪૯ ચિત્ત–ખ મન શુદ્ધ–કા સ સાધિ, મે શુદ્ધ થાઇ–ઘ. ખ થાય કરતા–ગુ તણા રાગાદિ–ફા રાગાદિક, જાઇ–ગુ જાણી, પામીઇ–મ. ન. ઘ ખ ફા. ગુ પામીજિ, દા. તે પામે ૫૦ વિષઇ–મં વિષય મતિ–ખ મત્ય, દા. મન, શમ દા શમે, દમ–હિ. ડંભ, ફા દામ, કા દમે, તિતિક્ષા–અ વ ફા તતક્ષણુ ઉપર–સ ખ ઘ. ફા. ગુ છવિ, ધીર–ગુ ધીરા ૫૧ એક–ઘ એકતમાદર્શ વિજ્ઞાન, મ એકાતમ, દા એકાતમ દરશન વિજ્ઞાન, વિધાન–ફા વિજ્ઞાન, ઐશ્વર્ય– દા. તે સ્વર્ગ.

(મન જિતવાનો યોગ)

યમનિયમાદિક અછઇ તેત્રીસ સમ્યક્ તે બોલ્યા જગદીશ
હુવઇ કહઇ 'સાભનિ સયોગ, મન જિપેવા કારણ યોગ ૫૨
પુરી અવતી બ્રાહ્મણ એક, શ્રીમદપૂરિત રહિત વિવેક,
દાન, પુણ્ય નવિ તીરથ જાત્ર ધન પાખનિ ફિરઇ નિરાત્રી ૫૩
પેર પિતર નવિ બ્રાહ્મણ ગાય, પોખઇ કુટુંબ નઇ આપણિ ખાઇ,
અહનિશિ મન માહિ આનટઇ, 'જાણઇ રખે માયા માહઇ ઘટઇ' ૫૪
અનેક કૂડ કપટ આચરઇ, લોભઇ લાલસા મન માહિ ધરઇ,
ધનના ગોત્રી અછઇ જેહ દ્રવ્ય ઉપરિ કોપ્યા તેહ ૫૫

श्लोक

चत्वारो धनदायादा धर्मचौराग्निपार्थिवा ।
तेषा ज्येष्ठावमानेन त्रय कुप्यन्ति बान्धवा ॥ ३ ॥

ચુપૈ

કેતનૂ રાજા લીધૂ હરી કેતનૂ ચોર ગયા હ્ય નરી
દાનભોગઇ કિ વિણસી જાઇ ચુથુ ધનનુ નથી ઉપાય ૫૬

श्लोक

दान भोगो नाश तिस्रो गतयो भवन्ति वित्तस्य ।
यो न ददाति न भुङ्क्ते तस्य तृतीया गतिर्भवति ॥ ४ ॥

---

૫૨ હુવઇ-હિ અવર ૫૩ રહિત-કા નહી ૫૪ ગાય-સ ફ્રા કા ચાગ આપણિ ખાઇ-ઘ ખ આપી મ આપઇ૦, ફા માયનિ બાપ, પોષઇ૦ કા નહિ વપુ પોખે કુટુંબવિભાગ ૫૫ ગોત્રી-હિ ગો, કા ગોત્રેયા ઘ ગોત્રીઆ શ્લોક-हि दायादा । पार्थिवा। योऽच। नलाधन । म जेष्टेनमन्यते येन हरन्यन्ये नठ धन ॥ ध जेष्ठविमनि ते । गु ष्टेनमानि ते एसे। धर्म०-(सु मा) धर्माग्नि नृपतस्करा ૫૬ કેતલુ મ તલ છઇ હરી, સ છવ હરી મ ખ કા ગુ છેતરી, રાજા કા રાજાએ, ભોગકિ ખ ભોગ વિણ, ગુ હડિ, કા ભોગાદિક

ચૂપૈ

રાખતા ધન વિણઠૂં વીર, જાણે અનહ કૂઆનૂ નીર,
રત્યૂ નહી વરિ એકઇ સીથ, જાણે ગજ ભોગવ્યૂ કપીત્થ ૫૭

શ્લોક

भवितव्य भवत्येव नारिकेलफलाम्बुवत्।
गन्तव्य गतमित्येव गजभुक्तकपित्थवत् ॥ ५ ॥

ચૂપૈ

હાનિ ધનનુ કર્યુ વિનાશ, એકાકી તે હુઉ ઉદાસ
ભિક્ષુક રૂપઇ વસુધા ફિરઇ, હસઈ લોક સહૂ પીડા કરઇ ૫૮

દંડ કમંડલ લિઇ ઉદાલિ, મસ્તકિ તાડઇ, દિઇ બહૂ ગાલિ,
ઇણી પરિ પીડઇ દુર્જન લોક, તુહઇ મનિ ન આણઇ શોક ૫૯

મનજય-કારણિ ગાયૂ ગીત તે સાંભલુ એકઇ ચિત્ત
'મોરૂં ભણીઈ વઇરી મન, ધીર થઈ નઇ જિતુ જન ૬૦

કાલ-કર્મ-ગ્રહ સમ્યક સહી, દુ:ખદાયક દેવતા નહી,
અવર કોઇ નથી વઇરી જન, સુખદુ:ખ કેરૂ કારણ મન' ૬૧

શ્લોક

तेनैवालिङ्ग्यते कान्ता तेनैवालिङ्ग्यते सुता।
मन एव मनुष्याणां कारणं बन्धमोक्षयो ॥ ६ ॥

---

૫૭ વિણઠૂ-રા વિણસી ખ ઘ વણઠ, કા વઠ્યું વીર-હિ ધીર, કૂઆનૂં સ ખ કા કૂવનૂ, શુ કુમ(ભ)નુ, અનહ-ખ અનહડ, રત્યુ-એ ઘ રહી એકઇ-ખ એક, શુ એક, કા એક જ ૫૮ ભિક્ષુક-પ ભક્ષક, હસઈ-હિ સહુ સ સઘલી, ખ ઘ હસિ, કા સહે, સહૂ-હિ નઈ ૫૯ ઉદાલિ વ ઉદાલ્ય, કા ઉઠાડ દિઈ આણઈ-ફા આવે, ઘ આણે, બહૂ-હિ આ નથી, દુર્જન-ખ દુરીજન ૬૦ ગાયૂ-ખ ગાવિ, મ ગાઉ; સાંભલુ-સ. સાંભલ્યુ, ફા મ સાંભલીઇ, ઘ સાંભલ્યુ, કા સાંભળીએ મોરૂં-ફા મોટઉ જિતુ-હિ જીતુ, ઘ જીવિ, શુ કા જીત્યુ, જન-ફા સત, શુ જત

ચૂપૈ

મનિ બધ મોક્ષ વિસ્તાર, મનિ કલ્પિત એ સમાર,
મનમા મન આલોકઇ જેહ, સ્વયં સિદ્ધિ પામઇ નર તેહ ૬૨

શ્લોક

मनस्थं मनमध्यस्थ मनस्थं मनर्वाजितम् ।
मनसा मन आलोक्य स्वय सिद्धयन्ति योगिन ॥७॥

ચૂપૈ

ચુવીસમઇ તત્ત્વ વિસ્તાર, બોલ્યુ તેહ તણુ વિચાર,
ભૂત તણી ઉત્પત્તિ સહાર જાણઇ નર તે પામઇ પાર ૬૩

મન કરઇ તઇ આનમા કરઇ, નેત્રિ દોષિ યમ વસુધા ફિરઇ
ઉપાધ્યભેદ કહઇ ગોવ્યદ, જ્યમયોગિ કાપઇ ચંદ ૬૪

(પ્રકીર્ણ પ્રસંગો અને ઉપદેશ)

સ્વર્ગ લોક કેરી અપ્સરા, શાપપ્રભાવઇ પામી ધરા,
કેતલા દિવસ ગયાંપિ વલી, સ્વસ્થાનકિ પુહુતી ઉર્વશી ૬૫

રાજા એન ભણઇ જપ ધ્યાન, તપ તીરથ, નાના વિધ દાન,
કરણુ કાજિ તે મેવ્યૂ વન, તેહનૂ નારી હરિયૂ મન ૬૬

---

૬૨ મનિ કલ્પિત૦-ગુ મા આ પાદ પડેલુ છે, મનિ-મં મન,જેહ-ફા મા નથી, મનસા૦-કા મનશું મન અવલોકે જેહ, સ્વય કા સર્વ ફા મા આ કડીના બીજા પાદથી તે કડી ૬૩મીના પહેલા પાદ પર્યંતનો ભાગ ઉતારેલો નથી लोच्य स्वय सिद्धयन्ति योगिन ॥ ૬૩ ચુવીસમઇ-ખ દશમિ, વિચાર-હિ વિસ્તાર ભૂત-ફા ભાગવત ૬૪ કરઇ-ગુ કરાવિ, નેત્રિ-સ નેત્રે, ફા ખ. ઘ નેત્ર, દોષિ-સ ઘ ખ ફા દોષ, ગુ દોઇ, કાપઇ,-ગુ પામિ ચદ્ર-ફા ગુ ચદ ૬૫ રાય-સ રાજા ગુ એલ, ધરિ-ખ ધરુ, પુહતી ખ. પામી ૬૬ જપધ્યાન-ખ પરધાન, ગુ તે ધ્યાન, સેવ્યુ સ. આવ્યુ, સેવિ, વન-કા જન, તેહન મ. યેહનુ, હરિયૂં-ફા કહીઉ

જાણ્યૂં વિષયાબંધન ભેદ, તતક્ષણિ તે પામ્યુ નિર્વેદ,
એકાકિ વનિ વશુ નરેન્દ્ર, અવિચલ પદ પામ્યુ ગોવ્યંદ. ૬૭

હરિપૂજાવિધિ શ્રદ્ધાસાર, યથાશક્તિ ષોડશ ઉપચાર,
પૂર્વ મુખિ બઇસઇ આસનિ, ભક્તિભાવ આણઇ બહુ મનિ. ૬૮

પવિત્રપણઇ યથાવિધિ કરઇ, પૂજા અંતરિ ગીત ઉચ્ચરઇ,
ક્ષમાપન, વિસર્જન કરી, પ્રતિમા કરડિ હૈઇડિ ધરી ૬૯

પૂજાવિધિ પુરૂષોત્તમ તણી, તેહની રચના બોલી ઘણી,
હવઇ ભક્તિ નઇ નિજ ઉપદેશ, આદર કરીનઇ કહઇ હૈવેશ ૭૦

ખટ વિકાર જનમાનિક જેહ, ધર્મ દેહના ભણઇ તેહ,
જીવ વિલક્ષણ લક્ષણ આર, અહનિશિ તેહનુ કરિ વિચાર. ૭૧

જાગૃતિ, સુષુપ્તિ, અનઇ સ્વપન, એહ અવસ્થા કારણ મન,
શુદ્ધ આતમા સાક્ષી જાણિ, ગુણ ત્રય, દ્રષ્ટા પુરૂષ પુરાણ ૭૨

વલી વલી કિહુ કહ્યુ વિચાર, થોડા માહિ બોલ્યૂ સાર,
દેહ વિષઇ મમના એ દોષ, તેહનુ ત્યાગ ભણીઇ મોક્ષ ૭૩

---

૬૭ તતક્ષણિ૦-હિ.મા આ પાઠ પડેલુ છે ૬૮ યથાશક્તિ ગુ યથાવિધિ, મનિ-સ ઘ મન્નુ ૬૯ અંતરિ-મ અતિ, ઉચ્ચરઇ-કા આચરી, ક્ષમાપન-સ ક્ષમયા, કા મંત્રપૂજા, કરી-કા મા નથી, કરંડિ હૈઇડિ ધરી હિ મં કારડિ હરી, સ કરંડનિ હૈઇ હરી, કા કરડ હૈઇ ધરી, કા પ્રતિમા કેરું કરે અર્ચન ૭૦ નિજ-હિ હિ ૭૧ ધર્મ-હિ ધર્મી, ભણીઇ-મ ભણીજિ; જીવ-કા જીવન; વિલક્ષણ-કા ઉત્તમ કરિ-ખ ઘ, કહે, ગુ કરેસ, કા કરે, હિ અહનિશ ૭૨ શુદ્ધ-હિ ગુ શુદ્ધિ, ઘ સુધિ, જાણિ-ખ જાણ, ગુ જાણે, ત્રય-કા ત્રણિ, દ્રષ્ટા-હિ દ્રષ્ટાત સ.ગા આ કડી નથી ૭૩ વલી વલી-કા. વલી એક, કહ્યુ-કા કેડો, દેહવિષઇ-સ બિહૂ વિષયા, હિ દેહવિષયા, ભણીઇ-ખ. ભાખિઉ, ઘ મા આ કડી નથી

(ઉદ્ધવને બદરિકાશ્રમ જવાનો બોધ)

તૂ ત્યજિ ઉદ્ધવ ! સકલ સનેહ, પુત્ર, કલત્ર ધન, મમતા, દેહ,
મઝનઇ મન આરોપી સહી, સમમતિ થઇ વિચરિ મહી ૭૪
સર્વભૂતશૂ સમ મતિ આણિ, મ કરશિ નિંદા અનઇ વિખાણ,
વિશ્વ એક આતમા દેખિ અથવા પ્રકૃતિ પુરુષવિશેષિ ૭૫
ઉત્તમ તીરથ બદરી નામ, નર-નારાયણ કેરુ ઠામ,
વેગઇ જાઇ ભજઇ ભગવાન, પામિશ મઝ પદ પરમ નિધાન ૭૬
ઉદ્ધવ મનિ વિમાસણ કરઇ, ગદ ગદ કર નેત્ર જલ ભરઇ,
કૃષ્ણચરણ ઉપરિ અતિ મોહ, તેહનુ સહી ન ખમઇ વિછોહ ૭૭
નમી નમી પ્રેમઇ કરઇ પ્રણામ, હેઇ અંતરયામી રામ,
સ્વામી તણૂ વચન પ્રમાણ કીધૂ પછ પામ્યુ નિર્વાણ ૭૮

દ્વારિકાત્યાગ અને યાદવવિનાશ

દેખી નગર માહિ ઉતપાત કૃષ્ણ કહઇ યાદવનઇ વાત,
નહી રહિઇ આહા એકઇ રાત્રિ ચાલુ તીરથ કરિવા જાત્ર ૭૯
ઉત્તમ ક્ષેત્ર કહઇ શ્રીપતિ પરતક્ષ જિહા વસઇ સરસ્વતી
યાદવ પ્રેર્યા વિશ્વાવાસ વેગઇ તે આવ્યા પ્રભાસિ ૮૦

---

૭૪ તૂ -ન કા ફા ઘ લ, ડા મા નથી ત્યજિ ફા ખુ ત્યજ, ખ તય કા કૃત્ય ત્જે મમતા ઘ મિત્ર દેહ-કા તેહ મન ફા મમતા સમ૦ -ન સમાને થો વિચરજે સહી ૭૫ સમમતિ ફા ખ ઘ મ કા ગુ સમચિત કરશિ-ન કરસિ, દ્રા કરીશ, ખ ઘ ખુ કરેશ આતમા-મ આતમાના વિશેષિ-મ. ખ દ્ર દ્રા ખુ વિશેષ, અથવા૦-કા એવુ જાણી ભક્તિ વિશેષે. ૭૬ જાઇ ફા જાય, ખ જાવુ, પામિશ મ. પામસિ ફા ઘ ગુ પામેશ ભગવાન-ખ દેવેગ પરમ નિધાન-ખ ગુ નરેશ. ૭૭ ભરઇ-મ લ ખ ફા ઝરિ સકઇ ફા સકૂ ૭૮ હેઇ-ફા હેરિ, ખ ગુ હેઅરી ઘ હરી, કીધૂ૦-ખ મા આ પાદ પડેલુ છે, દેહ૦-કા ઉદ્ધવ સભારે ગુણસ્યામ ૭૯ આહા હિ મા નથી એકઇ ગુ એક જ; ઉત્તમ૦-કા ઉત્તમ છે ક્ષેત્રજ મધુમતી, વસિ હિ મા નથી, ખ

દાન પુણ્ય અતિ ધન આચરી, કર્મસયોગઇ મદિરા કરી,
ક્વહિ માહો માહિ વિનાશ, દહઇ વનિ યમ વેણુ હુતાશ ૮૧

શરસંધાણ અને શ્રીકૃષ્ણનું સ્વધામપ્રયાણ

રોષ દેવ પુહુતા પાતાલિ, પીપની થુડઇ બઇઠા ગોપાલ,
જીવ વરામઇ શરસધાણ, કૃષ્ણચરણિ તે વાગૂ બાણ ૮૨

બઇઠા દીઠા શ્રીપતિ સ્વામિ, દિઇ પ્રદક્ષિણા કરઇ પ્રણામ,
"કર વધ માહર" બોલઇ વ્યાધ "મઇ કીધુ મોહુ અપરાધ" ૮૩

દયાવત સ્વામી ભગવાન, તેહનઇ આપ્યુ ઉત્તમ ઠામ,
આપ્યુ નિજ સેવક સારથી, રથ મોકલિયુ દ્વારાવતી ૮૪

શ્રી શોભા કીરતિ યશ પુણ્ય, લોક તણા લેઇ લાવણ્ય,
કૃષ્ણ દેવતા પુહુતા સ્વસ્થાનિ, જાણે કરિ આથમિઉ ભાણ ૮૫

દારુક દ્વારાવતી મઝારિ કહી અવસ્થા તણી મુરારિ,
વસુદેવાદિક યાદવ જેહ, ઠામ આપણૂ પામ્યા તેહ ૮૬

વિહિ, ધ વહિ, ગુ કહિ, કા વહે, પ્રભાસિ-સ ધ ખ પ્રભાસ, પ્રેરયા-ફા ઘ ગુ પ્રેરા, ખ પ્રેરુ, તે કા સહુ ૮૧ ધન-સ ફા ખ ઘણા, ધ ઘણુ સયોગઇ-અ સંયોગ, ક્વહિ-ફા મ કહહુ, ખ ફા કહંત વનિ ધ -વૃક્ષ ૮૨ પુહુતા હિ પુહુતા પાતાલિ-સ પાતાલ પીપલિ-સ ખ ધ પીપલ, ફ. પીપડિ, વાગ, સ. ધ લાગુ, ખ ગુ મ' લાગૂ, તેઠ-કા તે થયુ પ્રમાણ ૮૩ કરઈ ગુ કરયુ ૮૪ ઠામ-હિ ઘ સ્થાન, ભગવાન-કા ઘનસ્યામ, રથ-અ ખ ધ ગુ ફા તે, કા હરિ ૮૫ તણા-સ તણી, હિ લેઇ, ગુ લીધિ, લોક૦-હિ મા આ પાદ પડેલુ છે, કરિ-ખ કઇ, કા હરિ ભાણ-સ મ' ઘ ખ ફા ભાનુ કા મા આ કડીની પહેલી પંક્તિ નથી ૮૬ દારુક-ફા. દારુણ, કહી સ હિ ફા. કરી, તણી-ખ દેવ ઠામ-ફા ઠામિ, આપણ-ફા કા આપણે પામ્યા-ફા પુહુતા, ખ ગમ્યુ, ગુ પોહોતા બાની પછી કા મા નીચેની પંક્તિ વધારે છે-"અમર દેવ બોલ્યા એમ વાણ, કૃષ્ણચંદ્રને હો કલ્યાણ" ૮૭ પ્રીછ-હિ પરીછ,

ભીમ ભણઇ સક્ષેપિ કહી, રુપક અર્થ પ્રીછ્યૂ નહી,
મુક્તિકથા કહી નિર્મલા, પુહુતી એહ પનરમી કલા ૮૭

ઇતિ શ્રી વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિત હરિલીલા ષોડશ કલામધ્યે પનરમી કલા સમાપ્ત.

કલા ૧૬ મી.

દ્વાદશ સ્કંધ

ઉપસંહાર

પૂર્વછાયુ

બાગ્મઇ બોલિસિ વિચાર, આશ્રય સર્વાધાર,
રાજા જિ ઉપક્રમ કર્યુ, તેહનુ ઉપસહાર ૧

ગુ પીછ્યુ, કથા-મ યથા એહ ફ઼ા કા એટલે, પનરમી-ફ઼ા કા પનર, ઇતિ શ્રી-હિ ઇતિ શ્રી કલા ૧૫ ।। ફ઼ા ઇતિ શ્રી વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિતે હરિલીલાયાપનરમી ।। ૧૫ ।। મી કલા સંપૂર્ણ સમાપ્ત ।। ખ ઇતિશ્રી ભાગવતે માહાપુરાણે હરીલીલાયા સોળ કલાયા પનરમી કલા સમાપ્ત ।। ઘ. ઇતિશ્રી ભાગવની કથા હરિલીલા સોળ કલા પચદમશી કલા સમાપ્ત ।। ગુ ઇતિશ્રી ભીમવિરચિતે હરિલીલા પનરમી કલા સમાપ્ત ।। કા ઇતિશ્રી વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિત હરિલીલા ષોડશ કળામા પદરમી કલા સમાપ્ત મ ઇતિશ્રી હરિલીલાયા ભીમવિરચિતે કલાગ્રથે ભાગવતે દશમસ્કધે પચદશામી કથા સમાપ્ત સખ્યા ચુપૈ ૭૪ ।। પૂર્વછાયા ૨૨ (૨૧૨) ।। ગ્રોઠ ૭।। એવં સખ્યા ૧૦૩ ।। ૭ ।।

કલા ૧૬ મી

૧ બોલિસિ-ખ ફ઼ા મં બોલિશ, ઘ બોલોસ, આશ્રય-મં આશ્રમ; સર્વાધાર-હિ ફ઼ા સર્વિ સર્વાધાર, બાગ્મઇ૦-કા બારમે બોલિયે આશ્રય આનદ સર્વાધાર, જિઇ-ફ઼ા સ ખ જે, કર્યુ-સ. ખ કા ફ઼ા કરયઉ, ઘ. કરિ, કા સહાર, તેહનુ-ગુ કા તેહ તણુ

વિષય સકલ શાસ્ત્રહ તણુ નિર્ધારિત છઇ જેહ,
નિત્યાનિત્ય વિચારીઇ, એક બીજઇ એક જેહ ૨

એક સનાતન આતમા, અંતર્યામી જેહ,
અધિષ્ઠાન ઉપાસીઇ પ્રપંચ મિથ્યા તેહ ૩

તેણુઇ કારણિ (આહા) બોલીઇ પહિલૂ પ્રપંચ રૂપ,
ભક્તિ વિરાગઇ પામીઇં પછઇ વિષ્ણુ-સ્વરૂપ. ૪

દારૂણુ કલિનો પ્રભાવ

સૂર્ય સોમ વશ તણુા પડતા પડતા ગાય,
કલયુગ દારણુ આવિઉ, તેહ તણુ મહિમાય ૫

ધર્મ તણુા પગ ક્ષીણુ થ્યા, અધર્મના પગ ચ્યારિ,
અલ્પ આયુ, આયમ ઘણુ, તેજ રહિત નરનારિ ૬

વર્ણાવિવરથા પરહરી, ભિક્ષ મ્લેચ્છ રાજાન,
તપમા મોહિ આવરચ્યા, ભજઇ નહી ભગવાન ૭

---

૨ શાસ્ત્રહ-સ ખ ઘ ફા શાસ્ત્ર, તણુ-કા નો વિચારીઇ-ખ વિચારતા, એક-ગુ ઇક, સ. એ, બીજઇ, જેહ- સ હેય, મે છેહ, ગુ હોઇ, એ૦ ખ કલીજ એકજ એહ, મ' નવિયુગ લક્ષણ એહ, એક-મ' એ, કા એક બીજે એક ભેદ ૩ ભેદ ખ હોય, અધિષ્ઠાન-હિ અધિષ્ઠાનઇ, ઉપાસીઇ-કા ઉપાસીયે એહ-સ કહેય ફા તેહ હિ જોય, ગુ કા દેહ, ઘ હેય ૪ આહા-કા હવા બોલીઇ-કા બોલીયે, ગુ મ બોલીઇ પહિલૂ-સ-એહ, ખ પહિલિ, કા એનુ, વિરાગઇ ગુ વિરામ, પામીઇં-કા પામિયે વિષ્ણુ-ગુ બ્રહ્મ ૫ વશ ખ કા વશી તણુા-ગુ ના, પડતા૦-મ' પ્રકૃતિ પલટાઇ રાય ૬ અધર્મ-ગુ પાપ ના સ ગુ ઘ ની, ફા તણુા ચ્યારિ-ખ ઘ ચ્યાર, અલ્પ હિ અલ્પા આયુ મ આવ, ખ આયુષ્ય, ઘણુ-સ ઘણૂ તેજ૦-ખ તેહ તણુ મહીમાય આયસ કા આવસ ૭ તપસા૦ ખ તપસા ગુણિ અવતરૂ, ગુ તપસા માહિ અવતરયુ, કા તામસ મોહે

૮

ચૂપૈ

અનેક અસુર કરઇ ઉન્માદ, ગાઇ વધઇ, પાડઇ પ્રાસાદ,
માણસ વેચ્યાં લિંઇ દામ, ધર્મ તણું નવિ જાણઇ નામ ૮

લોક તણા ધન રાજન હરઇ, પ્રજા કેરી પીડા કરઇ,
ભય ચીભડા ખાઇ વાડિ, વાહાગઇ જાતા આવઇ ધાડિ ૯

વાડવ પુરૂષ બોલઇ અન્યાય, કષ્ટ સહઇ જઇ રાણા રાય,
પીડા સાધુ, દુષ્ટ સન્માન, વિવેક વિચાર રહિત રાજાન ૧૦

અમનઇ નમલુ નર ગાઇઇ, જુ બોલઇ તુ મુખ ભાઇઇ,
ધનવંત, રાઉલ, પામઇ ન્યાય, નિર્ધન આટારેણઇ જાઇ ૧૧

જેહનઇ ઘરિ ધન તે ગુણવંત, તેહ વિવેકી, તે જશવંત,
તેહનઇ સહકો માનઇ સહી, કુલક્રિયા કો જોઇ નહી ૧૨

ક્ષુધા–તૃષ્ણા–ભય–પીડિત લોક, બુદ્ધિ–બલ–સાહસ–વર્જિત લોક,
હર્ષામર્ષ મોહ, મદ, રાગ, થોડી જીવી, થોડૂ ભાગ્ય ૧૩

---

૯ પ્રજા કેરી–ફા સાધુતણી તે સ્વય–ખ સ્વિ, ચીભડા ઘ કીભડા, ખ ચીભડી જોના ઘ કા જોઅંતા ૧૦ વાડવ–મ ખ ફા કા ચાડ, ગુ ચાડત બોલઇ–ગુ બોલ્યા, સાધુ–ખ સાધુનિ, રાજાન ઘ હરિન્યાન ૧૧ ગાઇઇ–મ ગજઇ બોલઈ ખ બોલુ નર ફા મા નથી, ભાઇઇ મ ભઇઇ રાઉલ–મ મ રાઉલિ–ફા તે, ખ રાવલિં, કા રાઉલે ૧૨ જેહનઇ ફા જેહ તણુ, જસવંત–ફા તે જાણુવ, કા તેહ જ સત, ઘરિ ખ ઘરુ. ગુ મા નથી ૧૩ સાહસ–હિ ભય, હર્ષામર્ષ મ હર્ષમુખ, ખ. હરીષા મરીષા, ઘ હિરીષામરષ, ગુ હરષામરષ, થોડી–ખ. થોડૂ, જીવી ખ જીવ્યૂ, કા જીવત, થોડૂ ફા થોડઉ, ભાગ્ય કા ભાગ, ગુ મા નીચેનો શ્લોક વધારે છે–યસ્યાસ્તી વીત્ત સ નર કુલીન સ પડીત સ્ય શ્રુતવાન્ગુણજ્ઞ સ–ચ વક્તા । સ ચ દર્શનીય સવે ગુણા કાચનમા શ્રયતિ ॥

ચોર ચરડ અન્યાયી બહૂ, લોભઇ વાલ્હૂ દીંડઇ સહૂ,
ચિંતા વ્યાકુલ આધિવ્યાધિ, કોહનઇ અધક્ષણુ નહી સમાધિ ૧૪
લાંચાહત કરતા ફિરઇ, લોભઇ એક એકનઇ છેતરઇ,
કૂડ કપટ બોલઇ નરનારિ, સત્યવાદી વિરલુ સંસારિ ૧૫
લંપટ દુષ્ટ જૂઆરી જેહ, પરધન ચોરઇ, પોષઇ દેહ,
મારગ લોપ્યા ધર્મહ તણા, વિરુઆ બોલા દીસઇ ઘણા ૧૬
વ્યાધિ જરા દુખ દારણુ રોગ, સ્વામી સ્વજન તણા વિયોગ,
વરસઇ નહી માગિયા મેહ, નરનારી પામઇ ઉદ્વેગ ૧૭
એક તણી એક પીડા કરઇ, માહોમાહિ કલહુ આદરઇ,
શાસ્ત્ર તણી ન જાણઇ વાટ, તેણઇ કારણિ પામઇ ઉચાટ ૧૮
કરઇ વાંત તે જેહનઇ ગમઇ, કન્યા ધરઇ ગર્ભ વર્ષ આઠમઇ,
પિતાપિતામહ બઇઠી રહી, ધરી સીખામણુ માતા કહઇ ૧૯
વનીઇ સોલ વરસ મઝારિ, માગી ગવિઉ સોગી નારિ,
ગુરુ ગોત્ર નઇ મોહાસણી, પૂજા કરઇ નહી તેહ તણી ૨૦
માસૂ કેરી ન હૂઇ લાજ, ઘર માહિ વહૂઆરી રાજ,
પરાભવ સહઇ ડોકરા ગાનિ દિઇ તેહના છોકરા ૨૧
માયબાપની સેવા રહી તુટઇ વડૂ માનીઇ નહી
મન માહિ શંકા નહી લગાર, રંગિ આપણઇ રમઇ નારિ ૨૨

૧૪ બહૂ-હિ બહુ વાલ્હૂ-ખ વાહીરૂ, હિ વાહુ ઘ. વાહાઉં વ્યાકુલ-ગુ આકુલ કોહનઇ-શ્રા કહતા, કા. તે તે, અધક્ષણુ-ચા તતક્ષણ ૧૫ નારિ ખ નારુ, વિરલુ ખ ઘ વરલુ કા વિરલા ૧૬ ધર્મહ-મ. ઘ ખ ફા ધર્મ, લોપ્યા-સ તિના વિરુઆ ખ વરુઆ બોલા-ઘ બોલ્યા ૧૭ રોગ ફા વિછોહ ૧૮ વાટ-મ વાત, હિ વાટ, ઉચાટ હિ ઉચાર ૨૦ મઝારિ-સ ફા ઘ ખ ગવીઆ મઝારિ ખ મઝારુ, નારિ-ખ નારુ માહિ૦ શુ પાપર પાચિ એમ ।૨ ૨૧ વહુઆરી-ત વહુનુ, ખ વહૂ કેરુ ઘ ચા મ વહુઆરુ, રાજ ન રાજિ પરાભવ મ પરિભવ સહઇ-મં સહઇ દઇ, ડોકરા હિ ડોકરી, હિ દેઇ ૨૨ વડૂ-સ વડિ

કુલવતીનુ કરઇ વિછોહ, વેશ્યા ઉપરિ આણઇ મોહ,
દભકપણઇ આચરઇ ધર્મ, મર્મ મનાતન છાડયા કર્મ ૨૩
ક્ષમા, દયા, તપ, તીરથ, યાત્ર, તેહની કોઇ ન જાણઇ વાત,
લોક તણા અવલા આચાર, મત્ય અર્ધ વિસુ પાપ અઢાર ૨૪
બ્રાહ્મણનઇ કોઇ માનઇ નહી, ગયઇ ભાડ તણી ભાડઇ,
દાનપુણ્યનુ નહી વિવેક, પાખડ મારગ અછઇ અનેક ૨૫
ચાર્વાક નવિ દેખઇ મૃત્યુ, પરધન હરિ, અરોગઇ ઘૃત,
દેહ પોખેવા તણુ ઉપાય, ચોખા પીરી મિલા થાઇ ૨૬
પરનારી મરણ મવાદ, મોહ્યા ઇન્દ્રિ તણઇ સ્વાદિ
દેહ માત્ર માનઇ આતમા, નરક પામઇ દુર્ગતમા ૨૭
મૂઢાચાર મૂઢઇ અજ્ઞાન જાણઇ નહી તત્ત્વવિજ્ઞાન,
માનાધારી વિપરીતિ આચરઇ, વેદશાસ્ત્રની નિંદા કરઇ ૨૮
જોગી ભોગી ભોગ અપાર, એક એક પહિ દોઇ નારિ,
જાણઇ નહી વિવેક વિચાર ખાપરિ ખાઇ એટાકાર ૨૯

નહુડઇ સ. લુહુડ, કા લોહે, ગુ લુડડે ખ લુહુડિ, ફા લુહિ, મ
મોહોરેરુ, ૨૨-મ કા માનીઇ-સ ફા ખ માનિ ન માનીએ ૨મઇ-ખ
પ ગુ દાડિ ૨૩ દભક સ ફા ગુ ડભક છાડયા-ખ ધ ફા છાડિ,
મ. ઇડ્યુ, ગુ કા છાડે કા મા 'કર્મ' અને 'ધર્મ' ઉલટાસુલટી છે.
૨૪ કા-ધ મય વિસુ ગુ વસુનિ, મ વશુ પાપ ધ પાપવશા ૨૫ મ-
ખ કોએ, ભાડઇ કા ભાડહી, ખ ગુ ભવાઇ, અછઇ કા છે ૨૬ ફક
પર૦ હિ પરધન આરોગઇ દેપ ઘૃત અરોગઇ ખુ પોષિ, હરિ-ગુ ચોરી,
તણુ ફા તણિ ધ મા આ કડીની બીજી પક્તિ પરી છે ચાર્વાક ।
ચોગ્વાટ ૨૭ મોહ્યા ખ મોહિ, સવાદિ ફા આસ્વાદિ પામઇ ન ધ
પામસિ પામશઇ, ન પામેશ ખ પડિ તે ૨૮ મૂઢઇ-ન મોઢે,
અજ્ઞાન-હિ અતિ ઘણા જાણઈ હિ જાણીઈ તત્ત્વવિજ્ઞાન ધ તે તત્ત્વજ્ઞાન,
મૂઢાચા૦ ગુ મૂઢા ભ૦ા બાહિરિ બાહ્ય, વસ્ત્ર સ્નાય હરી સીર લુછ ૨૯
ભોગી મ રોગી દોઇ સ દા દો દો, ખ દોએ દોએ, ધ દોઈ દોઇ એક

સત્ય સનાતન માર્ગ વેદ, તેહનુ કોઈ ન જાણઈ ભેદ
વર્ણાશ્રમની નહી વિચાર, કલિયુગ તણા કહ્યા આચાર ૩૦

વલી એક મોટુ અપરાધ, દારુણ રોગ અછઈ અગાધિ
મનના અવગુણ નઇ બુદ્ધિ ભેદ, શુક બોલઇ "સુણિ રાજન" તેહ. ૩૧

વાસુદેવ સ્વામી ગોપાલ અચિંત્ય પરાત્પર કૃપાલ
શ્રીપતિ પુરુષોત્તમ ભગવંત, અન્તર્યામી હરિ અનંત ૩૨

જાણુ ઉત્પત્તિ વિપત્તિ જેહ, માતાપિતા પિતામહ એહ
સર્વ જન કેરુ આતમા ભજઈ નહી નર દુરાતમા ૩૩

જેહનઈ નામઈ જાઈ દોષ પામઈ નર તે પામઈ મોક્ષ,
શ્રીહરિ અતિ કહિનુ આધાર, ભગમાભર ઉતારઈ પાર ૩૪

કલિયુગ અમૂઝઈ દોષનિધાન, એક મહા ગુણ અછઈ મહાન
નામ નિઅના વિશ્વનાથ ટાલઈ જનની-ઉદરિ નિદાન ૩૫

તાપ હમઈ તે જાણઈ સહી, એહી સરીખૂ બીજૂ નહી
કલિયુગ માહિ કેશવનામ આપઈ અવિચલ ઉત્તમ ઠામ ૩૬

શ્લોક

नास्ति नास्ति महाभाग कलिकालसमो युग ।
स्मरणात्कीर्तनाद्विष्णो प्राप्यते परमं पदम् ॥ १ ॥

[illegible]

પૂર્વછાયુ

કૃત યુગિ સાત્વિક સકલ જન, ધર્મ તણા પગ ચ્યારિ,
અહનિશિ ધ્યાઇ વિષ્ણુનઇ, અધર્મ નહી લગાર. ૩૭
ત્રેતા ત્રિણિ પગ ધર્મના, અધર્મનુ પગ એક,
વેદ ત્રયી, શ્રીહરિ તણી પૂજા સહિત વિવેક. ૩૮
દ્વાપરિ ધર્મ—અધર્મનુ સરખુ સરખુ ભાગ,
સંતોષઇ શ્રીવાસુદેવ ઉત્તમ નાના યાગ. ૩૯
કલિ યુગિ અધર્મ વિસ્તર્યુ, ધર્મ તણું લવ લેશ
નામ લિયંતાં, ભવ તણુ ભય ટાલઇ હેવેશ. ૪૦
નાના ધર્મ અનેક છઇ, તેહનુ નહી અધિકાર,
કલિ યુગિ કલ્મષ માનવી, કેશવકીર્તન સાર. ૪૧

શ્લોક

रामेति वर्णद्वयमादरेण सदा जपन्मुक्तिमुपैति जन्तुः।
कलौ युगे कल्मषमानसानां अन्यत्र धर्मे खलु नाधिकारः ।

ચૂપૈ

કલિ યુગિ કૃષ્ણ કલકી નામ, વિષ્ણુયશાસુત સંભલ ગ્રામ,
પૂજા માધુ, દુષ્ટ સંહાર કરઇ વસુધા મંગલ ચ્યારિ. ૪૨
નિત્ય, નૈમિત્તિક, પ્રાકૃત અત્યન, એણી પરિ હુઇ કલ્પાત,
નિરાધ કેરા કહિયા ભેદ, મુક્તિ માયા તણુ ઉપછેદ. ૪૩

૩૭ અહનિશિ-મં. અહર્નિશિ, ૩૮ અધર્મનુ-સ અધર્મનિ, વેદ-ત્રયી-ગુ સંવાદરિ ૩૯ મં. શરખો શરખો સંતોષઇ-ગુ સંતોષે, દા સંતોખે ૪૦ લિયંતાં-મં લેઅંતા; ભવ-ગુ હરિ; નામ૦-ઘ મા આ પંક્તિ નથી. ૪૧ કલ્મષ-સ કલમષ, ખ. કાલીમૂખ, ઘ. કલમુખ, ગુ કલમુખે; માનવી-મં. નાગવા સ મા આ શ્લોક નથી ૪૨ સંભલ ગ્રામ-ફો મં. સાભલ જ્ઞાન; કરઇ-મે કરેશ ૪૩ હુઇ-સ હોઆ, ખ હુગિ, ઘ હસિ, ગુ દા હોયે; ઉપછેદ-ફો ઘ. ખ દા ઉછેદ, મં. વિછેદ. માયા-ઘ પાય, ગુ મારગ; કહિયા-મે સહ્યા

દેહી દેહ તણુંઇ વિછોહ, પડિ પરીક્ષિત ! મિથ્યા મોહ,
અનંગ આતમા વર્જિત બંધ, શરીર કેરુ નહી સંબંધ ૪૪

જીવભાવ તૂ પરહરિ, ભૂપ ! સમરિ આપણૂં સત્ય સ્વરૂપ,
વ્યાપક વિષ્ણુ એક ભગવાન, શ્રદ્ધા સહિત સમાચરિ ધ્યાન ૪૫

તૂ મરયેસ એ પડશઈ દેહ, પણુ તણી મતિ પરહરિ એહ,
અણુસરિ અંતર્યામી રામ, પામસિ અવિચલ હરિપદ ઠામ. ૪૬
વચનહિતારથ બોલ્યા એહ, હિવ સીખ ધ્ય પા શુકદેવ.

ઉપસંહાર

તનતપિ આવ્યુ તક્ષક નાગ, રાજા કેરુ ડસિઉ પાગ ૪૭
નાય તણઉ ધરિ નહી સંતાપ નિમિત્ત માત્ર તે કરમુ શાપ
આતમનિ મળ્યા ગતાતીરિ, આતમધ્યાનિ ત્યજ્યૂ શરીર ૪૮

જનમેજય રાજા સત્યવંત, નાગ તણુ તેણુઇ કીધુ અંત,
હોમ કરતા તક્ષક દેહ, બૃહસ્પતિ આવ્યા, રાખ્યુ તેહ. ૪૯

સૂત ભણુ "મુનિ શૌનક ! સુગનિ, વેદ પુરાણ તણી ઉત્પત્તિ
"માર્કંડેય માયાવિસ્તાર," અધ્યા નિરૂ કરિ વિચાર ૫૦

---

૪૪ તણુઇ ન વળ, છાંડી-મ' બડિ મિથ્યા ખ ગુ માયા ૪૫ જીવનાવ-ખ જીવરવનાવ, પરિહરિ-ખ પરહર વનરિ મ સમરિ, ખ સમરુ કા સમો સમાચરિ-ખ તમાચરુ, ઘ ધનાધર ૪૬ કુ-મ કુમ, ગુ તુ, એ-મ મા નવી પરશઇ-સ કા પડશિ, ગુ પરવેસ ખ મરેશ, ખ મ મરોસ, કા મરીશ, દેહ-ગુ દેહી મતિ છે કા પરિ પરહરિ-ખ પરહરુ એહ-ઘ તેહ, અણુસરિ ખ અણુસરે ગુ અનુસરિ પામસિ ખ કા પામેસ, ઘ પામેનિ ઠામ-ગુ ધામિ અવિચળ ખ રૂ હરિપદવિશ્રામ ૪૭ આવ્યા-સ ખ આવ્યુ, કા આવ્યઉ, ઘ આવુ ડસિઉ-સ પ ડસીઉ ૪૮ પહિ કા પા, આતમ ઉ ખ આતમ, કા આતમા ખ નિ-કા ધ્યાન ત્યજ્યૂં-મ તિજ્યુ ઘ તજ્યુ શરીર-કા શરીર ૪૯-સપ્તુ મ રાખ્યુ ૫૦ હિ મ મુનિ ઉત્પત્તિ-ઉત્પત્તિ, ખ ઉત્પત્ય કહુ મ કહો, વિચાર-ખ વીસ્તાર

સવિતામંડલ શ્રીભગવાન, એકઇ અધ્યા બોલ્યૂં ધ્યાન,
ભાગવતનુ ઉપસંહાર, એહિં સકલ પુરાણ વિચાર. ૫૧

બારમઈ બોલિઉ અપાર, આશ્રમ આનંદરૂપક સાર,
બાવન ગંગાજલ કલ્લોલ, એતલઇ કથા પુહુતી સોલ. ૫૨

(ભીમ ભણઈ પંડિત પે જાણ, કલા સોલ કરિ વિખાણ.)

ઇતિશ્રી વિષ્ણુદાસ ભીમવિરચિતે હરિલીલા ષોડશ કલામાં સોલમી કલા સમાપ્ત

---

૫૧ મંડલ-ફ્રા. મંડલિ, ખ. મંડલ્ય; નુ-ફ્રા. તણું; એહિં૦-હિ. ગ. માં આ પાદ પડેલું છે, ગુ કથા કહિ અનોપમ સાર, ફા. નો કરસો પવિત્ર વિચાર. ૫૨ બારમઇ-ફા. ધ. ખ. દ્વાદશમ; બોલીઉ-ફ્રા. મ. બોલીઈ, ખ. બોલ્યૂં, ઘ. બોલશું; આશ્રમ૦-મ. માં આ પાદ પડેલું છે. બાવન-સ ઘ. ખ. મ. પાવન, ફા. બારમો ગુ. માં આ કડીનું પૂર્વાર્ધ પડેલું છે. આ કડીના ઉત્તરાર્ધથી તે અંત પર્યતનો ભાગ સ. ગ. નથી; . (ભીમ૦) આ પંક્તિ એકલી મ. મા છે.

ઇતિ શ્રી-ઉપર ફ્રા. ની આપેલી છે; ફા. ઘ. માં નથી, હિ માં માત્ર "ઇતિ સોલકલા ગ્રંથ ॥ મૂલ ગ્રંથ ॥" એટલું જ છે.

ગુ. ઇતિ ભીમવિરચીતે હરિલીલા દ્વાદશ સ્કંધ ભાગવત પ્રાકૃત કલા સોલમી સમાપ્ત ।

ખ. ઇતીશ્રી ભાગવતે માહાપૂરાણે હરીલીલાયાં સોલ કલાયા પારમહસ્યાં સિંહતાયાં હરીલીલાયાં સોલ કલાયાં કૃષ્ણરામ ભગતીપ્રભાયાં એતેન સોલ કલા સમાપ્તઃ ॥ શુભં ભવતુ । કલ્યાણ મસ્તુ.

મ. ઇતિ શ્રી હરિલીલા ભીમવિરચિતે કલામધ્યે ભાગવતે દ્વાદશ સ્કંધે ષોડશમી કલા પરિપૂર્ણં સમાપ્તા સંખ્યા ચુપઇ ૪૦ ॥ પૂર્વ છાયા ૨૨ ॥ શ્લોક ૨ એવં ૬૪ ॥ શુભં ભવતુ" શ્રી નારાયણ પ્રીતો ભવતુ ॥

સાનિધ્ય સમન્ત વૈષ્ણવ તણી, કથા અનુપમ શોભા ઘણી,
હરિલીલા મોટા કથા નામ, વિષ્ણુભક્ત કેરુ વિશ્રામ ૧૧

કથા અપૂરવ તત્વ વિવેક, અથવા એહનુ પાયુ એક,
કલા, કલાર્ધ, પદ ચૂર્ણ, આગર્ધ એકમનુ થઇ, ૧૨

જે ફલ સમસ્ત તીર્થ કરઇ, યાગદાન તપવ્રત આચરઇ,
શમ દમ, યોગ, દયાદિ જેહ, એહ કથાફલ આપઇ તેહ ૧૩

છોડઇ પંચ મહાભય પાપ, ટાલઇ ગર્ભવાસ સંતાપ,
ભણઇ, સુણઇ એકમનુ જેહ, અવિચલ હરિપદ પામઇ તેહ ૧૪

પૂર્વછાયુ

સંખ્યા સકલ ગ્રંથની, અધ્યાય પ્રકરણ જેહ,
લીલા વાસુદેવ તણી બોલેસ સમ્યક તેહ ૧૫

ચુપૈ

આઠ દશ, દશ નઇ ત્રેવીસ, નવ આગલી તીન, છત્રીસ,
નવ દશ પંચ દસ, ત્રેવીસ, વલી ચુવીસ, નિઉ, એકત્રીસ ૧૬

સહુ તેર અ - ધ્યાયમઇ, જિહાં મન યોગીશ્વરનું રમઇ
દશ લીલા, અનુપમ બત્રીસ, અધ્યા ત્રિણિ શત એકત્રીસ, ૧૭

---

૧૧ શોભા–ગુ સોહિ ભક્ત–ફા ગુ ઘ ભક્તિ, વિષ્ણુભક્ત–ખ. વૈષ્ણવ જન ૧૨ તુ–કા નિ પાયુ–હિ ઉપાય, કલા૦–કા સકલ કલા કાદશ ચોપાઈ ૧૩ કરઇ ગુ કરયા. કા કરયે આચરઇ ગુ આચરયા, કા આચરયે, યોગ–ફા દાન, આપ –ફા ગુ પામિ ૧૪ ભય–કા ભઇ, પાપ–ખ. પાસ; ગર્ભ૦–ખ ગર્ભવેદના નીવાસ, ૧૫ હિ મા આ કડી નથી, પણ કડીઓએ આ કડીને સંખ્યાક્રમ અને પાછલીનો ૧૬ મૂકેલો હોવાથી તે લખવી ચૂકો છે શ્રી વાસુદેવ–'શ્રી'થી માપ વધે છે. બોલેસ–ઘ બોલીસ, ગુ બોલિશ સંખ્યા–ઘ મહિમા, ખ ગુ કા સમ્ય ૧૬ દશ નઇ–ફા ગનિ, ઘ ખ નિ, ગુ મા નથી, આગલિ–ફા ખ આગલાં, ત્રેવીસ–ફા નિ વીસ, ખ તેવીસ, તેવીસ કા ત્રેવીસ, નિઉ–ફા નેઉ ૧૭ બાર-

ભીમ ભણ્યઇ ભાગવત વિચાર, અનુક્રમણી રમણીય અપાર,
બ્રાહ્મણ તણ્યઇ પ્રસાદે કરી, કીધી કલા, સંતોષ્યા હરિ. ૧૮

શ્લોક

इति भागवतस्यानुक्रमणी रमणीकृता ।
ब्राह्मणानां प्रसादेन भीमेनानन्ततुष्टये ॥

ઈતિશ્રી હરિલીલા સમાસ ।

---

૧૭ ભક્ત-કા. તેરમે; જિહ્વા-ફા. ધ. વિહ્વાં, પ્રકરણ-અં. કરણ; ગુ. મા આ કડી નથી ૧૮ બ્રાહ્મણ-ફા. શ્રીગુરૂ; કલા-ફા. કથા.

આની પછી અં. માં નીચેની ઈતિશ્રી છે; ભાગવત અનુક્રમણિકા કૃત શ્રુતિ સમાપ્તા શુભ ભવતુ શ્રી "कल्याणा भूयात्" शिवमस्तु, श्रीनारायण प्रीतये अस्तु ॥

संवत १६४५ वर्षे पौष शुदि २ रवौ वानी हाथीकेन लिपिन्वा इय समाप्ताः ॥ श्री ॥ श्री रामाय नमः ॥ શ્લોક-અં. મા આ શ્લોક તથા ખ. માં પણ આ શ્લોક નથી, પરંતુ તેને બદલે નીચેનો ઉલ્લેખ અને નીચેની કડીઓ વધારે છે -

इती भागवतस्याह्रास्तनुक्रमणीकृता ॥

બ્રાહ્મણના પ્રસાદે કરી । ભીમિ એ કથા સંપૂર્ણ કરી ॥
બ્રાહ્મણના તા પ્રણુ પાય । બ્રાહ્મણનિ વાકિયંઈ કથા ખરી પરી થાયિ ॥૨૦॥
મોટુ મહિમાય બ્રાહ્મણ તણુ । બ્રાહ્મણ વાકિય જાઇ પાપ ॥
બ્રાહ્મણનિ જે કો દુહવસિ । દુષ્ટ મારગિય તે પામસિ ॥
એહવુ મહીમા બ્રાહ્મણ તણુ વૈષ્ણવ સહુ કો સાંભલુ ॥
જે બ્રાહ્મણનિ દુહવસિ ॥ રૌરવ નર્ક તે પામશિ ॥
ભીમ તા સેવ્યા બ્રાહ્મણ ॥ સેવિય તું પામ્યું વૈકુંઠ ॥
બ્રાહ્મણનાં પ્રસાદે કરી । ભીમિ નાના વીધીની કથાયે કરી ॥
ભીમ ભક્ત પ્રતીછીત ॥૨૪॥ ઈતિશ્રી-હિ સમાપ્ત,। ફા ગીત સમાપ્ત' ૨
ધ મા ઈતિશ્રી નથી, ખ ઈતિશ્રી કથા સંપૂર્ણ સમાપ્ત ॥છ॥

ફા. સંવત ૧૯૮૯ વર્ષે માગશીર માસે કૃષ્ણપક્ષે સપ્તમ્ય તિથૌ ભ્રગુવાસરે ॥ શ્રીવીધગ્રામે લખ્યતં તુલસીદાસ ॥ ગ્રંથાગ્રં શ્લોક સંખ્યા ૨૨૪૦ ॥ મં. જુઓ પાનું ૨૧૫ મું.

ગુ ઇતિ સોલ કલા સમાપ્ત ॥ સંવત ૧૯૮૫ વરખે માઘ માસે કૃષ્ણપક્ષે અડમીયાં તીથૌ ગુરુવાસરે શ્રીગૌડ જ્ઞાતીય નામક શલ્ય વરાન જનારદને નંદાવતીન લિખિતં ગવરીકુઅર સ્તવન સમાપ્ત શ્રવણ પઠનારથં તદાઆ પરોપકારાર્થ લિખાપિતં ॥

ડા. હરિલીલા ષોડશ કલા સમાપ્ત ।

ઘ. સંવત ૧૬૪૪ વરષે માવ વદિ ૦)) અમાવાસ્યા તથૌ ગુરવાસરે આદેદં પારસા વાસ્તવ્યં । ઉદીચ્ય જ્ઞાતીય । જો૦ ભોજાસુત જો૦ દેવૂ સ્વહસ્તેન લક્ષતં ॥ યાદસ્યૈ પુસ્તકૈ દૃષ્ટા । તાદસ્યૈ લક્ષતે મયા । યદિ સુધ્યિ ન શુધ્યં વા મમ દોપો ન દીયતે, જો દેવૂ સુત ભીમ પઠનાર્થે વર્ષ ૧૦ ભીમની યથાં તાહારિ લખી આપી આસાઢ સુદ ૧૫ પુરા ૧૦ થઇ ॥

ખ ઇતિશ્રી હરીલીલાયાં સોલકલાયાં ભાગવતપૂરાણમથનં તત્વ હધરાનાથં । સરવશાહાસ્ત્રપ્રાણોત્તતત્વા લક્ષીતે વૈષ્ણવકેન હતા યાનિ કલા. કલા સોલ સંપૂર્ણ સમાપ્ત ॥ સંવત ૧૬૯૭ વર્ષે ભાદ્રપદ શુદિ ૩ રવૌ અદેહ ઉમરિઠ વાસ્તવ્યં ષટપદ્રજ્ઞાતીય ઉત્તમ બ્રહ્મચર્યં સંસ્થીતં । સરવમ ચતુરસશેમણી । વેદવતીય રીચાત । ઉભયકુલસંજ્ઞુતં જોતીશાસ્ત્ર પુરાણોક્ત ચરચીતં ધર્મોત્ત આચાર સુંસ્તુતં પરમેશ્વર પૂરાણોત્ત ॥ પંડ્યા શ્રી વછ્છાભાઇ-સુત ભાઇયાકેન લષીતં શુભં.

ઇતિ શમ્

श्री हरिलीला

श्री वोपदेवकृता

अथ प्रथमः स्कन्धः

नन. कृष्णाय नित्यैक–सच्चिदानन्दमूर्तये ।
जगत्सर्गविसर्गादि–साक्षिणेऽनन्तशक्तये[1] ॥ १ ॥

[श्रीमद्भागवतस्कंधा–ध्यायार्थादि निरूप्यते ।
विदुषां वोपदेवेन मन्त्रिहेमाद्रितुष्टये ॥ २ ॥]

आनन्दस्य हरेर्लीला वल्ली भागवतागमः ।
स्कन्धैर्द्वादशभिः शाखा प्रतन्वन् द्विजसेविता ॥ ३ ॥

[सा च द्वितीयदशमे दशधाऽदर्शि तद्यथा ।
अत्र सर्गो विसर्गश्च स्थानं पोषणमूतयः ॥ ४ ॥

मन्वंतरेशानुकथा निरोधो मुक्तिराश्रयः[२] ।]
स्कन्धादयस्तृतीयादि–स्कन्धेषूक्ता दशक्रमात् ॥ ५ ॥

श्रोतृवक्तुश्च लक्ष्माद्ये द्वितीये श्रवणे विधिः ।
इतीदं द्वादशस्कधं पुराणं दशलक्षणम्[३] ॥ ६ ॥

---

१ કલકત્તાની પ્રતિમા છે, મુંબઈની પ્રતિમા નથી.

૨–૩ મુંબઈની પ્રતિમાં મૂળ છે, ત્યારે આ કલકત્તાની પ્રતિમાં મધુસૂદન સરસ્વતીની ટીકામા છે. **महार्थसंमितम्**–કલકત્તા પ્રતિનો પાઠ.

प्रथमेऽष्टादशाध्यायास्तत्र प्रकरणत्रयम् ।
त्रित्रिद्वादशभिर्लक्ष्य हीनमध्योत्तमं त्वतः ॥ ७ ॥

श्रोतारः शौनको व्यासः परीक्षिच्चोत्तमाः क्रमात् ।
वक्तारोऽपि तथा सूतो नारदः शुक इत्यमी ॥ ८ ॥

वैराग्यस्य प्रकर्षेण प्रकर्षोऽत्र विवक्षितः ।
तल्लक्षणं परं श्रोतुं वक्तुं चार्हति संहिताम् ॥ ९ ॥

पुराणेष्वितिहासैर्हि लक्षणादेर्निरूपणम् ।
वेद· पुराणं काव्यञ्च प्रभुर्मित्रं प्रियेव च ॥ १० ॥

बोधयन्तीति हि प्राहुस्त्रिविद्भागवतं पुनः ।
पच प्रश्नाः शौनकस्य सूतस्यात्रोत्तरं त्रिषु ॥ ११ ॥

अवतारप्रश्नयोश्च व्यासस्यानिर्वृति. कृतात् ।
नारदस्यात्र हेतूक्तिः प्रतीत्यर्थं स्वजन्म च ॥ १२ ॥

सुप्तघ्नद्रौण्यभिभवस्तदस्त्रात्पाण्डवात् वनम् ।
[भीष्मस्य स्वपदप्राप्तिः कृष्णस्य द्वारकागमः ॥ १३ ॥

श्रोतु. परीक्षितो जन्म धृतराष्ट्रस्य निर्गमः ।
कृष्णमर्त्यत्यागसूचा तत पार्थमहापथः ॥ १४ ॥

भूधर्मयो. फलेर्भीतिस्ततस्त्राण परीक्षिता ।
परीक्षितो ब्रह्मशापः प्रायेऽस्य शुक्रसंगमः ॥ १६ ॥[1]]

---

१ કાઉંસમાની પ્રતિમા નથી. [ ]

इत्यष्टादशभिः पादैरध्यायार्थाः क्रमात्स्मृताः ।
स्वपरप्रतिबंधोनं स्फीतं गम्यं जहौ नृपः ॥ १७ ॥

इति वैराग्यदार्ढ्यार्थे ये प्रोक्ता श्रौणिजयादयः ।

अथो विहायेम ममुष्य लोकं विमर्शितो हेयतया पुरस्तात् ॥१८॥

इति प्रथमः स्कंधः

अथ द्वितीयः स्कन्धः

द्वितीये श्रवणाङ्गानि ध्यानं श्रद्धा विमर्शनम् ।
द्विद्विषड्भिर्दशाध्याये ध्यानं साधारणं हरेः ॥ १ ॥

देहेऽसाधारणे जीवैः श्रद्धा श्रोतरि वक्तरि ।
उत्पत्तौ चोपपत्तौ च विमर्शस्तत्र देहयोः ॥ २ ॥

उत्पत्तिस्त्रिविधास्य मूर्तामूर्तविभेदतः ।
उपपत्तिस्त्रिधाक्षेप–समाधान–प्रयोजनैः ॥ ३ ॥

त्रयाणां दशभिर्भेदैरित्यध्याया दशक्रमात् ॥ ४ ॥

इति द्वितीय. स्कन्ध·

अथ तृतीयः स्कन्धः

तृतीये तु त्रयस्त्रिंशदध्यायाः सर्गवर्णने ।
सर्गः कारणसंभूतिर्भिन्ना सा योगसांख्ययोः ॥ १ ॥

विष्णुना यज्ञसंसिद्धिर्ध्रुवेणाराधनं हरे ।
कामलाभो ध्रुवस्यास्माचक्षान्ताद्वारणं मनो ॥ ५ ॥

विष्णुध्रुवपदप्राप्ति पृथवे वेनसंभवः ।
वेनवाहो पृथूत्पत्ति सूताद्यैः स्तवनं पृथो ॥ ६ ॥

पृथुना निग्रहो भूमेस्तत्तदुग्धस्य दोहनम् ।
जयोऽश्वमेधे शक्रस्य साक्षात्कारो मधुद्विप ॥ ७ ॥

सभामध्ये स्वधर्मोक्तिः कुमारेभ्यः परात्मधी ।
तया वने स्वधर्माप्तिस्तप पित्रे प्रचेतसाम् ॥ ८ ॥

ध्यात्मोक्तिर्नारदेनास्मै पापर्द्धिस्तां विना मन ।
कालाभिभूतिस्तच्छत्तेर्मुक्तिर्द्वद्वविपर्यये ॥ ९ ॥

पुरञ्जनादिव्याख्यान तप सिद्धिः प्रचेतसाम् ॥
दक्षमुत्पाद्य निर्वाणमध्याऽर्थ स्पृशोऽङ्घ्रय ॥ १० ॥

उपक्रमोपसहारो प्रचेतोभिस्तदा मजै ।
तथाप्यध्यामपारोक्ष्याच्छैष्ठ्यं प्राचीनबर्हिष ॥ ११ ॥

पुण्य पुत्रस्य पितुरप्यन्त करणशुद्धये ।
भवेद्विति द्योतयितु प्रचेतोवृत्तवर्णनम् ॥ १२ ॥
[पुत्रेणवासुतामेति पौत्राद्द्रव्यमाप्नुयात्[१]]

इति चतुर्थ स्कन्ध

---

१ [ ] કૃષ્ણકર્તાની પ્રતિભા છે

अथ पंचमः स्कन्धः

पञ्चमे स्थानमध्यायैः षड्विंशत्या निरूपितम् ।
मर्यादापालनं स्थानं तास्तिम्नो लोकभेदत. ॥ १ ॥

लोकाः क्षितिर्द्यौः पातालं प्रियव्रततदुद्भवैः ॥
क्षितेर्द्वीपादिमर्यादा. कृताः प्राक्तत्तदन्वये ॥ २ ॥

एव च पञ्चदशभिः पञ्चभिश्च त्रिभिस्त्रिभिः।
चतुःप्रकरणी प्रोक्ताऽध्यायार्थान्क्रमशः शृणु ॥ ३ ॥

प्रियव्रताग्निध्रनाभिष्वेकैक ऋषभे त्रयः ।
राजोपदेष्टृमुक्तचैर्भरतेऽष्टौ प्रपौत्रजे ॥ ४ ॥

पुण्यैणसंगजडता[1] शिबिकोढि[2]प्रकाशनै[3] ॥
तत्त्वाख्यानभवारण्य[4] तद्वाख्यानै[5]. परोऽन्वये[6] ॥
मेर्विलावृत्तषट्कं द्वि द्वि वर्षं द्वीपैश्च पञ्चकौ ॥ ५ ॥

दिविक्रमात्त्रय सूर्यध्रुवसूर्यान्तरध्रुवै. ।
पातालशेषनरकैस्त्रयोऽधो भुवनं मता ॥ ६ ॥

इति पञ्चम स्कन्ध

---

१ तदन्वयैः ઠલઠતા પ્રતિનો પાઠ છે

प्रह्लादेन नृसिंहेला ततोऽस्य शिववद्यशः ॥
सामान्येन सदाचारस्तथा त्रिष्वाश्रमेषु च ॥ ८ ॥
परिव्राजकधर्मोथ मोक्षधर्मो गृहाश्रमे ।
श्राद्धादीनि मुमुक्षूणां यावदध्यायमद्भयः ॥ ९ ॥

इति सप्तमः स्कंधः

अथ अष्टमः स्कन्धः

मन्वन्तरार्थमध्यायास्त्रयोविंशतिरष्टमे ।
मन्वन्तराणि प्रत्येकं ब्रह्माहेषु चतुर्दश ॥ १ ॥
चत्वार्याद्येऽत्र तुर्यस्थं त्रिषु नागेन्द्रमोक्षणम् ।
द्वे पञ्चमेऽत्र षष्ठस्थं सप्तस्वमृतमन्थनम् ॥ २ ॥
त्रयोदशेऽष्टौ नवसु सप्तमे बलिबन्धनम् ।
त्रयोविंशे मत्स्यकथा षष्ठसप्तमसंधिजा ॥ ३ ॥
मन्वन्तरं सतां धर्मो मनुभिर्यत्प्रकाश्यते ।
स्मरणाचरणाख्यानैः स्वे स्वे सर्पिभिरन्तरे ॥४॥
विषयामानमीशाने संपदर्थिषु चार्पयेत् ॥
उभयत्र प्रतिज्ञातं निर्वहेदिति स त्रिधा ॥ ५ ॥
गजेन्द्रमोक्षणेऽम्भोधिमन्थने बलिबन्धने ।
सम्यक्तरं क्षपो वेत्ति तत्त्वतस्तेन ताः कथाः ॥ ६ ॥

प्राहाद्बधो हरेर्मोक्ष प्राग्जन्मेति त्रिको गजे ।
मंदरासो विषप्रासो हरे खोत्व सुरे सुधा ॥ ७ ॥

रण· सुरैर्जय शभो स्त्रीक्षेथ समक्रोऽर्णवे ।
बलेर्जयो व्रतोऽदित्या हरेर्जन्मार्थिता बलौ ॥ ८ ॥

बलेर्दित्सा हरेर्वृद्धिर्निग्रहानुग्रहौ बले· ।
प्रह्लादसूक्तयश्चैव मध्यायनवक्रो बलौ ॥ ९ ॥

इति अष्टम् स्कन्ध

अथ नवमः स्कन्धः

नवमे तु चतुर्विंशत्यध्यायीशानुकीर्तनम् ।
ईशा विभूतयस्तत्र रामकृष्णादय स्वयम् ॥ १ ॥
इतरे तन्नियोगेन तत्कथेशानुकीर्तनम ।
इल पृषध्न शर्यातिरबरीषोऽजविप्रयो ॥ २ ॥
मान्धाता च हरिश्चन्द्र सगरोऽथ भगीरथ ।
रामो राष्ट्रभ्रगलब्ध्यो. कुशोऽथ मिथिलेश्वर ॥ ३ ॥
एलो रामोऽर्जुनक्षत्रवधयो क्षत्रवृद्धग ।
ययातिर्भुक्तिमुक्तयोश्च पुरुस्त्रिपु यदुर्द्वयो ॥ ४ ॥
दौष्यन्तिरन्तिभीष्माणा प्राधान्याद्वृष्णिकृष्णयो ।
चतुर्विंशतिरित्येते राजानोऽध्यायनायका ॥ ५ ॥

रामो ययात्यंबरीषौ चत्वारोऽष्टौ हि कर्मभिः ।
त्रयोदशैकादशभिः क्रमात्तत्रार्क सोमजाः ॥ ६ ॥

इति नवमः स्कन्धः

अथ दशमः स्कन्धः

निरोधो दशमस्कन्धे नवत्यध्याय ईरितः ।
निरोधो नाम सृष्टानां संहारः स चतुर्विधः ॥ १ ॥
नैमित्तिकः प्राकृतिको ब्रह्मणोऽन्ते दिनायुषोः ।
नित्यः प्रतिक्षणं मुक्तिरात्यन्तिक इति स्मृतः ॥ २
नैमित्तिको निरोधोऽन्यो धर्मग्लानिनिमित्तकः ।
भूमिभारावताराख्यो यदर्थं जन्म मापतेः ॥ ३ ॥
स एष दशमे प्रोक्तो मुक्तिरेकादशे ततः ।
त्रयोऽन्ये द्वादशे शुद्धं निरूपयितुमाश्रयम् ॥ ४ ॥
तस्यावताराः कर्तारो हरेस्तेषु महत्तमः ।
कृष्णावतारस्तस्यातश्चरितं दशमे ततम् ॥ ५ ॥
गोकुले मथुरायां तद्द्वारकायां कृतं त्रिधा ।
चतुश्चत्वारिंशतोक्तं सप्तभिस्त्रपरैः क्रमात् ॥ ६ ॥
प्राकट्यबाल्यपौगण्डकैशोरप्रौढिभेदतः ।
पंचधा गोकुलकृतं तच्च कंसवधाभिधम् ॥ ७ ॥

[आपञ्चवर्षाद्वाल्यं स्यात् पौगण्ड नववर्षतः ।
आषोडशात्तु कैशोरं यौवनञ्च तत. परम् ॥
इति चत्वारिंशदिमेऽध्यायाः कंसवधेरिभि· ।[१]]
चतुर्भिर्दशभिः शक्रै· सप्तभिर्नवभिः क्रमात् ॥

कसमीर्भाविनः कृष्णादेवक्यां तस्य सभव ।
जातस्य गोकुलप्राप्तिर्निद्रोक्तात्कंसभीः पुनः ॥ ८ ॥

व्रजे जन्मोत्सवस्तस्य तेनाथो पूतनावध ।
अनस्तृणावर्तमगस्तस्य नामानि चापलम्[२] ॥ ९ ॥

दामोदरत्वनटन यमलार्जुनभञ्जनम् ।
वधश्च वत्सबकयोस्तथाऽघासुरमोगिन ॥ १० ॥

वत्सचोरब्रह्ममोहो ब्रह्मणस्तवन हरे ।
रामेण धेनुकवध कालियस्य स्वय दम ॥ ११ ॥

व्रजस्य रक्षण दावात्प्रालम्बो हलिना वध ।
दावाग्नेस्त्राणमैषीके प्रावृट्शरदतुश्रियौ ॥ १२ ॥

गोप्यानदो वेणुरवाद्गोपीनर्माम्बिकार्चने ।
यज्वपत्नीप्रसादश्च भङ्ग इन्द्रमखस्य च ॥ १३ ॥
[सप्ताऽह गोकुले वृष्टि इन्द्रादेशेन कारिता]

---

१ કલકત્તાની પ્રતિમા [ ] ભાગ વધુ છે
२ चापरम् કલકત્તાની પ્રતિનો પાઠ

गोवर्धनस्योद्धरणं गोपानां देवतामतिः ।
कृष्णाभिषेको गोदेवैर्वरुणान्नन्दमोक्षणम् ॥ १४ ॥

संभोगो निशि गोपीभिर्विप्रलंभो लसद्वने ।
गोपीविरहगीतानि ताभिः संजल्पनं हरेः ॥ १५ ॥

रासक्रीडा च ललिता मोक्षो विद्याध्रयक्षयोः ।
व्रजस्थगोपिकागीतं हतेऽरिष्टे च कंसभीः ॥ १६ ॥

केशिव्योमवधश्चैवाक्रूरयानं व्रजं प्रति ।
मथुराकृष्णयानंचाक्रूरेणाशु हरेः स्तुतिः ॥ १७ ॥

कृष्णस्य मथुरालोकः कंसमल्लरणोद्यमः ।
कृष्णेन मल्लहननं हते कंसे सुरोत्सवः ॥
चतुश्चत्वारिंशादिमेऽध्यायाः कंसवधेऽङ्घ्रिभिः ॥ १८ ॥

कृष्णस्य विद्योपादानमुद्धवस्य व्रजागमः ।
आश्वासनं च गोपीनां कुब्जाक्रूरप्रियं हरेः ॥ १९ ॥

संगोऽक्रूरस्य कुरुभिर्जरासंधपराजयः ।
यवनस्य वधोऽध्यायैः सप्तभिर्माथुरं यशः ॥ २० ॥

कृष्णाभिलापो रुक्मिण्या रुक्मिणीहरणं हरेः ।
रुक्मिणश्च परामूतिः प्रद्युम्नाच्छम्बरक्षयः ॥ २१ ॥

स्यमंतकस्याहरणं सत्यभामासमुद्वहः ।
कालिंद्यादिविवाहश्च भौमं हत्वा द्रुमाहृतिः ॥ २२ ॥

रुक्मिण्या नर्म रहसि रुक्म्यन्तो नप्तुरुद्वहे ।
बाणेन बंधनं नप्तुर्बाणस्य हरिणा जयः ॥ २३ ॥

नृगस्य सरठत्वान्तो हलिना यमुनाभिदा ।
काशीगपौंड्रकवधो रामेण द्विविदक्षयः ॥ २४ ॥

पराभवः कुरूणा च हरेर्गार्हस्थ्यमद्भुतम् ।
जरासंधवधे मंत्रो युधिष्ठिरसमागमः ॥ २५[1] ॥

जरासंधवधो भीमाद्विजयश्चार्जुनादिभिः[2] ।
शिशुपालवधो यज्ञे दुर्योधनपराभवः ॥ २६ ॥

शाल्वस्य युद्धं यदुभिः शाल्वस्य हरिणा वधः ।
दंतवक्रस्य सूतान्तो बल्वलान्तश्च सीरिणा ॥ २७ ॥

श्रीदामकृष्णसङ्कल्प श्रीदाम्नः संपदुता ।
सुहृत्संगः कुरुक्षेत्रे कृष्णोद्वाहाभिवर्णनम् ॥ २८ ॥

वसुदेवस्य यज्ञाश्च मृतपुत्रप्रदर्शनम् ।
श्रुतदेवस्य चातिथ्यं[3] वेदस्तुतिनिरूपणम् ॥ २९ ॥

देवत्रयविभागश्च द्विजपुत्राहृतिस्तथा ।

---

१ युधिष्ठिरमखागम' કલકત્તાની પ્રતિનો પાઠ

૨ કલકત્તાની પ્રતિમા આ અર્ધ શ્લોક નથી.

૩ આની પછી अर्जुनेन सुभद्राहरणं એ વધારાનુ પાદ કલકત્તાની પ્રતિમા છે.

कृष्णकीर्त्युपसंहार इतीदं द्वारकाकृतम् ।
ऊनचत्वारिंशतोक्तमध्यायैः पादवर्णितै[1] ॥ ३० ॥

इति दशम स्कन्ध

अथ एकादशः स्कन्धः

मुक्तिरेकादशस्कन्धेऽध्यायैकत्रिंशतोदिता ।
तत्र कर्मज्ञाननिष्ठा भेदात्प्रकरणद्वयम् ॥ १ ॥
चाध्यायास्तयोराद्य तत्राद्ये युगपत्क्षय ।
विष्णुगुप्ते यदुकुले विप्रशापादिरक्तये ॥ २ ॥
द्वौ चतुष्टयमेको द्वौ प्रश्ना शेषेषु सोत्तरा ।
ज्ञातु भागवतान्धर्मान्पुसो मायां तदत्ययम् ॥ ३ ॥
ब्रह्मकर्मार्पतारालिमभक्तार्ति युगस्थितिम् ।
नव प्रश्नान्निमिश्चक्रे तानाचरयुर्नवार्षभा ॥ ४ ॥
सर्वकर्मार्पणं विष्णौ रागद्वेषविवर्जित ।
मिथ्यार्थदर्शनासक्तिर्विपर्ययविमर्शनम् ॥ ५ ॥
सर्वत्रानुगत शुद्ध वेदतन्त्राच्युतार्चनम् ॥
पुरुषादिवपुर्लीला कालचक्रपरिभ्रम ॥ ६ ॥
ध्यानेयोगार्चन स्तोत्रमुत्तराणि नवाऽङ्घ्रिभिः ॥ ७ ॥

---

१ આ અર્ધ શ્લોક હસ્તપ્રતાની પ્રતિમાં નથી

धर्मे भागवतेऽभ्यासः पुंभिर्भागवतैः सह ॥
जितमायस्य धाम स्वमारोढुं भूमिकोत्तरा ॥ ८ ॥

मायाजयोऽधराभक्तिर्ज्ञानकर्मसमुच्चयात् ।
आवतारकथाऽस्तोऽतः काम्यत्यागेशकीर्तने ॥ ९ ॥

इति भूमिश्चतसृभिरध्यायानां चतुष्टयम् ॥ १० ॥

वसुदेवाय जायन्तेयोपाख्यानमिदं जगौ ।
मुमुक्षवे द्वारवत्यां नारदस्तद्गृहागतः ॥ ११ ॥

विष्णोरभ्यर्थना देवैः स्वर्वसेत्युद्धवेन च ।
स्वं धाम नयमेत्यूचे षष्ठे संवादकारणम् ॥ १२ ॥

चतुर्द्धा त्रीन्तथैकं द्वौ द्वावेकं चैककं द्विधा ।
द्वौ द्विधा त्रींश्चतुर्द्वैकमेकमेकञ्च सोत्तरान् ॥
प्रश्नान्क्षेपेषु हित्वान्त्यो ममाहल्यदर्शनौ ॥ १४ ॥

संगत्याग उपायस्य[१] सत्संगासंगयो[२] सताम्[३] ।
भक्तेर्[४]जीवस्य विषयासक्तौ[५] दृष्टेऽपि दूषणे ॥ १४ ॥

हेतोर्[६]हंससनन्दादिसंवादस्यो[७]त्तमस्य च ।
श्रेयःसु ध्यान[८]योगस्य सिद्धीना[९] च विभूति[१०]वत[११] ॥ १५ ॥
वर्णाश्रमादिधर्मस्य ज्ञाना[१२]दीनां यमादिव[१३–१४] ॥
गुणदोषापवादस्य[१५] तत्वसंख्याव्यवस्थितेः[१६] ॥ १६ ॥

क्षेत्रक्षेत्रज्ञभेदस्य[१७] देहयोगवियोगयोः[१८] ।
अभिमाननिवृत्तेश्च[१९] क्रियायोगस्य संसृतौ[२०] ॥ १७ ॥
अधिष्ठानस्य[२१] भक्तेश्च[२२] परस्याः संबुभुत्सया ।
प्रश्नान्द्वविंशतिश्चक्रे कृष्णं प्रत्युद्धवः क्रमात् ॥ १८ ॥
हेयोपादेयनिर्धारः[१] स्वाप्ने सुप्तप्रबुद्धवत्[२] ।
मिथः कृष्णकथासक्ताः[३] प्रेम्णैव हरिदासता[४] ॥ १९ ॥
स्वसृष्टानुप्रविष्टोऽसौ[५] रजः संमिश्रसत्वता[६] ।
गुणचित्तोभयत्यागो[७] भक्तिरव्यभिचारतः[८] ॥ २० ॥
अरूपचिन्तनं रूपैर्व्यातुर्व्ययसमानता[९][१०] ।
तत्र तत्रोत्कटं सत्वं[११] कर्मत्यागः शनैः[१२] शनैः ॥ २१ ॥
द्वे हेये द्वे उपादेये[१३] गुणदोषावभिद्विदौ[१४] ।
कर्मणि ज्ञानभक्त्योर्न[१५] सा सा संख्याप्रकल्पनात्[१६] ॥ २२ ॥
स्वतःसिद्धः पुमानान्यत्[१७] मनोगात्रमिमान्यजः[१८] ।
मनः शत्रुजयः सम्यक्[१९] प्रतिमादिष्वर्जार्चनम्[२०] ॥ २३ ॥
पुमान्प्रकृत्योपगूढो[२१] विश्वमूर्तांशपूजनम् ।
पादैर्द्वाविंशतिर्विष्णोरुत्तराण्युद्धवं प्रति[२२] ॥ २४ ॥

गुरुभिः पंचविंशत्या लोकतत्त्वपरीक्षणे ।
हीनमध्योत्तमैरष्टनष्टेति त्रिधैकधा ॥ २९ ॥

आमतत्वपरीक्षायां चतुर्द्वैत्याद्यमुत्तरम्[१]
ऋण्यनृत्याश्रयद्वन्द्वभेदेन द्वादश द्विधा[२] ॥ २६ ॥

व्यवस्थेति तथा वेदोऽपीति पञ्चदशं द्विधा[३] ।
भिक्षुगीतस्य साम्यस्य गुणलक्ष्मैरगीतयो ॥ २७ ॥
उक्त्योक्त मनसोऽग्नि चले भेदो रणे जय ।
ऊनविंशे चतुर्धैव[४] चतुर्भिद्वादशोत्तरे ॥ २८ ॥

पञ्च द्वादशभि षड्भि षट् त्रयोविंशतिस्ततः[१] ।
निःसंगत्वे गुणत्याग भक्तिदार्ढ्येऽपकर्मणि ॥
तत्त्वज्ञाने चोपयोगात्त्रिद्विद्विद्वित्रिमिलनम् ॥ २? ॥

तद्धेतुष्वपि निष्कम्पो[१] नि सगोऽच्छेदलेपक[२] ।[३]
विशोधको[४] मलत्यागी[५] त्यक्तो[६] निष्क्रिययाऽभिद[७] ॥ ३० ॥

निःस्नेहो[८] दिष्टभुक्[९] क्षोभहीनो[१०] रूपाप्रलोभित[११] ।
सारग्राही[१२] स्पर्शमूढो[१३] निर्लोभो[१४] गीतवञ्चित[१५]
रसामूढो[१६] विमुक्ताशो[१७]ऽपरिग्रा[१८]त्यभिमानमुक्[१९] ।
[२०] [२१] [२२] [illegible] ॥ ३१ ॥

क्षेत्रक्षेत्रज्ञभेद[१७]स्य देहयोगवियोग[१८]योः ।
अभिमाननिवृत्ते[१९]श्च क्रियायोगस्य[२०] संसृतौ ॥ १७ ॥

अधिष्ठानस्य भक्ते[२१]श्च परस्या[२२]ः संबुभुत्सया ।
प्रश्नान्द्वविंशतिञ्चक्रे कृष्णं प्रत्युद्धवः क्रमात् ॥ १८

हेयोपादेयनिर्धार[१]ः स्वाप्ने सुप्तप्रबुद्धव[२]त् ।
मिथः कृष्णकथासक्ता[३]ः प्रेम्णैव हरिदासता[४] ॥ १९ ।

स्वसृष्टानुप्रविष्टो[५]ऽसौ रजः संमिश्रसत्त्वता[६] ।
गुणचित्तोभयत्यागो[७] भक्तिरव्यभिचा[८]रतः ॥ २० ॥

अरूपचिन्तनं रू[९]पैर्ध्यातुर्ध्येयसमानता[१०] ।
तत्र तत्रोत्कटं स[११]त्त्वं कर्मत्यागः शनै[१२]ः शनैः ॥ २१ ।

द्वे हेये द्वे उपादे[१३]ये गुणदोषावभिद्भिदौ[१४] ।
कर्मणि ज्ञानभक्त्यो[१५]र्न सा सा संख्याप्रकल्पना[१६]त् ॥

स्वतःसिद्धः पुमान्ना[१७]न्यत् मनोगं त्वभिमान्यज[१८]ः ।
मनः शत्रुजयः सम्य[१९]क् प्रतिमादिष्वजार्च[२०]नम् ॥ २

पुमान्प्रकृत्योपगू[२१]ढो विश्वमूर्तीशपूजनम् ।
पादैर्द्वाविंशतिर्विष्णोरुत्तराण्युद्धवं प्र[२२]ति ॥ २४ ॥

वैर्यैः कामार्थधर्मेषु येर्मोक्षेऽत्र वक्तिभेर्वैः ।
ते कीदृशाः श्रुतिर्भक्तिः परा न स्मृतयः कथम् ॥ ४१ ॥
कीदृग्भक्तः कथं दौष्यमर्गिमानभयः कथम् ॥ ४२ ॥
किं कर्म ज्ञानभक्तीनां सूचितानां पुनः पुनः ।
सर्वोपदेशसाराणां स्वरूपमिति संगतिः ॥ ४३ ॥

इति एकादशः स्कन्धः

अथ द्वादशः स्कन्धः

आश्रयो द्वादशस्कंधे त्रयोदशभिरीरितः ।
आश्रयश्च परं ब्रह्म परमात्मा रमापतिः ॥ १ ॥
यतः प्रपंचधीस्तत्र सर्वं सन्धीरिवाश्रिता ।
उपादेयानुपादेया ह्याश्रयाश्रयिणौ च तौ ॥ २ ॥
अतश्चतुर्भिरध्यायैरनुपादेयतोदिता ।
उत्तरोत्तरदुःस्थत्वात्स्थापकानां स्थितेरपि ॥ ३ ॥
युगे युगेऽन्यथाभावात्कालग्रस्ततया तथा ।
उपादेयत्वमेकेन परीक्षितफलदर्शनात् ॥ ४ ॥
श्रवणं मननं ध्यानं चेत्युपादानहेतवः ।
तत्र श्रवणसिद्धयर्थं द्वाभ्यां शब्दस्य संभवः ॥ ५ ॥
वेदोपवेदभिन्नस्य मार्कंडेयकथा त्रिभिः ।
विष्णुमाया शिवेक्षाभिर्भिन्ना मननसिद्धये ॥ ६ ॥

ईशस्यैकस्य [२३]कर्तृत्वे ध्यातुर्ध्येयात्मना [२४]स्थितौ ॥
देहात्स्वत्वे [२५]च पुरुषः क्रियते गुरुभिः क्रमात् ॥ ३३ ॥

[१]पृथिवी[२]वायुरा[३]काश[४]मापो[५]ऽग्नि[६]श्चंद्रमा [७]रविः ।
[८]कपोतो[९]ऽजगरः [१०]सिंधुः [११]पतगो [१२]मधुकृद्[१३]भजः ॥ ३४ ॥
[१४]मधुहा [१५]हरिणो [१६]मीनः [१७]पिंगला [१८]कुररो[१९]ऽर्भकः ।
[२०]कुमारी [२१]शरकृत्[२२]सर्प [२३]ऊर्णनाभिः [२४]सुपेशकृत् ॥ ३५ ॥

एते मे गुरवो राजन् चतुर्विंशतिराश्रिताः
उपायत्वेऽन्तरगास्ते क्रमात्त्रिस्कंधता तत[१] ॥ ३६ ॥
देहस्य पृथगुद्देश श्रष्टचात्रेदिष्टता कृतात् ॥ ३७ ॥
स्वोत्तरात्पृथगध्याये द्वितीयैकोनविंशकौ ।
प्रश्नो प्रागुत्तरोणापि योगं बोधयितु कृतौ ॥ ३८ ॥
प्रथम पञ्चम षष्ठो दशमोऽथ त्रयोदश ।
एकविंश इति प्रश्ना पङ्कुत्थापनपूर्वका ॥ ३९ ॥
नि सगता कथं कीदृक् तन्निर्वाहश्च यैर्यया ।
भक्तेर्यो विषयस्तस्मिन्सत्यन्यस्मिन्नति कथम् ॥
सा कथ भक्तितुल्य किं कथ भक्तिर्गुणान्विते ॥ ४० ॥

---

१ ३४, ३५ અને ३६ ના અર્ધો શ્લોક, એ અઢી શ્લોક કપકત્તાની પ્રતિમા નથી

यैर्यैः कामार्थधर्मेषु यैर्मोक्षेऽत्र बहिर्भवैः ।
ते कीदृशाः श्रुतिर्भक्तिः परा च स्मृतयः कथम् ॥ ४१ ॥
कीदृग्भक्तः कथं दौस्थ्यमभिमानक्षयः कथम् ॥ ४२ ॥
किं कर्म ज्ञानभक्तीनां सूचितानां पुनः पुनः ।
सर्वोपदेशसाराणां स्वरूपमिति संगतिः ॥ ४३ ॥

इति एकादशः स्कन्धः

अथ द्वादशः स्कन्धः

आश्रयो द्वादशस्कंधे त्रयोदशभिरीरितः ।
आश्रयश्च परं ब्रह्म परमात्मा रमापतिः ॥ १ ॥
यतः प्रपचधीस्तत्र सर्पे स्रग्धीरिवाश्रिता ।
उपादेयानुपादेया वाश्रयाश्रयिणौ च तौ ॥ २ ॥
अतश्चतुर्भिरध्यायैरनुपादेयतोदिता ।
उत्तरोत्तरतु स्थत्वात्स्थापकानां स्थितेरपि ॥ ३ ॥
युगे युगेऽन्यथाभावात्कालग्रस्ततया तथा ।
उपादेयत्वमेकेन परीक्षित्फलदर्शनात् ॥ ४ ॥
श्रवणं मनन ध्यान चेत्युपादानहेतव ।
तत्र श्रवणसिद्ध्यर्थं द्वाभ्यां शब्दस्य सभव ॥ ५ ॥
वेदोपवेदभिन्नस्य मार्कंडेयकथा त्रिभि ।
विष्णुमाया शिवेक्षाभिर्भिन्ना मननसिद्धये ॥ ६ ॥

मूर्तस्तत्त्वं सूर्यगत्यमेकेन ध्यानसिद्धये ।
पुराणार्थोपसंहार एकेनैकेन तद्विदा[1] ॥ ७ ॥
अष्टादश दश त्रिंशत्यधिका नवविंशति. ॥
षड्विंशतिर्दश नव पंचभिर्विंशतिस्त्रिभि ॥ ८ ॥
चतुर्भिश्चाथ नवतिरेकत्रिंशत्त्रयोदश ।
इति भागवतेऽध्याया एकत्रिंशच्छतत्रयम् ॥ ९ ॥
एकादिनियमे नैतानभ्यसेच्छक्तितोऽन्वहम् ।
वक्ता श्रोतर्यथ श्रोता वक्तर्यन्यत्र चिन्तक. ॥ १० ॥
शास्त्रे स्कन्धे प्रकरणेऽध्याये वाक्ये पदेऽक्षरे ।
गुरूपदिष्टो योऽर्थस्त विमृशन्विष्णुतत्परः ॥ ११ ॥
एक तेजस्त्रिधा यद्वत्सूर्यमडलरश्मिभिः ।
एक ब्रह्म त्रिधा तद्वद्विष्णुमायात्मभिर्मतम् ॥ १२ ॥
मडलान्निर्गते सूर्येऽनेकत्व रश्मिता यथा ।
मायया निर्गते विष्णौ तथा नेकत्वमात्मता ॥ १३ ॥
यथा नयनसम्बन्धाद्दृष्टारो रश्मयो रवेः ।
तथा ज्ञातार आत्मानो देहसम्बन्धतो हरेः ॥ १४ ॥
विशेषस्तु यदात्मान श्चेतनत्वादुपासते ।
विष्णु मायान्तरप्राप्तदुस्तरस्था निवृत्तये ॥ १५ ॥
उपासनं कर्मभक्तिज्ञानयोगैस्त्रिधा क्रमात् ॥ १६ ॥

१ एकेन तद्विमदाश्रय इत्यत्तानी प्रतिनि। पाः

येषां धीर्विपयेऽदोपा दोपा सदोपानैव तैः कृतम्[1] ॥
कर्मणामर्पणं विष्णौ विष्णोर्वार्ता परस्परम् ॥ १७ ॥
विजने चिंतनं विष्णोर्योगानां लक्षणं क्रमात् ।
इति भागवतस्यानुक्रमणी रमणीकृता ॥ १८ ॥
विदुपा वोपदेवेन विद्वत्केशवसूनुना ॥ १९ ॥
हरिलीलेति नामेयं हरिभक्तैर्विलोक्यताम्[2] ।
अस्या विलोकनादेव हरौ भक्तिर्विवर्धते ॥ २० ॥
[अतत्वे तत्त्वधीर्येषां तत्वे वा तत्त्वधीर्नृणाम् ।
न तानानन्दयन्त्येता वोपदेवस्य सूक्तयः ॥
हरिलीलाविवेकोऽयं रामराजस्य वै श्मनि ।
कट(ण्ट)के रचयाञ्चक्रे तुष्ट्यै हेमाद्रिणा सताम् ॥]

इति द्वादशःस्कन्धः

इति श्रीवोपदेवपंडितविरचिता हरिलीला(विवेकः)
भगवतानुक्रमणी समाप्ता ॥

---

१ कृता : કલકત્તાની પ્રતિમાનો પાઠ.

૨ આ વીસમો શ્લોક કલકત્તાની પ્રતિમાં બોપદેવની કૃતિ તરીકે સ્વીકારેલો નથી, તથા [ ] ના બે શ્લોકો ટીકાકાર શ્રી મધુસૂદન સરસ્વતીના છે.